పంచతంత్రము

దూబగుంట నారాయణ కవి

శ్రీరస్తు

పంచతంత్రము

పద్యకావ్యము

నారాయణ కవికృతము

చెన్నపురి:
వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే
బ్రకటితము
1912

Rs 0-12-0.]

విషయసూచిక

పీఠిక

శా. శ్రీరామాస్తనకుంభకుంకుమరసార్ద్రీభూతవక్షస్స్థలో
దారుం డంజనశైలభర్త కరుణాధామాంతరంగుండు శృం
గారశ్రీనిధిఁ దమ్మరాజు బసవక్ష్మాకాంతుఁ గాంతాజన
స్మేరాలోకనపూర్ణచంద్రు జయలక్ష్మీనాయకున్ జేయుతన్. ॥1॥

సీ. ఆకాశమండలం బరవిరిపూఁదోఁట, సొమ్ముపెట్టె రసాతలమ్ము తనకుఁ
గందర్పుదేహంబు కమ్మగందపుమ్రాను, కట్టువర్గంబులకాపు సురలు
వారువంబులఁ బట్టువారు బ్రహ్మాదులు, శిఖిరవిచంద్రు లక్షిత్రయంబు
పవనాగ్నిరవిశశిపరమాత్మగగనభూ, జలము లంగము లట్టి చారుమూర్తి

గీ. శంభుఁ డానందరసకళారంభుఁ డగుచు, సమధికైశ్వర్యముల నిచ్చు సంతతంబు
సల్లలితకీర్తిమల్లికావల్లభునకు, బాహుబలునకు బసవభూపాలునకును. ॥2॥

చ. పలుకులబోటి యాత్మసతి భావభవుండు సహోదరుండు గా
నలినదళాక్షునాభినలినంబు నిజంబుగఁ గన్నతల్లి గాఁ
దలఁచినమాత్ర లోకములఁ దాను సృజింపఁగఁ గర్త యైనయ
న్నలువ చతుర్ముఖుండు కృతినాథున కిచ్చుఁ జిరాయురున్నతుల్. ॥3॥

ఉ. ఖండశశాంకశేఖరుఁడు కన్నకుమారుని కగ్రజుండు మా
ర్తండశశాంకవహ్నిముదితప్రభ నొప్పెడిదివ్యమూర్తి యా
ఖండలపద్మజాచ్యుతు లఖండితభక్తి భజించుచుండు వే
దండముఖుం డభీష్టఫలదాయకుఁ డై బసవేంద్రుఁ బ్రోవుతన్. ॥4॥

చ. మెఱసినవేల్పుటేనితలమీఁదివియన్నది కాంతి మించి యే
డ్తెఱఁ గనుపట్టుపూర్ణశశిదేహవిలాసము నేలఁ జాలి చూ
పఱకు మనోహరంబు లగుభాసురదీప్తుల వర్ణనీయ యై
వఱలెడువాగ్వధూటి బసవక్షితిపాలునిఁ బ్రోచుఁ గావుతన్. ॥5॥

చ. కిసలయహస్త పీనకుచ కిన్నరకంఠి కరీంద్రయాన హే
మసమతనూవిలాస హరిమధ్య మనోభవు కన్నతల్లి యిం
పెసఁగ ముకుందుదేవి కడుప్రేమను సూనుని నేలునట్లుగా
బసవనృపాలుమందిరముఁ బాయక యెప్పుడు నేలుఁ గావుతన్. ॥6॥

వ. అని యిష్టదేవతాప్రార్థనంబుఁ జేసి. ॥7॥

ఉ. కొండయమంత్రియెఱ్ఱయకుఁ గూరిమినందనుఁ డైనమద్గురున్
ఖండశశాంకశేఖరుఁ ద్రికాలముఁ బూజ యొనర్చునాగనా
ర్యుం డనుపేరు గల్గినసరోజభవాన్వయవార్ధికైరవా
ప్తుం డగుపుణ్యమూర్తి సులభుం డగుటం గొనియాడి వేడుకన్. ॥8॥

సీ. వల్మీకభవునకు వందనం బొనరించి, సత్యవతీసూను సంస్తుతించి
బాణుని నుతియించి భవభూతిఁ గొనియాడి, భారవిఁ బొగడి మయూరుఁ దలఁచి

శివభద్రుఁ గొనియాడి శ్రీహర్షుఁ బ్రార్థించి, కాళిదాసుఁ బ్రసన్నుఁగాఁ దలంచి
నన్నయభట్టారకునకు మ్రొక్కి తిక్కన, సోమయాజుల నతిస్తుతులఁ గొలిచి

గీ. శంభుదాసుని మదిలోన సంస్మరించి, మఱియు సుకవుల సత్కృపామహిమ వడసి
శారదాసత్ప్రతాపవిశారదుండ, నగుటఁ గృతిఁ జెప్పఁతలఁపు నా కమరి యుండ. ||9||

ఉ. చెప్పిన నాకవిత్వము రుచింపనితావులు చూచి చెప్పఁడీ
తప్పులు లేనిచో నవుఁ గదా యని తీర్పఁడు మాటిమాటికిన్
జెప్పకుఁ డొప్పుఁ ద ప్పనుచుఁ జెప్పఁగ నేర్చినవాని కొక్కచోఁ
దప్పులు లేక మాన వని తద్ జ్ఞు లెఱుంగుఁడు మీకు మ్రొక్కెదన్. ||10||

వ. అని మద్గురుకరుణాస్మరణంబును బురాతన సత్కవిసమారాధనంబునుం జేసి యొక్క
మహాప్రబంధంబుఁ జెప్ప నుద్యోగించుసమయంబున. ||11||

సీ. మండలాధిపమూర్ధమకుటమాణిక్యసం, భావితాంచితపాదపంకజుండు
కల్పితహేమాద్రికల్పమహాదాన, ధారుణీదేవసంతర్పకుండు
పరిచరసహవాసభామామనఃప్రియ, భాసురకుసుమశరాసనుండు
మానితాంగకసర్వమంగళాలంకృత, శేఖరీకృతరాజశేఖరుండు

గీ. వల్లభూపాలతమ్మభూవల్లభేంద్ర, శుక్తిముక్తాఫలం బనఁ జూడ నమరి
నూన్యసామంతవిద్వదమాత్యనృపతు, లోలిఁ గొలువంగ బసవేంద్రుఁ డొక్కనాఁడు. ||12||

వ. విద్వత్సంభాషణసమయంబున. ||13||

చ. హరిహరభక్తు నార్యనుతు నంధ్రకవిత్వవిశారదు న్మహీ
శ్వరవరమాననీయుఁ గులవర్ధను శాంతుఁ బ్రబంధవాచకా
భరణము నాగమాంబకును బ్రహ్మయమంత్రికి నాత్మసంభవున్
సరసుని దూబగుంటిపురశాసను నారయనామధేయునిన్. ||14||

క. తలపించి హితులు చెప్పఁగఁ, బిలిపించి కవిత్వగోష్ఠిఁ బ్రియ మెసఁగంగాఁ
బలుకుచు నితాంతభక్తిం, దలుకొత్తఁగ నంకురించు దరహాసముతోన్. ||15||

క. తనముఖచంద్రమరీచులు, జననయనచకోరములకు సాంద్రానందం
బొనరింప వేడ్క నన్నుం, గనుఁగొని యి ట్లనియె వినయగౌరవ మెసఁగన్. ||16||

చ. సురుచిర మైననీకవిత సూరిసభాంతరయోగ్యతామనో
హరసరసార్థగుంభనల నందము గావున నారనార్య సు
స్థిరగతిఁ గీర్తిన న్నొనరఁ జేసి సమస్తజగత్ప్రసిద్ధ మై
పరఁగుచు నుండ మా కొకప్రబంధ మొనర్పు ప్రియం బెలర్పఁగన్. ||17||

వ. తత్ప్రబంధం బెయ్యది యంటేని. ||18||

గీ. పంచతంత్ర మనఁగ సంచిత గీర్వాణ, భాష మున్ను చెప్పఁబడినయట్టి
కావ్య మంధ్రభాషఁ గర్ణామృతంబుగాఁ, గూర్పవలయు నీదునేర్పు మెఱయ. ||19||

వ. అని వినయంబునం దాంబూలనవాంబరాభరణంబు లొసంగి వీడుకొల్పినం
బ్రియం బంది మదాత్మగతంబున. ॥20॥

చ. పస గలనీతిశాస్త్ర మని ప్రాజ్ఞులు మెచ్చిన పంచతంత్రికిన్
వసుమతిఁ దమ్మరాజు బసవక్షితినాథుఁడు నాథుఁ డౌటకుం
బొసఁగి యశోవిలాసినికిఁ బుట్టినయి ల్లని సన్నుతింపఁ బెం
పెసఁగె సముద్రముద్రితమహీస్థలిరాజసభాంతరఁబులన్. ॥21॥

వ. కావున నేతత్కృతి కధీశ్వరుం డైన బసవక్షితీశ్వరువంశం బభివర్ణించెద. ॥22॥

చ. రవికులజేశుఁ డైనరఘురామునినందనుఁ డై కుశావనీ
ధవుఁ డుదయించె నాయనకు ధర్మవిధం బ్రభవించె శ్రీసదా
శివమహిమాఢ్యుఁ డై విజయసేనకుమారకుఁ డొప్ప నుర్వరన్
సవినయమూర్తి యవ్విభునిసంతతి నంతఁ గ్రమక్రమంబునన్. ॥23॥

చ. మును బెజవాడదుర్గఁ దనముగ్ధుతనంబున మెచ్చఁ జేసి పెం
పున రథదంతివాజిభటభూరిబలంబులచేఁ గళింగభూ
జనపతిఁ ద్రుంచి చేవఁ దనసంతతికై మహిఁ బాడి నిల్పి క్ర
మ్మనఁ జిరకీర్తులం గనియె మాధవవర్మ తదన్వయంబునన్. ॥24॥

మ. ఉదయించెన్ గమలాప్తవంశకరుఁ డై యుద్యత్ప్రతాపోన్నతిన్
జదియించేన్ సకలార్థిదైన్యముల రాజత్కల్పభూజాత మై
కదియించెన్ నిజకీర్తిరాశి దిశలన్ కల్పాంతరస్థాయిగాఁ
గుదియించెన్ బ్రతివీరబాహుబలమున్ గొమ్మావనీశుం డిలన్. ॥25॥

క. ఆకొమ్మక్షితిపాల, శ్రీకాంతున కుదయ మయ్యెఁ జిరతరపుణ్యా
శ్లోకుం డన్నలదేవమ, హీకాంతుం డతులధైర్యహేమాచలుఁ డై. ॥26॥

చ. అతనికి నుద్భవించె నభియాతిమహాంబుధికుంభసంభవ
ప్రతిముఁడు సింగభూవిభుఁ డభంగపరాక్రమశాలి శౌర్యవ
ర్ధితుఁడు వివేకశీలుఁ డతిధీరుఁడు నిర్మలకీర్తికామినీ
రతుఁడు సమగ్రదానగుణరమ్యుఁడు సౌమ్యుఁడు బుద్ధి నెంతయున్. ॥27॥

ఉ. బల్లిదుఁ డైనసింగనరపాలున కుద్భవ మైరి ధాత్రి శ్రీ
వల్లభమూర్తు లైన పెదవల్లభుఁడున్ బినవల్లభేంద్రుఁడున్
సల్లలితప్రతాపబలసాహసనీతివివేకసంపదన్
దొల్లిటి రామలక్ష్మణులదోయి యనంగ మహానుభావు లై. ॥28॥

వ. అం దగ్రజుండు. ॥29॥

చ. తిరుగనిమందరాద్రి కళ దీయనిపూర్ణశశాంకుఁ డాజులన్
సురుగనిపార్థుఁ డీశుకను సోఁకనిమన్మథుఁ డొక్కబొంకునుం
బొరయనిధర్మసూతి యుడి వోవనికల్పమహీరుహం బనన్
వరగణధాముఁ డైన పెదవల్లభభూవరుఁ డొప్పు నెంతయున్. ॥30॥

క. అన్నరపతిపుణ్యాంగన, యన్నలదేవమ్మ గెలుచు నన్నలుదేవిన్

సన్నుతగుణసౌందర్యస, మున్నతవిభవముల నన్న నునిదలు సరియే. ॥31॥

వ. ఆదంపతులపురాకృతపుణ్యవిశేషంబున. ॥32॥

క. సుతు లుదయించిరి సింగ, క్షితిపతియును దమ్మవిభుఁడు శ్రీతిరుమలభూ
పతియుఁ గలికాలమున నొక, సతికిని రామత్రయంబు జనియించెనొ నాన్. ॥33॥

వ. అమ్మహీశ్వరులలోఁ దమ్మక్షితీశ్వరుండు. ॥34॥

సీ. త్రిభువనాలంకారదీపిరతధావళ్య, వరకీర్తిమల్లికావల్లభుండు
నిజభుజాసికుఠారనిర్భిన్నదుర్వార, పరనృపాలకమన్యభార్గవుండు
కింకిణీఘంటికాంకితసింధుఘోటక, బహుసైన్యరణరంగభైరవుండు
బంధుసంరక్షణప్రకటమహాభాగ్య, బంధురసహకారబాంధవుండు

గీ. నతమహీపాలమస్తకన్యస్తమృదువి, రాజమానపదాబ్జుండు రాజవరుఁడు
రాజమాత్రుండె విభవవిభ్రాజితుండు, వల్లభూపాలతమ్మభూవల్లభుండు. ॥35॥

మ. మనుమార్గుం డగుతమ్మభూపతికి వేమాజాంబకున్ బుత్త్రుఁ డై
జనియించెన్ బసవేంద్రుఁ డర్థిజనభాస్వత్కల్పభూజాత మై
వనితామన్మథుఁ డై వివేకనిధి యై వారాశిగంభీరుఁ డై
యనతారాతిమహాంధకారపటలీహంసప్రతాపాఢ్యుఁ డై. ॥36॥

వ. మఱియు నేవంవిధగుణగణాలంకృతుం డైనబసవభూపాలుండు. ॥37॥

సీ. రమణీయదానధారాప్రవాహంబులు, పాథోధి కతివిజృంభణము గాఁగ
నిరుపమానప్రభావనిర్మలసితకీర్తి, త్రిభువనసాంద్రచంద్రికలు గాఁగ
నతులవిక్రమబలోద్యత్ప్రతాపస్ఫూర్తి, పరులకు నుగ్రాతపంబు గాఁగ
సమధికశృంగారసౌందర్యరేఖ, దాఁ దరుణీలతావసంతంబు గాఁగ

గీ. రామరఘురంతిసగరధర్మజదిలీప, భోజసర్వజ్ఞసోమేశరాజసరణి
ధాత్రిఁ బాలించెఁ దమ్మభూధవసుతుండు, శాశ్వతంబుగ బసవభూమిశ్వరుండు. ॥38॥

సీ. నరులకుఁ జే చాఁచినను ఫలం బందని, దివిజభూరుహమువితీర్ణి యెంత
యవయవశృంగార మంగనామణులకుఁ, జూపనికందర్పురూప మెంత
కనుఁగొన నొకవేళ ఘనతిరోహితుఁ డైన, తపనునిమహితప్రతాప మెంత
యురుశ క్తిఁ జని మహావ్యూహంబు వెడలంగఁ, జాలని సౌభద్రుశౌర్య మెంత

గీ. వితరణంబున శృంగారవిలసనమున, దీపితాటోపసహజప్రతాపమహిమ
శౌర్యగుణమున నెవ్వారు సాటి వత్తు, రితని కన మీఱి బసవభూమీశ్వరుండు. ॥39॥

సీ. కుసుమకోదండంబు గుఱుతు చూడము గాని, దర్పితరూపకందర్పుఁ డనియు
నిజమూర్తిలోపల నెర సెఱుంగము గాని, సత్కళాసంపూర్ణచంద్రుఁ డనియు
నుష్ణాంశుజాలంబు లొదవఁ గానము గాని, యతులితసత్ప్రతాపార్కుఁ డనియుఁ
బొసఁగ వేగన్నులపొడవు మించదు గాని, సాంద్రవైభవనిర్జరేంద్రుఁ డనియు

గీ. ననుదినంబును దనుఁ జూచునఖిలజనులు, సమధికానందమగ్ను లై సన్నుతింప

సురుచిరాకారకాంతితేజోవిభవము, లమరుఁ దమ్మయబసవధరాధిపునకు. ॥40॥

క. అసమానమానధనునకు, రసికశిఖామణికి దానరాధేయునకున్
బ్రసవాంబకసమరూపున, కొసబిరుదరగండనికి మహోర్వీశునకున్. ॥41॥

క. వేమాజాంబాసుతునకు, భామాకంతునకు మన్యభార్గవునకు సం
గ్రామక్షోణీవిజయ, శ్రీమహనీయునకు రాజసింహంబునకున్. ॥42॥

క. రణరంగభైరవునకున్, బ్రణమితరాజన్యహృదయపద్మార్కునకున్
మణికనకవస్తువాహన, గణికాద్యఖిలప్రదానఖచరేంద్రునకున్. ॥43॥

క. సహకారబాంధవునకున్, సహజాలంకారదేహసౌందర్యునకున్
మహనీయకీర్తివాచా, మహితాత్మునకున్ బ్రతాపమార్తాండునకున్. ॥44॥

క. తెల్లదలాటాంకునకున్, సల్లలితకృపాకటాక్షసౌజన్యునకున్
ఫుల్లారనిందనేత్రున, కుల్లసితపరాక్రమునకు నూర్జితమతికిన్. ॥45॥

క. కిమ్మీరాంతకబలునకు, ధమ్మిల్లనవప్రసూనధరునకుఁ దరుణీ
సమ్మోహపంచశరునకుఁ, దమ్మయబసవనికి నుభయదళమిండనకిన్. ॥46॥

మిత్త్రభేదము

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నా చెప్పం బూనిన పంచతంత్రి యనుమహాప్రబంధం బునందుం గలకథలకు నలంకారంబుగా వర్ణింపం దగిన పాటలీపురం బెట్టి దనిన. ॥47॥

సీ. వేదశాస్త్రపురాణవిద్యావిజృంభిత, కలితధాత్రీసురకలకలంబు
గజహయారోహణకౌశలసంచార, మహితరాజకుమారమండలంబు
వజ్రముక్తాఫలవస్త్రసువర్ణాది, సకలవిక్రయవైశ్యసంకులంబు
నానాయుధాభ్యాసనైపుణధౌరేయ, విశ్రుతసచ్ఛూద్రవిభ్రమంబు

గీ. కల్పితానల్పదేవతాగారభూమి, రత్నకీలితఘనసౌధరాజితంబు
నగుచు నమరేంద్రునగరంబు నగుచు ధాత్రిఁ, బొలుచుఁ బాటలీపుత్ర మన్పురవరంబు. ॥48॥

ఉ. ఆపుర మేలుచుండు నమరాధిపతిప్రతిమానవైభవో
ద్దీపితుఁ డార్యసమ్మతుఁడు ధీరుఁ డుదారుఁడు బాహువిక్రమా
టోపవిజృంభితుం డనఁ గడున్ బొగ డొంది సుదర్శనుండు నా
భూపకులావతంసము ప్రభుత్వముఁ బేరును బెంపు నొప్పఁగన్. ॥49॥

క. ఆరాజు తనకుమారులు, ధారుణిఁ జాలించు నేర్పు దగిలెడు చదువున్
నేరక యునికి మనోవ్యథఁ, గూరి నిజాత్మం దలంచెఁ గొలు వున్నయెడన్. ॥50॥

గీ. ఎఱుకయును ధార్మికత్వము నింత లేని, కొడుకు పుట్టిన నేటికిఁ గొఱ తలంపఁ
జుఁడిపాఁడివిధంబులు చూపలేని, గొడ్డుటా వైన వలవనిజడ్డు గాదె. ॥51॥

క. పెక్కండ్రుసుతులు గల రని, లెక్కించిన ఫలము గలదె లేశంబును బెం
పెక్కినకులదీపకుఁ డగు, నొక్కఁడె తనయుండు సాలు నుర్వరమీఁదన్. ॥52॥

వ. అని మఱియుఁ దనమనంబున. ॥53॥

సీ. కలకంఠిగర్భంబు క్రాఁగిపోయిన మేలు, పుట్టినప్పుడ మృతిఁ బొంద మేలు
తగ ఋతుకాలంబు దప్పిపోయిన మేలు, కన్య యైనను నంతకంటె మేలు
కాంతుఁడు పరదేశగమనుఁ డైనను మేలు, మగువ గొడ్రా లైన మఱియు మేలు
పల్లవాధర పతి నొల్లకుండిన మేలు, పదఁతుక తెగులుచేఁ బడిన మేలు

గీ. గాక శాస్త్రపరిజ్ఞానమనులు గాని, సుతులు గల్గినఁ దండ్రికి సొంపు గలదె
రూపబలవిక్రమాద్భుతాటోపు లైన, నధికధనవంతు లైన నయ్యధము లేల. ॥54॥

చ. జనకునిపూర్వపుణ్యఫలసంపదఁ దత్తనయుం డుదారుఁడున్
మనునిభమూర్తియున్ బితృకమాతృహితుండును నౌను బాపక
ర్మునకు జనించినట్టి యధముండు కులాంబుధిమంథనంబునన్
జనితహలాహలం బనఁగఁ జాలి హరించుఁ గులంబు వ్రేల్మిడిన్. ॥55॥

సీ. కమనీయవిద్య దాఁ గామధేనువుభంగిఁ, గామితార్థంబులు గలుగఁజేయు
సజ్జనవిద్వాంససంఘంబులోపల, మానుగాఁ దనుఁ బెద్దమాన్యుఁ జేయు
నెన్నిదేశంబుల కేఁగిన సాయమై, తల్లిచందంబునఁ దన్నుఁ బ్రోచుఁ
బన్నుగాఁ దనపుణ్యపాపంబు లెఱిఁగించు, సాధించు నిహపరసాధనంబు

గీ. నగ్నిఁ గాలదు రాజుల కలవి గాదు, నీళ్ల నానదు చోరులపాలు గాదు
సోదరులచేత నెప్డుఁ బంచుకొన రాక, చెలఁగు విద్యాధనమునకుఁ జేటు లేదు. ‖56‖

వ. కావున.

గీ. సంతతోన్మార్గవర్తన సరవిఁ దిరుగు, సుతులఁ జదివించి సద్బుద్ధిహితులఁ జేసి
వెసను నీరీతి సంపద నొసగఁజాలు, నట్టిపుణ్యుండు గలఁడొకో యరసి చూడ. ‖57‖

ఉత్సాహ. అని సుదర్శనుండు పల్కునట్టి యవసరంబునం
దనిమిషేంద్రగురుఁడపోలె నఖిలనీతిశాస్త్రసం
జనితబుద్ధియుతుఁడు విష్ణుశర్మనామధేయుఁ డి
ట్లనియెఁ దాఁ బ్రతిజ్ఞ గాఁగ నవనివిభునితోడుతన్. ‖58‖

గీ. అఖిలనీతిశాస్త్రంబులు నాఱునెలల, నీకుమారులఁ జదివింప లేక యున్న
సుతులపని యేమి నన్ను నాశ్రితులలోన, నడప కాప్రొద్దె గ్రామంబు వెడల నడఁపు. ‖
59‖

సీ. అని విష్ణుశర్మ వల్కినప్రతిజ్ఞావచ, నంబుల కతఁడు ముదంబు నొంది
యనుపమభూషాంబరాదులఁ దనిపి సం, భావించి సుతుల నప్పనము సేయ
సరవిఁ దొల్లిటినీతిశాస్త్రంబు లన్నియు, సంక్షేపరూపవిస్పష్టముగను
దంత్రంబు లైదింటి ధరఁ బ్రసిద్ధము గాఁగ, నేర్పడఁగాఁ జేసె నెవ్వి యనిన

గీ. మిత్రభేద మనఁగ మెఱయ సుహృల్లాభ, మనఁగ సంధివిగ్రహం బనంగ
లబ్ధనాశ మనఁగఁ లలి నసంప్రేక్ష్యకా, రిత్వ మనఁగఁ బరఁగురీతి మెఱయ. ‖60‖

చ. అమరినయట్టితంత్రముల నైదిటియందును సర్వనీతిశా
స్త్రముల సుభాషితంబులను సారకథాబహుళంబు భూవరో
త్తమతనయానుభోధమును ధారుణి లోకహితంబుగాఁ గ్రమ
క్రమమునఁ గావ్యరూప మెసకంబుగఁ జేసెను వానిలోపలన్. ‖61‖

వ. ప్రథమతంత్రం బగుమిత్రభేదం బెట్టి దనిన. ‖62‖

క. మృగపతియును వృషభంబును, మిగులఁగ సఖ్యంబు చేసి మెలఁగఁగ వనిలో
మృగధూర్తం బారెంటికి, విగతస్నేహంబు చేసి విఱియఁగఁ జేసెన్. ‖63‖

గీ. అనిన నృపకుమారు లాకథ మా కెఱిం, గింపుఁ డనుచుఁ బలుక నింపు మిగుల
సావధానబుద్ధి సకలంబు వినుఁ డని, చెలఁగి విష్ణుశర్మ సెప్పఁ దొడఁగె. ‖64‖

గీ. కలదు దక్షిణాపథమునఁ గనకరత్న, రాజితం బయి మహిళాపురం బనఁగ
వర్ధమానుం డనఁగ సార్థవాహుఁ డందు, నధికసంపత్సమృద్ధిచే నతిశయిల్లు. ‖65‖

వ. ఇట్లున్న సార్థవాహుఁ డొక్కనాఁడు తనధనంబు వృద్ధి నొందించుటకుఁ దలంపు
పుట్టి యి ట్లనియె. ||66||

గీ. అరసి లేనిచోట నర్థ మార్జింపంగఁ దగినయది సురక్షితంబు గాఁగఁ
జేసి వృద్ధిఁ బొందఁజేయుతెఱంగున, నట్టిధనము సద్వ్యయంబు సేయ. ||67||

క. నేరవలె నివ్విధంబున, నేరుపు లేకున్న వానినిలయమున ధనం
బేరీతి నిలువ దది ని, ష్కారణ మయి విఱియఁ బాఱఁ గానరు మూఢుల్. ||68||

వ. అవ్విధం బెట్టి దనిన. ||69||

సీ. సంరక్ష సేయనిస్వర్ణ మప్పుడె చెడు, వృద్ధిఁ బొందింపనివిత్త మెడయు
ననుభవతకు రానియర్థంబు గల్గియు, లేనిఫలమె కాని లేదు సుఖము
తగ నుపార్జించియు ధనము పాత్ర మెఱింగి, దక్షత నిడిన సంరక్ష యదియ
నిండినసరసికి నెరయ వాటము గాఁగ, నలువులు దీర్చినయట్ల కాన

గీ. ధనము లార్జించి సంరక్ష తగ నొనర్చి, వృద్ధిఁ బొందించి యనువుగా వెచ్చపఱిచి
నడవ నేర్చినవానిజన్మంబు సఫల, మున్నవారలజీవన మెన్న నేల. ||70||

వ. అని వర్ధమానుఁడు వెండియుఁ దనమనంబున నిట్లు తలంచె. ||71||

చ. తమయుదకంబు వాహినులు ద్రావనిభంగి ఫలించినట్టివృ
క్షములు ఫలంబులం దిననిచందమునన్ జలదంబు నీట స
స్యములకుఁ దృప్తిఁ జేసి యవి సమ్మతిఁ గోరకయున్నమాడ్కి ను
త్తములధనంబు సజ్జనులఁ దార్కొను బ్రత్యుపకారనిస్పృహన్. ||72||

సీ. అని వర్ధమానుండు తనమదిఁ జింతించి, శకటంబునను బెక్కు సరకు లెత్తి
యందు సంజీవకనందకాఖ్యము లగు, వృషభయుగ్మముఁ గట్టి విపినభూమి
త్రోవ రాజ్యమునకుఁ బోవఁగాఁ దెరువున, నిమ్నోన్నతంబుల నీల్గి తివియ
జానుభగ్నుం బైన సంజీవకుని, గనుఁగొని వర్ధమానుఁ డాకులత నొంది

గీ. పరిజనుల నాతఁ డం దున్నసరకు లెల్ల, మోవఁ గట్టడ చేసి సంజీవకునకుఁ
గాపు కొందఱఁ బెట్టి యక్కడఁ దొలంగి, చింత నొందుచుఁ బోవ ననంతరంబ. ||73||

ఉ. కావలి యున్న యాభటనికాయము నుగ్రవనంబులోపలన్
జావఁగ నేల పోద మని చయ్యన నేఁగి నిజేశ్వరుం గళా
కోవిదుఁ గాంచి యొక్కహరి కూడఁగ ముట్టిన నేము పాఱ సం
జీవకుఁ బట్టి చంపె నది చెప్పఁగ సిగ్గగుచున్న దెంతయున్. ||74||

క. అని యివ్విధమున వారలు, వినయం బెసఁగంగ వచ్చి వినిపింప నిజం
బని సంజీవకుఁ దలఁచుచు, మనికితపడుచుండె వర్ధమానుఁడు బుద్ధిన్. ||75||

వ. అట సంజీవకుండు. ||76||

చ. విఱిగినకాలు వచ్చి యటవీస్థలి నాయువుకల్మిఁ జేసి యే
డ్తెఱఁ జని పూరి మేసి కడుఁ దియ్యనిచల్లనినీరు ద్రాగి మై

యెఱుఁగక సత్త్వసంపద వహించి భయం బొకయింత లేక య
క్కఱ నొకనాఁడు డప్పి యెసఁగ న్నదికిన్ వడి నేఁగుచున్నెడన్. ||77||

గీ. ఆవనంబునఁ బింగళకాఖ్యుఁ డయిన, సింహ మధికజంతువుల శాసింప నధికుఁ
డగుచు నిజభుజవిక్రమణాఢ్యమహిమ, ననుభవించుచు రాజ్యంబు నట్ల కాఁగ. ||78||

క. అభిషేకాదిక్రియలను, విభవము లేకయును ఘోరవిపినంబులలో
శుభగోన్నతవిక్రమమునఁ, బ్రభు వై సింహము మృగాధిపతియై వెలసెన్. ||79||

వ. ఇట్లు సకలవనజంతునియామకుం డై పింగళాఖ్యుఁ డగుహర్యక్షముఖ్యుండు వనంబున వెలుంగుచుండె. ||80||

శా. ఆసింహం బొకనాఁడు డప్పి గొని తోయం బానఁ గాంక్షించి పే
రాసం దా యమునాతరంగిణిని డాయం బోవుచో నవ్వలన్
భూసంత్రాసకరాంత్యకాలజలదప్రోద్భూతగర్జోపమ
వ్యాసంగంబుగ ఱంకె వైచె నొకచో నాఁబోతు కా ల్ద్రొవ్వుచున్. ||81||

క. బెడిదంబుగ నవ్విధమున, నడరిన సంజీవకునిమహాధ్వని విని య
ప్పుడ మృగపతి తనయాత్మం, గడు శంకం బొంది యచటఁ గదలక యున్నన్. ||82||

గీ. అతనిమంత్రితనయు లైనట్టికరటక, దమనకాఖ్యు లపుడు తద్విధంబుఁ
దెలిసి దమనకుండు తెఱఁ గొప్పఁ గరటకు, తోడఁ బలికె నగవు తోప నపుడు. ||83||

గీ. ఇంతరాజు చూడు వింతశబ్దము విని, నదికి నీరు ద్రావఁ గదల వెఱచె
దీనికారణంబుఁ దెలియుదమే యన్నఁ, గరటకుండు వలికెఁ గడఁకతోడ. ||84||

క. మన కేమికారణం బీ, పనులు విచారింపఁ దగనిపనికిం జనినన్
మనుజుండు నొచ్చు ము న్నొక, వనచర మొకతగనిపనినెపంబున నీల్గెన్. ||85||

వ. అనిన విని దమనకుం డవ్విధం బెట్లనినఁ గరటకుం డిట్లనియె. ||86||

చ. ఒకనగరంబుచేరువ మహోన్నతదేవగృహంబు జీర్ణ మై
వికలత నంది యర్ధము భువిం బడి యుండఁగ దానిఁ జూచి యు
త్సుకమతి నొక్కవైశ్యుఁ డది తొల్లిటియందము నొందునట్లుగా
నకుటిలవృత్తిఁ జేయుఁ డని యర్థ మొసంగిన శిల్పకారులున్. ||87||

క. ఇయ్యకొని నగరు గట్టుచు, నయ్యెడ నొకచేవదూల మది పలకలుగా
వ్రయ్యుటకు నాడనాడను, జయ్యనఁ గీలములు గాఁడఁ జఱిచినపిదపన్. ||88||

గీ. ప్రొద్దు చేరఁబడినఁ బోయి రిండ్లకు వార, లాసమీపతరుల నాశ్రయించి
తిరుగుమర్కటములు దేవాలయంబున, కవల నివల మెలఁగునట్టియెడను. ||89||

సీ. గుడియొక్క తరులపైఁ గుప్పించునవియును, దరువులపైనుండి దాఁటునవియు
నురుతరశాఖల నూఁగాడునవియును, బ్రాకారములు ప్రాకి పాఱునవియు
గోపురంబులమీఁదఁ గూర్చుండునవియును, గోళ్ళఁ బ్రక్కలు వీఁపు గోకునవియు
నిక్కుచు బొమ లెత్తి వెక్కిరించెడునవి, యొండొంటితోఁ బోరి యోడునవియు

గీ. నిట్లు వానరయూథంబు లిట్టు నట్టు, సహజ మగుచాపలంబున సంభ్రమింప
వానిలోపల నొకవృద్ధవానరంబు, దూరముగఁ బాఱి తా విధిప్రేరణమున. ‖90‖

క. కీలాకీర్ణస్తంభము, లోలతమై నెక్కి నెఱియలో నండంబుల్
వ్రేలంగ రెండుకరముల, సీలం బెకలించి లావుచేఁ దిగియంగన్. ‖91‖

క. బిగు వెడలి సీల యూడిన, నగచరు బీజంబు లిఱుక నానొప్పిఁ గడున్
వెగ డొంది మొఱలు వెట్టుచుఁ, దెగియెన్ మర్కటము దానిత్రిమ్మట వింటే. ‖92‖

వ. కావునఁ దమకుం గారణంబు లేనిపనికిం జొచ్చినమానవుల తెఱం గిప్పుడు చెప్పిన మర్కటవ్యాపారంబుచందంబు మన కిది విచారింప నేమిపని మనయేలిక భక్షింపఁగా మిగిలిన మాంసం బున్నయది భక్షింతము రమ్మనిన విని దమనకుండు రాజులంగొలిచి తనకడుపుఁ బ్రోచుకొనుమాత్రం బైనఁ గొలువ నేల విను మని యి ట్లనియె. ‖93‖

క. మిత్రుల కుపకారంబును, శత్రుల కపకారమును నిజంబుగఁ జేయన్
క్షత్రియులఁ గొలుచుట యుదర, మాత్రముకొఱ కైన సేవ మహిఁ గొఱ యగునే. ‖94‖

క. ఒక్కరునిఁబ్రతుకువలనన్, బెక్కండ్రు మహాసమృద్ధిఁ బెరుఁగక యున్నన్
ముక్కునఁ బొడుచుక తినియెడి, కొక్కెర తనకడుపుఁ బ్రోచుకొనదే తలఁపన్. ‖95‖

సీ. స్వల్పవసాస్నాయుసంయుతకఠినాస్థిఁ గొఱుకు నాఁకలి మానుకొఱకుఁ గుక్క
సింహంబు తనయంకసీమ జంబుక మున్న, దృష్టించి మఱి దానితెరువు వోక
శుంభదుజ్జృంభితకుంభికుంభంబుల, మెదడు భక్షింపంగ మదిఁ దలంచు
హీనులు నధికులు నైనమానవులును, దమతమకొలఁది సత్వములఁ దలఁతు

గీ. రఖిలకర్మంబులను గాన నాత్మశక్తి, కనుగుణం బైనఫలములె యావహిల్లు
నట్లు నీవును జాతిమర్యాదతోడి, తలఁపుఁ దలఁచితి విది దొడ్డతనము గాదు. ‖96‖

వ. అదియునుం గాక. ‖97‖

సీ. వాలంబు నులిచియు నేలఁ గా ళ్ళడఁచియు, ధాత్రిపైఁ బొరలియుఁ దాల్మి విడిచి
వదనంబుఁ దెఱచియు నుదరంబుఁ జూపియుఁ, బెక్కుపాట్లను బడ్డ కుక్క కొక్క
కడియెఁ డన్నమె కాని కడుపార నిడఁబోరు, నాగంబునకుఁ బ్రార్థనంబుతోడఁ
గబళశతంబులు కరమున కందియ్య, నాఁకలి దీఱంగఁ నది భుజించు

గీ. నెంతకార్పణ్యపడినను హీనజాతి, కెవ్వరును నీరు కడు నల్ప మిచ్చిరేని
ఘనున కూరక యుండంగఁ గాంక్ష దీఱ, గురుతరార్థంబు లిత్తురు ధరణిపతులు. ‖98‖

క. ఘనవిద్యావిక్రమములు, మనుజేంద్రులు సూచి మెచ్చ మఱి బ్రతికినఁ గా
కనయంబుఁ దోక నులిచిన, శునకమునకుఁ గడెడుకూడ సూడక యిడరే. ‖99‖

గీ. పౌరుషజ్ఞానకీర్తులఁ బరఁగెనేని, వానిసంపద యొకపూఁట యైనఁ జాలు
నుదరపోషణమాత్రకై యుర్వీమీఁదఁ, గాకి చిరకాల మున్న నేకార్య మగును. ‖100‖

గీ. అల్పజలముల మొరపవా గడరి పాఱు, నల్పధాన్య మొదవు మూషకాంజలికిని

స్వల్పఫల మబ్బె నేనియు స్వల్ప మనక, యల్పుఁ డానందమును బొందు నల్పలీల.

క. సరవి హితాహితగుణముల, వెర వెఱుఁగక చవికిఁ జదువు వింతగ నాత్మో
దరభరణకేవలేచ్ఛం, బరఁగెడునరపశువు పశువుప్రతి యన వినవే. ॥101॥

వ. అనినఁ గరటకుం డిట్లనియె. ॥102॥

క. మనము ప్రధానులమే యే, పనులకుఁ గర్తలము గాము బహునీతులకుం
బని యేమి యనిన నతనికి, విను మని దమనకుఁడు వల్కె వివరం బెసఁగన్. ॥
103॥

గీ. భాగ్యవశమున బుద్ధిసంపన్నుఁ డగును, బుద్ధిబలమున నృపులకుఁ బూజ్యుఁ డగును
నృపులు మన్నింప నయకళానిపుణుఁ డగుచుఁ, బూని రాజ్యంబు నడుపుప్రధానుఁ
డగును. ॥104॥

వ. కావునఁ బ్రధానపదవికిం బ్రాప్తంబు గలిగినం గలుగుఁ గాక దాన నేమిచోద్యంబు విను
మని యిట్లనియె. ॥105॥

చ. నడవడి మంచి దైనను జనంబులు పెద్దఁగఁ జూతు రాతనిన్
నడివడి చక్కఁగానినరు నచ్చిన చుట్టము లైనఁ జేరనీ
కెడ గలుగంగఁ దోలుదు రహీనతయున్ లఘువృత్తియు న్మహిన్
నడివడిచేత వచ్చుటది నైజము దీని నెఱుంగ వింతయున్. ॥106॥

చ. ఒడికముతోఁ బ్రయత్నమున నొక్కమహాశిలఁ గొండమీఁదికిన్
గడపఁగ భార మచ్చటిది గ్రక్కున భూమికి డిగ్గఁ ద్రోవఁగాఁ
గడు సులభంబ యట్ల గుణగణ్యుఁ డనం బొగ డొందు టద్భుతం
బుడుగక దుర్జనుం డనఁగ నుండుట దా సుకరంబు ధాత్రిలోన్. ॥107॥

క. అని దమనకుండు సెప్పిన, విని కరటకుఁ డతనితోడ వివరించితి వీ
వను వైననీతివాక్యము, లెనయఁగ నీతలఁచుకార్య మెయ్యది సెపుమా. ॥108॥

మ. అనినన్ వానికి నిట్లనున్ దమనకుం దత్యంతభీతస్థితిన్
మనరా జేటికిఁ బోవఁగా వెఱచియున్నాఁ డిష్టు కంటే యనన్
విని యేభంగి నెఱింగి తీ వనిన భావింపంగ నేకార్య మై
నను భావజ్ఞులయంతరంగములఁ గాన న్వచ్చు భావింపుమా. ॥109॥

చ. పలికినస న్నెఱిఁగి పశుపంక్తులు సెప్పినయట్ల చేయు శి
క్షల హయకుంజరంబులు వశం బయి మోచుకపోవు నట్లు మ
ర్త్యులు తమబుద్ధిలే కెదిరియుక్తిఁ జరించిన వార లేటికిన్
వెలయఁ బరేంగితం బెఱుఁగ నేర్చుట గాక వివేక మిమ్మహిన్. ॥110॥

ఉ. కావున నిప్పు డివ్విభునిఁ గన్గొని చిత్తము వచ్చునట్లుగా
సేవ యొనర్చి మన్ననలఁ జెందెద నన్ను నతండు మున్ను ఛా
త్రీవిభులన్ భజింపవు తదీయచరిత్ర లెఱుంగుదే యనన్
గోవిదవృత్తి భూపతులఁ గొల్వఁగ నేర్తు నటంచు నిట్లనున్. ॥111॥

గీ. అతిసమర్థుల కిల నసాధ్యంబు లేదు, పోల నుద్యోగికిని దూరభూమి లేదు
విద్య గలవాని కెందును వింత లేదు, వఱలఁ బ్రియవాదికిని శాత్రవంబు లేదు. ||112||

వ. అనినం గరటకుం డతని కిట్లనియె మనస్వామిచిత్తవృత్తి యెఱుఁగనినీకుం గదియ నెట్లు గు ననిన నతం డిట్లనియె రాజు మన్నించుసేవకులపొందునం బోయి న న్నెఱింగించు కొని యాసన్నవర్తనుండ నయ్యెద విను మని యిట్లనియె. ||113||

ఉ. వీనికి విద్య లే దనరు వీఁడు కులస్థుఁడు గాఁ డనారు మే
ధానిధి వీఁడు గాఁ డనరు తమ్ము భజించినఁ జాలు నెప్పుడున్
మానవనాథులున్ సతులు మవ్వ మెలర్చినపువ్వుఁదీఁగెలున్
మానకపార్శ్వసంశ్రితసమాజముఁ బూని గ్రహించు నిచ్చలున్. ||114||

క. కోపప్రసాదచిహ్నము, లేపార్థివునందు భృత్యుఁ డెఱిఁగి చరించున్
దీపించి వాఁడు నృపుచే, నేపారఁగ మంతు కెక్కు నెక్కుఁడుకరుణన్. ||115||

వ. అనినం గరటకుండు నేఁడు నీవు రాజుసమ్ముఖంబునకుం బోయి యేమని పలుకంగల వాఁడ వనినం దమనకుం డిట్లనియె. ||116||

క. ఉత్తరమునఁ బొడమెడుఁ బ్ర, త్యుత్తర ముత్తరము లేక యుత్తర మగునే
హత్తినసువృష్టి వలనన్, విత్తులకుం బొడమినట్టివిత్తులుఁబోలెన్. ||117||

వ. అని మఱియును. ||118||

చ. నరుల కపాయదర్శనమునం బ్రభవించిన యావిపత్తియున్
సరవి నుపాయదర్శనవశంబున వచ్చిన కార్యసిద్ధియున్
వెడవున బుద్ధిమంతులు వివేకమునన్ దగునీతిసంపదన్
దిరముగ మున్న కాంతురు మదిం దలపోయుచు నిక్కువంబుగన్. ||119||

వ. కావున నిమ్మహీపతికి సంప్రాప్తకాలం బైనవిన్నపంబు చేయుఁదు నెట్లనిన నప్రాప్త కాలవచనంబు లుపన్యసించి బృహస్పతి యైన నవమానితుం డగు దేశకాలపరిజ్ఞానం బెఱుంగక గుణహీనులు ప్రయోగించిన సుభాషితంబులు వ్యంగ్యంబు లగు నని మఱియు నిట్లనియె. ||120||

క. తననడవడి సత్పురుషులు, కొనియాడఁగ నుబ్బ కదియ గుణముగఁ దద్వ
ర్తనము న్వదలక యుండిన, మనుజుఁడు పూజ్యుండు జనసమాజములోనన్. ||121||

వ. అని మఱియు నిట్లనియె సేవకులు రాజులం గొలువ నెట్లు వచ్చు వారు పర్వతంబులుం బోలెఁ బ్రకృతివిషములుఁ జలగ్రాహులు నని పలుకవలదు. ||122||

గీ. ఎవ్వరెవ్వరియాత్మల కెద్ది హితము, వారివారికి ననుగుణవర్తనమున
బుద్ధిమంతుఁడు శీఘ్రంబ పొసఁగ మెలఁగి, యతని వశ్యునిఁగాఁ జేయు నాక్షణంబ. ||
123||

గీ. చటులసింహశరభశార్దూలగజముల, వశ్యములుగఁ జేయవచ్చు ననఁగ
నరయ మిగులఁ దజ్జ్ఞు లగువారలకు నల్ల, యవనిపతులు వశ్యు లగుట యెంత. ||
124||

వ. అనినం గరటకుండు దమనకా నీకుఁ గార్యసిద్ధి యయ్యెడు మరుగు మనిన దమనకుండు పింగళకుసమ్ముఖంబునకుఁ బోయి మ్రొక్కిన నాసీనుంగా నియమించి కృపాకటాక్షంబు లొలయఁ బింగళకుండు నిన్నుఁ జిరకాలంబునకుఁ బొడగంటిమి భవదాగమనంబునకు నిమిత్తం బేమని యడిగిన దమనకుండు భవత్పాదపద్మంబులకు నావలనం బ్రయోజనంబు గలుగుటంజేసి పనివింటి నమాత్యుం డైనవాఁడు దనయేలికకు నవసరంబు గలయప్పుడు కార్యాకార్యంబు లెఱింగింపఁ బిలువకున్నను గదియవలయు నేనకా దెట్టిమానవుం డైననుం బార్థివేంద్రునకు నొక్కొక్కవేళం బ్రయోజనపడు నని యిట్లనియె. ||125||

గీ. కర్ణములతీఁట దంతనిర్ఘర్షణంబు, వేఱుతృణకాష్ఠములఁ గాని తీఱ దనిన
నంగవాక్పాణిపదముల నమరునట్టి నరుఁడు గొఱగాక యుండుట ధరణి గలదె. ||
126||

ఉ. ఒప్పమి సజ్జనోత్తమున కొక్కయెడన్ బ్రభవించెనేనియున్
దప్పదు ధైర్యవృత్తి సతతంబును బూర్వపథంబు నగ్నిఁ దా
నొప్పర వేల్మిఁ బట్టునెడ నూర్ధ్వముఖంబులు గాక తచ్ఛిఖల్
దప్పి యధోముఖంబు లయి తార్కొన నేర్చునె యెన్నఁడేనియున్. ||127||

వ. అని మఱియు విశేషజ్ఞుం డైనమహీవల్లభునకు సర్వంబును మున్న గానంబడు నెట్లంటేని. ||128||

మ. హలికుం డోపి సమస్తబీజముల నయ్యైవేళలం జల్లుచో
నెలమిం బుట్టినకోమలాంకురముల న్వీక్షించి మున్మున్న తాఁ
దెలియుఁజ్ సస్యఫలంబు లాకరణి నర్థిన్ బుద్ధిమంతుండు మ
ర్త్యులయాకారము నూచి నిశ్చయము సేయున్ దన్మనోవృత్తులన్. ||129||

క. నరపతి భృత్యులఁ దొడవుల, నొరసి తగిననెలవులందు నునుపక యున్నన్
జరణంబునఁ జూడామణి, శిరమున నందియయుఁ బెట్టు చెలువము గాదే. ||130||

గీ. కుందనము గూర్ప నర్హ మై యందపడిన, పృథులరత్నంబు వెండిలోఁ బెట్టెనేని
రత్నమున కేమి కొఱయగు రాజు బంటుఁ, దగినపనిఁ బెట్టకుండినఁ దగవు గాక. ||
131||

ఉ. ఈతఁడు బుద్ధిమంతుఁ డగు నీతఁడు నా కనురక్తుఁ డేలఁగా
నీతఁడు తా జడుం డని మహేశ్వరుఁ డాత్మ నెఱింగి వారి నా
రీతుల నేర్పడ న్మనుపఁ బ్రీతి దలిర్పఁగ నట్టివార లా
భూతలనాథునిన్ విడిచిపోవక కొల్తుర యెల్లయప్పుడున్. ||132||

క. తురగంబులు నాయుధములు, నరుదుగ శాస్త్రములు వీణ యావాణియు నే
ర్పరి యగు నరుండు నారియుఁ, బురుషవిశేషంబు నొంది పొరి నుతి కెక్కున్. ||133||

క. అని పలికి దమనకుం డి, ట్లను నన్ను సృగాలమాత్ర మని నీచిత్తం
బునఁ దలఁపక నావిన్నప, మనఘాత్మ వినంగఁ దగుఁ బ్రయత్నముతోడన్. ||134||

సీ. సూకరరూపంబు భీకరంబుగఁ దాల్చి, పుండరీకాక్షుండు పొగడు వడఁడె
మృగరూపమునఁ బుట్టి జగతిఁ బ్రసిద్ధుఁ డై, ముని సురేంద్రునిచేత మ్రొక్కు గొనఁడె

ఛాగస్వరూపంబు షణ్ముఖుండు ధరించి, సురసమూహమునఁ బ్రస్తుతి గనండె
యింద్రాగ్ను లిరువురు నెసగంగఁ బందు లై, పృథులసత్కీర్తులఁ బెంపు గనరె

గీ. యల్పజంతువు లని వారి నాదరింప, కుండెనే తొల్లి సురమునిమండలంబు
గాన నీవును నను జుల్కఁగాఁ దలఁపక, చిత్తమునఁ జేర్చి నామాట చిత్తగింపు. ॥ 135॥

వ. అని మఱియును.

క. అసమర్థుఁ డైనహితుఁడును, నసమానసమర్థుఁ డైనయహితుండును న
వ్వసుధాధిపునకుఁ గొఱ గా, రెసఁగఁగ నాశక్తిభక్తు లెఱుఁగఁగవలయున్. ॥136॥

వ. అని పల్కి వెండియు. ॥137॥

సీ. అవివేకి యగు రాజు నంటిన ప్రజలందు, నెట్టివారును మతిహీను లగుదు
రట్టివా రాసన్ను లై మహీశ్వరుఁ గొల్వ, రెడపక పెద్దలు విడుతు రపుడ
పెద్దలు విడిచినఁ బెరిఁగి యన్యాయంబు, ప్రబలంబు గాఁగ ధర్మంబు తొలఁగు
ధర్మంబు తొలఁగిన ధాత్రీతలం బెల్లఁ, జీకాకు పడి రూపు చెడి యడంగు

గీ. రాజు పరిసరవర్తులు రాష్ట్రజనము, మున్న నశియించి చనుటకు మోస లేదు
గాన సర్వజ్ఞుఁ డనఁగ లోకంబుచేత, వినుతి బొందిన రాజు వివేక మమరు. ॥138॥

గీ. అనుచు నిట్లు దమనకాఖ్యుండు పలికిన, నర్థిఁ బింగళుండు నతని కనియెఁ
బొసఁగ మాకు మంత్రిపుత్త్రుండ వగుటను, జెప్పఁదగినబుద్ధి సెప్పఁదగదె. ॥139॥

క. అన నతఁడు విన్నవించెద, ననఘా! యుదకార్థి నగుచు యమునానదికిం
జనుచుండి వెఱఁగుపడి ని, ల్చినకారణ మేర్పడంగఁ జెప్పుము నాకున్. ॥140॥

వ. అనిన నాతం డిట్లనియె. ॥141॥

సీ. ఈయున్నవన మెల్ల నాయధీనం బిది సర్వసత్త్వవ్రాతసంకులంబు
నిన్నాళ్లును గదలకుండితిమి యీ, విపినంబు నేఁ డింక వెడలవలసె
నెట్లన్న నొకశబ్ద మేమని చెప్పుదు, నశనినిర్ఘోషంబు ననుకరించి
నాకర్ణముల సోఁకినను భయం బొదవిన, విన్నచోటనె నిల్చి యున్నవాఁడ

గీ. శబ్ద మూహింప నుత్కృష్టజంతువునకుఁ, గాని యల్పజంతువునకుఁ గలదె యట్టి
దేమి సేయుదు ననిన మృగేంద్రునకును, దమనకాఖ్యుండు వల్కె నందంద మ్రొక్కి. ॥ 142॥

వ. దేవా శబ్దమాత్రంబునకు శంకింపం బని లే దవధరింపు మని యిట్లనియె. ॥143॥

గీ. బహుజలంబుల సేతువు పగిలిపోవు, విను మరక్షితమంత్రంబు విఱిసిపోవుఁ
గొండియంబున సఖ్యంబు గ్రుంగిపోవుఁ, గఠినభావలఁ బడిపోవుఁ గాతరుండు. ॥144॥

వ. అని మఱియును. ॥145॥

క. నీ విన్న శబ్ద మిప్పుడ, యే విని తెలిసితిని బుద్ధి నెంతయు మును దా

భావించి నక్క తెలియదె, దేవా ఘనదారుచర్మతీవ్రధ్వనులన్. ||146||

వ. అనినం బింగళకుం డవ్విధంబు తెలియం జెప్పు మనిన నతం డి ట్లనియె. ||147||

గీ. ఎసఁగునాఁకటిపెల్లున నిందు నందు, నడవిఁ జరియించి యాహార మబ్బకునికి
నలసి యొకజంబుకంబు భాగ్యమునఁ గాంచెఁ, గలహ మొనరించి పోయినకదనభూమి. ||148||

సీ. అఱిముఱి నంతంతఁ దఱుచుప్రోవులు గట్టి, యఱవఱలై యున్నయరదములును
దొండముల్ గొమ్ములుఁ దొడలు మస్తకములు, ఖండంబు లైనవేదండతతులుఁ
జరణంబు లూరులు బరులుఁ గంధరములుఁ, దునకలై పడియున్న తురగములును
గంకణాంగదములఁ గడు నొప్పి విఱిగిన, బాహుదండంబులభటకులంబుఁ

గీ. గలిగి భీభత్సరౌద్రశృంగారములకు, నాస్పదంబుగఁ గనుపట్టునట్టినేల
కౌతుకంబునఁ బొడగాంచి కదియునంత, నవల నొకమహాధ్వని గుండె లవియ నిగుడ. ||149||

సీ. అమ్మహాధ్వని విని యత్యంతభయముతో, మృగధూర్త మట్టిట్టు మెదల వెఱచి
కను మూసి తెఱవ కెక్కడఁ జొత్తు నని బుద్ధి, శోకించి కను విచ్చి చూచునంత
ధారుణిఁ బడి యున్న భేరీముఖంబునఁ, దరుశాఖ గాలిచేఁ దాఁగుచుండఁ
బొడగని తనలోనఁ బొడమినభయ మెల్లఁ బోయిన నా భేరి డాయ వచ్చి

గీ. యప్పు డిది గాన నేరక యధికభీతిఁ, బాఱిపోవఁగఁ జూచితిఁ బట్టు విడిచి
సొలవ కిది భాగ్యదేవత చూపె నాకు, ననుచు నానక్క యాత్మ ని ట్లని తలంచె. ||150||

గీ. ఇది మహాభోజ్య మిచ్చుట నొదవె నాకు, నిప్పు డిది వ్రచ్చుకొని చొచ్చి హిత మెలర్ప
వలయుమాంసంబు భక్షింపవచ్చు ననుచు, సొలవ కాభేరి వ్రచ్చి తాఁ జొచ్చి చూచి. ॥151॥

వ. ఆమృగధూర్తం బందు నేమియుం గానక వృథాస్థూలం బని పోయెం గాన శబ్దమాత్రంబునకు శంకింపంబని లే దెచ్చట శబ్దంబు వినంబడె నచ్చటికిం బోయి తెలిసికొని వచ్చెదం బనుపు మని యతండు వనుప సంజీవకుం డున్నయెడకుం బోయి యి ట్లనియె. ॥152॥

సీ. ఎఱుఁగు మృగేంద్రునిహితభృత్యుగా నన్ను, నతఁడు నీయున్నెడ కరుగు మనిన
వచ్చితి నాతఁ డివ్వనజంతుకోటికి, నధిపతి గావున ననఘ నీవు
నాయనపంపు చేయక యొంటిఁ దిరుగుట, తగవు గా దతనిపాదములు గనుము
మంత్రి వై తత్కార్యతంత్రంబు తీర్పుము, వెఱవక రమ్మన్న విని యతండు

గీ. సమ్మతించిన మృగపతిసమ్ముఖమునఁ దాను మును నిల్చి మృగనాథ యేను బోయి
మున్ను నీవిన్నశబ్ద మిమ్ముగ నెఱింగి, తెలిసి వచ్చితి నీ పాదములు భజింప. ॥153॥

వ. అది కావించినయతండు దేవర మన్నింప నర్హుం డని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. ॥154॥

సీ. అడరి మహాబలుం డధికసత్త్వంబున, నురుతరువ్రజముల నురులఁ గొట్టి
నీచంబు మృదువువై నెరయ నానత మైనకసవుఁ బెల్లగిలంగ విసర నొల్లఁ
డబ్బంగి నధికుండు నల్పులదెసఁ బోక, ఘనత రారాతుల గండడంచు
నట్లు నీవును మహాహంకారమృగములఁ, దగిలి సాధింపంగఁ దగుదు గాన

గీ. సాధుజంతుమాత్రంబుల బాధపఱిచి, యుదరపోషణ మొనరించుచున్న హరులు
సాటి సేయంగఁ దగునె యీజగతి నీకు, శౌర్యగుణధామ మృగకులసార్వభౌమ. ॥155॥

క. అని కీర్తించుచుఁ దమనకుఁ, డనఘా నీ వపుడు వినఁగ నార్భటి మటఁ జే
సినయాతఁడు సంజీవకుఁ, డనఁ జనువృషరాజు సౌమ్యుఁ డనఘుఁడు బుద్ధిన్. ॥156॥

తరల. అతఁడు నీకును మంత్రి గాఁదగు నాయనం గొనివత్తు నే
నతులవిక్రమ పోయి వచ్చెద నన్న నాతఁడు పొమ్మనన్
వితతవాక్యవివేకసంపద వింతభావము మాన్చి తాఁ
జతురతన్ వృషభేంద్రు సింహముసమ్ముఖంబునఁ బెట్టినన్. ॥157॥

క. అది మొదలుగ సంజీవకు, వదలక మృగనాథుఁ డధికవాత్సల్యం బిం
పొదవఁగఁ దనయెద్ద సచివ, పదవికిఁ దగు విభవ మిచ్చి పనిగొనునంతన్. ॥158॥

మాలిని. కరటకదమనకాఖ్యుల్ గాఢచింతాంతరంగ
స్ఫురితబహువిధోక్తుల్ శోకమూలంబు గాఁగన్
బరఁగఁగఁ దమలోనన్ బల్కుచున్నట్టివేళఁ
గరటకుఁ డనె వానిం గర్ణశూలంబు గాఁగన్. ॥159॥

గీ. సరవి నిన్నాళ్ళు నీమహేశ్వరుఁడు మనలఁ, బ్రజల నొక్కర లేకుండ భ క్తిఁబ్రోచె
వెనుక సంజీవకుండు వచ్చినది మొదలు, విడిచె నిది భవత్కృతదోషవిధిన కాదె. ||160||

వ. అనిన వానికి దమనకుం డిట్లనియె. ||161||

ఉ. వావిరి రాజు ప్రాఁతపరివారము నెల్లఁ బరిత్యజించి సం
జీవకుఁ బట్టి సేవకులు చెచ్చెర గ్రాసము లేక చిక్కి రేఁ
జూవె విచారదూరమతి చొప్పడ నిద్దఱఁ బొందు చేసితిన్
దైవము కర్త గాక మఱి తక్కినవారివశంబె చెప్పుమా. ||162||

వ. అని దమనకుం డస్మత్కృతదోషంబునకు వగవం బని లేదు విను మని యిట్లనియె. ||163||

గీ. మేషయుద్ధమధ్యంబున మెలఁగి యొక్క, శివయు నాషాఢభూతిచే సిద్ధమునియుఁ
దొడరి సాలీనిసతిచేత దూతికయును, నాత్మకృతదోషమునఁ గాదె హానిఁ బడిరి. ||164||

వ. అనినం గరటకుం డవ్విధం బెఱింగింపు మనిన దమనకుఁ డిట్లనియె. ||165||

ఉ. కలఁ డిల దేవశర్మ యనఁగా నొకయోగి యతండు పెక్కుది
క్కులఁ జరియించి నే ర్పెసఁగఁ గూర్చిన యర్థము కంథలోపలం
బొలుపుగఁ బోసి పైచుకొని పోవఁగ నత్తెఱఁ గెల్లఁ గాంచి మ్రు
చ్చిలుటకు శిష్యభావమునఁ జేరి యొకానొకదుర్జనుం డొగిన్. ||166||

గీ. నామ మాషాఢభూతి నా నటన మెఱసి, కదిసి భయభక్తు లతనికిఁ గానఁబడఁగఁ
బరమవిశ్వాస మెసఁగంగఁ బనులు చేసి, మెలఁగు నంతటఁ దపసియు మిగుల నమ్మి. ||167||

క. ఈకంథ నాకు వ్రేఁ గని, చేకొన నాషాఢభూతిచే నిచ్చి యతం
డాకందువ వనమధ్యత, టాకముఁ బొలుపారఁ జూచి డాసి కడంకన్. ||168||

క. ఆచమనం బొనరింపఁగ, నాచేరువ మేషయుగళ మత్యుగ్రముగాఁ
ద్రోచియును మస్తకంబులఁ, దాచియుఁ దమలోనఁ బోరఁ దా నవ్వేళన్. ||169||

గీ. తగరుదోయితలలు దాఁకంగఁ దాఁకంగ, బగిలి రక్త మొలికి పడుచు గట్టి
కరడు కట్ట మాంసఖండంబుగాఁ జూచి, ఫేరవంబు మిగులఁ జేర వచ్చి. ||170||

వ. ఆరక్తం బాస్వాదింపఁ గోరి మేషయుద్ధమధ్యం బని తలంప నెఱుంగక దుర్బుద్ధియ
గుజంబుకంబు జిహ్వాచాపలంబునఁ దద్రక్తం బుపయోగించుసమయంబున. ||171||

క. మును పాసి వెనుకవెనుకకుఁ జని తాకుతగళ్ళనడుముఁ జచ్చిననక్కన్
గనుఁగొని వగచుచు భిక్షుకుఁ, డెనయఁగ నాషాఢభూతి నెలమిం బిలువన్. ||172||

వ. వాఁ డంతకుమున్న వసుభరితం బైనయాకంథ నపహరించి చను టెఱింగి
మోసపోయితినని భిక్షుకుండు దనమనంబున మేషయుద్ధమధ్యంబున

జంబుకంబునకును నాషాఢభూతివలనఁ దనకును ననర్థకం బయ్యె ననుచుఁ జింతింపుచు నస్తమయసమయంబునఁ త్సమీపనగరంబుఁ బ్రవేశించి యం దొకతంతువాయగృహంబునకుం జని సుహృద్వాతగోష్ఠిం జెంది సుఖోపవిష్టుం డై యుండెనంత. ‖173‖

క. ఆసాలీనికులాంగన, దోసం బన కన్యవిటులతోఁ దిరుగంగా
నాసరసిజాక్షివలనన్, గాసిల్లుచు దానివిభుఁడు కన్నిడియుండెన్. ‖174‖

సీ. ఉన్నచో నారాత్రి యొండు బాలికఁ గూర్చి, మగఁడు వోవఁగఁ జూచి మది నెఱింగి
తనదుదూతిక యైనతరుణి రమ్మని పిల్వ, నదియుఁ దానును నన్యసదనమునకుఁ
జనునంత నెదురుగా సాలీఁడు వచ్చిన, దూతికఁ దొలఁగించి తోయజాక్షి
పురుషుముందఱ నేఁగి భోరున నిలు చొచ్చి, గరగతోయము దెచ్చి కాళ్ళు గడుగఁ

గీ. దఱియ భావజ్ఞుఁ డై దానిధౌర్త్య మెఱిఁగి, విసువ కొడ లెల్లఁ జెడఁ గొట్టి విఱిచికట్టి
తెల్లవాఱంగఁ జూడు నీతెఱఁ గటంచు, నిండుమనమున నాతండు నిదురవోవ. ‖ 175‖

వ. అయ్యవసరంబున. ‖176‖

ఉ. దూతిక వచ్చి నీపతి మృతుండునుబోలెను నిద్రవోయెడున్
భీతకురంగనేత్ర యితనిం గనుబ్రామి సుఖింపఁ బొమ్ము నీ
వీతఱి వచ్చునంతకు సహించెదఁ గట్టినరజ్జుబంధముల్
నాతనువల్ల నుంచుకొని నాకుఁ బ్రియం బిది పద్మలోచనా. ‖177‖

ఉ. కంతునిఁ బోలునట్టియుపకాంతునితోడ రమించితేనియున్
సంతస మందె దంచు విలసద్ధతి నీకడ కేఁగుదెంచితి
గాంత పురాతనుం డయినకాంతుఁడు మేల్కనెనేని వీఁడు కా
లాంతకుఁ డైననుం దలఁకు నచ్చటికిం జని రమ్ము పొ మ్మొగిన్. ‖178‖

వ. అని దానిరజ్జుబంధంబు లూడ్చి దానికిం బ్రియంబుగాఁ దన్ను గట్టించుకొని యయ్యువతీరత్నంబు పనిచిన నదియు నర్ధరాత్రసమయంబున నిబిడాంధకారంబునఁ బుష్పకోదండసహాయ యగుచు నుపనాథమందిరంబుఁ బ్రవేశించె నిటఁ దంతువాయుండు నంత మేల్కాంచి యంధకారంబుకతంబునఁ దనకాంత యున్న రూ పెఱుంగ కిట్లనియె. ‖179‖

ఉ. ఓసిగులామ న న్నెఱుఁగకుండఁగ నెయ్యడ కేఁగి తిప్పు డే
వాసియు వన్నెయుం గలుగువాఁడఁ గులంబున నింద తెచ్చి వే
ద్రోసి తలంప నీకరణి దుష్కృత మెవ్వరు చేసినారు నీ
బైసి తొలంగఁ దొత్తువలెఁ బాపెదఁ గూటికిఁ జీరకుం జెడన్. ‖179‖

వ. అని మఱియును.

క. నిను విడువలేక పలికెదఁ గనికరమున నేఁడు మొదలుగా నెందేనిన్
జన నని శపథముఁ జేసిన నిను విడిచెద సమ్మతంబె నీకుం దరుణీ. ‖180‖

క. అని యిట్లు పలుకుచుండఁగ, విని దూతిక యెలుఁగు చూప వీఁ డెఱుఁగునొ యం

చొనరఁగఁ బలుకక యుండిన, మనమునఁ గ్రోధానలంబు మండుచు నుండన్. ||181||

వ. ఆతంతువాయుం డంతట సముత్థితుం డై యిద్దురాత్మిక నాకుం బ్రమాణంబు సేయుమనినఁ బలుక కూరకున్నయది యిట్టిధౌర్త్యం బింకను జేయుతలంపు గావలె నని యగ్గలంపుఁగోపంబున దిగ్గన లేచి తీక్ష్ణశస్త్రికం గొని యాదూతిక నాసికాచ్ఛేదంబుఁ జేసి క్రమ్మఱ శయ్యాతలంబునకుం జని నిద్రించుసమయంబునఁ దంతువాయుకాంత యుపకాంతునితో నలరువిల్తుకేళిం గలసి వేగంబ వాని వీడ్కొని యంతంత నాలకింపుచుఁ జనుదెంచి దూతికం గదిసి యిట్లనియె. ||182||

క. పురుషుఁడు మేల్కని నిన్నుం, బరుషంబులు పల్కు నంచుఁ బఱతెంచితిఁ దా
మరసాక్షి వాఁడు మేల్కని, యరయండు గదా విచార మయ్యెడు నాకున్. ||183||

వ. అని పలుకఁ గన్నీ రొలుక నల్లన నల్లలన యిట్లనియె. ||184||

గీ. నీవు వోవఁ దడవ నీనాథుఁ డప్పుడె, నిదుర మేలుకాంచి నీ వటంచు
ముక్కుఁ గోసె నింక నెక్కడిసంసార, మమ్మ నన్ను విడువు మరుగవలయు. ||185||

క. అని యొయ్యఁ బలుక దానిం, గనికర మొప్పంగ విడిచి ఘనబంధములన్
దనతనువునఁ గట్టించుక, వనజానన యుండె దానివల్లభుఁ డంతన్. ||186||

వ. ప్రబుద్ధుం డగుచు నాసన్నుండై యోదురాత్మికా యేమిచేసెద వనిన నమ్మగువ యిట్లనియె. ||187||

ఉ. నన్ను నకారణంబ సరినారులలోఁ దలవంపు సేయుచున్
మిన్నక ముక్కుఁ గోసితివి మిక్కిలి నాకడ నేర మేదియేన్
గన్నది విన్న దింతయినఁ గల్గెను యొల్లనివాఁడవై కదా
పిన్నతనంబు చేసి వగపించితి వేమితలంపు చెప్పుమా. ||188||

ఉ. దేవమహోత్సవం బని సతీమణు లందఱు నేఁగ నేనునుం
బోవఁగ నీవు నా కెదురు బోరన వచ్చినఁ బోక చిక్కితిం
గావునఁ దప్పు నావలనఁ గల్గమి నీవు దలంపకుండినన్
దైవ మెఱుంగఁడే తగనిదండము దండధరుండు చేయునే. ||189||

క. ఇలువాడుదు గరగరగాఁ, దలవాకి లెఱుంగఁ బొరుగుతరుణులఁ గూడన్
గల నైన నన్యపురుషులఁ దలఁపన్ దులువా పతివ్రతామణిఁ గానే. ||190||

వ. అని సురమునీంద్రుల నుద్దేశించి యిట్లనియె. ||191||

ఉ. ఓసురలార యోమునివరోత్తములార భవత్పదాబ్జవి
శ్వాసము నాకుఁ గల్గుట నిజం బగునేని మదీయకాంతుపైఁ
జేసినభక్తి యెన్నఁడును జిందిలదేని వినుండు నేఁడు
నాసిక వచ్చుఁగాక జతనంబుగఁ బూర్వగతిం బ్రకాశమై. ||192||

వ. అని పలికి నిజనాథు నుద్దేశించి యిట్లనియె. ||193||

చ. ఎఱుఁగక చేసినట్టినిను నేమన వచ్చుఁ బతివ్రతాగుణం

బెఱుఁగుటఁ జేసి నాకు సుర లిచ్చిరి ముక్కిటు చక్కఁ జూడు ప
ల్లఱుపులు మాని యాక సమునందు సురేంద్రుఁడు లోకపాలురుం
దఱుదుగ నన్నుఁ జూచుటకుఁ దార్కొని రందఱుఁ గాన నయ్యెడున్. ॥194॥

క. అని తనవల్లభ పలికిన, విని విస్మితుఁ డగుచు లేచి విభుఁ డతిశీఘ్రం
బున దివియఁ గొనుచుఁ గదియం, జని కనియెం దనదుభార్యచక్కనిముక్కున్. ॥195॥

క. పొగడగని తనభామినికిన్, దడయక పదయుగము చేరి దండం బిడి య
ప్పుడ తాఁ గట్టినపెడకే, ల్విడిచి ప్రియుఁడు ప్రియము వల్కె వేగినపిదపన్. ॥196॥

వ. భిక్షుకుండును నిద్రావిరహితుండై సర్వవృత్తాంతంబునుఁ జూచుకొనియుండె నటదూతికయును వస్త్రాచ్ఛాదితముఖకమల యై తనగృహంబునకుం జని శయ్యాతలంబున నాసీనయై తనపురుషుం డెఱింగిన నేమని మొరుంగుదు నేమి సేయుదు నెక్కడఁజొత్తు నని చింతించుచున్నసమయంబున దానివల్లభుం డైనక్షౌరకుండును మేల్కని ముఖప్రక్షాళనంబు చేసికొని తనభార్యం బిలిచి యిట్లనియె. ॥197॥

గీ. కత్తు లున్న సంచి కడువేగఁ గొని రమ్ము, పోయి యూడిగమ్ము సేయవలయు
రాజు పిలువఁ బంపె రమణిరో తెమ్మన్న, నదియుఁ గత్తి యొకటి యతని కొసఁగ. ॥198॥

వ. అది పుచ్చుకొని నాపితుం డగ్నికణంబు లొలుకఁ గన్నుల దానిం జురచురం జూచి. ॥199॥

ఉ. కత్తులతిత్తిఁ దె మ్మనినఁ గానక నా కిది యొంటికత్తి నీ
విత్తఱి నేల యిచ్చి తిది యేమి పరాకున నున్నదాన వో
తొత్తులతొత్త వేసడమ దూలపిసాచి యటంచు నాత్మలో
నెత్తినతీవ్రకోపమున నింతిపయిం బడఁ గత్తి వైచినన్. ॥200॥

గీ. వాటు దాఁకి ముక్కు వ్రయ్యలై పడె నంచు, ముదిత కోకకొంగు మూసికొనుచు
వాడవాడ లెల వడి వెంటఁ దగులంగ, బోయి రాచనగరఁ గూయుచుండ. ॥201॥

గీ. అపుడు దౌవారికులు విని యవ్విధంబు, నృపుని కెఱిఁగింపఁ బిలిపించి నెలఁతఁ జూచి
యిత్తెఱంగున కేమినిమిత్త మనిన, జనపతికి విన్నవించె నిజంబు తోఁడ. ॥202॥

ఉ. తప్పొకయింత లేదు తను దైవము గాఁగఁ దలంతు నేను దా
నొప్పక నాయెడం గినియుచుండు నకారణవైర మూని నేఁ
డిప్పుడు ముక్కు గోసె ధరణీశ్వర యీ దురవస్థ నేమిగాఁ
జెప్పుదు నీవ దిక్కనుచుఁ జేరితి నామొఱ యాలకింపవే. ॥203॥

వ. అనిన విని భూమీశ్వరుండు నాప్రొద్ద నాపితుం బిలిపించి వాని కిట్లనియె.

గీ. ఓరి నీభార్య కేలరా యూర కిట్లు, వికృతవేషంబు చేసితి వెఱపు మాలి
యనిన వాఁడు భయంపడి మనుజపతికి, నొండు పలుకంగ నేరక యూరకుండె. ॥204॥

క. ధరణీశ్వరుండు నంతటఁ, బరిజనులం జూచి వీనిఁ బట్టుకొనుచు మీ
రరిగి నగరంబువెలుపల, నరణ్యదేశమునఁ జంపుఁ డని పనుచుటయున్. ॥205॥

వ. అంత భిక్షుకుండు తద్వృత్తాంతం బంతయు నెఱుంగుం గావున నమ్మహీశ్వరుసమ్ముఖంబున నిలిచి యాశీర్వాదపురస్సరంబుగా నతని కి ట్లనియె. ॥206॥

గీ. మేషయుద్ధమధ్యంబున మెలఁగి యొక్క, శివయు నాషాఢభూతిచేఁ జిక్కి నేనుఁ
దొడరి సాలీనిసతిచేత దూతికయును, ముప్పు గను టాత్మకృతదోషములనె యనుచు. ॥207॥

ఉ. చెప్పిన నద్భుతం బెసఁగ శీఘ్రమె నాపితుఁ బిల్వఁ బంచి యే
తప్పును లేదు పొ మ్మనుచుఁ దత్తరుణిం బురి నుండకుండఁ బెం
పొప్పఁగఁ దోలఁ బంచి సుజనోత్తము భిక్షుకు నిచ్చ మెచ్చెఁ దాఁ
జొప్పడ భూమిపాలుఁ డని సొం పెసఁగం గథ చెప్పినంతటన్. ॥208॥

వ. కరటకుండు నీ వింకఁ జేయఁదలఁచినకార్యం బెయ్యది యనిన నతం డతని కిట్లనియె. ॥209॥

గీ. దృష్టముగఁ గార్య మంతయుఁ దెలియుకొఱకు
నెసఁగులోకప్రవర్తనం బెఱుఁగుగొఱకుఁ
దుది ననర్థకార్యంబులఁ ద్రోచుకొఱకుఁ
దగిన దెయ్యది యదియ మంత్రంబు సుమ్ము. ॥210॥

ఉ. కావున మంత్రభిన్న మయి కార్యము దప్పక యుండ నిప్డు సం
జీవకపింగళాఖ్యులకుఁ జేరక భేదము పుట్టునట్లుగా
నేవెర సైనఁ జేయక సహించిన నవ్విభుఁ జేరవచ్చునే
సేవకకోటికిన్ మనకు సీమ దొలంగుట గాక యిత్తఱిన్. ॥211॥

వ. అనినం గరటకుం డది యెట్లు సాధ్యం బగు ననిన నతని కిట్లనియె. ॥212॥

చ. చెనసి యుపాయమూలమునఁ జేయఁగ శక్యము లైనకార్యముల్
మొనసి పరాక్రమంబున నమోఘముగా నొడఁగూర్ప శక్యమే
కనకవిభూషణంబు గొని కాకము సర్పముఁ జంపె నేర్పుతోఁ
గనఁగ నుపాయసాధ్యములు గానిపనుల్ గలవే తలంపఁగన్. ॥213॥

వ. అనిన నక్కథ వినవలతుం జెప్పు మనిన దమనకు డిట్లనియె. ॥214॥

ఉ. వాయసదంపతుల్ తగునివాసముగా నొకవృక్షశాఖపైఁ
బాయక యున్నచో నునికిపట్టునఁ జేరువ పుట్టపట్టునం
దాయతరోషభీషణమహాభుజగేంద్రుఁ డెఱింగి కాచి వా
లాయము గాఁగఁ జంపును జలంబునఁ గాకముకన్నపిల్లలన్. ॥215॥

వ. ఇవ్విధంబునఁ జంపి తినుచున్న కృష్ణసర్పంబునకుం దలంకి చేయునది లేక నిరంతర క్లేశంబునఁ జింతింపుచు వాయసంబు తనకాంతకుం బ్రసవకాలం బగుటయుఁ గనుంగొని తనకు నత్యంతమిత్రుం డైనగోమాయువుకడకుం జని కుంభీనసంబు

సేయు నపకారంబు చెప్పి యేమి సేయుదు ననిన జంబుకం బిట్లనియె. ॥216॥

గీ. తగిలి యుత్తమమధ్యమాధమము లైన, మత్స్యముల నెల్ల భక్షించి మరియు బకముఁ
గపటమునఁ దొల్లి కర్కటకంబు చంపె, నట్లు నీవును బగ దీర్పు మనువు పడఁగ. ॥217॥

వ. అనిన వాయసంబు తన కక్కథ వినిపింపు మనిన జంబుకం బిట్లనియె. ॥218॥

చ. గురుసరసీతటంబునకుఁ గొక్కెరవృ ద్ధొకఁ డేఁగుదెంచి ని
ర్భరనియమవ్రతాచరణభావము దోఁపఁగ మోము వాంచి కం
ధరముఁ గురించి కన్నుఁగవ దార్కొన మూసిన దానిఁ జూచి య
చ్చెరువునఁ గర్కటం బచటఁ జేరి మృదూక్తుల నల్లి నిట్లనున్. ॥219॥

గీ. మిగుల నాఁకంటిపెల్లున నొగిలి నీవు, చిక్కియును మీను గదిసినఁ జీరకునికి
యద్భుతం బయ్యెఁ జెప్పుమా యని కుళీర, మడుగ దానికి బకవిభుఁ డనియె నపుడు. ॥220॥

సీ. ఏకొలంకుల నైన నిట్టట్టు మెలఁగెడు, మీనుల భక్షించి మేను పెంతుఁ
బెంచుచో నొకనాఁడు పిడుగుఁ బోలెడువార్త, నాచెవి నాటిన నాఁటనుండి
కడుపు విచారింపఁ గడువిచారంబునఁ, జిక్కితి నేమని చెప్పువాఁడ
ననినఁ గుళీర మేముని వింటి వీ వన్న, గొక్కెర కన్నీరు గ్రుక్కుకొనుచు

గీ. ననియెఁ గైవర్తు లిచటికి నరుగుదెంచి, వలలు నూఁతలు మొదలుగా వలయునట్టి
సాధనంబులు గొని జలజంతుకోటిఁ, బొరిగొనఁగ వత్తు మనఁగను బొసఁగ వింటి. ॥221॥

గీ. అని కుళీరంబుతో బక మపుడు పలుక, నచటిమీనంబు లన్నియు నాలకించి
యోబకంబ మ మ్మిందఱ నుద్ధరింపఁ, గలిగితివి నేఁటియాపద గడపవలయు. ॥220॥

వ. అనినం గొక్కెర యొక్కింతప్రొద్దు చింతించి మీకు నేఁ జేయందగినకార్యం బెద్దియనిన నామత్స్యంబు లిట్లనియె. ॥221॥

క. ఇంకనిజలములు గలిగిన, నింకొక్క యగాధసరసి నిడినఁ జాలున్
సంకోచింపక మము నీ, యంకిలి వాపుటకు నీవ యర్హుఁడ వెందున్. ॥222॥

వ. అనిన నాబకం బిట్లనియె జాలరుల వారింప నశక్తుండఁ గాని మిమ్ము నొక్కొక్కరినె గ్రక్కున ముక్కునం గబళించుకొని పోయి మీకు ననుకూలం బైనతావునఁ గ్రమక్రమంబున నందఱను బెట్టి వచ్చెద ననిన నవి సమ్మతించుటయు నాబకంబు. ॥223॥

ఉ. ముక్కున నొక్కటిం గఱచి మొక్కల మేమియు లేక పాఱి తా
నొక్క శిలాతలంబుపయినుండి రయంబున మెక్కి వచ్చి వే
ఱొక్కటిఁ గొంచుఁ బోయి యదియుం దిని క్రమ్మఱఁ బాఱుతెంచి తా
నక్కఱ దీఱ మత్స్యముల నన్నిటిఁ జంపెను గాంక్ష మీఱఁగన్. ॥224॥

వ. ఇట్లు క్రమక్రమంబునం గతిపయదినంబులు నాసరోవరంబునం గలమత్స్యంబుల నెల్ల

భక్షించి మఱియుం దనివి చనక మత్స్యంబుల వెదకుచున్న బకంబుం గనుంగొని కర్కటకం బొక్కటి కదియం జనుదెంచి యిట్లనియె. ||225||

క. ఇమ్మడువుమీనములతో నిమ్ములఁ గూడాడి పెరిఁగి యిన్నాళ్ళును బ్రే
మమ్మున నుండితి నొంటిగఁ, గ్రమ్మరలే నింక నన్నుఁ గొనిపోవఁగదే. ||226||

క. నావుడుఁ గుళీరమాంసం, బే వెనుకను నమలి యెఱుఁగ నిది నేఁ డొసఁగెన్
దైవంబె యనుచు దానిని, వేవేగం గఱచి పట్టి విహగం బెలమిన్. ||227||

క. మును మత్స్యంబుల భక్షించినయెడకుం గొంచుఁ బోయి శిలపైఁ దా వా
లిన మత్స్యమాంసమేదో, ఘనగంధం బొఱిఁగి యెండ్రి కడుఁ జకితంబై. ||228||

వ. ఇద్దురాత్ముండు కపటోపాయంబున మీనంబుల నెల్ల నిచ్చోట వధియించెనని యెఱింగి తనలో నిట్లని వితర్కించె. ||229||

క. సాహసము లేనివానికి, నూహింపఁగ బ్రతుకు గలదె యొకట ధరిత్రిం
బాహువిజృంభితశత్రు, వ్యూహంబులఁ జంపుఁ జచ్చు నొండె ఘనుఁ డిలన్. ||230||

వ. అని మఱియుం గుళీరంబు దనమనంబున. ||231||

ఉ. ఏలొకొ యుద్ధభూమి నొకయించుక నిల్చి జయంబుఁ గైకొనన్
జాలుట లేక పాఱుదురు చావు శరీరము దాఁచఁ దప్పునే
కాలవశంబు గాక యది గానక హీనుఁడు పాఱుఁ బ్రాజ్ఞుఁ డా
వేళఁ దొలంగిపో కనుభవించును నిందును నందు సౌఖ్యముల్. ||232||

వ. అదియునుంగాక. ||233||

సీ. వైరంబు కొఱ గాదు వసుధ నెవ్వారికి, నట్టిది బలవంత మయ్యెనేని
తగినసాహాయ్యంబు దలగూర్చుకొని పగ సాధింపవలయు నుత్సాహలీల
బలముఁ గూడకమున్న పగతుండు తఱినేచి గొదగొని చిక్కించుకొనియెనేని
నొదుగక పగరపై నుఱికి చంపుట యొండె, రణమున వారిచేఁ జచ్చు టొండెఁ

గీ. బాఱి కలకాల మెవ్వాఁడు బ్రతుకు నంచుఁ, బ్రాణసందేహమునఁ దెగుఁ బ్రాజ్ఞుఁ డెఱిఁగి
సాహసము చేయ నాకును సమయ మనుచు, నుఱికి కొక్కెరకంఠంబుఁ గొఱికి చంపె. ||234||

వ. ఇట్లు చంపి యాకుళీరం బెటకేనియుం జనియె నట్లు నీవును గృష్ణసర్పంబు భంజింపు మని యుపాయంబుం జెప్పినఁ దెలిసి వాయసంబు జంబుకంబు ననిచి నిజనివాసంబునకుం జనియెఁ దదనంతరంబ. ||235||

ఉ. ఆమఱునాడు వాయసము నాపుర మేలుమహీశుమందిరా
రామములోనఁ గ్రుమ్మరఁగ రాజపురంధ్రులు వచ్చి యచ్చటం
గోమలపుష్పమంజరులు గోసి పదంపడి యంబుకేళికిన్
బ్రేమ దలిర్ప డిగ్గుతఱి భీతమృగేషణ యొర్తు నెవ్వడిన్. ||236||

చ. తన మెడ హేమసూత్ర మొకదారువునం దగిలించి గ్రక్కునం

జనిన నెఱింగి వాయసము చంచుపుటంబున దాని గ్రుచ్చి యం
గనలు గనుంగొనంగ వడిగాఁ గడు దూరము పోవ కొయ్యనొ
య్యనఁ జన నత్తెఱంగు వసుధాధిపునొద్దకుఁ బాఱి చెప్పుడున్. ||237||

క. విని యానరపతి భృత్యులఁ, గనుఁగొని వాయసము గొన్నకంఠాభరణం
బనువుగఁ దెమ్మని పనిచినఁ, జని వారలు వాయసంబుచక్కటి నరుగన్. ||238||

గీ. వాయసంబును నెలయించి వారు సూడఁ, గనకసూత్రంబుఁ గొనిపోయి కాలసర్ప
మున్న వల్మీకవివరమం దునిచి తొలఁగ, సరభసంబున నా పుట్టఁ దిరుగువాఱి. ||239||

గీ. గడ్డపారలఁ బారల బెడ్డ లొదవ, వెడఁదగుద్దళ్ళ నాపుట్ట విడియఁ ద్రవ్వ
నందు నిద్రించుచున్న కాలాహి కెరలి, తూలి పాఱంగఁ గొందఱఁ దోలితోలి. ||240||

వ. కఱచి యెటయేనియం బఱచునమ్మహాహిం బొదివి పోనీక కొందఱు కోదండధరులుడాసి యేసి కృష్ణసర్పంబును మృతిఁ బొందించి యాకంఠాభరణంబు గైకొని చనిరి గావున నుపాయంబున సాధింపరాని కార్యంబులు గలవే యని దమనకుఁడు వెండియు నిట్లనియె. ||241||

ఉ. వారక బుద్ధిమంతుఁ డగువాఁడె బలాధికుఁ డైనవాఁడు గా
కారయ బుద్ధిహీనునకు నైనబలం బది నిష్ఫలంబు దు
ర్వారమదంబునం బరఁగి వాలినసింహముఁ జంపె నేర్పుతో
నీరస మెక్కు డైనశశ మెట్టిదొ బుద్ధిబలంబు చూడుమా. ||242||

వ. అనినం గరటకుం డక్కథ నా కెఱింగింపు మనిన దమనకుం డిట్లనియె. ||243||

ఉ. ఉగ్రవనంబులోన హరి యొక్కయెడన్ వసియించి సర్వస
త్త్వగ్రహణార్థి యై బహువిధంబుల మాంసముఁ దించు నుండఁ ద
ద్వ్యగ్రతఁ జూచి జంతుతతు లన్నియుఁ గూడి మృగేంద్రుపాదప
ద్మాగ్రము లౌదలల్ గదియ నార్తిమెయిం బ్రణమిల్లి యిట్లనున్. ||244||

సీ. అవధరింపు మృగేంద్ర యడవి జంతుసమూహ, మిదె విన్నపంబున కేఁగుదెంచె
నెటన్న నన్నింటి నెసరేఁగి యొక్కటఁ, జలపట్టి యొకనాఁటఁ జంప వేల
నిత్య మొక్కమృగంబు నీకుఁ గట్టడ గాఁగఁ, బ్రీతి నాహారంబు పెట్టఁగలము
సమ్మతింపు మనిన సకలజంతువులకు, నట్ల కానిమ్మని యభయ మొసఁగి

గీ. యనుప నవి వోయి నిత్యకృత్యంబు గాఁగ, నుదయ మయ్యెడికొలఁదిని నొకటిఁ బంప
నది భుజించి హర్యక్షము ముదముఁ బొందు, నీవిధంబునఁ జిరకాల మేఁగునంత. ||245||

క. పులి కోలుకాఁడు గావున, నలయక వరు నెఱిఁగి వాని ననుపగ నొకనాఁ
డొలసి యొకచెవులపోతుకు, గలయఁగ నిలువరుస యనుచుఁ గ్రక్కునఁ జెప్పున్. ||246||

గీ. పలుకు విన్నమాత్రఁ బ్రాణంబు చలియంప, శశక మపుడు మూర్ఛఁ జాలఁ దూలి
తెలిసి కన్ను దెఱచి దృష్టించి తల యూఁచి, దిగులు పుట్టి యాత్మ పగుల నొగిలి. ||

247॥

వ. ఆశశకంబు ముహూర్తమాత్రంబు చింతించి తెలివొంది డెందంబుకొందలం బుడిపి
కొని వృద్ధుం డయ్యును సాహసంబు దెచ్చుకొని తనలో నిట్లని వితర్కించె. ॥248॥

క. క్రూరమృగనిగ్రహోగ్ర, స్ఫారమహాబలమృగేంద్రు సాహస మెసఁగన్
వారింతుఁ ద్రుంతు నొక్కఁడ, సారం బగునాదుబుద్ధిచాతుర్యమునన్. ॥249॥

వ. అని మఱియుం దనమనంబున. ॥250॥

క. బుద్ధికి నశక్య మగుపని, యిద్ధాత్రిం గానఁ గలదె యిదె గెలిచెద నా
బుద్ధిబలంబున సింహము, నుద్ధతి యణఁగించి ప్రాణయుక్తికిఁ బాయన్. ||251||

క. అనుచుఁ దలపోసి యాశశ, మనుమానింపుచును గదలునప్పటికి నినుం
డు నభోమధ్యగతుం డగు, డు నతిక్షుత్పీడచేఁ గడుం గ్రోధమునన్. ||252||

గీ. అవుడు గఱచి కంఠీరవం బౌర యివ్వ, నమున మృగములు నేఁడు గర్వమున నేచి
దినదినంబును నాకుఁ బుత్తెంచుమృగము, ననుప విది యే మొకొ
యనునవసరమున. ||253||

క. అడుగులు తొట్రుపడంగా, నడ లొందినయదియ పోలె నయ్యెయెడలన్
బుడమిఁ బడి మ్రొగ్గి లేచుచు, గడుసరి యగుశశక మొయ్యఁ గదియం బోవన్. ||
254||

క. అప్పుడు చూచి మృగేంద్రుఁడు, నిప్పులు కనుదోయినుండి నెగయఁగ నోరీ
చొప్పడదు వేళ దప్పిన, యప్పటియశనంబు నాకు నహితం బగుచున్. ||255||

క. అపరాహ్ణవేళదాఁకం, గపటంబున నిట్లు రానికారణ మేమీ
విపరీతంబులు పుట్టెనొ, విపినంబున నున్నజంతువితతికి నెల్లన్. ||256||

వ. అని యివ్విధంబున రోషావేశంబునఁ బలుకుచున్నమృగేంద్రునకు సాష్టాంగదండ
ప్రణామంబులు చేసి శశకం బిట్లనియె. ||257||

చ. కినియక చిత్తగింపు మొకకీడును నాదెస లేదు నేఁడు సూ
ర్యునియుదయంబువేళ నను నొక్కమృగేంద్రుఁడు వచ్చి యడ్డగిం
చిన నిది యేల యేలిక భుజింపఁగఁ బోయెడినన్నుఁ బోవని
మ్మనిన వనంబుజంతునివహంబుల కేలిక నేన కానొకో. ||258||

వ. అనుచుఁ బెద్దయుం బ్రొ ద్దతండు నన్ను దేవరసమ్ముఖంబునకుఁ బనివిననీక నిలిపి
మఱియు నిట్లనియె. ||259||

క. నాకంటె నధికుఁ డెవ్వఁడు, నా కతనిం దెల్చి చూపిన న్నిను మెత్తున్
లేకున్న నిన్నుఁ ద్రుంతుం, గా కని యతఁ డప్పు డనుపఁ గడు భీతిమెయిన్. ||260||

క. ఆవిధ మెఱిఁగించుటకై, దేవర యున్నెడకుఁ బాఱుతెంచితి నీకుం
దేవలసినట్టిమృగమును, రా విడువం డనిన నతఁడు రభసం బెసఁగన్. ||261||

క. ఏవంక నుండు నాహరి, యేవేళకు నాకుఁ జిక్కు నే నేభంగిన్
భావించి యతనిఁ గదియుదు, నావుడు నాతనికి శశకనాథుం డనియెన్. ||262||

క. సింగం బాఁకలిగొని సా, రంగాదిమృగాళి వెనుక రయమునఁ జన నీ
వంగీకరించి కదలుము, వెంగలిమృగరాజుఁ బట్ట వెఱ పేమిటికిన్. ||263||

క. అనుపలుకు విన్నమాత్రన, తనమదిఁ గ్రోధానలంబు దరికొన శశకం
బున కనియె నోరి ముందఱ, వనమున వాఁ డున్నదెసకు వడిఁ జను మనుచున్. ||
264||

సీ. ఆమృగేంద్రుండు మహాజవంబునఁ బాఱి, నతనిముందఱఁ దాను నతిరయమున
నెలయించి చెవులపో తెంతయు దూరంబుఁ, గొనిపోయి మున్ను చూచినయగాధ
జలములు గలకూపసన్నివేశంబున, నిలుచుండి నీశత్రునికి నివాస
యోగ్యంబు నెల విది యూహించి డగ్గఱి, చూడుమా యనఁ దొంగి చూచునప్పు

గీ. డాత్మదేహంబు కూపజలాంతరమునఁ, గాంచి వేఱొకసింహంబుగాఁ దలంచి
కన్ను గానక మౌర్ఖ్యంబుకతన నుఱికి, యపుడు మృతిఁ బొందె దుర్బుద్ధి యగుటఁజేసి. ||265||

వ. కావున నెంతటిబలవంతు నైనను బుద్ధిబలంబునంజేసి బుద్ధిమంతుండు గెలుచు ననఁగరటకుం డట్లకాక నీకుఁ కార్యసిద్ధి యయ్యెడు మరుగు మనిన దమనకుండు పింగళకుసమ్ముఖంబునకుం బోయి నమస్కరించి యిట్లనియె. దేవరకు నే నత్యంతాపరాధంబు చేసితి సంజీవకునిఁ గొలువం బెట్టి తగనిపనిఁ జేసితిఁ గావున నీయపరాధంబు సహింపవలయు నని యిట్లనియె. ||266||

క. పదవిం బొందిన సచివుఁడు, పదఁపడి నృపునెదుట నెట్లుపలికిన నమరున్
బదహీనుఁడు తగుపలుకులు, పదివే లాడినను భూమిపతి కింపగునే. ||267||

క. అనినం బింగళకుం డా, తనితో నీ వేమి చెప్పఁదలఁచిన నీకం
టెను హితుఁడు గలఁడె నాయొ, ద్దను వెఱవక చెప్పు మనిన దమనకుఁ డనియెన్. ||268||

క. ఈసంజీవకుఁ డెప్పుడు, నాసన్నిధిఁ దప్పనాడి నగుచుండు నినున్
చా సరకుసేయఁ డేమిట, నీసున నినుఁ గొలువఁ జేరనీఁ డెవ్వానిన్. ||269||

చ. అదియునుగా కతండు భవదాజ్ఞఁ జరింపక నీప్రభుత్వసం
పదయును మంత్రశక్తియును బ్రాభవశౌర్యమహోద్యమంబులున్
మదమునఁ దప్పనాడును గ్రమంబున నీమహిఁ దాన కైకొనన్
మదిఁ దలపోయు నేఁ దెలిసి మానుగ నీ కెఱింగింప వచ్చితిన్. ||270||

గీ. అనిన భయవిస్మయమ్ములు మనముఁ గలఁప, నేమియును బల్కకున్న మృగేంద్రుతోడ
నధిప నీమంత్రి నీకంటె నధికుఁడైన, కతన నభివృద్ధి నీ కెట్లు గలుగు వినుము. ||271||

గీ. మహిమ నత్యుచ్ఛ్రయుం డగుమంత్రిమీఁదఁ, బార్థివునిమీఁద నొక్కొక్కపదము నిలిపి
నిల్పి స్త్రీస్వభావంబున నిల్వలేక, యుదధికన్యక వారిలో నొకని విడుచు. ||272||

వ. అన నతండు వెండియు నిట్లనియె. ||273||

సీ. మనుజవరుఁడు నిజామాత్యుగా నొక్కని, నిల్పఁ దద్భారంబు నిర్వహించి
తనరు స్రక్చందనవనితాదిసుఖముల, మోహ మంతంతకు మురియఁబడఁగ
మోహంబుచే గర్వమునఁ గన్ను గానక, గర్వాతిశయమునఁ గానిపనులఁ
జేసి నిజేశ్వరుచే నొత్తు నునుబుద్ధి, నతని నుల్లంఘింప మతిఁ దిలంచుఁ

గీ. దలఁచి దృఢతరముగ నేలి దళముఁ గూర్చుఁ, గూర్చి రాజ్యంబు తనకుఁ గైకొనఁగడంగుఁ

గడఁగి నృపపక్ష మగువారికడుపు కిడక, కుశలబుద్ధిని బతిఁ గాలవశునిఁ జేయు. ||274||

వ. అని మఱియును. ||275||

ఉ. పెంచి యనేకసంపదలఁ బ్రీతి వహింపఁగఁ జేసి తన్ను మ
న్నించిన రాజుమీఁదఁ దుది నేరము వెట్టి పరావనీశదే
 శాంచితభూరిసంపదల కాసపడున్ పడి హానిఁ బొందు నే
మంచితనంబు దుష్టు లగుమంత్రులకుం గలదే తలంపఁగన్. ||276||

గీ. అతిసమర్థుఁ డై మంత్రి కార్యములు దీర్చు, నపుడు హితమతి గాకున్న నదియుఁ గాదు
మిగుల ననురక్తుఁ డగువానిమీఁదఁ గరుణ, నవనిపతి యున్పకుండిన నదియుఁ గాదు. ||277||

వ. అని వెండియు. ||278||

క. సేవకులు లోకమందును, శ్రీవిశ్రుతు లైన నేల సేవింతురు ధా
త్రీవిభులఁ దమకు జరగమి, కై వలసినపంపు సేయ నగుఁ గాక మహిన్. ||279||

వ. అనినం బింగళకుండు సంజీనకుండు నా కత్యంతస్నేహితుం డెట్లు విడువనేర్తు నని యిట్లనియె. ||280||

గీ. సకలదుష్టదోషసహితదేహం బిది, నాకు నేటి కనెడినరుఁడు గలఁడె
యట్లు నిజహితుండు నప్రియం బొకచోటఁ, గడఁగి చేసెనేని విడువరాదు. ||281||

వ. అని పలికి సంజీవకు నుద్దేశించి. ||282||

ఉ. నమ్మిక యిచ్చి చేకొని ఘనమ్ముగఁ బూజ్యునిఁ జేసి మాటమా
త్రమ్మున వీఁడు గాఁ డని వృథా బహుదోషము లెన్ని భృత్యు రా
రమ్మని యాజ్ఞ సేయ నగరా నను లోకమువారు వాని నే
రమ్మున వాఁడె పోవుఁ దెగ రాదు కలంపకు నాదుచిత్తమున్. ||283||

వ. అనిన విని దమనకుం డిట్లనియె. ||284||

ఉ. ఎంతయు గారవించి తను నింతయమాత్యునిఁ జేసి రాజ్య మి
ట్లంతయుఁ జేతి కిచ్చి యనయమ్మును దేవర నమ్మి యున్నచో
గొంతయినం దలంపక నిగూఢముగా మహి యెల్లఁ గైకొనన్
జింత యొనర్చు టే నెఱిఁగి శీఘ్రమ నీ కెఱిఁగింప వచ్చితిన్. ||285||

వ. మఱియును. ||286||

గీ. అన్నదమ్ముఁడైన నాత్మజుం డైనను, సచివపదవిఁ బనులు జరుపుచోట
దానిమీఁదృష్టి వదలినయప్పు డా, రాజుఁ బాయు నిందిరావధూటి. ||287||

చ. సుజనహితోక్తి కర్ణముల సోఁకఁగనీయ కహర్నిశంబునుం
గుజనులబుద్ధి చిత్తమునఁ గూర్చి సరాష్ట్రము గాఁగ నమ్మహీ

భుజుఁడు నశించు రోగి తనబుద్ధి నపథ్యమె పథ్య మంచు న
క్కజముగ నాత్మలోఁ దలఁచి కాలవశంబును బొందుచాడ్పునన్. ||288||

ఉ. అప్పటి కప్రియం బయి నిజాత్మకు మీఁదటికిన్ బ్రియంబుగాఁ
జెప్పెడు వాక్యముల్ విను సుచిత్తుఁడు నిచ్చక ముజ్జగించి మేల్
తప్పక చెప్పు నుత్తముఁడు ధారుణిఁ బుట్టరు పుట్టిరేని న
య్యెప్పెడివారల న్విడువకుండు రమాసతి యెల్లకాలమున్. ||289||

క. ప్రాఁత యగుమంత్రి తనకుం జేఁతఁటికముఁ జేసె ననుచు శిక్షించి యొరున్
లాఁతిం బెట్టిన నీఁతలు, ప్రాఁతలు నై రాజు విడుచుఁ బొందక మూఁకల్. ||290||

సీ. పాటించి తన ప్రాఁతపరివారమును బ్రోచి, హత్తిననృపునకు హాని గలదె
మొన పేర్చి వైరులు మోహరించినవేళ, గేడింప కప్పుడె గెలుచు టొండె
మొనసి దైవాధీనమున నపజయ మైన, భూపాలుఁ గప్పి కొంపోవు టొండె
నర్థంబు దఱిఁగిన నధిపతి ధన మిచ్చి, నడపలే కుండిన నవయు టొండె

గీ. నెవ్విధంబున నైన మహీశువలని, మన్ననకుఁ జాల నిలుతురు మఱవ కెపుడు
విడువకుండుదు రెటువంటి వేళలందుఁ, బూర్వపరివారమును బోల్పఁ బురుఁడు
గలదె. ||291||

క. అనినం బింగళకుం డి, ట్లను సంజీవకున కభయ మట్లొసఁగి పద
స్థునిఁ జేసి ప్రీతి యొనరిం, చిన నా కె గ్గతఁడు లోనఁ జింతించునొకో. ||292||

వ. అనిన దమనకుం డిట్లనియె. ||293||

గీ. ఎంతసఖ్యంబు జేసిన నెంతప్రియము, చేసి తిరిగిన దుర్జనుచిత్త మేల
చక్కటికి వచ్చు శునకపుచ్ఛంబు కడఁగి, వంక యొత్తినఁ జాయకు వచ్చు నెట్లు. ||
294||

క. కొఱ యగుపదార్థ మెందుం, గొఱ యగుఁ గొఱ గాని దైనఁ గొఱ గా దెచటన్
నెటి నమృతధారఁ బెంచినఁ, గొఱ యగునే ముసిఁడి కల్పకుజముంబోలెన్. ||295||

ఉ. వారక యుత్తముండు దనవారి కపాయము వచ్చువేళ ము
న్నారసి చెప్పి తీర్చును దురాత్ముఁ డెఱింగియుఁ జెప్ప కాత్మ ని
ష్కారణవైర మూఁది తనగాదిలిచుట్టము నైన నిర్దయా
కారత నొంచుఁ గొండియముఁ గైకొను నొందులచేటుకు న్నగున్. ||296||

వ. అని వెండియు నిట్లనియె. ||297||

సీ. వ్యసనదూరుం డైనవాఁడె పో సిద్ధుండు, గీర్తితం బగునదె వర్తనంబు
పురుషానుకూలతఁ బొగ డొందునదె భార్య, బుధవర్ణనీయుండె బుద్ధియుతుఁడు
మదముఁ జేయక యుండునదె మంచిసంపద, యాశావిహీనుండె యధికసుఖుఁడు
కపటస్వభావనిర్గతుఁడె సన్మిత్రుండు, విజితేంద్రియుండె వివేకఘనుఁడు

గీ. కారణము లేకయును బరకార్యములకు, నోపి తీర్చినయాతండె యుత్తముండు
సమరరంగంబునం దధీశ్వరునిపనికి, వెనుకతీయనియాతండె వీరభటుడు. ||298||

వ. అని పలికి దమనకుండు సంజీవకునిమీఁదఁ బింగళకునిచిత్తంబు తిరుగంబడకుండుట యెఱింగి యిట్లనియె. ||299||

సీ. అధికకామాసక్తుఁ డైనభూపాలుండు, మొనసి కార్యాకార్యముల నెఱుంగ
కత్యంతమదఘనాహంకారయుక్తుఁడై, సన్మార్గ మరుచిగా సంచరించుఁ
దొడరి భృత్యామాత్యదోషవిచారంబు, చాలక శిక్షింప శక్తి లేక
యపవాదకంటకాయతశోకగహనంబు సొచ్చి, వెల్వడు నట్టిచోటు గాన

గీ. కహితమృగములచే నొండె నాత్మభృత్య, దావపావకపటుశిఖాతతుల నొండె
రీతిఁ జెడుఁ గాని మఱి సేకరింపలేఁడు, శౌర్యగుణధామ మృగకులసార్వభౌమ. ||300||

వ. అని చెప్పినఁ బింగళకుఁ డిట్లనియె సంజీవకుండు నాకుఁ బ్రతికూలుం డై కీడు సేయ సమర్థుం డగునే యనిన దేవర కవ్విధంబున మున్న విన్నవింపవలసినవాఁడనై యుండియు మంత్రభిన్నం బైనఁ గార్యంబు దప్పు దని శంకించితి మంత్రం బతిప్రయత్న రక్షణీయంబు గావలయు విజ్ఞాతశీలాచరణుం డగుశాత్రవు విశ్వసించి మయిమఱచిన నతం డేమి సేయ నోపండు విజ్ఞాతశీలాచరణం బగుడిండికంబుచేతం గాదె మందవిసర్పిణి మృతిం బొందె ననుటయు బింగళకుండు తత్కథాక్రమం బెట్లనుటయు నతఁడిట్లనియె. ||301||

క. మందవిసర్పిణి యన నా, నందముతోఁ జీరపేను నరపతిశయ్యం
బొందుకొని పెద్దకాలం, బెందుం బో కచట నుండు నిష్ట మెలర్పన్. ||302||

క. అచ్చోటికి నొకతెఱఁగునఁ, గ్రచ్చఱ నరుదెంచి డిండికం బను నామం
బచ్చుబడిననల్లి మదిం, బొచ్చెము లే కనియె యూకపుంగవుతోడన్. ||303||

శా. నీపాదంబుల కేను మ్రొక్కెదఁ దగ న్నీవాఁడ నీచుట్టముం
గాపాడం దగు నన్ను యూక మకటా కైవార మింతేటికిన్
నాపుణ్యంబున వచ్చి తిచ్చటికి ధన్యం బయ్యె మద్వంశ మీ
భూపశ్రేష్ఠునిపాన్పునందు సుఖినై పూజ్యుండ నైతిం జుమీ. ||304||

వ. అని మఱియును. ||305||

క. న న్నేమియడుగుకొఱకై, సన్నుతగుణ ప్రియము చెప్పఁ జనుదెంచితి నా
యున్నయది హీనవృత్తము, కన్నారఁగఁ జూచి యేమి కాంక్షింతు వనా. ||306||

వ. అనిన నమ్మాటకు జండికాఖ్యం బగుమత్కుణం బిట్లనియె. ||307||

సీ. కలిమిలేములు చూచి కాంక్షించునా యర్థి, తనకు నక్కఱ యైనఁ దగులుఁ గాక
యితఁడు లోభి వదాన్యుఁ డితఁ డని యెఱుఁగునా, యర్థంబు కాంక్షఁ బెల్లఱచుఁగాక
హీనాధికంబుల నెఱిఁగి యాచించునా, లేమికై యెరులఁ గారించుఁ గాక
విద్య లే దని తన్ను వివరింప నేర్చునా, సభల విత్తాపేక్షఁ జదువుఁ గాక

గీ. తెల్ల బట్టలవార్వెంట నెల్లఁ దిరిగి, తనదు నేర్పున నడుగంగ దాత మెచ్చి
యర్థ మిచ్చిన నలరు లోభానుకూల, చిత్తుఁ డీకున్న నంతటఁ జిన్నవోవు. ||308||

వ. అని పలికి డిండికుండు వెండియు నిట్లనియె. ||309||

గీ. అర్థి తారతమ్య మడుగంగఁ జెప్పితి, నర్థకాంక్ష నిన్ను నడుగ రాను
మిత్త్ర నాకు నశనమాత్ర మింతియ నీవు, చేయవలయునట్టిసాయ మెల్ల. ॥310॥

ఉ. మానక మున్ను నేఁ జెనఁటిమానవరక్తముఁ ద్రావుచుండుదుం
గాని మహీశుదేహమునఁ గల్గినశోణిత మానఁ గానమిన్
మే నెరియంగ నుండి నిను నేఁడు గనుంగొన నిందు వచ్చితిన్
దీనికి నీయకొ మ్మిటు మదీయమనఃప్రమదంబు చెల్లఁగన్. ॥311॥

వ. ఇవ్విధంబున నువ్విళ్ళూరిన కారణం బెట్టంటేని. ॥312॥

సీ. శాల్యన్నఘృతసూపశాకభక్ష్యములతో, వాసన గలరసావళులతోడ
బహుఫలంబులు గలపానకంబులతోడఁ, గమనీయమాంసఖండములతోడ
మధురేక్షుగోక్షీరమధుపానములతోడ, సరసంబు లైనపచ్చళ్ళతోడ
సుమనోగ్రదధితక్రశుద్ధజలములతోఁ, బరిమళగంధపుష్పములతోడఁ

గీ. జతురశృంగారవతు లైనసతులతోడ, ననుదినంబును భోగించునవనిపతుల
దేహరక్తంబుఁ గ్రోలంగ నూహ చేసి, తిరుగుచుండుదుఁ గాని సిద్ధింప దెందు. ॥313॥

వ. అనుడిండికంబుపలుకు లాకర్ణించి కటకటంబడి మందవిసర్పిణి యిట్లనియె. ॥314॥

చ. చలనము లేక యీనృపతిశయ్య నహర్నిశమున్ సుఖించునా
మెలఁకువ హానిచేయుటకు మేకొని రాఁదగునయ్య దోషకా
రులు సుజనాపకారములు రోయుట నైజము గాన నీకు నే
నలుగుదుఁ గాని యించుకయు నాత్మ నొడంబడ మత్కుణోత్తమా. ॥315॥

వ. అనిన మందవిసర్పిణికి డిండికుం డిట్లనియె. ॥316॥

క. నీదగు నెలవున నాకుం, గా దవు నన బలిమి లేదు కరుణాన్విత నీ
పాదముల కేను మ్రొక్కెద, వా దడవక సమ్మతింపవలె నన నదియున్. ॥317॥

వ. దాక్షిణ్యంబుకతంబున నొడంబడి యిట్లనియె. ॥318॥

క. వెర వెఱిఁగి వేగిరింపక, సురతశ్రమపారవశ్యసుఖసుప్తిమెయిన్
బొరసినధరణీకాంతుని, వరదేహం బొయ్యఁ గఱచి వలయుఁ దొలంగన్. ॥319॥

క. కక్కురితకాఁడు కార్యము, చక్కటి యెఱుఁగండు సంధ్యజాముస నతనిన్
బొక్కిపడ నీవు కోఱల, నొక్కిన నది తెలియ మన కనువు దప్పుఁ జమీ. ॥320॥

గీ. అనిన నట్ల కాక యని నల్లియును జీర, పేను నేకశయ్యఁ బ్రీతి నుండఁ
బేనుకన్ను మొఱఁగి ప్రియపడి భూమీశుఁ, గదిసి సందెజామె కఱచె నల్లి. ॥321॥

వ. అప్పు డమ్మహీపతి నిద్రావిరహితుండై యుండుటం జేసి యదరిపడి తనపదతలంబు
లొత్తుచున్న యనుచరుల నాలోకించి యిట్లనియె. ॥322॥

ఉ. దీవియఁ దెచ్చి చూడుఁడు మదీయశరీరము తేలు కుట్టిన
ట్లే వెత పొందెడుం గడు రయంబున రం డన వాండ్రు వచ్చునా
లో వివరాంతరంబునకు లోఁగినమత్కుణనాథుఁ గాన కా

భూవరుపొన్పుమధ్యమును బొందినమందవిసర్పిణిం దగన్. ||323||

క. పొడగాంచి యిదియె కటిచెం, బుడమిధవునిదేహ మనుచుఁ బొడవడఁగింపన్
మడిసెను మందవిసర్పిణి, కడు దుర్జనుపొందు హాని గా కేలుండున్. ||324||

వ. అని యిట్లు దమనకుండు చెప్పిన విని పింగళకుండు నాపరాక్రమం బెఱింగియు సంజీవకుఁ డెయ్యెసాధనంబుల నన్ను సాధించువాఁ డనుటయు నతం డిట్లనియె. || 325||

ఉ. కొమ్ముల గ్రుచ్చి యెత్తియును ఘోరఖురాగ్రనిపాతనంబులన్
జిమ్మియు దంతఘాతములఁ జించియు వాలవిశాలచాలనో
గ్రమ్ముల నెమ్ము లెల్లఁ గడికండలు గాఁ జదియంగ మోఁదియున్
సమ్మద మారఁ జించు మృగసత్తమ యేమఱి యుండితేనియున్. ||326||

వ. అనిన విని పింగళకుండొక్కింత చిత్తక్షోభంబుగా దమనకుం జూచి నీ వింతట నరిగి యావృషభనాయకుని యభిప్రాయం బెఱిఁగి శీఘ్రంబ రమ్మన్న వాఁడును నంతంత నొదుఁగుచుఁ జకితుండునుంబోలె సంజీవకుం జేరం బోయిన నతం డిది యేమి భయకంపితుండ వగుచుఁ జనుదెంచితివి కుశలంబ కదా యనిన సేవకధర్మంబునం దిరుగు వారికి సంసారసుఖంబు గలదే విను మని యిట్లనియె. ||327||

ఉ. ఇంతటివానిఁ జేసె నృపుఁ డింతధనం బొడఁగూడెఁ బక్ష మ
త్యంతము నాపయిం గల దయత్నసుఖానుభవంబు దీర్ఘకా
లాంతరసంచితం బని నిజాత్మఁ దలంచును బాలిశుండు ప్రా
ణాంతము గాఁ దలంచి చలితాత్మత నుండు వివేకి యిమ్మహిన్. ||328||

వ. అని చెప్పి మఱియును. ||329||

సీ. ధనవంతు గర్వంబు దార్కొన కేలుండు, వ్యసని కాపద యేల పొసఁగకుండు
సతులఁ జూచిన మతి చలియింప కేలుండు, నృపులమన్నన లేల నిజము లగును
గాలంబుచే రూపుకడచన కీలుండు, గౌరవ మర్థి కేకరణిఁ గలుగు
దుర్జనవాగురఁ దొడర కెవ్వఁడు నిల్చుఁ జిరకాలసుఖము నేనరుఁడు పొందుఁ

గీ. గాని గుణములు విడిచి పుణ్యానుకూల, వర్తనంబుల నిహపరవైభవములఁ
బొందువాఁ డొక్కఁ డొక్కఁడు పుణ్యపురుషుఁ, డతఁడు దేవాంశజనితమహాత్ముఁ డండ్రు. ||330||

గీ. దేశకాలధనాగమస్థితులఁ దెలిసి, యరులు మిత్త్రులుఁ దన కెవ్వ రని యెఱింగి
యెవ్వఁ డైనను నాశక్తి యిట్టి దనుచు, నధిపుఁ డెప్పుడుఁ జింత చేయంగవలయు. || 330||

వ. అనిన విని సంజీవకుం డచ్చటి రాజకార్యప్రసంగం బెద్ది యనినఁ గదియం జని కూర్చుండి యల్లన నిట్లనియె. ||331||

క. ఏకాలంబున రాజులఁ, జేకొని సేవకులు నమ్మి చెడు టది సిద్ధం
బీకొలఁది నే నెఱింగితి, నీకుం జెప్పంగఁ దగు ననింద్యచరిత్రా. ||332||

వ. అనుచు నేకాంతంబున నిట్లనియె. ॥333॥

ఉ. ఎప్పుడు మోసపోవక మృగేంద్రునిపైఁ దగువేగు వెట్టి తెం
పొప్పఁగ నాయతం బయిన నోపిక ముట్టినకార్య మైనచోఁ
దప్పక నిర్వహించుకొని ధాత్రికి నీవ యధీశ్వరుండ వై
చొప్పడకున్న మాబ్రతుకు సూవె వృథా వృషభాధిపోత్తమా. ॥334॥

వ. అనిన సంజీవకుం డదరిపడి మృగేంద్రుని కరుణాకటాక్షంబు నాయెడ శిథిలంబు గాదు
గదా యనిన నతం డేకాంతంబుగా నిట్లనియె. ॥335॥

క. విపరీతచిత్తవృత్తునిఁ, గపటి దయారహితుఁ జపలు గాంభీర్యగుణ
వ్యపగతు రా జని కొల్చిన, నపరాధము లేకయైన నాపద వచ్చున్. ॥336॥

వ. అని మఱియును. ॥337॥

చ. కొలువున కీవు రాఁ దడవ ఘోరకరాళవిశాలదంష్ట్రలన్
మెలఁగఁగ నిన్నుఁ బట్టి బలిమిన్ గళరక్తము మున్ను గ్రోలి క
ట్టలుక నిజాశ్రితప్రతతి కంతటికిన్ భవదీయమాంస మ
గ్గలముగఁ బంచి పెట్టుటకుఁగా నియమించె మృగేంద్రుఁ డుగ్రతన్. ॥338॥

వ. ఇత్తెఱంగు నేఁడ కాదు పెద్దకాలంబునుండియుఁ బింగళకుండు నీనామంబు ప్రసంగవశంబునం గొలువులోపల వినంబడినయప్పు డసహ్యతయుఁ బ్రజ మెచ్చు నీపారవశ్యంబును మెచ్చమియును నీవార లైనవారలయెడ నాగ్రహంబును నీవు వెలిగాని సంపద కసూయయు నీయొప్పమికిఁ బ్రియం బందుచిత్తంబును నై యున్నవాఁడు మున్ను నీకు శపథం బిచ్చి కొలిపించుటంజేసి యివ్విధంబునం దెలుపంజనుదెంచితి నీకుఁ బొందైనతెఱంగు జూచుకొ మ్మనిన సంజీవకుం డత్యంత దుఃఖాకులుం డగుచు నిశ్చేష్టితుం డై యూరకుండి కొండొకసేపునకు దమనకుంజూచి యిట్లనియె. ॥339॥

ఉ. పూని దురాత్మగమ్య యగుపొల్తుక చక్కదనంబుఁ బాత్రస
న్మాన మెఱుంగలేనినరనాథునివేకముఁ గష్టవృత్తిమై
నానినలోభిసంపద మహాంబుధిలోపలఁ బర్వతంబులం
దూనినవర్షధారలును యోగ్యము గావు నిరర్థకంబు లౌ. ॥340॥

క. ఆరాధ్యమానుఁ డగున్నృపు, నారాధన దనకు లేమి యది గల దంచున్
గోరి యపూర్వప్రతిమా, కారము గైకొనుట వైరకారణ మరయన్. ॥341॥

క. నేరమున కలుగు భూపతి, చేరువనె ప్రసాద మొందు సేవకులపయిన్
నేరము లేకయె యలిగెడు, భూరమణునిమనసు ప్రీతిఁ బొందునె యెపుడేన్. ॥342॥

వ. అని పలికి వెండియు. ॥343॥

సీ. రాత్రులు సరసిలో రాజహంసము చొచ్చి, నవసితోత్పలఖండనంబు సేయు
తఱిఁ బ్రతిబింబితతారౌఘములఁ జూచి, యవియ కైరవపఙ్క్తి యని తలంచి
ముక్కునఁ బొడుచుచు నక్కడ వృథ యైనఁ, దక్కినపుష్పసంతతియుఁ గల్ల
గాఁ జూచు నేగినఁ గన్నులఁ గనియును, బొడువ శంకించుచుఁ గుడుపు దక్కి

గీ. నిలుచుఁ గల్ల నిజంబును నిజము కల్ల, యు నని స్వాత్మకుఁ దోఁచు నొక్కొక్కవేళ'
దాను మూఢాత్మతను మున్ను తప్పఁ దలఁచి, నాఁడ నని చూడఁ డెన్నండు నరుఁడు మదిని. ||344||

క. నెపము గలకోపమైనను, నృపుచేఁ బడవచ్చుఁ గాక నెప మేమియు లే
కపరాధంబులు వెదకెడు, కపటాత్ముని గొలువ వశమె కలకాలంబున్. ||345||

వ. అని పలికి సంజీవకుండు దమనకున కిట్లనియెఁ బింగళకుండు పరప్రణీతవ్యాపారసంగ
తుండు గాఁబోలు నని మఱియు నిట్లనియె. ||346||

గీ. వైద్యవిద్వజ్ఞనామాత్యవర్యు లేధ, రాధిపున కిచ్చ లాడుదు రావిభుండు
సంతతారోగ్యధర్మతోషముల వృద్ధిఁ, బొంద నేరక శీఘ్రంబ పొలిసి పోవు. ||347||

వ. అని పలికి సంజీవకుండు మఱియు నే నీరాజునకుఁ గీడు దలంచుట లేదు నాయెడ
నిర్నిమిత్తాపకారి యయ్యెఁ జూచితే యని యిట్లనియె. ||348||

శా. భావాతీతము లైనకార్యములు దీర్పన్ మెచ్చఁ డెల్లప్పుడున్
సేవాభక్తివిహీనదుర్మతుల రక్షించు న్మహీభర్త దా
నేవాఁ డైనను రాజులం గొలుచు నే ర్పెభంగులం గల్గు హా
సేవాధర్మము యోగి కైన వశమే చింతింప నీధాత్రిలోన్. ||349||

క. గుణులం జేరినపురుషుఁడు, గుణి యగు నవగుణులఁ గూడి గుణహీనుఁ డగున్
బ్రణుతికి నెక్కిననదులు ల, వణజలధిం గూడి చెడినవడువున నెందున్. ||350||

గీ. మంచిగుణములు గలయట్టిమనుజునందు, స్వల్పగుణ మైన నది ప్రకాశంబు నొందు
శ్వేతగిరిశిఖరంబుపై శీతకరుని, కిరణజాలంబు మెఱవడిఁ బొరయుకరణి. ||351||

గీ. కానిగుణములు కలయట్టివానియందు, మంచిగుణములు పైకొని మించలేవు
సురుచిరోరునిశాకరకిరణజాల, మంజనాద్రిపైఁ బ్రసరించి యడఁగినట్లు. ||352||

వ. అని మఱియును. ||353||

చ. ఖలునకుఁ జేసినట్టియుపకారము విశ్రుతశబ్దజాలదు
ర్బలున కుపన్యసించినసుభాషితవర్గము మూఁగవానితోఁ
బలికినవాక్యపద్ధతులు భావమునం దనమాటపాటిగాఁ
దలపనివానికిన్ బహువిధంబుల బుద్ధులుఁ గానిపద్ధతుల్. ||354||

సీ. దారుణాటవిరుదితంబుఁ జేసినయట్లు, చేరి శవంబుఁ గైచేసినట్లు
నిర్జలం బైనచో నీరజం బిడినట్లు, వట్టిచోటను విత్తు వెట్టినట్లు
సారమేయముతోఁకఁ జక్కఁ గట్టినయట్లు, చెవిటి కేకాంతంబు చెప్పినట్లు
తనరఁ జీకునకు నద్దంబుఁ జూపినయట్లు, వెలిమిడిలో నెయ్యి వేల్చినట్లు

గీ. చాల నవివేకి యైనట్టిజనవరేణ్యుఁ, దగిలి కొలుచుట నిష్ఫలత్వంబు సేయు
సేవకుల కెల్లభంగి విశేషబుద్ధి, నిల వివేకంబు గలరాజుఁ గొలువవలయు. ||355||

గీ. మొనసి యల్లంతఁ గని ధూర్తు మ్రొక్కు లేచు, నార్ద్రహృదయుఁ డై యొసఁగు నర్ధాసనంబు
బిగియఁ గౌఁగిటఁ గదియించుఁ బ్రియము వలుకు, నిషము నమితంబులోనను వెలిని గాన. ||356||

మ. రవి యస్తాద్రికి నేఁగునప్పుడు విచారం బేది మత్తాళి లో
భవశేచ్ఛన్ వెసఁ బంకజోదరము దర్పం బేర్పడం జొచ్చి త
ద్వివరం బంతటఁ గమ్ముకొన్నఁ గడు నార్తిం బొందుచందాన మా
నవులుం గొందఱు మీఁ దెఱుంగ కెలిమిన్ వర్తింతు రీలాగునన్. ||357||

వ. అని చెప్పి మఱియును. ||358||

చ. శరనిధి దాఁట నావయును సంతమసం బడఁగింప దీపమున్
వరకరిశిక్ష కంకుశము వాయువుఁ గూర్పఁగఁ దాళవృంతమున్
వెరవునఁ జేసె బ్రహ్మ పదివేలవిధంబుల మూర్ఖచిత్తువి
స్ఫురణ మడంపలేక తలపోయుచు నిప్పుడు నున్న వాఁ డహో. ||359||

వ. అని పలికిన సంజీవకుం డిట్లనియెఁ దృణాహారవ్యవహారంబునఁ బతిహితకార్యంబు చేయునాకుఁ గాలముఖప్రవేశంబు కర్తవ్యం బయ్యె నింక నేనెక్కడిబ్రతుకు విను మని యిట్లనియె. ||360||

గీ. ఎన్న నిప్పుడు పెద్దలు పిన్న లనక, వితతమాయోపజీవితయుతులు గాన
సాధులకుఁ గీడు దలఁతురు జగతి నుష్ట్రు, మునకుఁ గాకాదు లేక మై మొనసినట్లు. ||361||

వ. అనిన విని దమనకుం డక్కథ నాకెఱింగింపు మన్న సంజీవకుం డిట్లనియె. ॥362॥

చ. అతులమహోగ్రకాననమునందు మదోద్కటనామసింహ ము
ద్ధతిఁ జరియించు దానికిఁ బ్రధానులు కాకము పుండరీకమున్
మతిగలజంబుకంబును గ్రమంబునఁ బం పొనరింపుచుండి యొ
క్కతఱి నరణ్యదేశమునఁ గాంచిరి యుష్ట్రము నిండువేడుకన్. ॥363॥

మ. కని నీ వెచ్చటనుండి వచ్చి తనినం గాకాదిజంతుత్రయం
బునకున్ వందన మాచరించి యనియెన్ మున్ సార్థవాహుండు వీఁ
పున మోపింపఁగ మోసి డస్సి యెచటం బోలేక దాగున్నవాఁ
డను మీ రేగతి నన్నుఁ బ్రోచినను వేడ్క న్నిల్తు మీచేరికన్. ॥364॥

వ. అని పలికినయుష్ట్రంబునకు జంబుకం బిట్లనియె. ॥365॥

క. ఈకాన నొకమృగేంద్రుఁడు, చేకొని సామ్రాజ్యపదవిఁ జెన్ను వహించున్
మా కతఁడు కులస్వామిగఁ, గైకొని సేవింతు మెల్లకాలము కడఁకన్. ॥366॥

క. నీవును మాలో నొకఁడవు, గావున మృగరాజుసమ్ముఖంబున నిడి నే
నీవిధముఁ దెలియఁ బలికి శు, భావహ మగుభంగి నీకు ననుసంధింతున్. ॥367॥

చ. వెఱవక విశ్వసింపు మము వింతగఁ జూడగఁ వచ్చితేని ని
న్నెఱుకపడన్ మృగేంద్రునకు నింపుగఁ జెప్పి తదీయభ క్తికిన్
గుఱుతుగ నిన్నుఁ జేసి మనకోరిక లెల్ల నతండు దీర్పఁగా
నెఱసినవేడ్క నల్వురము నెమ్మది నుండుద మెల్లకాలమున్. ॥368॥

క. అనుటయు నాలొట్టియయును, దనమది ముద్ద మంది వెంటఁ దగిలిన వానిం
గొని చని మృగపతిముందట, వినయముతో నతని తెఱఁగు వినిపించుటయున్. ॥369॥

వ. ఆమృగేంద్రుండును నయ్యుష్ట్రంబు నభయవాక్యంబులఁ బ్రమోదం బెసంగం జేసి కథనకనామధేయం బిడి నాపూర్వామాత్యులలో నీ వొకండవై యుండు మని నియమించిన గోమాయుపుండరీకకాకంబులం గలిసి యతిస్నేహంబునఁ బెద్దకాలం బున్న సమయంబున నొక్కనాఁడు మదోత్కటుండు కాకవ్యాఘ్రగోమాయూష్ట్రంబులం గనుంగొని యిట్లనియె. ॥370॥

ఉ. కల్యమునందు భక్ష్యమును గానక మేను కృశించె రోగదౌ
ర్బల్యము నాకుఁ గల్గుటను భద్రగజేంద్రశిరఃపలాదబా
హుల్యము లేమి నుద్ధతికి నోపక చిక్కితిఁ గాన దేహవై
కల్యము మానుకైవడి సుఖం బగుపథ్యముఁ దెచ్చి పెట్టుఁడీ. ॥371॥

వ. అని పలికిన మృగేంద్రునకు నన్నలువురు నేకవాక్యంబుగా నిట్లనిరి. ॥372॥

గీ. మీకుఁ దగినయాహారంబు మేము దెచ్చి, ప్రీతి నొకపూఁట కైనను బెట్టలేము
చాల నల్పుల మగుట మాచంద మట్టి, దనిన మృగరాజు వారితో ననియె నపుడు. ॥373॥

క. ఏపాటియశన మబ్బిన, నాపాటిం బ్రొద్దు గడపి యట్లుండెద నా
కీపాపపుఁదెవు లొదవెం, జూపోపక దైవ మిట్లు సొం పడఁగించెన్. ||374||

వ. అట్లు గావున. ||375||

క. వడిఁ బోయి మీర లిప్పటి, కడిదికి నేమాంస మైన గ్రక్కునఁ గొనిరం
డెడ సేయ కనుచుఁ బనిచినఁ, గడు వడి నలువురును బోయి గహనములోనన్. ||376||

గీ. పొదలు సొచ్చి చూచి పుట్టలు వీక్షించి, చెట్టు గుట్ట మొదలు చేరి కాంచి
గిరులు నదులుఁ దొనలు బరికించి పరికించి, కాన నొకమృగంబుఁ గానలేక. ||377||

వ. కాకవ్యాఘ్రగోమాయూష్ట్రంబులు నలుదిక్కులం జెదరి వెదకం బోయి కథనకుండు వెలిగా నొక్కచో ముప్పురుఁ గూడుకొన్న సమయంబునఁ గాకం బిట్లనియె. ||378||

గీ. స్వామిపని పూని వచ్చినచందమునకు, నడవిలోపల నేమియు నబ్బదయ్యెఁ
గంటకాహారుఁ డైనయాకథనకాఖ్యు, నతని కాహారముగఁ జేయ ననువు గాదె. ||379||

వ. తచ్ఛేషంబును మనకుఁ గొన్నిదినంబు లుదరపోషణంబునకుఁ జాలు గతకాలంబున ననేకమృగమాంసంబుల మనలఁ బోషించిన రాజున కీసంకటంబుఁ బాపం దగదే యనినఁ గాకంబునకు నవి యిట్లనియె. ||380||

గీ. అభయ మిచ్చి కరుణ నందఱకంటెను, విభవ మిచ్చినట్టి విభుని మొరఁగి
మనము వీనిఁ జంప మది నెఱింగినయేని, నాగ్రహించి మనల నాజ్ఞ చేయు. ||381||

క. పేరెఱుకమాత్ర నధిపతి, చేరువ నంతంతఁ దిరుగుచిఱుతని నైనం
గారించెనేని సచివుని, భూరమణుఁడు గినియు వీనిఁ బొసఁగునె చంపన్. ||382||

వ. కావున మనస్వామి యెఱుంగకయుండ నతనిఁ జంపుట కార్యంబు గా దనినఁ బుండరీకజంబుకంబులకుఁ గాకం బిట్లనియె. ||383||

గీ. చావు తథ్యంబు మనకు విచార మేల, పెక్కు దివసంబు లాఁకటి పెల్లుకుడుచు
హరికి నెచ్చోట నేమియు దొరకదయ్యె, నరయ నింతకు దైవికం బట్ల కాదె. ||384||

చ. మది నధికక్షుధార్తుఁ డగుమానవుఁ డాలిని బిడ్డ నొల్లఁ డిం
పు దనర సర్పముం దనకుఁ బుట్టినయండములన్ భుజించు నొ
ప్పు దఱిగినట్టిచోటను బుభుక్షితుఁ డై దురితంబు చేయఁగా
మదిఁ దలపోయకుండునె ప్రమాదము పుట్టుఁ దొలంగిపోదమా. ||385||

వ. అనినఁ గాకంబునకు శార్దూలం బిట్లనియె మనస్వామి మహావ్యాధిపీడితుండును బుభుక్షితుండును నై యున్నయెడఁ దొలంగిపోవుట భృత్యన్యాయంబు గా దతని సమ్ముఖంబునకుం బోవుద మని కదలునంతం గథనకుఁడుం గూడుకొన్న నన్నలువురుంజని సింహంబుబహిర్ద్వారంబునఁ గథనకుని నిలిపి ముప్పురుం జని మదోత్కటునకుంబ్రణమిల్లి యిట్లనిరి. ||386||

గీ. అధిప గిరిగహ్వరముల కుగ్రాటవులకు, నరిగి యామిష మబ్బక తిరిగి తిరిగి

చిక్కితిమి నీవు చిక్కి నశింప నేల, విన్నవించెద మే మొకవెరవు వినుము. ||387||

గీ. కథనకుండు మిమ్ముఁ గార్యార్థియై వచ్చి, కొలిచినాఁడు గాని నిలువలేదు
వాఁడు నీకు మాకు వలయుభోజన మగుఁ, బ్రియము వదలి మట్టుపెట్టితేని. ||388||

వ. అని కాకంబు పలికిన విని మృగేంద్రుండు కర్ణస్పర్శపూర్వకంబుగా హరిస్మరణంబు సేయుచు నభయవాక్యంబు లొసంగి కొలిపించుకొని యిట్లు సేయందగునే విను మని యిట్లనియె. ||389||

మ. ధనదానంబును నన్నదానమును గోదానంబు భూదానమున్
విను మిట్లీయభయప్రదానమునకు న్నిక్కంబు తుల్యంబు లౌ
ననరా దీయెడ నశ్వమేధమఘపుణ్యంబు భయభ్రాంతుఁ గా
చినపుణ్యంబునఁ బోల దంచు సుజనుల్ చెప్పంగ వింటిం దగన్. ||390||

వ. అనినఁ గాకం బిట్లనియె. ||391||

గీ. కులముకొఱకు విడుచుఁ గొఱగాని పుత్రునిఁ, గులము విడుచు నూరు నిలుపుకొఱకు
భూమికొఱకు విడుచు బోరన గ్రామంబు, ధాత్రి విడుచు నృపుఁడు తనకుఁగాను. ||392||

వ. కావున మే మందఱముం గలిగియుఁ బ్రయోజనంబు లేదు సకలజంతురక్షకుండ వగు నీశరీరంబు నిలిచినం జాలు నాదేహం బీపూఁట కాహారంబు సేయ నవధరింపు మని వాయసంబు పలికిన విని మృగపతి యూరకున్న యెడ లబ్ధవకాశులై తక్కిన ముప్వురుం గూడుకొని యతనిముందఱ నిలిచి యుండ వాయసంబు మఱియు నిట్లనియె. ||393||

గీ. తప్పుఁ జూచి నన్ను మెప్పింపఁజాలవు, చాలకున్న నేన చత్తు నాశ
రీరమాంస మిపుడు ప్రియమున భక్షింపు, మనఘ నాకు దీన నగు ముదంబు. ||394||

వ. అనినం గాకంబునకు సింహం బిట్లనియె. ||395||

గీ. అల్పమాంస మిందు నాప్యాయనము గాదు, వట్టిహింస నాకుఁ గట్ట నేల
యనిన నాలకించి యమ్మగేంద్రునితోడ, జంబుకంబు పలి'కె సామ్యఫణితి. ||396||

క. నాదేహము నీ కిచ్చితిఁ, గా దనక భుజింపు స్వామి కార్యము సేయం
బ్రోది గలనాకు నిదె నీ, పాదంబులె దిక్కు సూవె పరమార్థముగన్. ||397||

వ. అనిన విని మదోత్కటుండు కాకంబుతోడఁ బల్కినట్ల యమ్మృగధూర్తంబునకుం బ్రత్యుత్తరం బిచ్చినఁ బులి కదియం జనుదెంచి సాష్టాంగనమస్కారంబు చేసి వినయ పూర్వకంబుగా నిట్లనియె. ||398||

క. ఎవ్వరు నేటికి నామెయిఁ, గొవ్వినమాంసంబు గలదు కొను మాఁకలియున్
నొవ్వియును దీఱు నంతట, నవ్వల నారోగ్య మగు మృగాధిప నీకున్. ||399||

వ. అని శార్దూలంబు పలికిన మృగేంద్రుం డిట్లనియె. ||400||

ఉ. గోవుల విప్రులం దఱిమి కూడఁగ ముట్టి భుజించి తచ్ఛరీ
రావృతమాంసపోషణమునం దనిశంబును మేను పెంచుటన్
గా విటువంటికల్మషనికారపుమేనులు భక్ష్యభోజ్యముల్
నీవు దొలంగు మాఁకటికి నేఁడును నోర్చెద వ్యాఘ్రపుంగవా. ||401||

వ. అని మదోత్కటుండు పలికినఁ బుండరీకంబు సలజ్జావనతవదనఖిన్నత్వంబునం దొలఁగి చనినఁ దదనంతరంబ కథనకుం డతనిం గదియం జని మచ్ఛరీరంబున భవదాత్మరక్షణంబు గావింపం దగునన్న నాక్షణంబ. ||402||

క. వడి నుఱికి లొట్టిపిట్టను, మెడఁ గోఱలఁ గఱిచి పట్టి మేదినిమీఁదం
బడఁ దిగిచిన శార్దూలము, నొడఁగూడిననక్క తాను నుదరము వ్రచ్చెన్. ||403||

వ. వ్రచ్చి తచ్ఛరీరమాంసంబు మృగపతికిం బెట్టి తచ్ఛేషంబు గోమాయువ్యాఘ్రకాకంబు లనుభవించెఁ గావునఁ క్రొత్తగాఁ గొలిచినసేవకుం డెంతబలవంతుం డయ్యును రాజునకును బరివారంబునకును హత్తనేరఁ డత్తెఱంగున నన్నుం జూచి తెలియం బలికి వెండియు సంజీవకుం డిట్లనియె. ||404||

క. సన్నపువారల నధిపతి, మన్నించినఁ బ్రాప్తుఁ డైనమంత్రికి బ్రతు కే
మున్నది మునుము న్నతఁడును, సన్నకసన్న నటఁ బాసి చనకున్నఁ జెడున్. ||405||

వ. అని మఱియును. ||406||

సీ. చెలఁగి మానససరసీతటంబున నొక, గ్రద్ధ హంసములలోఁ గలసి యుండ
నదియును నొకవన్నెహంసంబు గాఁబోలు, ననుచుఁ జూచినవార లాత్మఁ దలఁతు
రొక్కటి కలహంస యూరిచేరువఁ బ్రేత, భూమి గృధ్రంబులఁ బొందుపడినఁ
గనులోని గృధ్రంబుగాఁ దలంతురు గాని, రాయంచ యనువిచారంబు రాదు

గీ. గానఁ దగువార లున్న భూకాంతునొద్ద, నల్పు లైనను గుణవంతులై భజింతు
రధిపు నొద్దను హీనాత్ము లలమికొనిన, భవ్యగుణుఁ డైననధిపతి ప్రకృతిఁ దొలఁగు. ||
407||

వ. అని సంజీవకుండు రాజునకు నాకును నన్యోన్య భేదం బెవ్వఁడో పుట్టించె దురాత్ముం డైనవాఁడు నిజంబు కల్లయుఁ గల్ల నిజంబుఁగా మహేశ్వరునకుఁ జెప్ప నెవ్వరి నేమి సేయఁ డతనిదయావిశేషంబు నామీఁద శిథిలంబయ్యెఁ గార్యంబునుం దప్పె నేమి సే యుదు నని మఱియు నిట్లనియె. ||408||

గీ. వజ్రమును రాజతేజంబు వసుధమీఁద, నతిభయంకర మగు నందు నశనిపాత
మొక్కనిన కాని మెప్పింప దుర్విరిపుల, రాజతేజంబు చెఱుచు సరాష్ట్రముగను. ||
409||

వ. కావున నే నతనితోడిసంగ్రామంబున మృతిం బొందుటయ భావ్యంబు గాని తదా జ్ఞానువర్తన మయుక్తంబు. ||410||

క. ఉడుగక కార్యాకార్యము, లెడఁదం బరికింపఁ కెఱుగ కేపను లైనన్
బెడఁ జేసెనేని వానిం, దడయక గురు నైన విడువఁ దగు నేభంగిన్. ||411||

వ. అనికి నిశ్చయించి మఱియు నిట్లనియె. ||412||

చ. క్రతునివహంబుఁ జేసినను గైకొని దానము లెన్ని యేనియున్
జతురతఁ జేసినన్ బ్రచురసాగరతీర్థము లాడినన్ రణ
క్షితి నిమిషంబు నిల్చి దృఢచిత్తమునం బ్రతివీరమర్దన
వ్రతమునఁ బ్రాణముల్ విడుచువానిఫలంబునఁ బోలఁ దేమియున్. ||413||

వ. అదియునుంగాక. ||414||

ఉ. ధీనిధి యై మనస్స్థిరతఁ దెంపున వైరి నెదిర్చి యాజిలోఁ
దా నిలుగంగ స్వర్గమునుఁ దద్రిపువర్గము నుక్కడంచినన్
వానిసమస్తసంపదలు వచ్చుటయుం గడు రెండు నొప్పుటం
బూనిన శత్రుభంజనముఁ బోలునె యొండొకరాజధర్మముల్. ||415||

వ. కావున నా కిప్పుడు యుద్ధంబ కార్యంబు నానిశ్చయంబు వినుము. ||416||

గీ. పన్ని రణమున నిలువక పాఱిపోయి
ప్రాణములు దాఁప నెప్పుడేన్ బడకపోఁడు
ప్రాణసంశయ మైనచోఁ బ్రాజ్ఞుఁ డెదిరి
గెలుచు నొండైన మృతి నొందుఁ దొలఁగిపోఁడు. ||417||

వ. అనిన విని దమనకుం డిట్లను రణమరణంబు మంచి దని యసాధ్యశత్రుమధ్యంబునందఱియ నుఱుకం జనునే శత్రుపరాక్రమం బెఱుంగక వైరపడు నెవ్వాఁడు వాఁడు పరాభవంబు నొందు మున్నొక్కటిట్టిభంబుచేత రేఁపంబడిన సముద్రుండును బోలె ననిన నక్క థఁ దెలియఁ జెప్పు మనిన సంజీవకునకు దమనకుం డిట్లనియె. ||418||

ఉ. టిట్టిభదంపతుల్ సుఖపటిష్ఠత వార్ధితరంగజాలసం
ఘట్టితభూమిజాతములకందువగూఁట వసించి యున్నచోఁ
నట్టి యెడం గులాంగన నిజాత్మవిభుం గనుఁగొంచు నన్ను నీ
పట్టునఁ గావరా ప్రసవభారమునం దురపిల్ల వల్లభా. ||419||

వ. అనిన దానివిభుం డిట్లనియె. ||420||

గీ. గర్భభార మెఱుంగుదుఁ గంబుకంఠి, చేయవలసినకార్యంబుఁ జెప్పు మనినఁ
గలదు సకలంబు నేమియు వలదు నాకుఁ, జిత్తసంక్షోభ మొదవెడుఁ జిత్తగింపు. ||421||

ఉ. సంగతిఁ బర్వకాలములఁ జంద్రునిఁ జూచి చెలంగి పొంగుచున్
నింగియు దిక్కులుం గడచునీరధి యీమనమున్న తెంకికిం
జెంగటఁ బాసిపోవుట విశేషపుబుద్ధి ప్రసూతికాల మై
నం గదలంగలేము జతనం బగుచోటికిఁ బోయి నిల్తమే. ||422||

వ. అనినం బ్రియాంగనాలాపంబులు హాస్యంబు సేయుచు నాతీతు విట్లనియె. ||423||

గీ. ఈసముద్రుండు నాతోడ నెట్లు వైర, పడ సమర్థుండు తెలియక పలికి తబల

సంశయము మాను మిట్టట్టు జరుగుపనికి, ననినమాటల కాకాంత యనియె నిట్లు. ||
424||

వ. ఈసముద్రునకును నీకును హస్తిమశకాంతరంబు వినుము. ||425||

క. తనశక్తియుఁ బరశక్తియు, జననుత విజ్ఞానదృష్టిఁ జర్చించినయా
మనుజుఁడు దుఃఖప్రాప్తికి, ననుకూలుఁడు గాక సౌఖ్య మందుచు నుండున్. ||426||

వ. అని పలికి మఱియును. ||427||

క. ఎన్నఁదగుహితులు బుద్ధులు, విన్ననువునఁ జెప్ప నతఁడు వినకున్నఁ జెడున్
ము న్నొకకాష్ఠమువలనం, బన్నుగఁ బడి చెడినకూర్మపతియునుబోలెన్. ||428||

వ. అని టిట్టిభాంగన పలికినఁ బురుషుం డాకథ యెఱింగింపు మనిన నది యిట్లనియె. ||
429||

క. కంబుగ్రీవుం డనుపే, రం బరఁగినకచ్ఛపము నిరంతరసౌఖ్యా
డంబర మగు నొకకొలనం, బంబినసంతోష మెసఁగఁ బాయక యుండున్. ||430||

గీ. అందు వికటసంకటాఖ్యహంసయుగంబు, నిలిచి కచ్ఛపంబుఁ గలసి తిరుగు
వానలేక చాల వఱ పైనఁ గూర్మంబుఁ, గాంచి యప్పు డనియె నంచదోయి. ||431||

క. మానససరోవరాంతర, మానితజలపానకేళిమగ్నుల మైనం
గాని మనబడలికలు మఱి, మానంగా నేర విచటిమడుఁగులనీళ్ళన్. ||432||

గీ. నఱికి యెలతామరలతూండ్లు నమల లేవు, చాలఁ దీయని తెలినీరు గ్రోల లేదు
జాతిపక్షులతోఁ గూడ జరగ లేదు, పోదుమా యన్నఁ గచ్ఛపంబును దలంకి. ||433||

వ. హంసయుగ్మంబున కిట్లనియె. ||434||

సీ. కూడితి మిన్నాళ్లుఁ దోడఁబుట్టువులట్ల, యెడరు పుట్టినచోట విడుతుడయ్య
పక్షహీనుం డని భావింతురేని స, పక్షుండ నతిదుర్విపక్షవృత్తి
బక్షాధికులు మీరు పక్షపాతము గల్గి, పక్షిమార్గమున సంరక్షతోడఁ
గొనిపోవకుండినఁ గొల నింకునంతలో, నెవ్వరిచే నైన నీల్గవలయుఁ

గీ. దోడుకొనిపోవుఁ డన నంచదోయి యొక్కకాష్ఠమధ్యంబుఁ గమఠంబుఁ గఱవఁ బనిచి
కడలు రెండును ముక్కునఁ గఱచిపట్టి, యెగసి రాయంచ లుడువీథి నిగుడి పఱవ. ||
435||

మ. అతిదూరంబుగఁ గచ్ఛపంబుఁ గొనుచున్ హంసంబు లి ట్లేగఁగా
క్షితిపై నొక్కపురంబుమానవులు తెచ్చిత్రంబు నీక్షింపుచున్
జతురోక్తుల్ బెరయంగఁ జెప్పుకొన నాసంరావ మాలించి దు
ర్మతి యై యాత్మఁ దలంపలే కపుడు కూర్మం బంచలన్ జూచుచున్. ||436||

క. ఇది యేమికలకలం బని, వదనము కాష్ఠంబు వదలి వసుధం బడున
య్యెద నెఱిఁగి మాంసలుబ్ధకు, లదయతఁ గొని రనుచుఁ డిట్టిభాంగన మఱియున్. ||
437||

క. వినుమా వెండియు నొకకథ, వినిపించెద నీకుఁ బూర్వవృత్తము దెలియన్
విన నేర్చినమతిమంతుఁడు, వినుతిం బొందంగఁ గను వివేకులతోనన్. ||438||

వ. కావున ము న్ననాగతవిధాతయుం బ్రత్యుత్పన్నమతియు యద్భవిష్యుండును నను మీనంబులు గల వందులోన యద్భవిష్యం డల్పమతి యగుటంజేసి వెర వెఱుంగక చిక్కి మృతిం బొందిన తెఱం గగు ననినం దత్కథాక్రమంబు దెలియం జెప్పు మని పురుషుం డడిగినఁ డిట్టిభాంగన యిట్లనియె యొక్కతటాకంబున నిప్పుడు చెప్పంబడినమీనత్రయంబును నన్యోన్యస్నేహంబునఁ బరిభ్రమించుచుండ నొక్కనాఁడనాగతవిధాత యిట్లనియె. ||439||

క. మడుఁ గింకఁజొచ్చె నీజల, మెడఁ జేరిన, బెద్దమడువు కేఁగుట భారం
బెడచేసిన జాలరులకు, నెడ గలుగును మనలఁ బట్ట నిదె పోవలయున్. ||440||

వ. అని మఱియు నొక్కవిశేషంబు వినంబడె నింతకమున్ను జాలరులు దమలోనం బలికినపలుకు లీసరోవరతీరంబునందు. ||441||

గీ. అడుసు చిక్క జలము లాడకాడకు నింకె, మొనసి పులుఁగుగములు దినఁగఁ జొచ్చె
సాధనంబు లెల్ల సమకూర్చుకొని మన, మరుగుదెంత మెల్లి యనఁగ వింటి. ||442||

వ. కావున నీప్రొద్ద యీసరోవరంబు విడిచిపోవం దగు ననినఁ బ్రత్యుత్పన్నమతి యిట్లనియె. ||443||

క. నేరుపు గలమతిమంతుఁడు, నేరమి యొకవేళఁ బొంద నెఱి నది గెలుచున్
జారద్వయసంపర్కము, గౌరవముగ మెలఁగుగోపకాంతయుఁబోలెన్. ||444||

వ. అనుటయు ననాగతవిధాతయు యద్భవిష్యుండును నక్కథ మాకుఁ జెప్పు మనినఁ బ్రత్యుత్పన్నమతి యిట్లనియె. ||445||

సీ. కరికుంభయుగ మతికాఠిన్య మగుఁ గాని, యీకాంతచనుదోయి కింత వెలితి
దళితారవిందంబు తెలివి మేలగుఁ గాని, యీయింతిమోముతో నీడు గాదు
మెఱసి నిల్చినకారుమెఱుఁగు మేలగుఁ గాని, యీ కొమ్మకనుకాంతి కింత కొఱఁత
మించి కెంజిగురాకు మెఱయుచుండును గాని, యీలేమపదముల కీడు గాదు

గీ. అనుచుఁ గొనియాడుతలఁపుల కగ్గలించి, కమ్మవిల్తునిమృదుసాయక మ్మనంగఁ
జారుశృంగారమోహనాకార యగుచుఁ, బ్రణుతి కెక్కినగోపాలబాల యోర్తు. ||446||

గీ. కాంతుఁ గనుఁబ్రామి తా భోగకాంక్ష దండ పాలకుఁడుఁ దత్సుతుఁడు నుపపతులు గాఁగ
నెన్నఁడును వారు దమలోన నెఱుఁగకుండ నొనర రతికేళి సలుపంగ నొక్కనాఁడు. ||447||

క. తలవరికొడుకును దరుణియుఁ, దళుకొత్తెడువేడ్క మన్మథక్రీడ మెయిన్
గెల నరయక జక్కవకవ, పొలువున బహురతులఁ బ్రొద్దు పుచ్చుచునుండన్. ||448||

ఉ. ఆతఱి దండపాలకుఁడు నయ్యెడకుం జనుదేరఁ దత్తనూ
జాతుని గాదెలోన నిడి సమ్మద మొప్పఁ దలారితోడ సం
ప్రీతి రమించునంతట గభీరగతిం జనుదెంచుచున్నయిం

టాతనిఁ జూచి గోపిక భయంపడ కయ్యుపనాథుతోడుతన్. ॥449॥

వ. ప్రత్యుత్పన్నమతి గావున నిట్లను వీఁడె మద్వల్లభుం డరుదెంచెం బాదుకారావంబు వినంబడియె నీవు నామీఁద వృథారోషంబు దీపింపం దిట్టుచు మద్గృహంబు వెడలుమనిన వాఁడును నట్లు సేయ నంతటఁ గదిసి గోపాలుండును దనగృహంబు చొచ్చి భార్యతో నెన్నండు లేనిది యీతలవరి మనయిల్లు చొచ్చి నిన్నుఁ దిట్టుచుం బోవుటకుఁ గతం బేమి యని యడిగిన నది యిట్లనియె. ॥450॥

గీ. కొడుకుమీఁద నతం డిటు కోప మెత్తి, యేనిమిత్తంబొ చంపక మాన ననుచు
నొలసి వెదికంగ వీఁడు నానిలయమునకు, భిన్నమతి రాఁ గుసూల నిక్షిప్తుఁ జేసి. ||451||

సీ. తమకింపకున్నచో దండపాలకుఁడును, దనయుని నిల్లిల్లు దప్పకుండఁ
జూచుచు మనయిల్లుఁ జొచ్చి మావాఁడు మీ, యింటనె యున్నవాఁ డిప్పు డనిన
నెన్నండు రానిమాయింటి కేటికి వచ్చు, నతఁడు రాడని త్రోచి యాడఁ గినిసి
నిష్ఠురాలాపముల్ నీవును వినుచుండ, ననుఁ బల్కి పోవుచున్నాఁడు కంటె

గీ. యింత కోపించి పొడగన్న నెంత దెగునె, వీనిపై నంచు నీగాదెలోన దాచి
చూపకుండితి నిదె వీనిఁ జూడు మనుచుఁ, బొలఁతి తలవరిసూనుని బిలుచుటయును. ||452||

వ. పిలిచినఁ గుసూలంబు డిగ్గ నుఱికి నిలిచిన వానిం బరిరంభణంబుఁ జేసి నగుచున్నతన భార్యం జూచి మెచ్చి గోపాలకుం డిట్లనియె. ||453||

క. ఈపిన్నవాని నిప్పుడు, వేపడినం జంపు వాఁడు శీఘ్రము దోషా
రోపంబున కర్హుం డై, కోపము పాపంబుపొత్తు కువలయనేత్రా. ||454||

క. వీనిం దండ్రిని గూర్పక, మానుగ నను గూర్చి మిగుల మన్నించితి ప
ద్మానన నీసరి లే రని, తా నప్పుడు గొల్ల మెచ్చెఁ దనకులకాంతన్. ||455||

వ. కావున గోపాంగనయుఁ బ్రత్యుత్పన్నమతి యై తనముప్పు దప్పించుకొనియె నట్లమనమును నప్పటికిం దగినకార్యం బనుసంధింత మని యూరకున్న యనంతరంబ యనాగతవిధాత యనుమత్స్యం బెడతెగని జలప్రవాహమార్గంబున నన్యజలాశయంబునకుంబోయె నమ్మఱునాఁడు. ||456||

గీ. మత్స్యఘాతుకు లేతెంచి మడువు సొచ్చి, మొదలఁ బట్టిన మీలను గుదులు గ్రుచ్చి
యీడ్చి తిరుగంగ నప్పుడు హెచ్చి గుదికి, నడుము గబళించి జీవంబు విడిచినట్లు. ||457||

క. అనువున నుండఁగ నొండొక, వనజాకరమునకు నేఁగి వారలు గుదులం
బెనురొంపి పోవఁ దొలఁచినఁ, జనెఁ బ్రత్యుత్పన్నమతి నిజం బగుకడఁకన్. ||458||

వ. అంత యద్భవిష్యం డెటఁ బోదు నేమి సేయుదు నని విచారించుసమయంబునంబట్టువడి మృతిం బొందె నని చెప్పి టిట్టిభాంగన కొన్ని దివసంబులకుఁ బ్రసూతి యైనఁ దత్ప్రతిజ్ఞాభంగంబు సేయంగలవాఁడై సముద్రుం డయ్యండంబుల నపహరించిన. ||459||

క. ఆపక్షీంద్రకులాంగన, దీపించిన శోకజలధిఁ దేలుచుఁ బతితో
నాపలుకులు వినవైతివి, పాపాత్మసముద్రుచేతఁ బడఁ బాలైతిన్. ||460||

ఉ. అవ్వల నెన్ని లే వట మహాగహనైకనికుంజవృక్షముల్
దవ్వున నిప్పు డున్నయదె తా మన కుండఁగఁ గాణయాచియే
యివ్విధ మేను ము న్నెఱిఁగి యెంతయుఁ జెప్ప ననాదరంబుతో
నవ్విధి గాని పట్టదు మనంబున మీఁదటిహాని ధీనిధీ. ||461||

వ. అని పరిదేవనంబు చేసిన తన ప్రాణవల్లభ నూఱార్చి దానివిభుం డగు పక్షి యిట్లనియె. ॥462॥

చ. వెఱవకు కాంత నన్ను నవివేకి యితం డని నీవు చూడ కే
డ్తెఱ భువనప్రపంచమునఁ ద్రిమ్మరుపక్షులఁ గూర్చి నీవు ని
వ్వెఱపడఁ బక్షివల్లభుని విష్ణునిఁ దెచ్చి యపత్య మిప్పుడే
నెఱయఁగఁ దెచ్చి యిచ్చెద ననింద్యచరిత్ర విచార మేటికిన్. ॥463॥

మ. అని యాటిట్టిభ మప్పు డేఁగి తనకార్యం బుర్విపైఁ గల్గుప
క్షినికాయంబున కేర్పడం దెలిపి భక్తిం బక్షులుం దానుఁ బు
ణ్యునిఁ బక్షీంద్రుని వేఁడుకో నతఁడు నన్నున్ మీర లెల్లం దలం
చి నమస్కారము లాచరించినను మచ్చిత్తంబు రంజిల్లుటన్. ॥464॥

మత్తకోకిల. మీర లున్నెడ కేఁగుదెంచితి మేలు మీ కొకఁ డెద్దియేన్
గోరి చేసెద నందు దొడ్డను గొంచెముం దలపోయకుం
డేరి కింది నసాధ్య మైనది యిత్తు నుత్తములాగ నా
వార లెవ్వరు మీరు గా కని వైనతేయుఁడు పల్కినన్. ॥465॥

గీ. పక్షు లెల్ల విహంగమపతికి మ్రొక్కి, జలధి టిట్టిభములకును జలముతోడఁ
గీడు చేసినపని యెఱిఁగింప నెఱిఁగి, యమ్మహాత్ముండు పక్షుల కభయ మొసఁగి. ॥ 466॥

వ. క్షీరాబ్ధిమధ్యగతం బగు వైకుంఠంబునకుం జని తన్మధ్యంబున దివ్యసుధాభవనంబునఁ బన్నగతల్పంబున నున్న పురాణపురుషుం బుండరీకాక్షుం గని సాష్టాంగ నమస్కారపూర్వకంబుగా బహువిధస్తోత్రంబుల బ్రసన్నుం జేసి తనకులస్వాములకుం జేసినయర్ణవదుర్ణయంబు విన్నవించిన. ॥467॥

సీ. నీలాంబుదచ్ఛాయ నెఱసినమేనితో, రమణీయపీతాంబరంబుతోడ
శంఖచక్రాదికోజ్జ్వలహస్తములతోడ, ధవళాబ్జతులితనేత్రములతోడ
వనమాలికాంకితవక్షస్స్థలంబుతోఁ, బ్రవిమలకౌస్తుభప్రభలతోడ
శోభితోభయపార్శ్వసురసమూహంబుతో, సిద్ధవిద్యాధరశ్రేణితోడ

గీ. గరుడవాహనారూఢుఁ డై కైటభారి, రయముతో వచ్చి యుదధితీరమున నిల్చి
యండజంబులు మ్రొక్కిన నభయ మొసఁగి, జలధరధ్వనిఁ గే లెత్తి జలధిఁ బిలిచె. ॥ 468॥

చ. పిలిచిన నంబుధీశ్వరుఁడు పెం పెసలార ముకుందు మందరా
చలధరుఁ గాంచి సద్వినయసంభ్రమ మొప్పఁగఁ జాఁగి మ్రొక్కినన్
జలరుహలోచనుం డనియెఁ జయ్యన నీవు హరించినట్టిపి
ల్లలఁ గొని రమ్ము పక్షులవిలాపము మాన్పుము నేఁడు మాకుఁగన్. ॥469॥

క. అనినన్ జలధి ప్రసాదం, బని వేగమ తెచ్చి టిట్టిభాండంబుల న
వ్వనజోదరుముందట నుం, చినఁ గైకొని యతని ననిచి శ్రీపతి పేర్మిన్. ॥470॥

వ. అయ్యండంబు లయ్యండజంబుల కిచ్చి యంతర్హితుఁ డయ్యెఁ డిట్టిభంబులు పూర్వప్రకారంబున నచ్చోట సుఖంబున నుండె నని చెప్పిన సంజీవకుండు మృగేంద్రుం

డేభావంబున యుద్ధసన్నద్ధుం డగు ననిన దమనకుం డిట్లనియె. ||471||

క. మునుగాళ్లు రెండు తోఁకయు, ఘనములుగా మీఁది కెత్తి కడు విపృతముగా
నొనరించినవదనముఁ గని, మనమునఁ దలపోయు కలహమతిఁగా నతనిన్. ||472||

వ. అని చెప్పి దమనకుండు కరటకుం డున్నయెడకుం జని మన ముద్యోగించిన కార్యంబు సఫలం బయ్యె నన్యోన్యభేదంబులు పుట్టె నని చెప్పి యతనితో మఱియు నిట్లనియె. ||473||

గీ. నయవిశారదు లైనమానవులచేతఁ, దెమల భేధింప రానికార్యములు గలవె
గాన నేనును నావేర్పు కరము నెఱపి, కార్య మీడేర్చుకొంటిని గడిఁది ననుచు. ||474||

వ. అని పింగళకునిసమ్ముఖంబునకుం బోయి పగతుండు వీఁడె యుద్ధసన్నద్ధుండై చనుదెంచుచున్నవాఁడు నీ విప్పుడు మయిమఱచి యుండం దగునె యనిన నతండును దమనకుండు చెప్పినతెఱంగునఁ గట్టాయితంబై యెదురు చూచుచుండె నంతట
సంజీవకుండును జనుదెంచి మున్ను దనవిన్నచందంబున నున్న పింగళకునివికృతాకారంబు చూచి వెఱవ కతనిం దాఁకిన బింగళకుండును సంజీవకునిమీఁదికి లంఘించె నయ్యిరువురకు నన్యోన్యబద్ధామర్షయుద్ధం బుద్ధురగతిం జెల్లుచున్న సమయంబునం గరటకుండు దమనకున కిట్లనియె భవద్దుర్మంత్రవిలసితం బిట్లుండునే యని పలికి మఱియును. ||475||

గీ. తగిలి సానభేదదానదండములందు, మూఢుఁ డైన సామమునఁ గరంగు
భేదదానదండవాదంబు లెన్నిక, కొఱకుఁ గాని సామగుణము మేలు. ||476||

గీ. మొదలఁ గార్యజ్ఞుఁ డగువాఁడు మూఢునందుఁ, జెలఁగి సామప్రయోగంబు సేయవలయు
సామమున నెల్ల పనులును సరవిఁ బొందు, నెన్ని చూచినఁ గీడు లే దెట్టియెడల. ||477||

గీ. తలఁప సామభేదదానదండంబులు, భూరికార్యసిద్ధికారణములు
సంఖ్యకొఱకు నయ్యె సరవిఁ దక్కి నయవి, సామముననె సిద్ధి సంభవించు. ||478||

చ. నరనుత చంద్రనూత్నకిరణంబులచేత సరోజబాంధవ
స్థిరమహితాతపస్ఫురణచేత, గృపీటసముద్భవప్రభా
పరిణతిచేతఁ బాయనియపారవిరోధిమహాంధకారముల్
విరియు ముహూర్తమాత్రమున విశ్రుతసామవిలాససంపదన్. ||479||

గీ. దగిలి సామభేదదానదండములచే, వెలయు నీతి నాల్గువిధము లగుచు
నందులోన దండ మధికపాపముఁ జేయు, నది పరిత్యజించు టర్హవిధము. ||480||

వ. కావున మంత్రరహితుం డగుట గర్వం బనంబడు గర్వంబున నాత్మవినాశం బగు స్వామికిం గొఱగామి సంభవించినయప్పుడు తత్ప్రతీకారం బూహించుట కర్తవ్యంబు. ||481||

చ. కొలది యెఱింగి సంధి యెడఁగూర్పఁగ నేర్చినమంత్రిమంత్రమున్

దొలఁగఁగ సన్నిపాతగతి తోడనె మాన్పినవైద్యువైద్యమున్
జెలఁగి సభాంతరాళములఁ జెప్పికొనం దగుఁగాక యుల్లస
ద్బలుఁ డగువేళ నేయతఁడు పండితవృత్తి వహింపకుండెడున్. ||482||

క. నృపుఁడు గుణి యైన సచివుఁడు, కపటాత్ముం డైనఁ బ్రజలు గదియరు వానిం
జపలమకరాశ్రయం బగు, విపులసరోవరముఁ జేర వెఱచినభంగిన్. ||483||

వ. అని మఱియును. ||484||

ఉ. ఆసల నీశుభంబునకు నక్కట యీ విభు నొంటివానిఁగాఁ
జేసితి గాని సేవకులఁ జేరఁగ నీవు ప్రజాసమృద్ధి ను
ద్భాసితుఁ జేయ కంతయును దా నయి యున్నయమాత్యుఁ డెంతవి
శ్వాసము గల్గెనేని నరవర్యునకున్ బగవాఁడు దా నగున్. ||485||

క. పరుసనివానికి మదిహిత, మరుదుగ నొనరించు నెవ్వఁ డితఁ డమృత మగున్
బురుషవరేణ్యున కెవ్వఁడు, వెరవిడియై కీడు సేయు విష మగు నతఁడున్. ||486||

వ. కావునఁ బురుషుల కహితం బాచరించు తలంపునఁ బ్రవరిల్లునీవు బుద్ధిహీనుండ వని పలికి కరటకుండు మఱియు నిట్లనియె. ||487||

సీ. కడఁగి మనోవాక్ప్రకారంబు లేకంబు, గాక మిత్రునిఁ గూడి కడఁగునతఁడుఁ
బ్రతిదినప్రఖ్యాతపాపవర్తనమునఁ, దగిలి ధర్మము చేయఁ దలఁచునతఁడు
నేపార నెపుడుఁ బరాపకార మొనర్చి, పృథు సంపదలఁ గూడఁబెట్టునతఁడు
సమధికం బగుదేహసౌఖ్య మపేక్షించి, చెలఁగి విద్యల నభ్యసించునతఁడుఁ

గీ. బరుసఁదనమున నేప్రొద్దుఁ బద్మముఖులఁ, బొసఁగ వలపింతు నని తలపోయునతఁడు
నెఱుక చాలనివా రని యిద్ధరిత్రి, నెఱయ నూహింతు రనిశంబు నీతివిదులు. ||488||

క. స్వామిప్రసాదసంపద, వేమఱు మదిఁ గోరువానివిభవం బమరున్
స్వామి ప్రసాదసంపద, వేమఱు మదిఁ గోరకుండువీఁటిడి చెడెడున్. ||489||

క. ఏరాజు తనదుభృత్యుని, కారుణ్యమువలనఁ బ్రతుకగాఁ జూచి మదిన్
వారక శంకితమతి యగు, నారాజువిధంబు నీచ మగు ననుదినమున్. ||490||

గీ. అర్థశాస్త్రంబు చదువనియట్టివాని, పుత్త్రుఁడును దండ్రిగణములఁ బోలి పొలుచు
జగతిఁ గేతకీవృక్షసంజాతఫలము, బహుళకంటకములచేతఁ బ్రబలినట్లు. ||491||

వ. కావున నీకుం జెప్పఁదగినబుద్ధి యేమి యున్నది విను మని యిట్లనియె. ||492||

చ. నెఱయఁగ వంపరానిధరణీజము వంపఁగడంగెనేని నే
డ్తెఱ బలుఖడ్గధార జగతీధరశృంగము వ్రేసెనేని మీఁ
దెఱుఁగక బుద్ధిహీనునకు నెంతయు బుద్ధులు చెప్పెనేని చె
చ్చెర నొకవానరంబునకుఁ జెప్పినసూచిముఖంబుచా డ్పగున్. ||493||

వ. అనిన విని దమనకుండు తత్కథాక్రమం బెట్టి దని యడుగఁ గరటకుం డిట్లనియె. ||

494||

సీ. ప్రాలేయభూధరప్రాంతకాంతార దేశభాసురసరిత్తీరములను
దాలతమాలతక్కోలహింతాలాది రాజతానేకమహీజములను
గిసలయవిసరసంకీర్ణనానాలతా మంజులోదారనికుంజములను
నిరుపమానతరంగిణీవేగసంజాత మహనీయసైకతమంటపముల

తే. సొరిది విహరించుకపు లొకచోటఁ గూడి
కడిది చలిచేత మేనులు గడు వడంక
రాత్రి మెఱుఁగారుఖద్యోతరాజిఁ జూచి
కణఁకు గాఁబోలు నని సీతుగాఁచుచుండ. ||495||

క. సూచిముఖ మనువిహంగం బాచేరువనుండి యనల మది గా దని యా
లోచనము చేసి యొకకపి కాచందము తెలియఁ జెప్ప నతికుపితంబై. ||496||

ఆ. అడుగ కూర కేల నొడివితి విప్పుడు వట్టితీఁట నీకుఁ బుట్టె ననుచుఁ
బట్టి దాని రాతిపైఁ బ్రామి వధియించె హీనమతికి బుద్ధు లేలకొలుపు. ||497||

వ. అట్లు గావున. ||498||

చ. అనవరతంబు విశ్వవినుతాయతబుద్ధి విశేషవృత్తి నొం
డెను ధనవృత్తి నొండెను గడిందిబలంబున నొండె నెవ్వఁ డిం
పెనయఁ గులంబువారల నహీనగతిన్ భరియించు నట్టినం
దనుని ముదంబునం గనినతల్లియ తల్లి ధరాతలంబునన్. ||499||

క. ఆపాదమాత్రశోభిత రూపము లేకుండ నెన్నరుండును గలఁడే
దీపితసుజ్ఞానకళా స్థాపితమతి లేఁడు గాక చరమయుగమునన్. ||500||

వ. అని యిట్లు పలికిన విని దమనకుం డూరకున్నం గనుంగొని కరటకుండు మఱియు
నిట్లనియె. ||501||

తే. స్వరము భిన్నంబు ముఖము వివర్ణ మరయ
దృష్టి శంకించు వడఁకును దేహ మెపుడుఁ
జెనసి యపకార మొరులకుఁ జేసినట్టి
కల్మషాత్మునిగుణ మిట్లు కానఁబడును. ||502||

వ. అని చెప్పి మఱియును. ||503||

క. క్షితి దుష్టబుద్ధిబుద్ధులు మతియుతు లాదుష్టబుద్ధి మందాక్షము లే
కతిలోభత్వగుణంబున మృతుఁడుగఁ దనజనకుఁ జేసె మిన్నక కంటే. ||504||

వ. అనినఁ దత్క థాక్రమం బెఱిఁగింపు మనినఁ గరటకుఁడిట్లనియె. ||505||

ఉ. పొందుగ దుష్టబుద్ధియు సుబుద్ధియు నాఁగ వణిక్కుమారు లా
నందముతోఁ జరింప నొకనాఁ డొకచోట సుబుద్ధి గాంచెఁ బెం
పొంద సొనారిటంకముల నుంచినకాంచనకుంభ మట్టియా

కుందన మొక్కచోట నిడి కూర్చినకోమటిఁ జేరి చెప్పినసన్. ||506||

సీ. చెప్ప వారిరువురు శీఘ్రంబ చని రాత్రి గొనివచ్చి తమపురంబునకు వెలిని
వృక్షమూలంబున వెలయ నిక్షేపించి వెచ్చంబునకు మున్ను పుచ్చినట్టి
నిష్కంబు లిరువురు నెఱయ విభాగించు కొని తమయిండ్ల కింపొనరఁ బోయి
ప్రకటితస్నేహసంపదఁ బొంది యిరువురు తొలఁగక మెలఁగంగ దుష్టబుద్ధి

తే. తనదుచిత్తంబునందుఁ దద్ధనముఁ దాన
యపహరించిన నంతయు నబ్బు ననుచుఁ
దలఁచి యొక్కనాఁ డొంటిగాఁ దాన యరిగి
పేర్చి యాబిందె వేగంబె పెల్లగించి. ||507||

క. కొనితెచ్చి యతిరహస్యం బున నొకచోఁ బాఁతి దుష్టబుద్ధి సుబుద్ధిం
గని పలికె నాఁడు దాచిన ధన మిండ్లకుఁ దేక మనకుఁ దడయఁగ నేలా. ||508||

క. అతిధార్మికుండు నరపతి చతురుఁడు మంత్రియును బ్రజలు సజ్జను లగుటన్
మతిఁ దలఁక నేల మన కిది సతముగఁ జేకూడెఁ బసిఁడి సర్వము ననుచున్. ||509||

వ. పలుక వైశ్యకుమారు లిరువురుఁ జని తరుమూలంబున నిడిన నిక్షేపంబు పుచ్చుకొనుటకుం గ్రొచ్చి చూచి యప్పు డచ్చోటఁబసిండి గొనిపోయినతద్ఘాతం బుపలక్షించి యొండొరులమీఁద నవిశ్వాసంబు నొంది వివాదంబు సేయుచు నప్పురంబు మహీశ్వరుసమ్ముఖంబునకుం జని యత్తెఱం గెఱింగింప నతండును ధర్మాధికారులఁ దీర్ప నియోగింప వారలను బంచదిన పర్యంతంబు మీలోనం దెలిసి రం డని యనిపినం జని షష్ఠదివసంబునఁ బ్రభాతంబున నయ్యిరువురం బొడచూపి నిలిచికప్పుడు దుష్టబుద్ధి ధర్మాధికాదుల కిట్లనియె. ||510||

మత్తకోకిల. పూని దీనివిచార మేల సుబుద్ధి తానె హరించె మీ
యాన దానికి సాక్షి యచ్చుట సంచితం బగువృక్షమే
కాని మానిసిఁ జెప్పఁ జెప్పినఁ గల్ల పెట్టుఁడు నన్ను స
న్మానితాత్మకులార మీరలు నాకు దిక్కని మ్రొక్కినన్. ||511||

క. వెఱఁగువడి వారలందఱు నెఱయఁగ నొండొరులఁ జూచి నేఁ డాశ్చర్యం
బెఱుకపడఁ దరులచేతను వఱలఁగఁ బలికించునట్టివారలుఁ గలరే. ||512||

వ. అనుచు ధర్మాధికారులు వైశ్యకుమారుల కిట్లనిరి. ||513||

ఆ. ప్రొద్దులేదు నేఁడు పోయి ప్రాతఃకాల వేళ రండు పొండు వేగ యనిన
నరిగి దుష్టబుద్ధి యాత్మీయజనకునిఁ బ్రార్థనంబు చేసి పలికె నపుడు. ||514||

సీ. తండ్రి యీహస్తగతం బైనయర్థంబు నెట్టివానికిఁ బాలు వెట్ట నేల
వాఙ్మాత్రమున నీకు వశ మైనపని గానఁ జెప్పెద నామాట చిత్తగింపు
వృక్షకోటరము ప్రవేశించి యారాత్రి నీ వదృశ్యంబుగా నిలుచునంత
ధర్మాధికారు లంతట రేపకడ వచ్చి యచటివృక్షము సాక్ష్య మడుగఁ దడయ

తే. యిద్ధనంబు సుబుద్ధి గ్రహించెఁ గాని, దుష్టబుద్ధికిఁ బని లేదు దృష్ట మనుచు
నీవు పలికిన నది తీఱిపోవుఁ బిదప, మనకుఁ గలకాల మెల్లను మనుట గలుగు. ||

515||

వ. అనిన విని దుష్టబుద్ధికిఁ దజ్జనకుం డిట్లనియె. ||516||

చ. చెడుతరువాయి నిట్టిపని చెప్పితి గాని ధనంబుకాంక్షకున్
గడపలలేదు హీనమతి గప్పినవానికి దుష్టబుద్ధి నా
నొడువఁగ నున్నని న్నిటు తనూభవుఁగాఁ గనునట్టిపాపపుం
జెడుఁ గగునాకు దుర్లభమె చెప్పెడు నారకబాధ పుత్రకా. ||517||

వ. అని పలికి మఱియు నిట్లనుఁ బ్రాజ్ఞుం డుపాయంబు చింతించిన పిదప నపాయంబునుం దలంపవలయుఁ దొల్లి బకమూర్ఖంబునకుం గలయపత్యంబుల నొక్కముంగి మ్రింగినచందం బగు విను మని యిట్లనియె. ||518||

మ. ఒకకాసారతటంబునందు నొరపై యున్నట్టివృక్షంబుపై
బకయుగ్మంబు వసింప భార్య పురుషుం బ్రార్థించి యోనాథ య
ర్భకరాజిం దీనిపోవఁ గ్రిండఁ గలసర్పం బేపుమై నింక న
చ్చిక నేతెంచుఁ బ్రసూతికాలమును వచ్చెం కార్య మెట్లుండునో. ||519||

వ. అనిన విని బకవిభుం డమ్మహీరుహంబు డిగ్గి కొలనితీరంబున నిల్చి విచారించు సమయంబువ నయ్యెడకు నొక్కకుళీరంబు చనుదెంచి యిది యేమి దుఃఖాకులుండవై యున్నవాఁడ వనిన నబ్బకం బిట్లనియె. ||520||

ఉ. నాకులకాంత గర్భమయి నందనులం గనునంతలోన ద
ర్వీకర మేఁగుదెంచి తిని వేగమ పోయెడు నెల్లి నేఁటిలో
నాకలకంఠి వెండియును నర్భకులం గనువేళ గాన నే
నాకులతఁ దలంకెద మదాత్మకు నేమియుఁ దోఁపకుండఁగన్. ||521||

వ. అనినం గర్కటంబు నీకుం దగినయుపాయంబు చెప్పెద విను మని యిట్లనియె. ||522||

గీ. నకులవివరంబునందుండి నాగవిభుని, యునికిదాఁకను మీనంబు నొకటినొకటి
వైచుకొనిపోవ నాముంగి వరుసఁ దినుచుఁ, బాముఁ జంపును దీని ముపాయ మిదియె. ||523||

వ. అని కుళీరంబు చెప్పినఁ గొక్కెర యవ్విధం బాచరింప నకులం బమ్మత్స్యంబులఁదినుచుం జనిచని కృష్ణసర్పంబును ఖండించి వృక్షం బెక్కి ఒకదంపతులయపత్యంబులను భక్షించెం గావున. ||524||

క. తనబ్రతుకుకొఱకు నొరునిం, గనికర మొక్కింత లేక కారించినయ
మ్మనుజుఁడు గనఁ డున్నతశో, భనముల నెన్నండు మూర్ఖబకముంబోలెన్. ||525||

వ. అని యిట్లు చెప్పినతండ్రిపలుకులు గైకొనక దుష్టబుద్ధి లోభాక్రాంతుడై బలాత్కారంబున నతని నొప్పించుకొనిపోయి నిశామధ్యంబున, దత్తరుకోటరంబుననునిచి ప్రభాతసమయంబున. ||526||

సీ. ఆదుష్టబుద్ధి ధర్మాధికారులఁ బిల్చి, కులము పెద్దలఁ గూర్చుకొని కడంగి

ధర్మబుద్ధియుఁ దోన తడయక చనుదేర, నావృక్షమునకు సాష్టాంగ మెసఁగి
సత్యంబ పలుకు వృక్షము సాక్షి వీవన్న, బూని వనస్పతిలోననుండి
ధర్మబుద్ధి మొరంగి ధనముఁ గైకొనెఁ గాని, పుచ్చుకోఁ డీదుష్టబుద్ధి యన్న

గీ. వాగ్విలాసంబు వినఁబడ్డ వార లెల్ల, నద్భుతం బంది కనుఁగొనునంతలోన
మ్రాను పలికినచోటు దా మహి నెఱిఁగి, పాటిమాలి యసత్యంబు పలికె ననుచు. ||527||

వ. ఆధర్మబుద్ధి యంతరంగంబునఁ గోపోద్దీపితుం డై. ||528||

గీ. కుజము వెస నెక్కి యామీఁ, దికొమ్మ లరసి, తొలఁగ వీక్షింపునపు డొకతొఱ్ఱఁ గాంచి
యింగలంబును బూరియు నెసఁగఁ దెచ్చి, కోరటంబున వైచి యచ్చోటు దొలఁగ. ||529||

క. అనలజ్వాలాజాలము, తనదేహము చుట్టుముట్టఁ దల్లడపడుచున్
మునుకొని మొఱ్ఱలు పెట్టుచు, జనములపై దుష్టబుద్ధిజనకుం డుఱికెన్. ||530||

గీ. పడినసెట్టిఁ జూచి పైఁబడి ధర్మాధి, కారు లెల్ల బ్రమసి కదిసి యడుగ
సుతుఁడు దుష్టబుద్ధి సుండు న న్నిటువంటి, యుడుకు చేసె ననుచు నుసులు విడిచె. ||531||

వ. విడిచినం జూచి ధర్మాధికారు లత్తెఱం గంతయు మహీకాంతునకుం జెప్పిన నతండుదుష్టబుద్ధిం గొఱత వేయం బంచి వాని సర్వస్వంబునుం జూఱకొనియె నని చెప్పి కరటకుండు మఱియు నిట్లనియె. ||532||

సీ. సుమధురవాహినీసంపూర్ణజలములు, వడి లవణాబ్ధిలో నడఁగుదాఁక
ప్రకటితస్నేహసంబంధబంధుత్వంబు, లంగనానిర్భేద మయినదాఁక
నత్యంతకాంతరహస్యవాక్యంబుల, వివరించి కొండీఁడు విన్నదాఁక
కలితపారంపర్యకులసమృద్ధి దలంప, నిలఁ గుపుత్త్రుం డుదయించుదాఁక

గీ. నిలుచునేగాని యటుమీఁద నిలువ కునికి, దప్ప దందురు నయశాస్త్రధర్మవిదులు
నీవు కులహాని యగునట్టి నీచగతికిఁ దగిననడవడి గన భయం బగుచు నుండు. ||533||

గీ. కడఁగి పిశునవృత్తిఁ బెడఁబాయ కుండిన, వాని వదలకున్నవాఁడుఁ జెడును
నురగశాబకంబుఁ జిరకాల మొగిఁ బెంప, మెఱసి యొక్కవేళఁ గఱువకున్నె. ||534||

గీ. ఎఱుకగలవానిపొం దైన నెందు నమరు, నతఁడు కపటాత్ముఁ డయ్యెనే నదియుఁ గాదు
మూర్ఖుతోఁ గూడి మెలఁగెడుమూర్ఖశతుని, సఖ్య మెన్నండుఁ గొఱ గాదు సజ్జనులకు. ||535||

వ. కావున నీవు స్వామికి నిట్టిదురవస్థ యుత్పాదించి తింక నన్యులు నీకుం దృణకణాయమానం బగుట నిశ్చయంబు విను మని యిట్లనియె. ||536||

ఉ. వేయితులాలలోహమును వేడుకతో దినె మూషకంబు ల
త్యాయతశక్తి నంచు వ్యవహారి యొకం డన నొక్కరుండు పి

న్నాయన నొక్కగృధ్రము రయంబున నెత్తుకపోయె నంచు ము
నోయి విచిత్ర మైనకథ యొక్కటి వింటిమి నీవు వింటివే. ||537||

వ. అనిన నక్కథ వినవలయు నాకుం జెప్పు మనినఁ గరటకుం డిట్లనియె. ||538||

చ. లలి నొకపట్టణంబునఁ గలం డొకవైశ్యుఁడు లేమిచేత ని
మ్ముల వ్యవహారికంబునకుఁ బోవుచు లోహతులాసహస్ర మి
ట్టలముగ నొక్కచుట్టముకడం బదిలంబుగఁ బెట్టి సమ్మదం
బొలయఁగ నాత్మమందిరమునొద్దకుఁ గ్రమ్మఱ వచ్చి యత్తఱిన్. ||539||

వ. లోహం బిడిన వైశ్యునికడకుం జని యతం డిట్లనియె. ||540||

క. ఇన్నిదినంబులుఁ బోయితి, నన్నా పరదేశమునకు నచ్చట నాకుం
జిన్న మ్మఁ జిదరయుఁ బుట్టక, మిన్నక రావలసె మగిడి మీ రున్నెడకున్. ||541||

క. మీయింట దాఁచఁబెట్టిన, నాయినుము మిపు డొసఁగవలయు నని పలికిన వాఁ
డీయక మూషకములు తిని, పోయె ననుచు ద్రవ్యలోభమున నన నతఁడున్. ||542||

క. ఈలాగున నాసొమ్ముఁ, జాలక కేరడము లాడుచనవరి నెట్టున్
దూలించి మోసపుచ్చక, యేలా నాసొమ్ము వచ్చు నింతట ననుచున్. ||543||

ఉ. ఆయెడ లోహహర్త యగు నాతనిసూనుఁడు వచ్చె నాడఁగాఁ
బోయి జలంబు లాడుటకుఁ బోదము రమ్మని వానిఁ గొంచు నా
త్మాయతనంబు చేరువగృహంబున బాలుని దాఁచి యుండఁగాఁ
బాయనిదుఃఖభారమున బాలునితండ్రియు వాని రోయుచున్. ||544||

గీ. పురవరంబున నింటింట నరసియరసి, యడుగఁగా లోహ మిచ్చిన యతఁడె కొడుకు
నంత గొనిపోయె నని చెప్ప నతఁడు నించు, శీఘ్రగతితోడఁ జనుదెంచి సెట్టితోడ. ||
545||

క. పాపని నదికిం దోడుక, వే పోయితీ వాఁడు రాఁడు వెండియు సతి దా
వాపోవఁ దొడఁగెఁ జెప్పవు, పాపం బని తలఁచి దుఃఖపడ వింతైనన్. ||546||

వ. అనిన నతం డిట్లనియె. ||547||

క. ఇద్దఱమును నేటికిఁ జని, ప్రొద్దునఁ దీర్థంబులాడి బోరన రాఁగా
గ్ర ద్దెత్తుక చనె నీసుతు, బద్దురవలె నుండు ననుచుఁ బలుకఁగ వెఱతున్. ||548||

వ. అనిన నతండు రూక్షేక్షణుండై యతిత్వరితగతిం బఱచి రాజద్వారంబున నాక్రోశింప నమ్మహీశ్వరుండు ధర్మాధికారులం బిలువం బంచి విచారింపుం డన వారును నవ్వైశ్యునిఁ దన్నిమిత్తం బడిగిన నతం డిట్లనియె. ||549||

గీ. సెట్టి దొంగ యొకఁడు శీఘ్రమ నాపట్టిఁ బట్టి చంపి పక్షి పట్టుకొనుచుఁ
బాఱిపోయె ననియె భావింపరయ్య యీ యాగడంబు భూమియందుఁ గలదె. ||550||

వ. అనిన విని ధర్మాధికారు లీకార్యం బతర్కితం బిది విచారింపం దగు నని ప్రతివాది వైశ్యునిం బిలువం బంచి యవ్విధం బడిగిన నతం డిట్లనియె. ||551||

క. వేయితులాలం గలిగిన యాయినుమితనింట నిడిన నది యెలుకలచేఁ
బోయె ననెఁ జిన్నపాపని నాయతగతి గ్రద్ద కొనుచు నరుగుట యరుదే. ॥552॥

చ. అని పలుకంగ నాసభికు లప్పు డెఱింగి యితండు సెట్టి నీ
యినుమొసఁగుం గుమారకుని నిమ్మని వారలు చక్కఁబెట్టినన్
మనమున సమ్మతించి మఱుమాటన కాసభవారు తీర్చి చె
ప్పినగతి నట్లు చేసి రని పెం పెసఁగన్ గథ చెప్పి యిట్లనున్. ॥553॥

క. మతిమంతుఁ డైనవానికి హితముగ నొకమాట చెప్ప నెఱిఁగి చరించున్
ధృతి దఱఁగ నీవు నేలా ప్రతిమగతిం జేష్ట దక్కి భ్రమసితి గంటే. ॥554॥

వ. కావున నీకు నేకార్యంబును నుపదేశింపం బనిలేదు నిన్నుఁ గూడుట యనుచితంబు.
॥555॥

గీ. సుజనదుర్జనసంగతిఁ బ్రజలు నడవ గుణములును దుర్గుణంబులుఁ గూడి పరఁగు
వరుస బహుదేశసంచారవాయువులకు గంధదుర్గంధములు వచ్చి కలసినట్లు. ॥556॥

క. మతిమంతులు దమకార్య స్థితు లొనరింపంగఁ జింత సేయుదు రభ్యా
గతజల మానెడుమనుజుం డతితృష్ణాభరముఁ దొరయ నరయనిభంగిన్. ॥557॥

వ. అని యిట్లు కరటకుండు పలుక దమనకుం డిట్లనియె మనస్వామి సంజీవకునిం జంపిన తెఱంగెఱుంగవలయుఁ బోద మని యయ్యిరువురుఁ గదియం జనునప్పుడు పింగళకుండటమున్న సంజీవకుం దెగటార్చి పశ్చాత్తాపంబునం బొరలుచుండి యప్పుడు దమనకుం జూచి చూచితే యని పలికి యిట్లనియె. ॥558॥

శా. పాలింపం దగువానిఁగాఁ దలఁచి తాఁ బాలించి రాజార్హను
శ్శీలం బ్రోదిగఁ జేసి పెంచుటయ ధాత్రీపాలధర్మంబు గా
కేలా యిట్లు విచారదూరమతి నై యేఁ ద్రుంచితిన్ వాని దు
శ్శీలుండై విషవృక్ష మైన నిడి తా ఛేదించునే యెవ్వఁడున్. ॥559॥

వ. అదియునుంగాక. ॥560॥

చ. అవగుణి యైనఁ గాక సుగుణాత్మకుఁ డైన భటోత్తము న్మహీ
ధవుఁడు పరిత్యజింప మఱి తక్కినవారు తొలంగిపోదు ర
య్యవినయవృత్తి భూపతికి హానియు ధాత్రికి నాకులంబు నై
భువి నపకీర్తి పుట్టుఁ దలపోసి తలంకెద నేమి సేయుదున్. ॥561॥

వ. అనిన విని దమనకుండు దేవా వైరిసంహరణానంతరంబున నిట్లు సంతాపింపం బని లేదు విను మని యిట్లనియె. ॥562॥

ఉ. సమ్మద మొప్ప వైరిజనసంహరణం బొనరించెనేని శో
కమ్మును బొంద నేల ఘనగర్వమునన్ బ్రతికూలవృత్తిగాఁ
దమ్ములు భృత్యులున్ హితవితానముఁ బుత్త్రులుఁ గూడ కుండినన్
గ్రమ్మఱ నాజ్ఞ సేయఁ దగుఁ గాదె నృపాలుర కివ్వసుంధరన్. ॥563॥

సీ. సార్వకాలికకృపాసంపూర్ణమతి యైన, మానవేశ్వరునకుఁ గానిగుణము

కుటిలవిచారసంఘటితమిత్త్రుం డైన, వాని భావించినఁ గానిగుణము
సమధికప్రియమున సర్వభక్షకుఁ డైన, భూనిలింపున కది కానిగుణము
ప్రాణేశసంతతప్రతికూల యగునేని, మానినీమణి కది కానిగుణము

గీ. తివిరి సచివుండు రాజ్యంబుఁ దీర్చునపుడు
కడుఁ బ్రమత్తత పొందుట కానిగుణము
చెనసి భృత్యుండు నృపుపంపు సేయ కుండు
క్రమము గలిగిన నదియును గానిగుణము. ||564||

చ. అరయ మనుష్యమాత్రులకు నంటినకొంచెపుబుద్ధి ధారుణీ
శ్వరుఁడు ధరిత్రి యేలు టది వర్ణన కెక్కునె శత్రుభీకర
స్ఫురదురుకార్యఖడ్గముల భూతల మంతయు నాక్రమించి సు
స్థిరఘనకీర్తిసంపదలఁ జెన్ను వహించినఁ గాక మేదినిన్. ||565||

వ. అని మఱియును. ||566||

సీ. సత్యంబు దప్పక జరపు నొక్కొకచోట, నన్నృతంబు లొకచోట నడరఁ జేయు
సరసంపుఁబ్రియములు సలుపు నొక్కొకచోటఁ, బరుషంబు లొకచోటఁ బల్కఁ జేయుఁ
బరమకారుణ్యస్వభావ యౌ నొకచోట, నొకచోట హింసకు నుత్సహించు
నర్థార్జనాతిసమర్థ యౌ యొకచోట, నుచితదానాఢ్య యౌ నొక్కచోట
నిత్యవ్యయంబులు నెఱపు నొక్కొకచోట, నొడగూర్చు బహుధన మొక్కచోట

గీ. నమర నృపనీతి పెక్కురూపములు గలిగి
చతురవారాంగనయుఁబోలె జగతి మెఱయు
నిట్టినయమార్గములు నీవు నెఱిఁగి నడువు
ఘనతరైశ్వర్యసంసిద్ధి గలుగు నీకు. ||567||

వ. అని యిట్లు దమనకుండు పలికినఁ గలంక దేఱినచిత్తంబునం బ్రియం బంది నిజభృత్యామాత్యవర్గంబులం గూడుకొని పూర్వప్రకారంబునం బూజ్యసామ్రాజ్యంబు సేయుచుండె నని విష్ణుశర్మ నృపకుమారులకుం జెప్పినమిత్త్రభేదంబు విని యటమీఁద సుహృల్లాభంబు తెఱం గెఱింగింపు మనుటయు. ||568||

శా. భామానూతనపుష్పబాణ కరుణాపారీణ విద్వజ్జన
స్తోమారామవసంత వైరిజనతాశుండాలహర్యక్ష ది
క్సీమాలంఘనసాంద్రకీర్తిలతికాకీర్ణప్రభావోదయా
సామోచ్చారణభుక్తిముక్తిఫలదా నమ్రైకరక్షామణీ. ||569||

తరల. చిరయశోధన శిష్టబోధన చింతితోద్యమసాధనా
సరసభూషణ సాధుపోషణ శత్రులోకవిభీషణా
పరమపావన ప్రాజ్ఞసేవన పద్మనేత్రవిభావనా
స్మరవిరాజిత సత్యయోజిత సర్వలోకసుపూజితా. ||570||

మాలినీ. సరసగుణవిశాలా చారుధర్మానుకూలా
వరవితరణకర్ణా వర్ణితానందపూర్ణా
పరుషజనవిదూరా భామినీచిత్తచోరా
గిరిధరవరసేవా కీర్తనీయప్రభావా. ||571||

గద్య. ఇది శ్రీమైత్రావరుణగోత్రపవిత్ర, బ్రహ్మనామాత్యపుత్త్ర, సుకవిజనవిధేయ, నారాయణనామధేయప్రణీతం బైనపంచతంత్రం బనుమహాకావ్యంబునందు మిత్త్రభేదం బనునది ప్రథమాశ్వాసము.

సుహృల్లాభము

క. శ్రీ రమణీమణిహారవి, హారాంకితబాహుమధ్య యానతి వైరి
క్ష్మారమణభరణకరుణా, పారంగత తమ్మవిభునిబసవకుమారా. ||1||

వ. అవధరింపు మక్కుమారులు సుహృల్లాభం బనియెడుద్వితీయతంత్రం బెఱిఁగింపుమనిన విష్ణుశర్మ యిట్లనియె. ||2||

గీ. సాధనంబులు నర్థసంచయము లేక, బుద్ధిమంతులు తమలోనఁ బొందు చేసి
వలయుకార్యంబు లొనరింపఁ దలఁతు రెందుఁ గాక కచ్ఛప మృగ మూషికములరీతి. ||3||

వ. అది యెట్లంటేని. ||4||

సీ. మహికి నలంకారమండనం బై యొప్పు, మహిలాపురప్రాంతగహనభూమిఁ
బొలుపొందుశాల్మలీభూజంబుపై లఘు, పతనుఁ డన్ వాయసపతి వసించు
నమ్మహీజముక్రింది కంతట లుబ్ధకుఁ, డరుగుదెంచినఁ గాక మాత్మఁ దలఁకి
దండధరప్రతిముండు వీఁ డిచటికి, నేమి కారణమున నేఁగుదెంచె

గీ. నుండఁ గొఱగాదు దుర్జనుఁ డున్నచోట,నట్టు గాకయు నా కింటి కరుగవలయు
నిచటఁ బ్రొద్దయ్యె నిలువంగ నేల యనుచుఁ, జూచుచుండంగ నాచెట్టుచుట్టుఁ దిరుగ. ||5||

క. వల వైచి క్రింద ధ్యానం, బలికి నిగూఢంబు గాఁగ నవ్వలిపొదలో
దల దూఱిచి దృఢదృష్టిం, దొలఁగక కనుఁగొనుచు నుండ దూరమునందున్. ||6||

క. కనుఁగొని చిత్రగ్రీవుం, డనఁ బరఁగకపోతభర్త యాధాన్యములం
దిన మనసు పెట్టి తనబల, మును దానును వాలి జాలమునఁ దగులుటయున్. ||7||

వ. ఇట్లు కాలపాశబద్ధుండునుంబోలెఁ జిత్రగ్రీవుండు సపరివారంబుగా నవ్వలం దగులువడినం జూచి ప్రహరోత్కర్షంబునం బొదలి లుబ్ధకుండు కదియం జను నంతకుమున్న చిత్రగ్రీవుం డనుచరవర్గంబున కిట్లనియె. ||8||

సీ. ఉదరాగ్నిబాధల నొడ లెఱుంగమిఁ జేసి, తడఁబడఁ బడితి మిందఱము వలను
మనకు నాపద దీర్ప మఱి యెవ్వ రున్నారు వెలయ నేఁ జెప్పెడు వెరవు వినుఁడు
పురుడించి మన మొక్కపూఁపున వల యెత్తి, గగనభాగమునకు నెగసి చనిన
నిప్పు డీయొప్పమి దప్పు నవ్వలఁ బోవ, వల పాయుటకు నొండువలను గలుగు

గీ. ననిన నట్లకాక యనుచుఁ గపోతంబు, లద్భుతంబు గాఁగ నాకసమున
కడరి వలను గొనుచు నరిగెఁ గ్రవ్యాదుండు, దుఃఖితుండు విస్మితుండు నగుచు. ||9||

వ. తనలో నిట్లని విచారించె. ||10||

చ. వలఁ బడి చిక్కుటొండె వల ద్రచ్చుకపోవుటయొండెఁ గాక ప
క్షులు వల గొంచు భారమునకుం దలఁ కొందక యంబరంబునన్

గలఁగక పాఱు టిట్లు వెనుకం గనుఁగొన్నది లేదు చిత్ర మీ
పులుఁగులు నేల వ్రాలఁ గని పోయి హరించెద నంచుఁ జూడఁగన్. ||11||

వ. ఆసమయంబున శాల్మలీవృక్షగతం బగువాయసం బధికక్షుత్పిపాసాపరవశంబైయుండియు నయ్యాశ్చర్యంబు చూచువేడుక నాకపోతంబుల వెనుకం బఱచు లుబ్ధకుండునుఁ గపోతంబులచెంత భూతలగతుండై యతిత్వరితగమనంబునం బఱచి యవియు దృష్టిగోచరంబులు గాక దూరం బరిగిన నిట్టూర్పు నిగిడించుచు నిజనివాసంబునకుం జనియె నట చని చని చిత్రగ్రీవుం డనుచరవర్గంబున కిట్లనియె. ||12||

క. నాచెలికాఁడు హిరణ్యకుఁ, డీచేరువ నుండు నెపుడు నిటఁ దా మనపైఁ
దోఁచినదుర్దశ మాన్పన్, జూచు నతఁడు నన్నుఁ దెలియఁ జూచినమాత్రన్. ||13||

వ. అనఁ గపోతంబు లట్లకాక యని హిరణ్యకుం డనుమూషికంబుబిలంబు గదియ డిగ్గినఁ జిత్రగ్రీవుండు తనవదనంబు బిలద్వారంబునం జొనిపి హిరణ్యకా నేను నీసఖుఁడఁ జిత్రగ్రీవుండ న న్నెఱుంగవలయు ననినఁ దద్వచనంబు లాకర్ణించి సంభ్రమంబున బిలంబు వెడలి పరిగతుం డగు చెలికాని నత్యాదరంబునఁ గౌఁగిలించుకొని దుఃఖితుం డై యిట్లనియె. ||14||

క. మిగుల వివేకివి నీకుం, దగ నెగ్గులు చేసెనే విధాత్రుం డనినన్
నగుచును జిత్రగ్రీవుఁడు, తగునే యెఱిఁగియును నడుగఁ దత్త్వజ్ఞనిధీ. ||15||

వ. ఎఱింగియు న న్నడిగితివి గాన విను మని యిట్లనియె. ||16||

ఉ. ఎచ్చట నేనిమి త్తమున నేపని యెవ్వనివంక నెప్పు డౌ
నచ్చట నానిమిత్తమున నాపని యాతనివంక నప్పుడౌ
నచ్చుగ మర్త్యకోటికి శుభాశుభనిర్మితకర్మజాలముల్
దెచ్చి విధాత కాలముంగతిం గదియించుఁ దలంక నేటికిన్. ||17||

వ. అనిన విని హిరణ్యకుండు విచారింపక పలికితిం గాని నీ చెప్పినట్ల యగుం దప్ప దని యిట్లనియె. ||18||

గీ. నూటపదియోజనంబులపాటి నెగసి, యవనిఁ బక్షులు పొడగాంచు నామిషంబు
కాలసంప్రాప్త మైనచోఁ గానలేవు, పాశబంధంబు లేమి చెప్పంగవలయు. ||19||

క. గ్రహపీడ చంద్రసూర్యుల, కహిగజవిహగముల కుగ్ర మగు బంధనముల్
బహుమతికి దరిద్రత్వము, విహితంబుగఁ జేసినట్టివిధి నేమందున్. ||20||

చ. అరుదుగఁ జేరరానిగహనాబ్ధులఁ గ్రుమ్మరు నాఖగాండజో
త్కరములుఁ జిక్కుఁ బెన్వలలఁ గానవు దుర్నయసచ్చరిత్రవి
స్ఫురణముఁ దెల్పి స్థానబలమున్ మఱి యెయ్యది యౌ గదా క్రియా
పరుఁ డవుచున్ గ్రహించు విధి ప్రాణుల దవ్వులఁ గేలు సాఁచుచున్. ||21||

చ. ఒరులకుఁ గీడు సేయక పరోపకృతిం జరియించుసజ్జనుం
బొరిఁ బొరిఁ బొందు నాపదలు భూరిసుఖం బగు దోషకారికిన్
సరవి యెఱింగి చేయఁడు నిజంబుగఁ జూచి విధాత పూర్వజ

న్మరచితపుణ్యపాపములమార్గనిరూఢతఁ గాని నెచ్చెలీ. ||22||

వ. అని యిట్లు హిరణ్యకుండు పలికి తనమిత్రుం డగుచిత్రగ్రీవున్ బంధనిర్ముక్తుం జేయందలంచి కదిసినం జూచి చిత్రగ్రీవుం డిట్లనియె. ||23||

క. పరిజనబంధచ్ఛేదము, వెరవునఁ గావించి పిదప విడిపింపు ననున్
బరివారము నరయనిన్నృప, వరునకు నెక్కుడిది రాజ్యవైభవ మెందున్. ||24||

వ. అని యిట్లు పలికినచిత్రగ్రీవువచనంబులకుఁ బ్రియం బంది హిరణ్యకుం డిట్లనియె. ||25||

క. నీనిర్మలగుణసంపద, నీనడవడి నీక యొప్పు నినుఁ గొనియాడం
గా నాకు శక్య మగునే, భూనుతగుణ నిన్నుఁ బోల్పఁ బురుషుఁడు గలఁడే. ||26||

గీ. వాలి భూలోక మంతయు నేలఁ జాలు, నధికపుణ్యుండ వని కొనియాడి యతని
పరిజనంబుల నిర్బంధభార ముడిపి, పిదపఁ దత్స్వామి విడిచి సంప్రీతితోడ. ||27||

గీ. విందు పెట్టి యనుప వేడ్క నాతఁడు వోవ, నాసాహిరణ్యకుండు నరుగఁ జూచి
లలి నెఱింగి యపుడు లఘుపతనుం డను, వాయసంబు గదిసి వాని కనియె. ||28||

గీ. ఓహిరణ్యక సఖుని ని ట్లూఱడించి, బంధనిర్ముక్తునిఁగఁ జేసి పంపఁ జూచి
సౌఖ్యకర మైననీతోడిసఖ్యమునకుఁ, గాంక్ష చేసితి న న్నట్ల గారవింపు. ||29||

గీ. శాల్మలీవృక్షగతుఁడనై సంచరింతుఁ, బ్రీతి లఘుపతనుం డనుపేరువాఁడఁ
గాకు లెల్లను నాభృత్యగణము గాఁగఁ, బనులు గొందును సామ్రాజ్యపదవి నొంది. ||30||

వ. అనిన హిరణ్యకుం డతనితోడ నీకును నాకును మైత్రి యెట్లు గూడ నేర్చు వినుమని యిట్లనియె. ||31||

గీ. ఎవరి కెవ్వరి కేభంగి నెట్లు పొసఁగు, నట్టివారికి మైత్రి దా నమరుఁ గాక
నాశరీరంబు నీకు నన్నంబు నీవు, భోక్త వటు గానఁ జెలిమికిఁ బొందు గాదు. ||32||

వ. అనిన విని లఘుపతనుం డిట్లనియె. ||33||

క. నీదేహము నా కశనము, గా దో పుణ్యాత్మ యిట్టికష్టుఁడ నే
మ్మేదినిఁ జిత్రగ్రీవుని, నీదగు సఖ్యంబువోలె నెఱపుము నెమ్మిన్. ||34||

క. రోయక నిను భక్షించిన, నాయాఁకలి దీఱఁ జాలునా యనుమానం
బీయెడ వల దిటు చేకొన, నాయము నన్నుం గపోతనాయకు భంగిన్. ||35||

క. ఎందును దిర్యగ్జంతువు, లందును దగు సమయనిశ్చయంబును హితముం
బొందుపడుట దృష్టం బిది, విం దయినవినుఁ గపోతవిభునిం జూడన్. ||36||

వ. అని లఘుపతనుండు మఱియు నిట్లనియె. ||37||

ఉ. ఓర్వక దుర్జనుండు కఠినోక్తుల సజ్జనుఁ బల్కె నేని ని

గ్గర్వుఁడు గాని యాతఁడు విచారము నొందఁ డొకింతయేని తా
నౌర్వశిఖిం గలంగనిమహాబ్ధిజలంబు తృణాగ్ని వైచినన్
దుర్వహదుఃఖభార మయి తోడనె తాపముఁ బొంద నేర్చునే. ॥38॥

వ. అనిన హిరణ్యకుం డిట్లనియె. ॥39॥

గీ. చపలమతివి నీవు చాల నమ్మినవారి, నెలమిఁ బ్రోచుశక్తి యెట్లు గలుగుఁ
జంచలుండు చెఱుచు సకలకార్యంబులు, గాన నీకు నాకుఁ గాదు పొందు. ॥40॥

వ. అనిన లఘుపతనుం డిట్లనియె. ॥41॥

ఉ. ఏ నటువంటివాఁడ నని యీవిరసోక్తులు పల్క నేటికిన్
మానుము లోనిశంక బహుమానపురస్సర మైనమిత్త్రసం
ధాన మవశ్యకార్యముగఁ దత్పరతం దగఁ జేయు నాయెడం
గాని గుణంబు లెన్నకు మొకానొకవేళను నోహిరణ్యకా. ॥42॥

వ. అనిన నతం డిట్లనియె. ॥43॥

గీ. నీకు నాకును శాత్రవనియతధర్మ, మైననడవడి వర్తిల్లు నాత్మయందుఁ
గల్మషము లేని మైత్త్రి దాఁ గలుగు టెట్టు, గానఁ జెప్పంగ నదియు యుక్తంబు గాదు. ॥
44॥

గీ. బుద్ధిమంతుఁ డైన పురుషుండు దనశత్రు, హితుఁ డటంచుఁ జేర నిచ్చి చెడును
దప్తజలముచేతఁ దడిసినయగ్ని దా, హీన మగుచు శమితమైన కరణి. ॥45॥

వ. అని మఱియును. ॥46॥

క. విను శక్య మైన కార్యము, చనుఁ జేయ నశక్య మైనఁ జనునే చేయన్
వననిధిపై శకటంబును, నొనరంగా మిట్టనేల నోడయుఁ జనునే. ॥47॥

చ. మిగుల హితుండు నావలన మేలునుఁ బొందె నితండు నాయెడం
దెగఁ డని ధూర్తు నమ్మి చెడుఁ దెల్లమి సజ్జనశబ్దమాత్త్రమే
నెగడును గాని యిప్పు డవనిన్ సుజనుం డనువానిఁ గాన ని
మ్ముగ ధనలేశమాత్త్రమున మోహనిబద్ధము లోక మంతయున్. ॥48॥

ఉ. చాలఁగ నిష్టుఁ డంచు నను శౌర్యమహోద్యమకార్యజాలముల్
మేలుగఁ జేయు నంచును సమీపము పాయక యుండు నట్టి దు
శ్శీలుని వర్తనం బెఱిఁగి చేరఁగ నిచ్చినఁ జేటు వచ్చు మ
ర్త్యాలికి నంకమధ్యభుజగాంకితసుప్తునిఁ బోల్ప బిట్టుగన్. ॥49॥

క. సనిదానంబున శత్త్రుఁడు, ననుకూలత లేనినిజకులాంగనమనువున్
వినయంబు లేని మనుజుల, మనుగడ యాసన్నకాలమరణము లెందున్. ॥50॥

క. కర్కశరిపునెడఁ దొలఁగక, మార్కొనఁ దగు సంధి చేసి మఱి కదిసినచోఁ
దార్కొను నతనికి మృత్యువు, కర్కటి గర్భంబు చేతఁ గ్రాఁగినభంగిన్. ॥51॥

క. ఏదోషంబులు నతనికి, నాదిం జేయుటయ కల్ల దని క్రూరాత్ముం

గాదు గదియంగఁ బలుకఁ బ్బ, మాదము మతిమంతు లైనమనుజుల కెల్లన్. ||52||

వ. అని యిట్లు హిరణ్యకుండు పలికిన లఘుపతనుం డిట్లనియె. ||53||

క. నీనీతివాక్యపద్ధతు, లే నన్నియు వింటి నీకు నిష్ఠునిఁగా న
న్నీ నెఱిఁ గైకొనకుండిన, నే నశనము దొఱఁగి దేహ మిచ్చట విడుతున్. ||54||

వ. అని మఱియును. ||55||

చ. కరఁగిన నెల్లలోహములు గ్రక్కునఁ గూడు నిమిత్తమాత్రమై
జరగుటఁ జేసి పక్షిమృగసంతతి గూడు భయంబు లోభమున్
బరఁగుటఁ జేసి మూర్ఖు సులభంబుగఁ గూడు గుణాఢ్యు లైన స
త్పురుషులు సూచినంతటనె పొం దొనరింతురు పో హిరణ్యకా. ||56||

గీ. మంటికడవఁబోలె మఱి దుర్జనస్నేహ, మధికశీఘ్రముననె హత్తు విరియుఁ
గనకకలశభాతి గలసజ్జనస్నేహ, మొదవుఁ బగులఁ బడక పదిల మగును. ||57||

వ. అని యిట్లు లఘుపతనుండు పలికిన హిరణ్యకుం డిట్లనియె. ||58||

క. నే నీకు నెంత చెప్పినఁ, గానిమ్మన కెల్లభంగిఁ గావలె ననుచుం
బూనితి నాయెడ మైత్రికి, నేనుం దగ నియ్యకొంటి నెంతయు వేడ్కన్. ||59||

మ. ఉపకారం బొకవంకఁ జేయుటయుఁ దా నూహింప సన్మైత్రియే
యపకారం బొకవంకఁ జేయుటయుఁ దా నబ్బంగి శత్రుత్వమే
నెప మొక్కింతయు లేనివర్తనము లున్మేషింప మేల్గీళ్ల న
చ్చపువాత్సల్యము ద్వేషముం గలుగుటల్ సౌహార్దశత్రుత్వముల్. ||60||

వ. అనుచు నివ్విధంబున నన్యోన్యసంభాషణంబుల నత్యంతస్నేహంబులు నిగుడ నఖమాంసంబులుం బోలి దుర్భేద్యంబు లగునంతఃకరణంబులం గలసి కూడి మెలంగు నంత హిరణ్యకుండు తనగృహంబున స్వేచ్ఛావిహారం బొసంగి లఘుపతను వీడ్కొల్పిన నతండునుం దనమందిరంబునకుం జని యప్పుటప్పటికి మహాగహనంబునకుం బోయి సింహశరభశార్దూలాదులచేతం జచ్చినమృగంబులమాంసంబులు దెచ్చి హిరణ్యకునకుఁ బెట్టి తాను నుపయోగించుచున్నఁ గొంతకాలంబునకు నొక్కనాఁడు హిరణ్యకుం జూచి లఘుపతనుఁ డిట్లనియె. ||61||

ఉ. ఉండితి నీకడన్ విడువ నోపక యివ్విపినంబులోన నేఁ
డొండొకకాన కేఁగవలయున్ ననుఁ బంపుము చక్రవాకకా
రండవరాజహంసబకరాజవిహారవిరాజమాన మై
యుండు సరోవరం బచట నుండును నా చెలికాఁడు నిచ్చలున్. ||62||

ఉ. ఆతఁడు మిత్త్రమందరసమాఖ్యమునం బొగ డొందుకచ్ఛపం
బీతఱి నేను బోవఁ బ్రియ మేర్పడ వేగమె తెచ్చి పెట్టు నా
నాతనువర్ణమీనముల నాదు శరీరము వృద్ధిఁ బొందు ప్రే
మాతిశయంబు గానఁబడునట్లుగఁ బాయఁగ రానిచుట్టమై. ||63||

వ. అనిన విని హిరణ్యకుం డిట్లనియె. ॥64॥

గీ. నిన్నుఁ బాసి నిలువ నేర నీతోడన, వత్తుఁ గొంచుఁ బొమ్ము వాయసేంద్ర
ప్రాప్త మైనదుఃఖభరము దేశాంతర, గమనుఁ డైనఁ గాని క్రాఁగ దెందు. ॥65॥

వ. అని పలుక లఘుపతనం డదరిపడి నాతోడ నిన్నిదినంబు లెన్నఁడుం జెప్పవు సుఃఖప్రాప్తి యగుటకుఁ గతం బేమి యని యడిగిన హిరణ్యకుండు నాతెఱంగంతయు నచ్చటఁ దేటపడ వివరింపం దెలియుదువు గాని నన్నుఁ దోడ్కొని పొమ్మనిన నతండట్ల కాక యని చంచూపుటంబునం గబళించి గగనభాగంబున నమ్మూషికంబుఁగొని చని వాయసంబు దాను ము న్నరుగ నుద్యోగించినసరోవరతీరంబునఁ బెట్టి నిలిచినసమయంబున. ॥66॥

ఉ. ఎన్నఁడు రానిచుట్ట మిదె యిచ్చటికిం జనుదెంచె భాగ్యసం
పన్నుఁడ నైతి నంచు జలమధ్యము వెల్వడి యర్ఘ్యసత్క్రియల్
గ్రన్నన నాచరించి చెలికానిఁ గనుంగొని కూర్మనాథుఁ డో
యన్న మహాత్మ మూషికము నారసి యెచ్చటనుండి తెచ్చితో. ॥67॥

వ. అనిన మిత్త్రమందరునకు లఘుపతనుం డిట్లనియె. ॥68॥

చ. ఇతఁడు హిరణ్యకుం డనఁగ నిమ్మహి మూషికభర్త నాకు సం
తతమును నెయ్యుఁడై తిరుగు దైవకృతంబునఁ దీవ్రదుర్దశన్
ధృతి చెడి నిల్వలేక చనుదెంచెను నీపొడ గాన నీతనిన్
జతురభవద్వచోవిభవసంపద శోకము మాన్పు నాకుఁగాన్. ॥69॥

గీ. విను సహస్రముఖముల వేలు పొండెఁ, దెలిసి నాలుగుముఖములదేవుఁ డొండె
సురగురుం డొండె నితనివిశుద్ధగుణము, లెన్న నోపుదు రున్నవా రెన్నలేరు. ॥70॥

గీ. చెలిమి గలకాల మెల్లను జెఱుప కునికి, క్రోధ మాప్రొద్దె శీఘ్రంబె కూడి విడుట
యీగి నిస్సంగుఁడునుబోలె నిచ్చి చనుట, యివి మహాత్ములగుణములై యెన్నఁబడును. ॥71॥

వ. అని మఱియుఁ జిత్రగ్రీవోపాఖ్యానంలు మొదలుకొని హిరణ్యకునిగుణకథనంబులమ్మహాత్తమునికిం దేటపడం జెప్పి నాకంటె నీ వితని నీకు నిష్టసఖునింగాఁ బరిగ్రహింపు మని యతని కప్పగించిన నాశ్చర్యచిత్తుండై మిత్రమందరుండు హిరణ్యకునకిట్లనియె. ॥72॥

గీ. అనఘ యింతదూర మనక నిర్జన మైన, వనము చొచ్చి నన్నుఁ గనుట కిచట
నేమికార్య మనిన నెఱిఁగింతు విను మని, యతఁడు చెప్పఁ దొడఁగె నతనితోడ. ॥73॥

సీ. ఒకయూరిలోపల నొర పైన మఠ మెప్పు, నందుఁ జూడాకర్ణుఁ డనఁగఁ బరఁగు
సన్న్యాసి బ్రాహ్మణసదనంబులకుఁ జని, యెత్తినభిక్షతో నేఁగుదెంచి
మఠములోనికిఁ దెచ్చి మానుగా భుజియించి, శేషాన్న మొకపాత్రఁ జిందకుండ
నచ్చోట నిడి నిద్ర నందిన నాతని, ప్రియసఖుం డగుబృహస్ఫిగుఁడు వచ్చి

గీ. నిద్ర దెలిపి యతని నెఱయ నే వినుచుండఁ, బుణ్యకథలచేతఁ బ్రొద్దు గడప
వినుచు నతఁడు నన్ను వెఱపించుకొఱకు నై, గిలుక లున్న వెదురు కేలఁ బట్టి. ॥74॥

గీ. అప్పటప్పటి కాకోల చప్పుడించి, నన్నుఁ దనభిక్షపాత్రయం నాటఁ జూడఁ
గథలు చెప్పెడునాతండు గనలు నిగుడ, నేమి చెప్పితి నింతదాఁక నేమి వింటి. ||75||

వ. ఏకాగ్రచిత్తుండవు గామికిఁ గతం బేమి యనినఁ జూడాకర్ణుం డాబృహస్ఫిగున కిట్లనియె నాచిత్తంబు నీవు చెప్పెడుకథలమీఁద సావధానంబు గామి నిజంబు నీవు నక్కథ యెట్లొ యెఱింగితి వదె యొక్కమూషికంబు నామఠంబున వసియించి నాభిక్షాపాత్రంబునం గలయన్నం బొక్కింత గన్నుమూసినసమయంబున నంతయుఁదిని పోవ నేనును నమ్మూషికాపకారంబునకు నీమఠంబు విడిచి పోవం గలవాఁడనై యున్నవాఁడ ననిన బృహస్ఫిగుం డిట్లనియె నీమఠంబున వసియంచినమూషికం బొకటియొ బహుమూషకంబు లున్నవో యనినఁ బెక్కు లే వొక్కటియే యనిన నతం డొకమూషికం బీమఠంబున వసియించుటకుఁ గారణంబు గలుగవలయు నెట్లంటేని. || 76||

గీ. శాండలీమాత యనునట్టిచంద్రవదన, నువ్వుఁబప్పుకు సరి చేరునువ్వు లడుగ
నెఱయ విప్రుండు కారణ మెఱిఁగినట్లు, మూషికం బున్నకారణమును నెఱుంగు. || 77||

వ. అనిన నత్తెఱం గెఱింగింపు మనినఁ జూడాకర్ణునకు బృహస్ఫిగుం డిట్లనియె. ||78||

మ. విను మే నొక్కధరామరేంద్రుగృహ మ న్వేషించి భిక్షింపఁ గాఁ
జని యున్నంతట నింటిబ్రాహ్మణుఁడు విస్పష్టంబుగా నింతితో
వనజాతాయతనేత్ర రేపటియమావాస్య న్మహీదేవభో
జనకార్యంబున కేమి గూర్చితివి వాత్సల్యంబునం జెప్పుమా. ||79||

వ. అనిన బ్రాహ్మణి దనపురుషు నీక్షించి యిట్లనియె. ||80||

క. తన నేర్పుకొలఁదిఁ బురుషుం డనువున ద్రవ్యములు గూర్చి యవి దెచ్చినచో
వనితలు పాకక్రియలకు, నొనరింతురు నీవు దేక యున్నవె చెపుమా. ||81||

వ. అనిన నమ్మహీదేవుం డమ్మగువం గోపించి యిట్లనియె. ||82||

క. తగుసంచయంబు వలయుం, దగ దతిసంచయము సేయుతలఁ పెవ్వరికిన్
మృగధూర్తం బతికాంక్షను, మగువా మును వింటిచేత ముడియుట వినవే. ||83||

చ. అనుటయుఁ గాంత తత్కథ ప్రియంబునఁ జెప్పుఁ డనంగ బ్రాహ్మణుం
డనియెఁ గిరాతుఁ డొక్కఁడు గృహంబుననుండి ఫలోపజీవి యౌ
టను వనభూమి కేఁగి యొకతావున నొక్కమృగంబుఁ జంపి చే
కొని చనుదెంచుచోఁ గనియెఁ గోలము నీలకుభృద్విశాలమున్. ||84||

వ. కనుంగొని యాత్మగతంబున. ||85||

క. ఇది నాకు దైవ మిచ్చిన, యది యని తనమూఁపువేఁట నటు పెట్టి శిత
ప్రదరంబు దొడిగి యేసిన, నది వాని వధించి తాను నవ్వలఁ ద్రెళ్లెన్. ||86||

క. అంత నొకనక్క యామిష, చింతం జరియించుచుండి చేరువఁ గని య
త్యంతముదంబునఁ బొంగుచు, నెంతయు భాగ్యమున నబ్బె నిది నా కనుచున్. ||87||

గీ. దాఁటు నూలపెట్టుఁ దలఁకు దిక్కులు సూఁచుఁ, దోక నులుచుఁ గడియఁ దొడఁగుఁ దొలఁగు
మోఁది చేర నరుగు మూక్కొనుఁ దార్కొనుఁ, గాలు ద్రవ్వు నిసుము కలయఁ జల్లు. ||88||

వ. ఇవ్విధంబున ననేకప్రకారంబుల నాదద్రుకనామధేయం జగుమృగధూర్తంబు పెన్నిధానంబుఁ గన్న పేదయుంబోలె నత్యంతసంతుష్టాంతరంగంబునఁ దనలో నిట్లని వితర్కించె. ||89||

గీ. బోయ నొకనాఁడు భక్షింతు భూరిమృగము, సూకరంబును రెన్నాళ్లక్షుధకు విడుతుఁ
బట్టి యూరక యివి గంటి పెట్ట నేల, నేఁటి కీనారి దగు వేయు నేటి కనుచు. ||90||

ఉ. గ్రక్కునఁ జేరి నక్క తమకంబునఁ జచ్చినబోయయొద్ద ము
న్నెక్కిడియున్న వింటిగుణ మిమ్ముగఁ దాఁ గొఱుకంగ దానికొ
మ్మక్కునఁ దాఁకి తీవ్రముగ నవ్వల వెళ్లినఁ గూలెఁ గావునన్
మిక్కిలి లోభి యైనతఁడు మీఁదటికార్యముఁ గాన నేర్చునే. ||91||

క. మిక్కిలిగఁ గూడఁబెట్టక, తక్కక ధనసంచయంబు తగుమాత్రముగా
జొక్కముగఁ జేయకుండిన, నక్కాంతకు బ్రతుకు గలదె యంబుజనేత్రా. ||92||

క. అనునతనిమాట కాసతి, వినయంబునఁ బలికె నేను వెట్టినె కాలం
బునఁ దిలతండులముల దాఁ, చినదానం బులగ మేను జేసెద ననుచున్. ||93||

ఉ. ఆమరునాఁడు రేపకడ నాతిల లెల్లను దంచి ముంగిటన్
దామరసాక్షి యెండ నిడి తా గృహకృత్యము దీర్చుచున్నచో
నేమఱియున్న నయ్యేడకు నేపునఁ గుక్కట మేఁగుదెంచి యు
ద్దామత నువ్వు లచ్చటఁ బదంబులఁ జల్లిన విప్రుఁ డిట్లనున్. ||94||

క. విను కామాంధకి యాతిల, లనయము గొఱగావు బ్రాహ్మణార్థముకొఱకున్
గొనిపోయి మార్చి తెమ్మని, పనిచినఁ జని పొరుగంటింట భాషించుతఱిన్. ||95||

గీ. ఇంటిగృహమేధి యచటికి నేఁగుదెంచి, యేమి బేరము నాడెద వింతి యనిన
నువ్వుఁబప్పు నా కిచ్చి నే నువ్వు లీయ, మాటలాడెద ననిన నామాట కతఁడు. ||96||

క. చేనువ్వులకుం గడిగిన, యీనువ్వుల నిచ్చువార లెందును గలరే
మానిని దీనికిఁ గత మే, దేనిం గలుగంగవలయు నిమ్ముగఁ దలపన్. ||97||

వ. అనుమాట లంతకమున్న భిక్షాన్నంబునకున్ బోయి నేను వింటి నిమ్మూషికంబును గారణంబు లేక యొంటి నిచ్చుట వసియింప నేర దని బృహస్ఫిగుండు చూడాకర్ణునకుఁ జెప్పిన నతండు. ||98||

క. తనభిక్షాన్న మశంకం, గని నిచ్చలు నొంటి నరిగి గర్వోద్రేకం
బున నొలసి మీఁ దెఱుంగక, తినియెడియా కారణంబు తెలిసినవాఁడై. ||99||

గీ. పాఁడికొయ్యను నాయున్నవలను క్రొచ్చి, పెద్దకాలంబునను గూడఁబెట్టినట్టి,
ప్రోదిధన మెల్లఁ గన్గొని పుచ్చుకొనియెఁ, గఠినహృదయుఁ డై యతఁ డదిగాన నేను. ||

క. ధనహీనుఁ డైననాకుం, దనుశక్తియుఁ బౌరుషంబుఁ దఱగినకతనన్
విను మాహారముమాత్రం, బును దొరకించుటకు వెరవు పుట్టక యున్నన్. ॥101॥

వ. అయ్యతీశ్వరునిభిక్షాపాత్రం బెట్టకేలకుఁ గదల్చు నన్ను గనుంగొని యదల్చుచూడాకర్ణుం గాంచి. ॥102॥

క. ఘనధన మంతయుఁ గైకొ, న్నను భిక్షాపాత్ర దివియ నడయాడుచు నే
నును నల్లనల్ల వెనుకకుఁ, జనఁ దొడఁగఁగ భిక్షుకుండు చతురత ననియెన్. ॥103॥

క. ధనవంతుఁడె బలవంతుఁడు, ధనవంతుఁడె యోగ్యుఁ డరయఁ దా నధికం బ
య్యును ధనహీనత నెలు కిది, తనజాతిం గూడెఁ బాపతాపముపేర్మిన్. ॥104॥

వ. అని మఱియును. ॥105॥

ఉ. భూరిదరిద్రుఁడున్ మిగుల బుద్ధివిహీనుఁడు నైనమానవున్
జేరవు మంచికార్యములు చెప్పఁగ నేటికి వాని దైవసం
సారముఁ జెప్పఁ జూపఁగ నసార మగున్ దలపోసి చూడ ని
స్సారపుమండువేసవిని సన్నపువాహిను లింకుకైవడిన్. ॥106॥

క. కలవాఁడె చెలులు చుట్టలు, కలవాఁ డగు నతఁడు బుద్ధి గలవాఁడు నగున్
లలి నతఁడె లోకపూజ్యుఁడు, బలవంతుఁడు నతఁడె వంశపావనుఁ డెందున్. ॥107॥

క. పరదేశమె నిజదేశము, పరులే బాంధవులు ద్రవ్యపరిపాలునకున్
ధరణి నసాధ్యం బెయ్యది, పరమార్థము ధనము సూవె ప్రజలకు నెల్లన్. ॥108॥

క. కులసతి రోయును జుట్టం, బులు వాయుదు రొరులు కష్టపుంబలుకుల ని
మ్ముల నాడఁదొడఁగుచుందురు, కలియుగమున ద్రవ్యహీనుఁ గలకాలంబున్. ॥109॥

క. మృతి నొందినజను నైనను, హితు లెల్లను డాయుదురు మహీస్థలిలోనన్
మతిఁ దలఁపఁ బేదఁ జేరరు, బతిమాలిన నైన సఖులు బంధులు నెపుడున్. ॥110॥

ఉ. చుట్టము లేని దేశమును సూనుఁడు లేనినికేతనంబునున్
జెట్టతనంబు మూర్ఖజనచిత్తము శూన్యము లంతకంటె నే
పట్టున నెల్లవారు గనుపట్టక హీనదశం జరించుచో
నెట్టన సర్వశూన్యుఁ డని నిందితుఁ డయ్యె దరిద్రుఁ డెంతయున్. ॥111॥

చ. అమరు నిరాకులేంద్రియము లన్నియు నప్రతిమానబుద్ధియున్
బ్రముదితవాక్యపద్ధతియుఁ బాయక తొల్లిటివే మనుష్యుఁ డ
ర్థముఁ బెడఁబాసెనేనియును దప్పదు మున్నిటినామ మైనఁ జి
త్రము క్షణమాత్ర రూపు వికృతం బగు వానికి ఘోరభంగి యై. ॥112॥

వ. అది నిమిత్తంబుగా నే నచ్చట నుండ నొల్లక యొండొక్కచోటికిం బోదుఁగా కేమి నేనొక్కని నడుగంజాల నెట్లనిన నడిగెడువాఁడు జీవన్మృతుం డట్టివానితెఱంగు విను మని యిట్లనియె. ॥113॥

చ. వడువఁగఁ దొట్రుపా టొదవు నాలుక యాడదు మాటలాడఁగాఁ

దొడఁగిన నీరెలుంగు వడుఁ దొల్లిటిపొంకము డొంకి దేహమున్
వడఁకు భయంబు గ్రమ్మి దురవస్థలఁ దల్లడ మందు వేఁడుచోఁ
జెడు గగు నర్థికిన్ మరణచిహ్నము లన్నియుఁ దోచు నారయన్. ||114||

గీ. అర్థహీనుఁ డై యుండెడునంతకంటె, వహ్నిలోపలఁ దగ మేను వైచు టొప్పు
యాచకుఁడు వేఁడ నీలేనియధమలోభి, జన్మ మేటికి వానిసంసార మేల. ||115||

సీ. వఱలు దారిద్ర్యంబువలన సిగ్గు జనించు, సిగ్గున సత్యంబు శిథిల మవును
సత్యహీనుఁడు తిరస్కారదూషితుఁ డగుఁ, బరిభవయుక్తి నన్నరుఁడు బెగడు
బెగడినవాఁడు నెవ్వగలచే దురటిల్లు, నధికదుఃఖితుబుద్ధి యడఁగిపోవు
బుద్ధిహీనుండును బొడ వడంగును వేగఁ, బొడ వడంగినఁ గీర్తి యడఁగు ధాత్రి

గీ. నట్లు గావున నిర్ధనుం డైనవాఁడు, బహువిధంబులు నీ చెప్పఁబడినయట్టి
యాపదల కెల్ల మూలమై యార్తిఁ బొందు, నెవ్విధంబున నతఁ డెన్న నీడు గాఁడు. ||
116||

వ. అని మఱియు హిరణ్యకుండు. ||117||

చ. పరఁగ నసత్యవాక్యములు పల్కుటకంటెన మౌనవృత్తి మే
లరుదుగ నన్యభామఁ గదయం జనుకంటె నపుంసకత్వవి
స్ఫురణము మేలు కొండియము పూనుటకంటెను జావు మే లగున్
బరధనకాంతుకంటె సులభం బగుభిక్షమ మేలు చూడఁగన్. ||118||

చ. చెడు నభిమాన మార్యునకు సేవకతంబున సాంద్రచంద్రికన్
జెడుఁ దమ మంతయున్ దెవులుచేఁ జెడుఁ జక్కఁదనంబు పాపముల్
చెడు హరిశంభుకీర్తనముచే శతసౌమ్యగుణంబు లైననున్
జెడు నొరు వేఁడఁబోవుటకుఁ జేరినయర్థికి నెల్లభంగులన్. ||119||

వ. కావున నొక్కరి నడిగిన వారు పెట్టుట కష్టం బగుట నెవ్విధంబున బ్రతుక నేర్తు నెవ్విధంబున మృత్యుముఖద్వారంబు దొలఁగుదుఁ జిరప్రవాసియుఁ బరాన్నభోజియుఁ బరగృహవాసియు నయినమానవుండు బ్రతికియుఁ జచ్చినవానితో సమానుండు వాడు జీవితుండై యుండుటకంటె మృతుం డగుటయె మే లని విచారించియును ధనాపేక్ష నయ్యతీశ్వరుం గఱవ నిగ్రహించి కదిసిన న న్నెఱిఁగి బృహస్ఫిగుండుకృతాంతదండంబువోని ప్రచండదండంబున నన్ను దండించిన సాభిలాషంబున సంతోషంబు లేనినన్ను నాత్మద్రోహిఁ గా నెఱింగితి నెట్లంటేని. ||120||

గీ. నిత్యసంతోషవంతుఁ డై నెగడువాని, కన్నిచోటుల సంపద లానియుండుఁ
జెప్పు లిడికొన్న కాళ్ల కీక్షితితలంబు, తోలు గప్పినచందమై తోఁచునట్లు. ||121||

వ. అని మఱియును. ||122||

శా. సంతోషామృతతృప్తి నూఁదినమదిన్ శాంతాత్ము లైనట్టిని
శ్చింతుల్ గాంతురు నిత్యసౌఖ్యమహిమల్ సిద్ధంబు సాపేక్ష న
త్యంతక్లేశగతాగతభ్రమణదుర్వ్యాపారమోహాకుల
స్వాంతు ల్గానఁగ నేర రవ్విధము లేశంబున్ వృథాయాసతన్. ||123||

గీ. ఆశ మిగులంగఁ గల్గినయన్నరునకు, గదల నూఱామడయు దవ్వు గాక యుండు
నిత్యసంతోషి యైనట్టినిర్మలునకు, ధనము చేపడ్డ నందు నాదరము లేదు. ||124||

వ. అట్లు గావున నర్థవంతుండును వివేకియు నయ్యేనేనియుం గాంచనరత్నసాంగత్యసామ్యంబు సంధిల్లు లోకదృష్టాంతంబును వినంబడియుండు నెట్లంటేని. ||125||

ఉత్సాహ. భూతదయకు మిగులఁ గల్గుపుణ్యమున్ బ్రభూతరో
గాతురంబు గాక దేహ మమరుకంటె సౌఖ్యమున్
బ్రీతికపట మింత లేని పేర్మికంటె స్నేహమున్
భౌతి నిర్ణయించుకంటెఁ బండితత్వ మున్నదే. ||126||

వ. అది నిమిత్తంబు నాకుఁ బుట్టినవిచారంబుకతంబున భవదంతికంబునకుం జనుదెంచితిననిన విని మిత్రమందరుం డిట్లనియె. ||127||

క. సురనరకిన్నరపన్నగ, గరుడాసురపక్షిపశుమృగంబులు లోనై
పరఁగిన లోకత్రయమునుఁ, బరువడి నాహారముఁ గొనుఁ బగిలిటిలోనన్. ||128||

క. కావున నాహారార్థము, కావింపఁడు నింద్య మైనకార్యము ప్రాజ్ఞుం
డీవును పరోపకార, ప్రావీణ్యముమై ప్రయాసపడు టొప్పుఁ గదా. ||129||

ఉ. మానవుఁ డంత ధర్మవిధిమార్గ మెఱుంగఁగ లేనికేవల
జ్ఞానియెయేని లేదు ఫలసంపద నీతికిఁ బాసి యుద్యమ
శ్రీ నెఱయంగ లేనినరుఁ జెందినమంచిగుణంబు గల్గినన్
గానఁగ రాక పోవు మఱి 'కార్యము రాదు మనోవిహీనతన్. ||130||

గీ. అచ్చుపడ నీతిశాస్త్రంబు వచ్చెనేనిఁ, బోరి నిరుద్యోగి ఫలసిద్ధిఁ బొందలేఁడు
తెల్ల మంధుండు కరమున దీపముండె, నేని యచటిపదార్థంబుఁ గానలేఁడు. ||131||

వ. అని చెప్పి మఱియును. ||132||

సీ. ఒకవేళ దాత యాచకవృత్తిమై నుండు, యాచకుం డొకవేళ నగును దాత
యొకవేళ శాత్రవనికరంబు భంజించు, నొకవేళ నిలువక యోడి పాఱు
నొకవేళ సంపద నుప్పొంగుఁ బైపయి, నొకవేళఁ గడు లేమి నొంది యుండు
నొకవేళఁ బుత్త్రమిత్త్రకళత్రయుతుఁ డగు, నొకవేళ నొక్కఁడు నొదిగి యుండు

గీ. హెచ్చుదగ్గులు తఱుచుగా నెల్లయెడల, నెవ్వరికి నైనఁ గలుగుచో నివ్విధమున
భాగ్యవంతుఁడు కొనసాగి బ్రతికి యుండు, ధాత్రి నదిగాన భాగ్యప్రధాన మరయ. ||133||

వ. కావున దేశకాలంబుల తెఱం గెఱుఁగునది. ||134||

క. వనమునఁ బుట్టినకాకము, లనయము భక్షింపఁ దనకు నాఁకలి చెడదే
విను మును స్వోదరపోషణ, మున కెవ్వఁడు కష్టవృత్తి మొనసెం జెపుమా. ||135||

వ. అని యిట్లు హిరణ్యకు నూఱడించి యిట్లనియె. ||136||

సీ. అవివేకి శాస్త్రంబు లభ్యసించినయేని, నతఁడు మూఢుఁడు గాని ప్రతిభ లేదు
చదివినశాస్త్రంబు సకలార్థము నెఱింగి, యవ్విధంబును దాను నాచరించి
యడిగినవారికి నర్థంబు దెలియంగ, వివరించునతఁడు వివేకి గాన
నివ్విధంబునకును దృష్టాంత మైన, యర్థంబు నొప్పంగ నుదాహరింతుఁ

గీ. దెవులు గొన్నట్టివానికిఁ దివిరి మందు, చేసి సేవింప నొసఁగక చేత నిడిన
మాన నేర్చునె రోగంబు మదిఁ దలంపఁ, జదువు పనిలేదు భాగ్యంబు చాలకున్న. ‖ 137 ‖

క. నెలవులు దప్పిన మిగులం, బలుచన నఖదంతకేశమానవులపనుల్
తలపోసి బుద్ధిమంతులు, దొలఁగరు తమతావు లెంతదుర్దశ నైనన్. ‖138‖

వ. అని పలికి మిత్త్రమందరుం డవ్విధం బల్పవిచారికార్యం బార్యుల తెఱంగు వినుమని యిట్లనియె. ‖139‖

చ. ఇరువుల రాయి డైనఁ దగునిక్కలు చూచుచుఁ బోయిపోయి కే
సరులు గజంబులున్ సుజనసంఘము నెమ్మది నుండుఁ జాల దు
స్తర మగుకాలము వ్వెడలఁజాలక తెంకిన యుండి డస్సి యు
ర్వరమృగకాకకాపురుషవర్గము దుర్గతి పొందు నెంతయున్. ‖140‖

సీ. ధీరుండును వివేకదీపితుండును నైన, ప్రభునకుఁ బరదేశభయము లేదు
నిజభుజవిక్రమోన్నిద్రభద్రశ్రీల, నాత్మీయులును దాను ననుభవించు
నెట్లన్న విను సింహ మేప్రొద్దు వసియించు, నడవిఁ గా కొండొకయడవి నైన
నల్పజంతువులందు నాత్మీయపౌరుషో, ద్యుక్తికి సమకొని యుక్తి మెఱసి

గీ. కులిశసన్నిభనఖముఖాంకుశవిభిన్న, మదభరాభీలకుంభికుంభప్రకీర్ణ
మాంసరక్తానుభవమోదమానసమునఁ, బొదలుచుండును నెంతొ యెప్పిదము గాగ. ‖ 141 ‖

గీ. అమర మండూకములు పల్వలమును బకు, లరసి కాసారమును జేర నరుగుకరణి
నధికధనములు సత్సహాయములుఁ దివిరి, ధరణి నుద్యోగిఁ బ్రాపించుఁ దమకుఁ దామ. ‖142‖

వ. అవ్విధం బెట్టిదనిన. ‖143‖

చ. వఱపున మేను లెండఁ దమవారియెడం బెడఁబాసి జీవముం
దొఱఁగి ధరిత్రి డింది యతిదుర్దశఁ గాలము వేచి యుండఁగా
నుఱ వగువాన ద్రోణముల నొయ్యన నూల్కొన మున్నువోలె నే
డ్తెఱఁ గనుపట్టుభేకవితతిం గని యుత్సవ మొప్పఁ జేయఁగన్. ‖144‖

వ. అని చెప్పి వెండియు. ‖145‖

శా. ఆలస్యంబును గామినీజనరతివ్యాసక్తియున్ జన్మభూ
లోలత్వంబును రోగమున్ ఘనభయోల్లోభంబు సంతోషమున్
బోలంగా నివి యాఱు నెప్పుడు జగత్పూజ్యప్రతాపోదయ
శ్రీలం జెందఁగ విఘ్నకారణములై చెల్లున్ ధరామండలిన్. ‖146‖

వ. కావున నివి యాఱుగుణంబులు పరిహరించిన పురుషుం బ్రదీప్తసంపదలు ప్రాప్తించుఁబ్రాప్తంబు లైనసుఖదుఃఖంబులవలన మోదఖేదంబులం బొరయకుండునది. ||147||

గీ. చక్రపరివర్తనమువోలె జనుల కెల్ల, సౌఖ్యదుఃఖంబు లెడనెడ సంభవించు
వానిఁ గైకొని యాత్మవిజ్ఞానమహిమ, బుధులు మోదఖేదంబులఁ బొరయ రెందు. ||148||

సీ. వర్ధితోత్సాహుఁ డై వలయుకార్యములందు, దీర్ఘసూత్రుఁడు కాక తెలివి గలిగి
పనులఁ బ్రగల్భుఁడై బహుకార్యములతఱి, విసువ కేమిట నతివ్యసని గాక
మిగుల శూరుండైన మే లెఱుంగుట గల్గి, దృఢచిత్తుఁడై సమస్థిరత లొదవ
మితసత్యభాషణోన్మేషంబు సంధిల్లఁ, బుణ్యకర్మములపై బుద్ధి నిలిపి

గీ. యుండు పురుషునిగుణములయోజ తెలిసి, యింటి కెడపక తనుఁదానె యేఁగుదెంచి
సంచలింపక తాఁ బ్రతాపించి మించి, యంచితంబుగఁ గమల సేవించు నెపుడు. ||149||

క. ఉద్యోగరహితు నలసుని, నుద్యత్సాహసవిహీను నొల్లదు సిరి సం
పద్యోగుఁ గొల్వఁ జేరదు, చోద్యముగా వృద్ధుఁ దరుణి చూడనిభంగిన్. ||150||

వ. కావున నీకు ద్రవ్యసంపత్తి గలుగుకున్నను బుద్ధిసముత్సాహంబు గలుగుటంజేసి బ్రతుకంగలవాఁడ వని పలికి వెండియు. ||151||

చ. ఘనుఁ డొకవేళ లేమిఁ గడుఁ గందినఁ జుల్కదనంబు గాదు హీ
ననరుని కొక్కచోటను ధనం బొడగూడిన దొడ్డవాఁడు గాఁ
డనయము హేమమాలికల నందముగాఁ గయిచేసిరేనియున్
శునకము విక్రమస్ఫురణసొంపున సింహముఁ బోల నేర్చునే. ||152||

సీ. శౌర్యసముత్సాహధైర్యసారంబులఁ, బురుడు చెప్పఁగ రాని పురుషవరుఁడు
జలనిధి గోష్పదస్వల్పమాత్రంబుగా, నమరాద్రి వల్మీకసమము గాఁగఁ
దలఁచు నహీనసత్త్వప్రతాపోజ్జ్వలు, నగరిలో నవనిధానములతోడ
సంతతసంతోషితాంతరంగంబున, శ్రీదేవి నిశ్చలస్థితి వహించు

గీ. నట్టిపుణ్యులు తఱుచుగాఁ బుట్ట రవనిఁ, బుట్టిరేనియు సుజనసంపూజ్యు లగుచు
నెన్నికకు నెక్కు నూట వెయ్యింట నొకఁడు, గర్భనిర్భాగ్యు లెందఱో కలుగ నేల. ||153||

క. అమరాద్రిపొడవు పాతా, ళములోఁతు మహాబ్ధివిరివి లఘుతరములుగాఁ
దమచిత్తంబునఁ దలఁపుదు, రమరఁగ నుద్యోగవంతు లైనమహాత్ముల్. ||154||

వ. అనిన హిరణ్యకుండు మిత్త్రమందరున కిట్లనియె ననఘా నీవు చెప్పినహితవచనంబు లాకర్ణించుటంజేసి నాచిత్తంబునం గలకలంక యంతయుఁ దీఱె నని మఱియును. ||155||

మ. ధనవంతుండవు నిన్ను గర్వ మిసుమంతం జేర దిబ్బంగి నే
నను నర్థోత్కరనాశదైన్యమును మేనం జెందనీ నెప్పుడున్
మనుజుం డొక్కెడఁ బాటులం బడుట సామ్రాజ్యంబు గైకొంటనుం

గను౦ దా నేర్పరిచేతికందుకమురేఖన్ బెక్కుచందంబులన్. ||156||

మ. ఖలసంసర్గము యౌవనాభ్యుదయమున్ గాంతాజనస్నేహమున్
జలదచ్ఛాయయు ద్రవ్యసంపదయు నైజం బల్పకాలోపభో
గ్యలసత్సౌఖ్యకరంబు లంచు నివి వేడ్కన్ మెచ్చ రార్యుల్ మదిన్
విలసత్స్థానసమాధినిర్మలగుణావిర్భూతచేతస్కు లై. ||157||

క. అది గాన నర్థహానికి, హృదయంబున౦ దల౦క నించుకేనియు నను నిం
పొదవ౦గ బోధించిననీ, సదమలవాక్యములు నను౦ బ్రశాంతుని౦ జేసెన్. ||158||

వ. అనిన మిత్త్రమందరుండు హిరణ్యకున కిట్లనియె. ||159||

ఉ. తోడనె యర్థసంపదలతోఁ బ్రభవించినవా౦డు లే౦ డొడం
గూడినద్రవ్య మెల్ల ననుకూలముగా శతహాయనంబులన్
వేడుకలార౦గా ననుభవించినవా౦డును లే౦డు గాన నే
నోడను బూర్వసంచితము యోగ్యమె నాకును నెల్లవారికిన్. ||160||

ఉ. దానముకంటె వేఱొకనిధానము లేదు ముదంబుకంటె నిం
పైనధనంబు లేదు కొనియాడెడుశీలముకంటె భూషణం
బేనెఱి లే దరోగమున నింపగుదేహముకంటె లాభమున్
గాన౦గ నెందు లే దనఘ గౌరవబుద్ధి౦ దలంచి చూచినన్. ||161||

క. పెక్కులు పలుకం బని లే, దెక్కడికిం బోవ వలవ దేనును నీవున్
దక్కక కూడుక యుండుద, మిక్కడ నతిసౌఖ్యవృత్తి నింపెసలారన్. ||162||

వ. అనిన హిరణ్యకుం డిట్లనియె. ||163||

గీ. మిత్త్రమందర నీసుచరిత్రమహిమ, మఖిలజనులకు౦ గొనియాడ నాస్పదంబు
గాన నాకును సంతోషకరము గాదె, నిన్ను౦ గనుగొన్న నాభాగ్య మెన్న నేల. ||164||

ఉ. ఉన్నతు౦ డైనమానవున కొక్కయెడన్ గడు౦ గీడు వొందినన్
సన్నపువా౦డు దీర్చుటకు శక్తు౦డె యంతటివా౦డు వా౦డు గా
కన్నన౦ బంకమగ్న మగునట్టిగజేంద్రుని నెత్త నేను౦గుల్
పన్నుగ నోపు౦ గాక మృగపంక్తులు హీనము లంత కోపునే. ||165||

ఉ. దేవబలాఢ్యు౦ డైనత౦డు ధీరమతుల్ కొనియాడ నొక్కచో
దైవిక మైనకీడు దను౦ దా౦కిన నోర్చి సమస్తకార్యసం
భావితబుద్ధిమై౦ బ్రకృతిబాంధవు లాపద౦ బొంది వచ్చినన్
జేవ దలిర్ప వారలకు౦ జెందినదుఃఖము మాన్చు నెయ్యు౦డై. ||166||

చ. పరువడి నెల్లనా౦డు బుధబాంధవకోటి నుతింప నుండువా౦
డరుదుగ౦ దన్ను౦ జేరుశరణార్థుల నర్థుల౦ జింతితార్థసం
భరితుల౦ జేయువా౦డు కులపావను౦డై పెనుపొందువా౦డు పో
పురుషవరేణ్యు౦ డాయమరపూజ్యు౦డు కారణజన్ము౦ డీమహిన్. ||167||

వ. అని మఱియును. ||168||

ఉ. మారుతముల్ వనంబులను మానుగ షట్పదపంక్తి పువ్వులన్
హారవిహారిచారుకలహంసము లంబుల౯ బక్షు లంబరా
ధారము గోరినట్లు ప్రమదంబుగ నేనును నిన్ను౯ జూడ౯గా౯
కారణ మౌట౯జేసి ఫలకాంక్షల౯ జేరితి మివ్విధంబునన్. ॥169॥

వ. అని యిట్లు మిత్త్రమందరలఘుపతనహిరణ్యకులు తమలోపల సంభాషణంబుల౯ బ్రొద్దుపుచ్చుసమయంబున. ॥170॥

క. సారంగ మొకటి మృగయుని, బారిం బొరి౯ దప్పి బెదరి భయవిహ్వలతన్
గూరి పఱతెంచినంతట౯, జేరువ౯ బొడగాంచి వారు చిడిముడిపడుచున్. ॥171॥

వ. మిత్త్రమందరలఘుపతనహిరణ్యకులు మృగంబు తీవ్రగమనంబు చూచి వెఱచుచు౯ గనికనింబఱచి రందు లఘుపతనం డచ్చేరువ నొక్కమహీరుహం బెక్కి భయంబు దక్కి నిక్కి చూచి యామృగంబుపజ్జ౯ దక్కినక్రూరమృగవ్యాధబాధలు లేకుండ నిరీక్షించి మిత్త్రమందరహిరణ్యకులం బేర్కొని వెఱవక రం డని పిలిచిన నయ్యిరువురు వృక్షంబుపొంతకుం జనుదెంచి నితాంతభయభ్రాంతుండును గంపితశరీరుండును నగుచిత్రాంగదుం డనుమృగసత్తము నాలోకించి వారలలో మిత్త్రమందరుండమందానందకందళితహృదయారవిందుం డగుచు నామృగంబున కిట్లనియె. ॥172॥

ఉ. ఎచ్చటినుండి వచ్చి తిది యేమి మృగోత్తమ నీమదిన్ భయం
బచ్చుపడంగ నున్నయది యవ్వల నెంతటికార్య మయ్యె నీ
వచ్చుట పెద్ద లెల్ల నిట వచ్చుట గావున నన్నపానముల్
పుచ్చుక మానివాసమున౯ బొంది వనంబు నలంకరింపవే. ॥173॥

వ. అనిన విని చిత్రాంగుం డిట్లనియె. ॥174॥

గీ. వెంట విడువక లుబ్ధకవీరు౯ డొకరు౯డు, సారెకును వచ్చి నామీ౯ద౯ జలముకొన్న
నచట నుండక వచ్చితి నిచట మీకు, విందనై యన్న నామిత్త్రమందరుండు. ॥175॥

క. మాకంటె నీకు౯ జుట్టము, లీకాననమందు౯ గలుగ రిది నీయిలుగా౯
గైకొని నిలువుము నీ వన, జేకొని బహుకాల మధివసించినపిదపన్. ॥176॥

ఉ. అంగద నొక్కనా౯డు ప్రియ మార౯గ మేతకు దూర మే౯గి చి
త్రాంగు౯డు రాక చిక్కుటయు నిర్మిలి నిద్దఱు౯ జింత నొంద న
య్యింగిత మాత్మలో నెఱి౯గి యేపున వాయన మే౯గి కాంచె క్ష్మీ
ణాంగుని వాగురీనియమితాంఘ్రిని నాహరిణేంద్రు నొక్కచోన్. ॥177॥

క. కని లఘుపతను౯డు డగ్గఱి, మునుకొని కన్నీరు దొరు౯గ మోహభ్రాంతిన్
దనమేను దుఃఖవహ్నిన్, గనల౯గ నిట్లనియె౯ బరమకారుణ్యమునన్. ॥178॥

ఉ. ఒక్కని వే౯డ౯ బోవు మఱియొక్కనిచేతున కియ్యకోవు వే
రొక్కనిసొమ్ము కాసపడ నొల్లవు మాలవిధాత నిర్దయుం
డక్కట నీరునుం దృణము నాని మహోగ్రవనాంతరంబునన్
మ్రక్కెడునీకు నిట్టియవమానము మానము దప్ప౯ జేసెనే. ॥179॥

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబుల నమ్మృగంబు నుద్దేశించి వగచుచు వాయసపతి వెండియు నిట్లనియె. ||180||

క. ఈవంక కేల వచ్చితి, నేవెరవునఁ దగులు వడితి వింకిట మనకున్
గావలయుకర్జ మెయ్యది, నావుడు నాతనికి హరిణనాథుం డనియెన్. ||181||

గీ. అనఘ వేఁటకాని కగపడ్డననుఁ గావ, నీకుఁ గడింది వాఁడు రాకమున్న
చని హిరణ్యకునకు సకలంబు నెఱిఁగించి, తోడుకు రమ్ము పలుకు లుడిగి వేగ. ||
182||

వ. అనినం గానిమ్మని లఘుపతనుం డుడువీథి కెగసి యతిత్వరితగతిం జని మిత్త్రమందర
హిరణ్యకులకుఁ జిత్రాంగుం డురిఁ బడుట తేటపడం జెప్పి హిరణ్యకుం దోడ్కొని
పోయినం జిత్రాంగునిం జూచి హిరణ్యకుం డిట్లనియె. ||183||

క. మతిమంతుఁ డైననీ వి, ట్లితరునిక్రియఁ దగులువడితి వీదుర్దశకుం
గత మేమి యనిన నాతం, డతనికి నిట్లనియెఁ జంచలాత్ముం డగుచున్. ||184||

క. మాటాడఁదగదు మన మి, చ్చోటను లుబ్ధకుఁడు వచ్చి చూడకము న్నీ
పాటం దగిలినయురుల, న్వీటిం బుచ్చంగఁ దగు ననింద్యచరిత్రా. ||185||

వ. అనుటయు హిరణ్యకుండు. ||186||

గీ. నీకు శుభము గోరి నీసమీపమునకు వచ్చినాఁడఁ గాన వలదు భయము
చెప్పు మన్న నపుడు చిత్రాంగుఁ డిట్లను, నాహిరణ్యకునకు నర్థితోడ. ||187||

క. మును మోసపోయి యప్పుడు, కనుగానక తగులుపడితిఁ గడవఁగఁ వశమే
మనుజుండు దైవకృతముల, ననుటయు నది యెట్టి దనిన నాతని కనియెన్. ||188||

ఉ. ఎంతటివారి కైన మహి నింతటివార మనంగ రాదు మా
కింతటిబుద్ధిమంతులకు నింత లవస్థ లనంగ రాదు జ
న్మాంతరకర్మవాసనలయందు శుభాశుభముల్ గ్రహంబులన్
వింతలె బుద్ధిమంతులు వివేకమునం బరికించి చూచినన్. ||189||

వ. కావున నిందులకుం జింత వలవ దాకర్ణింపుము. ||190||

సీ. తల్లిగర్భమున నాఱునెల లైన నుదయించి, యొకనాఁడు మూఁకయై యున్నయట్టి
చుట్టపుజాతిలో నిలం బగువేడ్క నుల్లాస మెసఁగ నే నున్నవేళ
నచటికి వేఁటకాఁ డరుగుదెంచినఁ జూచి, బెదరి మావా రెల్లఁ జెదరుటయును
గొండికవాఁడనై కూడి పాఱెడునట్టి, జవసత్త్వములు నాకుఁ జాలకున్న

గీ. ముట్టఁ బఱతెంచి ననుగూడ ముట్టి పట్టి, బెట్టిదంబుగ నాకేలు చుట్టికట్టి
పట్టి కృప పుట్టి చంపక వాఁడు నన్నుఁ, జూచి తను నేలుభూపాలసుతున కిచ్చె. ||
191||

ఉ. ఇచ్చిన నన్నుఁ బుచ్చుకొని యెంతయు వేడుక లుల్లసిల్ల నా

కిచ్చుగుమేపు నీరు ప్రియ మేర్పడఁ గట్టడ చేసి గారవం
బచ్చుపడంగ నంతిపురమంగనలున్ బరివారముం గడున్
మచ్చికఁ బుత్త్రభావమున మన్ననఁ బెంపఁగ వృద్ధిఁ బొందితిన్. ||192||

వ. ఇవ్విధంబునఁ బెద్దకాలం బుండి యొక్కనాఁ డక్కుమారుండు పవ్వళించినగృహంబున కనతిదూరంబునఁ గట్టెదుర నేను విశ్రమార్థినై శయనించి యున్నసమయంబున నతినిబీడనీలవలాహకస్ఫారాంధకారప్రద్యోతమానవిద్యుల్లతావితానంబును వాతవిధూతవర్షజలబిందుసందోహవిజృంభితగర్జాడంబరంబును నైననిశాసమయంబు నాకుఁ బరితోషంబుఁ జేయ నట్టిసంతోషపారవశ్యంబునం గెలను పరికింప నెఱుంగక మనుష్య భాషణంబుల నెలుం గెత్తి యిట్లంటి. ||193||

గీ. చినుకుతోఁ గూడికొని గాలి చెలఁగఁ జూచి, దాఁట గట్టుచు మృగములు దాఁటుచుండ
వెఱను మావారివెనుక నేఁ బఱచునట్టి, భాగ్యసంపద యెన్నఁ డేర్పడునొ నాకు. ||194||

సీ. అనుచున్నసమయంబునందు నంతకమున్న, యాచమనార్థమై యరుగుదెంచి
భూపాలసుతుఁడు సమీపస్థుఁడై యుండి, పోల నవ్వాక్యంబు లాలకించి
దిక్కులు పరికించి యెక్కడ నెవ్వారు, మెలఁగుచందము లేమి తెలిసి యప్పు
డీమృగంబునఁ బుట్టె నిట్టియుత్పాతంబు, లొడల మహాభూత ముండఁ బోలు

గీ. ననుచు భ్రమనొంది తా మూర్ఛ మునిగి యుండ, నతనిజనకుండు తెలవాఱ నరుగుదెంచి
కారణం బేమి యని పెద్దవారి నడుగ, నందు దైవజ్ఞుఁ డిట్లనె నతనితోడ. ||195||

గీ. జంతుపరిభాష దమలోన జరుగుచుండుఁ, గాని మానుషభాషణక్రమము వినము
కారణము దీని కేమైనఁ గలుగ నోపుఁ, గలుగుఁ గాకేమి మీకింక వలదు భయము. ||196||

క. అని యతనిదేహ మెల్లను, దనకరముల నిమిరి బహువిధంబుల మంత్రిం
చినఁ బూర్వభంగి నృపసుతుఁ, డనయము బడలికలు తీఱి యిరిగినపిదపన్. ||197||

వ. అమ్మహీశ్వరుండు నన్నుఁ జుఱచుఱఁ జూచి తనకింకరుల కిట్లనియె. ||198||

క. అఱజాతిజఁతు విచ్చట, వెఱపించుచు నుండవలదు విపినంబునకున్
దఱముఁ డని ముదల వెట్టిన, నఱిముఱి ననుచరులు వెడల నడిచిరి నన్నున్. ||199||

క. నాఁ డట్లు వడితి నమ్మెయి, నేఁ డి ట్లురిబారిఁ బడితి నీచపువిధి నె
వ్వాఁడైన గెలువఁగలఁడే, పోఁడిమి గలనీతిమార్గమున నేభంగిన్. ||200||

వ. అని యిట్లు చిత్రాంగుండు పలుకునంత నచ్చట మత్త్రిమందరుం డాత్మగతంబున లఘుపతనహిరణ్యకు లరిగి తడ వయ్యె నక్కారణంబు దెలియునంతకు నే నెట్లు గుండియ పట్టి యుండ నేర్తు నని యప్పుడ కదలి హిరణ్యకుండు చనినజాడం దడయ కయ్యెడకుం బోయిన హిరణ్యకుం డిట్లనియె. ||201||

గీ. మిత్త్రమందర నీవు మామీఁదిభక్తి, నిచటి కేతెంచు టిది మాకు హితము గాదు
వేఁటకాఁ డిప్పు డేతెంచువేళ యయ్యె, వాని కగపడ కేము పోవంగఁగలము. ||202||

క. ఉదకంబులోన నైనన్, గొదగొని పాఱంగఁ గలవు కుంభినిమీఁదన్
గదలంగ నేర వడిగెడు, నది గావున నీవు వచ్చు టనుచిత మెందున్. ||203||

వ. అనుటయు మిత్త్రమందరుం డతని కిట్లనియె. ||204||

క. మతిమంతుఁడు గుణవంతుఁడు, హితుఁడును నైనట్టిసఖుని నెవ్వరుఁ బాయన్
ధృతి నిలుపలేరు పాసియు, నతఁ డొకచోఁ గాలు వొంద కలఁతం బొందన్. ||205||

వ. అని మఱియును. ||206||

చ. సురుచిరనిర్మలాత్ముఁ డగుచుట్టమునందును శీలవృత్తిపేరి
పరు దగుసాధ్వియందును బ్రయాస మెఱింగినపుత్త్రునందునున్
బురుషుఁడు దుఃఖ మంతయును బోవఁగఁ ద్రోచి యచింతతో నిరం
తరసుఖసంగతిన్ మెఱయుఁ దా మనుచుండెడునంతకాలమున్. ||207||

వ. అని పలుకుచున్న యవసరంబున. ||208||

క. యమదూతవోలె నచటికి, సమదగతిన్ వేఁటకాఁడు చనుదేరంగాఁ
దెమలక హిరణ్యకుం డురిఁ, దుమురుగఁ దెగఁ గొఱికి బొక్కఁ దూఱం బాఱెన్. ||209||

క. చిత్రాంగుఁ డుఱికి పఱచెన్, జిత్రత లఘుపతనుఁ డెగసె శీఘ్రతఁ జంచ
ద్గాత్రస్థూలతఁ గదలెడు, మాత్రంబున బోయ మిత్త్రమందరుఁ గనియెన్. ||210||

క. కని దానిఁ బట్టి త్రాటం, గొని యనువునఁ గట్టి వింటికొప్పునఁ దగిలిం
చి నిజమనోరథభంగం, బున కాత్మం దలరి వాఁడు బుద్ధిం దలఁచెన్. ||211||

క. వలఁ జిక్కక చనె మృగ మ, వ్వలఁ జిక్కును దాసరయ్యె వలననిజాలిం
దలరంగ నేల నేఁ డీ, కొలఁదియె కూరయ్యె ననుచుఁ గొనిపోవుతఱిన్. ||212||

క. మృగమును గాకము నెలుకయుఁ, దెగపడి కచ్ఛపము పోక తేటపడిన నె
వ్వగలం బొగిలెడువానికి, మొగ తప్పక కార్య మెఱిఁగి మూషిక మనియెన్. ||213||

క. వగ పధికరోగమూలము, వగపునఁ గార్యంబు వచ్చువల నెఱుఁగం డి
మ్ముగ వగ పనర్థమూలము, వగపున శాత్రవభయంబు వచ్చున్ నొచ్చున్. ||214||

క. కడ లేనిదుఃఖవార్ధిం, గడచితిఁ దొల్లియును నేఁడుఁ గడతముగా కి
ప్పుడు దైవ మేల మనలన్, జెడఁ జూచును దీని కేల చింతం బొందన్. ||215||

క. తగుమిత్త్రుఁడు భాగ్యాధికుఁ, డగువానికిఁ గాని దొరకఁ డాపద యైనన్

దిగ విడువక రక్షించును, సుగుణాఢ్యుం డుత్తముండు చుట్టం బైనన్. ||216||

గీ. తల్లియందును దనుఁ గన్న తండ్రియందు, నాలియందును సుతసోదరాలియందు
నెంతసంతోష మగు నగు నంతకంటె, మేలిసౌఖ్యంబు నరునకు మిత్త్రునందు. ||217||

చ. తమతమకర్మవాసనలఁ దాఁకు శుభాశుభకర్మజాలముల్
క్రమమున మర్త్యకోటి కటుగాన విపద్దశ లెల్లఁ బెక్కుజ
న్మములవి గూడి తన్ను నలమంబడి యిప్పటిపుట్టునందు దై
వము ప్రతికూల మైన వగవం బనిలేదు వివేకహీనతన్. ||218||

గీ. కడఁగి దేహి నపాయంబు గాచి యుండుఁ, గదియుకూటమిఁ బాయుట గాచి యుండుఁ
గలిమిఁ బెడబాప లేమియుఁ గాచియుండు, నస్థిరం బది సంసార మనుట నిజము. ||
219||

ఉ. ఆరయ నాయుధక్షతమునందున మేనికిఁ బాటుగల్గు నా
హారము లేక యున్న నుదరాగ్ని శరీరము నేర్చు నాపదం
గూరిన వైరమున్ దఱు చగున్ దమలో నొకనందు గల్గినన్
జేరు ననర్థకోటి నిరసించినఁ బోవని దేహధారికిన్. ||220||

ఉ. భీకరశాత్రవస్ఫురదభేద్యభయంబును దీవ్రదుఃఖమున్
వే కడతేర్పఁ జాలుటకు నేర్చి ముదంబున కాలవాలమై
చేకొని కాచు నాత్మసఖు సిద్ధము మిత్త్రసమాఖ్యరత్న మన్
శ్రీకరవర్ణయుగ్మము సృజించినయున్నతపుణ్యుఁ డెవ్వఁడో. ||221||

వ. అని యిట్లు తన ప్రాణసఖుం డైనమిత్త్రమందకుండు దగులువడి పోవుటకుఁ బరితాపాంతఃకరణుం డగుచు హిరణ్యకుండు చిత్రాంగలఘుపతనుల నాలోకించి యిట్లనియె. ||222||

క. వడి నడవి గడచి లుబ్ధకుఁ డెడదవ్వగఁ జనియెనేని నెంతటివారున్
విడిపింపలేరు మనసఖుఁ, దడయక దీనికిఁ బ్రచింత దలఁపఁగవలదే. ||223||

వ. అనినఁ జిత్రాంగలఘుపతను లాహిరణ్యకున కిట్లనిరి. ||224||

ఉ. ముట్టినయాపదన్ భయము ముంచి మనంబుఁ గలంపఁ గార్యసం
ఘట్టన గానలేక చెలికానిఁ దలంచుచు దుఃఖవార్ధిలోఁ
దొట్టుచుఁ బొక్కుచుండ మఱి తోఁపవు మీఁదటియుక్తు లేమియున్
జుట్టమ వైననీశరణు చొచ్చితి మెయ్యది బుద్ధి చెప్పవే. ||225||

క. పొడవును జక్కఁదనంబును, గడువల మైనట్టియొడలు గలిగియుఁ గలవే
జడబుద్ధి యయ్యె నేనియుఁ, బుడుకకుఁ గొఱ గాదు వానిపుట్టు వదేలా. ||226||

క. మాకందఱకు నశక్యం, బై కానంబడినబుద్ధి నధికుఁడ వగుటన్
నీ కింతప్రియము చెప్పెద, మేకార్యము చేయువార మెఱిఁగింపు దయన్. ||227||

వ. అని ప్రార్థించిన హిరణ్యకుండు నాకుం జేయ నవశ్యకర్తవ్యం బైనకార్యంబునకు మీ రింతప్రియంబు చెప్ప నేల యని పలికి యొక్కంత చింతించి నిశ్చితకార్యుం డగుచుఁ

జిత్రాంగలఘుపతనులం జూచి మీరు వేఁటకానికిఁ దలకడచి పోవువా రనియును బోయి చేయంగలయుపాయం బిద్ది యనియును దానును నింతనంతఁ జని కూడముట్టి పట్టినపని తుదముట్టఁ జేయువాఁడ ననియునుం గఱపి పంచిన నయ్యిరువురంజని రవ్విధం బెట్టిదనిన. ||228||

చ. మెఱసి మహాజవంబునను మేఘపథంబునఁ బాఱ వాయసం
బెఱుఁగక యుండఁ బల్లమున నీఱుముచాటునఁ బోయె నమ్మృగం
బఱిముఱి నింతనంతఁ గదియం జనుదెంచెను మూషికంబు నే
ర్తెఱ మిగులంగ నయ్యెఱుకుఁ దెంపుమెయిం గెలువం దలంచుచున్. ||229||

క. త్వరితముగ వేఁటకానికి, సరిగడచి మృగంబు వాయసంబును దూరం
బరుగుచును వాఁడు పోయెడు, తెరువున నొకమడువుదరి నతిస్థిరబుద్ధిన్. ||230||

గీ. లోఁతు లేనినీటిలోను జిత్రాంగుండు, సాఁగబడుచుఁ గాళ్లఁ జాచికొనుచుఁ
గన్ను లమర మూసి కనకుండఁ జచ్చిన, వాఁడువోలె నుండె వాయసమును. ||231||

క. తల యెత్తి చంచుపుటమునఁ, బలుమాఱును బొడిచి తినెడిభావము దోపన్
దలకొనునంతట రెంటిన్, దళుకొత్తెడువేడ్క నెఱుకు దవ్వులఁ గాంచెన్. ||232||

గీ. కాంచి మేను పెంచి కడు నాత్మ హర్షించి, కమఠయుక్త మైనకార్ముకంబు
వెడఁగుబుద్ధితోడఁ గడు దవ్వునను బెట్టి, యతఁడు మృగముఁ జేరునవసరమున. ||233||

క. కను గలిగి యింత నంతం, జనుదెంచి హిరణ్యకుండు సంతస మెసఁగన్
దనమిత్త్రు మిత్త్రమందరు, తనుబంధం బపుడు గొఱికెఁ దత్క్షణ మాత్రన్. ||234||

క. వడివడి జలమధ్యమునకుఁ, గడువేగం గమఠ మేఁగె గ్రక్కున బొక్కన్
బడె నెలుక వానిఁ బొడగని, వడిఁ గాకము నెగసె మృగముఁ బాఱెన్ దవులన్. ||235||

గీ. ఆస గొలిపి పోయె నక్కట నన్ను నీ, చెనఁటిమృగ మటంచు సిగ్గుపడుచుఁ
దిరిగి చూచె నపుడు త్రెంచుక పోయిన, కచ్ఛపంబు లేనికార్ముకంబు. ||236||

క. అందుకొని వెచ్చ నూర్చుచు, మందిరమున కూర కెట్లు మరలుదు ననుచున్
మందప్రయాణమునఁ దన, సుందరి యేమనునొ యనుచు స్రుక్కుచుఁ జనియెన్. ||237||

వ. ఇవ్విధంబున లుబ్ధకుండు విఫలమనోరథుండై కడుదూరంబు వోవుట నిరీక్షించి లఘుపతనుండు తోడిమువ్వురం గూర్చుకొని నిజనివాసంబునకుం జనుదెంచి పూర్వప్రకారంబున నన్యోన్యమిత్త్రభావంబునఁ జిరతరసౌఖ్యంబులం బ్రవర్తిల్లి రనిన. ||238||

ఉ. గండధనంజయాంక బలగర్వితవైరిమదాంధకారమా
ర్తాండ కుమారమన్మథ బుధప్రకరామరభూజ వైభవా
ఖండల విద్విషత్కమలగంధగజేంద్ర విరోధివాహినీ
మండలదావపావక సమజ్జనరక్షణ దుష్టశిక్షణా. ||239||

వనమ. మన్నెకులభార్గవకుమారమకరాంకా, సన్నుతమహోగ్రపటుసంక్షోజయాంకా
కిన్నరమరప్రకరగీతసితకీర్తీ, పన్నగవరాభరణభక్తియుతమూర్తీ. ॥240॥

తోదక. దానధనాధిప ధర్మపరాత్మా, మానసుయోధన మంత్రివిచారా
భానుతకీర్తివిభూషితదేహా, భానుసమానవిభాసితదేహా. ॥241॥

గద్యము. ఇది శ్రీమైత్రావరుణగోత్రపవిత్ర బ్రహ్మనామాత్యపుత్త్ర సుకవిజనవిధేయ నారాయణనామధేయప్రణీతం బైనపంచతంత్రం బనుమహాకావ్యంబు నందు సుహృల్లాభం బనునది ద్వితీయాశ్వాసము.

సంధివిగ్రహము

క. శ్రీపతిదృఢపదయుగళ, స్థాపితహృత్కమల సకలజలనిధిమధ్య
దీ్వపయుతరత్నగర్భా, ప్రాపితదక్షిణభుజాగ్ర బసవాధీశా. ||1||

వ. ఏకాగ్రచిత్తుండవై తత్కథాసుధారసంబు వీనులం గ్రోల నవధరింపుము. సుదర్శన క్షితీశ్వరనందనులు విష్ణుశర్మకుం బ్రణమిల్లి యనఘా మీవలన మిత్త్రభేద సుహృల్లాభంబుల తెఱంగులు తేటపడ వింటి మటమీఁదఁ దృతీయం బగుసంధివిగ్రహం బెఱింగింపు మనిన నతం డిట్లనియె. ||2||

చ. అలఘువిరోధి కార్యమునకై కడుచుట్టఱికంబు చేసినన్
వలవదు నమ్మ నమ్మిన నవశ్యము నె గ్గొనరించు నిశ్చయం
బొలసి దివాంధకోటి గుహ నుండఁగ వాకిట నింగలంబుఁ గా
కులు దగిలించి యన్నిటిని గుత్సితభంగి వధించెఁ జూడుఁడీ. ||3||

వ. అనినఁ దత్కథాక్రమం బెట్టి దని నృపకుమారు లడిగిన విష్ణుశర్మ యిట్లనియె. ||4||

ఉ. మెండగుశాఖలన్ ధరయు మిన్నును దిక్కులు నాక్రమించి మా
ర్తండమరీచిజాలములఁ దార్కొననీయనియాకుజొంపముల్
నిండి మహాండజంబులకు నిల్కడగా నొకకొనలోన బ్ర
హ్మాండము ముట్టి యొక్కవట మద్భుతమై పెనుపొందు నెంతయున్. ||5||

గీ. అనుదినంబును దనచల్లఁదనముచేత, జలద మెబ్బంగి సకలజీవులను బ్రోచుఁ
దాను నాచందమున జంతుతతి భరించుఁ, గారవము కిమ్ముగా నామహీరుహంబు. ||6||

ఉ. ఆమహనీయభూరుహమునం దనిశంబు ననేకబాంధవ
స్తోమము దన్నుఁ గౌతుకముతోఁ గొలువంగను మేఘవర్ణుఁ డన్
నామము దాల్చి ప్రాభవమునం బెనుపొంది వసించు వాయస
స్వామి విపక్షపక్షికులసంహరణప్రవణాంతరంగుఁడై. ||7||

వ. ఇట్లు వాయసనివాసం బైనయవ్వటమహీరుహంబున కనతిదూరంబున. ||8||

ఉ. వేఱొకవంకఁ గొండగుహ వేశ్మముఁ గాఁగ నులూకభర్త దన్
మీఱినయట్టిమంత్రులగమిం గలవాఁ డుపమర్దనాముఁ డా
యీఱమునందు రేలు దమయిచ్చల మేసి దివంబు లాగుహన్
దూఱి వసించుచుండి యొకదుష్టత యాత్మకు నింపు పెంపఁగన్. ||9||

వ. అతం డొక్కనాఁటినిశాసమయంబునఁ దనకుం గలమంత్రులం బిలిచి వారలతో నిట్లనియె. ||10||

క. మహిఁ గాకులకును మనకును, సహజం బగు వైర మగుటఁ జంపఁగఁ దగు నా
గ్రహ మధిక మెపుడు నాకుం, బ్రహరింతు నిశాంధవృత్తిఁ బరఁగెడువానిన్. ||11||

క. మీరును మీమీసేనలఁ, దోరముగాఁ గూర్చుకొనుచుఁ దోడ్తెం డనినన్
వా రట్ల సేయ ఘూకము, లారాతిరి నడుచుచుండి యన్నియుఁ దమలోన్. ||12||

లయగ్రాహి. రండు వెస దండు వెడలుం డొకఁడు నుండకని యొండొరులఁ జేరుచును మెండుకొని దిక్కుల్
నిండుకొని ఘూకము లఖండగతిఁ గూడుకొని దండధరకింకరులతండములమాడ్కిన్
జండతరతీక్ష్ణఘనతుండహతిఁ గాకములపిండుపయి గిట్టి కడిఖండలుగ మోఁదన్
గొండికలు పెద్ద లనకుండ నవి యన్నియును భండనపునేలఁ బడి యుండవలె నంచున్. ||13||

క. చెలఁగుచును దివాభీతం, బులు వడి నిబ్బంగి నడవఁ బొడగని విభుఁ డ
బ్బలములతో నీరీతిని, వలనుగఁ గదనమున నుండవలయుం జుండీ. ||14||

సీ. అనుచు నయ్యుపమర్దుఁ డర్ధరాత్రపువేళ, గదలుచుఁ గలయులూకములఁ గూర్చి
కొని మంత్రులును దాను గొదగొని పఱతెంచి, యరికట్టుకొని మఱ్ఱితిరుగువాఱఁ
గావలి పదిలంబుగా నసంఖ్యల నిల్పి, తాను గొన్నింటితో లోను జొచ్చి
యధికనిద్రాసక్తి నంది మే నెఱుఁగక, కాకంబు లున్నట్టికందు వెదకి

గీ. యుఱికి కొన్నిటికంఠముల్ నఱికివైచి, యేచి కొన్నిటివక్షంబు లూచి వైచి
కదిసి కొన్నిటిపార్శ్వముల్ చదిపివైచి, గ్రుచ్చి కొన్నిటికడుపులు వ్రచ్చివైచి. ||15||

వ. మఱియు ననేకప్రకారంబుల నయ్యులూకంబులు కాకంబులకు మహాప్రళయం బాపాదించి ము న్నత్యంతకోలాహలబహుళం బైనవటగర్భంబు నిశ్శబ్దం బై యున్నం గనుంగొని పగర ననవశేషంబుగా సంహరించితి మని సంతసిల్లి తమయంతపట్టునుం గూడుకొని యులూకంబులు నిజనివాసంబునకుం జనియెఁ దదనంతరంబ. ||16||

గీ. అట్టియుత్పాతకాలంబునందు మేఘ, వర్ణుఁ డొకతొఱ్ఱఁ దనమేను వైచి యుండఁ
దెల్లవాఱంగ నాత్మీయు లెల్లఁ బడుట, కాత్మఁ దలపోసి చింతించునవసరమున. ||17||

క. అతనికిఁ గులక్రమాగత, మతియుతు లగుమంత్రివరులు మాన్యులు గల ర
ద్భుతచరితు లేవు రప్పటి, గతికిం బ్రాణములతోడఁ గడచినవారల్. ||18||

వ. వార లెవ్వ రంటేని యుద్దీపియు సందీపియు నాదీపియుఁ బ్రోద్దీపియుఁ జిరంజీవియు ననువా రామంత్రివరులు కదిసిన నాలోకించి దీనాననుం డగుచు మేఘవర్ణుండిట్లనియె. ||19||

గీ. ఏను లేనిమీర లెందును గొఱగారు, మీరు లేని నేను మృతునియట్ల
కాన నేను మీరుఁ గలిగితి మీవేళ, భాగ్యమహిమఁ బగరబారిఁ బడక. ||20||

క. మీబుద్ధిబలముప్రాపున, నాబాహుపరాక్రమమున నడచితిమి తుదిన్
గూబలచే ని ట్లైతిమి, ద్రాబలమై మీఁదికార్యతంత్రము చెపుఁడీ. ||21||

వ. అనిన మేఘవర్ణునకు నుద్దీపి యనునమాత్యుం డిట్లనియె. ||22||

సీ. బలవద్విరోధికిఁ దొలఁగి యవ్వలనోండు, బలవంతుతోఁ గూడి నిలుచు టొండె
స్థల ముజ్జగించి యసాధ్యమార్గంబున, రెండుచో నవ్వల నుండు టొండెఁ

గాక దూరంబుగా గడిభూములకుఁ బోయి, యుడుకారి యచ్చట నుండు టొండెఁ
కార్యంబు లని నాకుఁ గానవచ్చినభంగిఁ, జెప్పితి నింక నీచి త్త మనిన

గీ. నతనిపలుకులు విన్నవాఁడై యతండు, వరుస సందీపి యనియెడివానిఁ జూచి
నీతలం పెట్టి దన్నను నెమ్మి నతఁడు, వినయశీలుఁడై మేఘవర్ణునకు ననియె. ||23||

గీ. తొలుత నుద్దీపి దేవరతోడ నిపుడు, సరవిఁ జెప్పినమూఁడుపక్షములు నమరు
నందు విడు ముత్తమంబును నదియు మిగుల, వేగపడిపోవుకార్యంబు వెరవు గాదు.
||24||

క. తనయున్నచోట నుండఁగ, ననుకూలతఁ గార్యసిద్ధు లగుఁ దగినక్రియన్
విను మేఁకపొదుగుచన్నుల, జనితం బగుపాలు గళముచన్నులఁ గలవే. ||25||

చ. నెలవున నప్రమత్తమతి నిల్చినరాజు జయంబు చేకొనున్
వల దనుమాన మేమియును శ్వానము పెంచినయింట నుండ న
వ్వలనికి నెందఱే నరుగ వారల నందఱ మాటమాత్రలో
గెలుచు నసాధ్య మెద్ది పరికింపఁగ స్థానబలంబు పెంపునన్. ||26||

గీ. కాన నెలవు విడువఁగా రాదు విడువక, పోక యున్న రాకపోక యైన
దేశకాలబలము దెలియుచుండినఁ గార్య, సిద్ధి నిజము వేయుఁ జెప్ప నేల. ||27||

వ. అనుటయు. ||28||

క. విని యాదీపిం గనుఁగొని, యనుకూలం బైనకార్య మడుగుటయును నా
మనమునఁ దోఁచినయర్థము, వినిపించెద ననుచు నాత్మవిభునకు ననియెన్. ||29||

చ. అతిబలవంతుఁ డైన వినయంబున వారలతోడిమైత్రి సం
తతమును నిశ్చలం బగుమనంబునఁ జేసి నిజప్రదేశసం
గతుఁ డయి పొల్చు టొప్పు నది గాదని యొండొకదేశ మేఁగినన్
ధృతిమెయిఁ బోరిన న్వినుము ధీయుత నొచ్చు నతండు నేరమిన్. ||30||

క. అటు గాన నధికబలములఁ, దటుకున మన మిచటఁ గూర్చి తగుసంధియ సం
ఘటితముగఁ జేసికొని యీ, వటదుర్గమునందు నిలువవలయుం జూడన్. ||31||

వ. అని చెప్పుటయును. ||32||

క. అమ్మాటలు వెడయూఁకొని, క్రమ్మఱఁ బ్రొద్దీపివంకఁ గనుఁగొని తగ నీ
నెమ్మనమునఁ గలకార్యము, సమ్మతితోఁ జెప్పుమా నిజంబుగ నవినన్. ||33||

వ. అతం డవ్వాయసపతి కిట్లనియె. ||34||

గీ. రాత్రిగాని కానరా దులూకములకుఁ, బగలుగాని కానఁబడదు మనకు
రాయబారి సంధిచేయుటకై పోవ, గాల మెద్ది పొందు గాదు దలఁప. ||35||

క. అదిగాన రాత్రిఁ గానక, కదలక నిద్రించుమనలఁ శౌర్యం బెసఁగన్
జదియంగ మోఁది పఱచిరి, వదలక యయ్యనువు దెలియవలదా మనమున్. ||36||

గీ. పగలు గానకున్న పగతుర నరికట్టి, తెగ వధింప కేల పగ యడంగు
నాకుఁ జూడ ననియె నల్వురు నీభంగిఁ, బలుక నాలకించి పక్షివిభుఁడు. ॥37॥

వ. సకలనయశాస్త్రతత్వజ్ఞుం డైనచిరంజీవి యనునమాత్యుం గనుంగొని యతనికిం బ్రియ పూర్వకంబుగా నిట్లనియె. ॥38॥

క. ఓతంత్రి నీదుబుద్ధి, ద్యోతంబున రాజ్య మేను దుది ముట్టంగాఁ
బ్రీతిన్ జేసితి బంధు, వ్రాతముతోఁ గూడ నధిక రాజసవృత్తిన్. ॥39॥

వ. కావున. ॥40॥

క. ఇప్పటికిఁ జేయఁ దగియెడు, నప్పనికిం దెరువు పెట్ట నర్హుఁడ వనినన్
జెప్పఁదొడంగె నిజేశ్వరుఁ, గప్పినశోకతమ ముడుప ఖద్యోతనుఁడై. ॥41॥

క. వీరిందఱుఁ బరమాప్తులు, నేరుపు గలకార్యమతులు నీ కెఱిఁగింపన్
వీరలకంటెను నెఱిఁగెడు, వా రెవ్వరు నీతిశాస్త్రవాసన నెందున్. ॥42॥

క. ఐనను నాయెఱిఁగినపని, యే నించుక విన్నవింతు నిందఱు నాప్తుల్
గా నమ్మి మెలఁగెనేనియు, మానవపతి కెందు గుప్తమంత్రము వలయున్. ॥43॥

గీ. మంత్ర మాప్తపరంపర మ్రందిపోవు, నఖిలకార్యంబులకు విఘ్న మావహిల్లు
విఘ్నమునఁ జేసి కార్యంబు వృద్ధిఁబొంద, దట్లు గావున మంత్రంబు నరయవలయు. ॥44॥

వ. కావున మంత్రరక్షయ భూవల్లభులకుఁ బ్రధానకార్యం బని కార్యాకార్యజ్ఞుండైన చిరంజీవి యిట్లనియె సంధివిగ్రహయానాసనద్వైధీభావసమాశ్రయంబు షాడ్గుణ్యంబులు నెఱింగి కర్మప్రారంభపురుషద్రవ్యసంపత్తి దేశకాలవిభాగవిని పాతప్రతీకారకార్యసిద్ధు లనుపంచాంగమంత్రంబులం బ్రవీణుండై సామదానభేదదండంబు లనుచతురుపాయప్రయోగసమయంబులు నెఱిఁగి పభుమంత్రోత్సాహశక్తిత్రయసంపన్నుండై తత్తదుచితానుషానంబులం బ్రవర్తింపవలయుఁ గావున మనకులంబు గూడకుండుటంజేసి యుద్ధంబునకు సామర్థ్యంబు లేదు కాలంబునుంగాదు దనశక్తియుఁ బరశక్తియు దేశకాలంబులును విచారించి బకప్రకారం బదను గాచియుండునది పంచాస్యంబునుంబోలె నాసన్నం బైనకార్యంబునప్పు డహితం నాహుతి గొనునది యని చెప్పి మఱియుం జిరంజీవి యిట్లనియె. ॥45॥

క. తనబలము నెదిరిబలమును, మనమునఁ జింతింప కరుల మర్దించుటకై
గొనకొనినవాని కొప్పమి, జనియించుట తప్ప దండ్రు శకుని కైనన్. ॥46॥

వ. మఱియును. ॥47॥

చ. అతులితసత్ప్రతాపమహిమాస్పదుఁ డైన విరోధి దూరసం
స్థితుఁ డగునేనిఁ దద్విపులతేజము తా నడఁగించు నల్పుఁ డా
యతశితశస్త్రహస్తుఁ డయి యొదలదగ్గఱ నుండెనేనియున్
జతురుఁడు గాఁడు వైరిజనసంహరణంబునకున్ నిజంబుగన్. ॥48॥

చ. ఒనరఁగ బుద్ధిమంతుఁ డయి యోరుపు గల్గి యొకప్డు వేళ వ
చ్చినయెడఁ బౌరుషంబుఁ దగఁ జేయఁగ నేర్చి పరాత్మదోషముల్
గనుఁగొనియుండి శాత్రవు నొకానొకనాఁడును విశ్వసింపఁగా
జనడు వివేకియై నరుఁడు సారమతిన్ బ్రతుకం దలంచినన్. ॥49॥

చ. వదల కుపాయవంతుఁ డగువానికి నెన్నఁడు రాగశక్తిమైఁ
బదనికి రానిబాలఁ దలపట్టుక యీడిచి తెచ్చినట్లుగా
కొదుగక చొచ్చి శ్రీసతి మహోన్నతిమైఁ దనుదాన వచ్చి త
త్సదనమునందు నిల్చుఁ బ్రమదస్థితిఁ బాయక యెల్లకాలమున్. ॥50॥

క. వరమంత్రశక్తివశమై, గురురాజ్యశ్రీభుజంగకుటిలవిహార
స్ఫురణంబు దొఱఁగి సతతము, నరపతులకు భోగదర్శనం బొనరించున్. ॥51॥

క. ఖలులకు మందులకును గ్రో, ధులకును లోభులకు గర్వితులకును నతిమ
త్తులకును గామాతురులకు, సులభంబే దండనీతి శోధింపంగన్. ॥52॥

ఉ. నాయము దప్ప కెంతయు మనంబున గర్వము లేక కార్యముల్
సేయునెడన్ విచారమతిఁ జేయుచు నేర్పును నొప్పుసద్విధో
పాయము బుద్ధియుం గలనృపాలవరేణ్యులచేత సాధ్యమై
పాయక దండనీతి సులభస్ఫురణన్ ధరియింపఁ బొందగున్. ॥53॥

వ. అని చెప్పి చిరంజీవియు నిట్లనియె మనకు నియ్యెడం గయ్యంబునఁ గాలంబు గాదెట్లనిన. ॥54॥

క. బలసంపద లేకుండిన, వలయు ధనము మంత్రనిధియు వసుధాపతికిన్
బలుపగర నోర్చు ధనమున, విలసితమంత్రంబుచేత విశ్వము గెలుచున్. ॥55॥

క. విను ప్రాణము వంచించిన, జనులకుఁ బొందంగ రానిసంపద యర్థిం
దనుదాన వచ్చి యుండును, వినుత ఘనోద్యోగపరునివేశమునందున్. ॥56॥

గీ. మంచిగుణములు గలిగినమనుజునందు, ఫలము గలుగుట కనుమానపడఁగ వలదు
వర్తనంబున ననువైనవాని కధిక, సమధికైశ్వర్యసంప్రాప్తి సంభవించు. ॥57॥

క. శూరులు నుదారశుద్ధులు, సారమతులు నైనబుధులసాహాయ్యమునన్
భూరమణుం డున్నతుఁ డగు, నారయ నృపుఁ డగుట సత్సహాయతఁ గాదే. ॥58॥

చ. వల నగురాజ్యలక్ష్మి వరవంశపరంపర వచ్చినట్టు ని
ర్మలగుణు నైన రూపజితమన్మథు నైన మనీషి నైనఁ గా
వలె నని తా వరింప దతివాంఛ వరించు రహస్యవంతుఁడై
యలవడి సత్సహాయయుతుఁ డైననృపో త్తము నెల్లభంగులన్. ॥59॥

గీ. ధరణి సత్సహాయవిరహితునకుఁ గార్య, మొక్కఁ డైనఁ జేయ నొరపు గాదు
పక్షహీన మైనపక్షికి నాకాశ, గమన మనువుపడనికరణి నధిప. ॥60॥

ఉ. ఏలిక యాత్మబుద్ధిఁ దన కించుక దోఁపనికార్య మాప్తుఁడై
చాలవివేకి యైనఘనుసన్నిధి నూహ యొనర్ప నేర్చినం

బోలఁగ నెల్లభంగులను బొం దగుచుండు విఘాతదూరతన్
మాలిమిచేత నోడ జతనంబుగఁ దీరము చేరుచందమై. ॥61॥

చ. సతతము నాయమున్ వ్యయము సన్మతితోడ నెఱింగి గుప్తమం
త్రతయును గూఢచారపరిరక్షయుఁ జేసినరాజు ప్రాణిసం
హతి కహితంబు పల్కక దయాపరుఁ డైనఁ జతుస్సముద్రము
ద్రితనిఖిలోర్వి యంతయు నతిస్థిరతన్ భజియించువాఁ డగున్. ॥62॥

క. చెడు నాత్మశక్తి యెఱుఁగక, కడుగర్వముతోడఁ గడిఁదికార్యము చేయన్
దొడరి యవిచారమూఢుం, డడవిన్ గూపమునఁ బడినయంధుఁడువోలెన్. ॥63॥

వ. కావునఁ గయ్యం బియ్యెడం కార్యంబు గా దులూకంబులకును మనకును సహజవైరం
బుకతంబున సంధియుం బొసంగ నేర దనిన విని మేఘవర్ణుం డిట్లనియె. ॥64॥

క. మన కయ్యులూకములతో, ననఘా సహజంబు వైర మగు టేకతనన్
జనియించె ననిన నతఁ డి, ట్లను వాగ్దోషమున వైర మయ్యెను వినుమా. ॥65॥

గీ. తొల్లి యొకగార్దభము పులితోలుతోడఁ, గప్పఁబడుటను వేసవికాల మెల్లఁ
బైరు గడవార మేయుచు బ్రతికి యుండి, యంత వార్దోషమున హతమయ్యెఁ గాదె. ॥
66॥

వ. అనిన నవ్విధం బెట్లని మేఘవర్ణుం డడిగినఁ జిరంజీవి యిట్లనియె. ॥67॥

సీ. ఒకయూర నొకచాకి యొక్కగాడిదఁ దెచ్చి, దాని లావుగ మేపఁ దలఁపు పుట్టి
పులితోలు పైఁ గప్పి పొసఁగఁ బండినచేలు, మేయ రాత్రులు దోల మేసి తిరుగఁ
బులి యనుబుద్ధి నాపొలముకావలివారు, దూరంబునను జూచి తొలఁగి పఱవఁ
బై రెల్ల వృథ యైనఁ బరికించి యొకనాఁడు, వినివి యొక్కరుఁడు సాహసముతోడ

గీ. గడఁగి దూరంబునందునఁ గంబళంబుఁ, గప్పికొని వింట శర మిడి కాచి యుండ
నాఖరము వచ్చి యాతని నచటఁ గాంచి, పెంటిగాడిద యని చాలఁబృథురవమున. ॥
68॥

వ. చేరం జూచి దానికయి పొంచినయతండు. ॥69॥

క. పులి యని పాఱితి నక్కట, బలుగాడిద యెలుఁగుకతన బై లయ్యె నిఁకన్
దొలఁగ భయం బేలని యొక, యలఘుప్రదరమున దానియసువులఁ బాపెన్. ॥70॥

వ. కావునఁ గాకులకు నులూకంబులకు వాగ్దోషంబునంజేసి ప్రబలవిరోధంబు సంభవించె
నవ్విధంబు వినుమని యిట్లనియె. ॥71॥

క. ఈక్షితిలోనం గలిగిన, పక్షులు దమలోనఁ గూడి ప్రభువై మనలన్
రక్షింపఁగవలె నని నిజ, పక్షమున నులూకవిభునిఁ బట్టముగట్టన్. ॥72॥

వ. ఉద్యోగించుసమయంబునం దొకవృద్ధకాకం బాపక్షిసమూహంబుకడకుం జనుదెంచిన
నవి తమయుద్యోగించినకార్యం బాకాకంబున కెఱింగించిన నది యిట్లనియె. ॥73॥

ఉ. క్రూరము ఘోరదృష్టియు విరూపము నీచము నైజకోపదు

ర్వారము నై దివాంధ మన వర్తిలుఘూకముఁ బక్షిరాజుఁగా
మీరలు సేయ నేమిటికి మీఁదట దీని నెపంబునన్ ముదం
బారఁగ రాజ్యరక్ష మన కబ్బడుదు సుం డెడ రైనవేళలన్. ||74||

గీ. రాజు లేక యున్న రా జున్నయట్ల కా, రాజునెపము చెప్పి బ్రతుకవచ్చుఁ
జంద్రునెపము వెట్టి శశకంబు లోకచోట, నెడరు వాసి సుఖముఁ బడసెఁ గాదె. ||75||

వ. అనిన విని పక్షు లావృత్తాంతం బంతయు నెఱిఁగింపు మని యడిగిన వావృద్ధకాకంబిట్లనియె. ||76||

సీ. ఏకొండ చూచిన నెరగలి వడిఁ బర్వి, పొగ లేనియనలంబు లెగయుచుండ
నేచెట్టు చూచిన నెలమిఁ బచ్చనియాకు, వెదక మందున కైనఁ జిదుమలేక
యేనది చూచిన నెల్లెడ జల మింక, విసరెడిగాలితో నిసుము చల్ల
నేదిక్కు చూచిన నెండమావులపజ్జ, మృగములు జల మంచుఁ దగిలి పఱవ

గీ. సలిలతత్వంబు వనరుహాసనుఁడు మాన్పఁ, బోలునో కాక యింతలోఁ బొడ వడంగ
వనఁగ సకలజంతుభయావహంబు గాఁగ, దూషితముగ ననావృష్టిదోష మయ్యె. ||77||

వ. ఇవ్విధంబునం బండ్రెండుసంవత్సరంబు లనావృష్టిదోష మైన నొక్కయెడ మహాగహనంబునం గలగజంబు లన్నియుం గూడుకొని తమకు నేలిక యైన గజయూథనాథునిం గనుంగొని యిట్లనియెఁ బల్వలోదకంబు లల్పమృగంబులకు నొడలు దడుపంజాలుఁ గాక ఖరకరకిరణంబులం దపియించుమాకుం దగినయుదకంబులు లే వని మఱియు నిట్లనియె. ||78||

గీ. వెన్ను మునుఁగంగ నుదకంబువిరివి గలుగు, వారిజాకర మెందైన మాకు వలయు
నల్పజలముల మాదాహ మడఁగనేర, దేమి సేయుదు మనిన గజేంద్రుఁ డనియె. ||
79||

క. దిక్కులకుఁ గొంద ఱరుగుం, డక్కడ జల మరసి యిచటి కరుదేరంగా
జొక్క మగుచోటి కరుగుద, మిక్కడున కేల వెఱవ నేఁ గలుగంగన్. ||80||

వ. అని యగ్గజేంద్రుఁ డగ్గజంబులలోన నధికజవసత్వంబులు గలయేనుంగులఁ గొన్నిటిని దిక్కులకు నీ రారయం బంచిన నవియునుం బోయి జలం బెందునుం గానక తిరుగ నొక్కమహానాగం బాగజేంద్రునిఁ గదియం జని యిట్లనియె. ||81||

ఉ. ఇన్నిదినంబు లయ్యును గజేశ్వర చంద్రసరోవరంబు నా
నెన్నిక కెక్కినట్టికొల నేర్పడి యున్నది గాన మైతి మీ
యున్నవనంబుపొంతఁ గమలోత్పలకైరవహల్లకాదిచం
చన్నవపుష్పసౌరభవిశంకటశీతపయఃప్రపూర్ణమై. ||82||

చ. కురువకతింత్రిణీలికుచకోమలతాలతమాలసాలకే
సరకదళీలవంగపనసక్రముకార్జుననారికేళని
ర్జరకనకామ్రవంశముఖచారుమహీరుహపంక్తిచేత సు
స్థిరతర మైనయక్కొలనితీరము సొంపు వహించు నెంతయున్. ||83||

గీ. జమ్ము ముమ్మర మశ్వత్థసమితి యమిత, మబ్జములు కేతకంబులు నపరిమితము

లధిప మన కుండ మంచిచో టబ్బె నేఁడు, వేగ విచ్చేయు మన మదద్విరదవిభుఁడు. ||84||

వ. నితాంతసంతుష్టాంతరంగుం డగుచు నచ్చోటికిఁ గదలి పోవ నుత్సహించుచుండునంతట నీ రారయం బోయినగజంబులుఁ జనుదెంచి నిలిచి చంద్రసరోవరంబుం గాంచి వచ్చితి మని విన్నవించిన శతసహస్రసంఖ్యలు గల గజంబులఁ గూడుకొని సంరంభ విజృంభితుండై కదలునట్టిగమనవేగంబున. ||85||

సీ. పాదఘట్టన నేల భార మగ్గల మైన, మ్రగ్గి దిగ్గజములు మ్రొగ్గి పడఁగ
నురువడిఁ బాఱుచో నెరసినతరు లెల్లఁ, దిట్టలై మహిఁ జాఁపకట్టు వడఁగ
ఘీంకారరవము సంకీర్ణ మై పర్వఁగ, దండుకొండలు ప్రతిధ్వనుల నీనఁ
గర్ణజానిలమున గగనభాగమునకుఁ, దేలి మేఘంబులు దూలి పోవ

గీ. దేవసైన్యంబులకు నోడి దితిజకులము, నిలువఁ జో టెచ్చటను లేక జలధి చొరఁగఁ
బాఱుతెంచినచందమై భద్రకరులు, త్వరితగమనంబునను సరోవరము చేరి. ||86||

గీ. అట్టి సంరంభగమనంబునందు నందుఁ, గలశశకంబులు తత్పాదఘట్టనమున
మంది మృతిఁ బొందుటయుఁ జింత నొంది శశక, నాయకుండు శిలీముఖనాముఁ డొకఁడు. ||87||

వ. తా నరణ్యంబునం గలశశకంబుల కెల్లను రాజు గావునఁ దనబంధుప్రీతంబు మృతిఁబొందుటకుఁ బరితప్తాంతఃకరణుం డగుచుఁ జింతించుసమయంబున నతనియమాత్యులు కొందఱు దైవయోగంబున శేషించినవార లచ్చటికిం జనుదెంచి యభివందనంబు లాచరించినం గన్నీ రొలుక వారలం గనుంగొని శిలీముఖుం డిట్లనియె. ||88||

చ. వఱపు జనింప నేల యనివారణ వారణపంక్తు లింతగా
బఱవఁగ నేల యిట్లు గలబాంధవు లందఱు గాలిధూళిగా
నుఱక విధాత యేమిటికి నుండఁగఁ జేసెను నాదుజీవనం
బెఱుఁగఁగ నేర నైతి నుతిహీనుల కెక్కడి వేశుభంబులున్. ||89||

వ. అని యిట్లు చింతాక్రాంతుండై యున్నతనయేలికం జూచి బహువృత్తాంశవిదుండగు విజయుం డనునమాత్యుం డిట్లనియె. ||90||

ఉ. చచ్చినవారికిన్ వగవఁ జయ్యన వారలు లేచి క్రమ్మఱన్
వచ్చుట లేమి దెల్ల మిఁక వారణముల్ మగుడంగ నింతగా
వచ్చిన నున్నవారము నవశ్యముఁ జత్తుము గాన దీనికిన్
జెచ్చెరఁ జింత సేయుము విశేషమతిం బ్రతుకం దలంచినన్. ||91||

వ. అనినం దెలి వొందినచిత్తంబుతోడ సుముఖుం డగుచు శిలీముఖుండు దనయమాత్యుండగువిజయున కిట్లనియె. ||92||

క. గిరిగహ్వరముల కొండెను, ధరణీవివరముల కొండెఁ దడయక చని య
య్యిరవుల నొరుగుద మనినన్, వెర వగునది మనకు ననుచు విజయుం డనియెన్. ||93||

గీ. ఏమఱుటఁ జేసి యిటువంటియెడరు పుట్టె, మోసపోయితి మెఱిఁగిన మోస గలదె
నెలవు విడువక నిలువంగవలయుఁ గాక, పందతనమునఁ బాఱు టేపౌరుషంబు. ||94||

వ. అనిన శిలీముఖుం డిట్లనియె. ||95||

గీ. నిన్నుఁ గడచినట్టినిజ మైనహితుఁడును, నీతియుతుఁడుఁ గలఁడె నిర్మలాత్మ
జయము నాకుఁ గలుగు సమధికోపాయంబు, తలఁపు నీవు నాకుఁ గలఫలంబు. ||96||

వ. అనుమాటకు విజయుం డిట్లనియె. ||97||

క. దేవ నను భారపెట్టితి, గావున నాసామజములకడకుం జని యా
త్రోవ మనమీఁద రాకయె, పోవునుపాయంబు చేసి పుచ్చెదఁ గడఁకన్. ||98||

వ. అని యతం డాప్రొద్ద కదలి పోయి చంద్రసరోవరతీరంబున నున్న యగ్గజయూథంబులం బొడగని దనమనంబున. ||99||

సీ. చేరినఁ జేసాచి చెనకెడుగతి దంతి, నిజకరంబునఁ బట్టి నేలఁ గలపు
నొక్కింత మూర్కొన్న యోజమై, నురగంబు గదియఁ బోయినమాత్రఁ గఱచి చంపు
మేలమాడెడువాఁడుపోలె వినోదంబు, వెలయ నవ్వుచు మహీవిభుఁడు చెఱుచు
నత్యంతవినయసాంగత్యంబు మెఱయంగఁ, గూడి దుర్మార్గుండు గీడు సేయుఁ

గీ. గాన నాకు వీనిఁ గదియంగ నేలంచుఁ, జెంత నున్న శైలశిఖర మెక్కి
నిక్కి యోగజేంద్ర నీకు సేమమె యన్నఁ, దొండ మెత్తి చూచెఁ గొండమీఁదు. ||100||

వ. చూచి సూక్ష్మరూపంబున నున్న యాచెవులపోతుం గనుంగొని గజేంద్రుండోరీ నీ వెవ్వండ వెచ్చటనుండి యిచ్చటికిం జనుదెంచితి వనిన నతఁడు నా పేరు విజయుండని యిట్లనియె. ||101||

గీ. ఓషధులఁ బ్రోచి జీవుల నుద్ధరించు, కైరవాప్తునిదూత నిక్కడకు నన్ను
నతఁడు పుత్తేర వచ్చితి ననీనఁ గజము, కార్య మే మిచ్చటను మమ్ముఁ గనుట కనిన.
||102||

వ. అగ్గజశ్రేష్ఠునకు విజయుం డిట్లనియె. ||103||

చ. పెఱికినయాయుధంబు గొని భీతిలఁగాఁ బొడువంగఁ జూచినన్
వెఱవక దూత స్వామిహితనిశ్చితకార్యము పల్కు టొప్పు న
త్తెఱఁగున వాఁడు రాజునకుఁ దెల్లమి పుత్త్రసమానుఁ డట్లకా
నెఱుఁగుము నన్నుఁ జంద్రునకు నిష్టతనూభవుఁగా మనంబునన్. ||104||

వ. కావున నేను నిజంబు పల్కెద నాకర్ణింపుము. ||105||

క. ఎదిరితనసత్త్వ మెఱుఁగక, మదమున వైరమ్ము గొన్న మతిహీనునకుం
దుదిఁ గీడు పొందకుండునె, వదలక యివ్విధముఁ దెలియవలయున్ మీకున్. ||106||

క. ఈకొలను చంద్రుపేరన్, బ్రాకటముగ మున్ను కలిగె బహుపక్షికుల
వ్యాకీర్ణతటసమీపా, నోకహసురసిద్ధసాధ్యనుతిపాత్రం బై. ||107||

క. ఇందులకుం గావలిగాఁ, బొందుగ మ మ్మునిచినాఁడు బుధజనకుఁడు మ
మ్మిందఱను మట్టి చంపితి, రిందునితో వైరపడఁగ నెంతటివారల్. ||108||

క. శశికి వంశ్యుల మగుటను, శశకము లనఁ బరఁగి ధాత్రిఁ జరియింతుము క
ర్కశహృదయులార మీకును, వశ మగునే నిలువ ననిన వారణ మనియెన్. ||109||

క. ఈతెఱఁ గెఱుఁగక వచ్చితి, మీతెరువున నడవ మింక నేఁగెద మిదె మీ
రీత ప్పోర్వఁగఁ దగు నన, మాతంగమునకు శశము మఱియుం బలికెన్. ||110||

క. ఈయపరాధంబున కీ, రేయి కళానిధికి మ్రొక్కి ప్రియమున ననుపన్
బోయెదవుగాక యనుటయు, నాయేనుఁగు నీయకొనియె నౌగా కనుచున్. ||111||

ఉ. అంతటఁ బ్రొద్దు గ్రుంకుటయు నాశశకంబు గజేంద్ర రోహిణీ
కాంతునికొల్వు చూచుటకుఁగాఁ దోడి తెచ్చితిఁ జూడు మంచు ని
శ్చింతతఁ జేరి దంతికి శశిప్రతిబింబముఁ జూప మ్రొక్కుచో
రంతులు చిత్తగింపు మపరాధము సైపు మటంచు వేడుచున్. ||112||

క. ఆచెవులపోతు కరిపతిఁ జూచి శశాంకుండు కరుణసొంపున నిన్నున్
గాచి విడిచి యనిపెను సం, లోచింపక వేగఁ బొమ్ము కోరినయెడకున్. ||113||

క. వచ్చినతెరువునఁ బోయిన, వచ్చుఁ జుమీ చేటు కాన వచ్చినపని నే
మచ్చికఁ జెప్పితి ననుటయు, నెచ్చరికన్ గరివిభుండు నెఱుఁగుదు ననుచున్. ||114||

క. గజయూథంబులు గొలువఁగ, గజనాథుఁడు గదలెఁ దీవ్రగమనంబున న

వ్విజయముఁ గైకొని చెలఁగుచు, విజయుం డనుశశక మేఁగె విభుఁ డున్నెడకున్. ||115||

వ. చనుదెంచి తత్పాదంబులకుం బ్రణామం బాచరించి దేవా గజయూథంబులు మనమీఁద రాక యుండునట్టియుపాయంబును సరోవరతీరంబున నిలువనేరక దూరంబరుగునట్టితెఱంగునుం జేసి వచ్చితి నెలవు దొలంగక సుఖస్థితి నుండుం డనిన నవ్విజయుం గౌఁగిలించుకొని ప్రీతుండై బహువిధంబులఁ బ్రశంసింపుచు నచ్చోటు కదలక శిలీముఖుండు సుఖంబున నుండె. ||116||

క. కావున నీయల్పుఁడు ప్రజ, నేవెరవునఁ బ్రోచు టరిది హీనునిఁ బతిఁగా
సేవింప శశ కపింజల, భావంబునఁ జేటు గల్గుఁ బరమార్థ మిలన్. ||117||

వ. అనినఁ బక్షులు మాకు నక్కథ వినవలయుఁ జెప్పు మనిన వృద్ధకాకం బిట్లనియె. ||118||

చ. ఒక పెనుమ్రానికొమ్మతుద నొప్పగుగూఁట వసింతు నేను దా
నికి నట క్రిందితొఱ్ఱఁ దగ నిల్చి కపింజల ముండు నున్నచో
నకుటిలమిత్త్రభావమున నర్మిలి నాహృదయంబు దాని పైఁ
బ్రకటము గాఁగ నిద్దఱము పాయక యుండుదు మెల్లకాలమున్. ||119||

గీ. అట్లు మెలఁగంగ నొక్కనాఁ డాఖగంబు, పొసఁగ మేఁతకునై పోయి మసలుటయును
గొందలంబున వెదకంగఁ గోరి పోవ, వెనుక నాపక్షి యుండెడునునికిపట్టు. ||120||

వ. దీర్ఘకర్ణుం డనుపేరం బరఁగుశశకంబు చొచ్చికొనియున్నసమయంబున నాపక్షియుం జనుదెంచి యిట్లనియె నే నుదరపోషణార్థం బరిగి వచ్చునంతకు నాయిల్లు చొరఁ దగ వగునే వెడలు మనిన దీర్ఘకర్ణుం డిట్లనియె. ||121||

గీ. విడిచిపోయినయింటికిఁ బుడమిఱేఁడు, లేనిధరణికి మగదిక్కు లేనిసతికిఁ
గడఁక నెవ్వనికిని నాస గాకమాన, దేను బలవంతుఁడను నీకు నేల విడుతు. ||122||

క. నా కిప్పు డుండ నర్హం, బీకోటర మేల విడుతు నిలఁ జెఱువులుఁ బ
ద్మాకరములుఁ గూపంబులుఁ, గైకొన్నవి వారిసొమ్ముగా మను పనియెన్. ||123||

వ. మనుస్మృతిమార్గంబు గలదు గావున నే నిచ్చోటు విడువ ననినఁ బక్షి యిట్లనియె. ||124||

క. మొగమోట లేక నాయి, ల్లగు నని గైకొనఁగ నీకు నర్హమె యిచటన్
దగవునకు రమ్ము లేదా, జగడం బగు నీకు నాకు శత్రుత్వమునన్. ||125||

వ. అనుటయు దీర్ఘకర్ణుండు తగ వనినం గా దనవచ్చునే రమ్మని వెడలిన నాపక్షియుందోడన కదలునప్పు డీయాశ్చర్యంబు నేనునుం జూచెదఁ గాకనుచు నింతనంతం జనుచుండ నవి గొంతద వ్వరిగి యరిగి మనకుం దగవు చెప్పం దగువా రెవ్వరనినఁ బక్షికి శశకం బిట్లనియె. ||126||

క. యమునానదీతటంబునఁ దమసత్యవ్రతుఁడు గలఁడు దధికర్ణుఁ డనన్
గ్రమ మెఱిఁగినమార్జాలము, తెమలక మన మతని నడిగి తెలియుద మనినన్. ||

127||

వ. కపింజలం బిట్లనియె. ||128||

క. పిల్లి కడుఁ గ్రూరహృదయం, బెల్లప్పుడు నమ్మఁ బోల దే నెఱుఁగుదు నీ
యుల్లమున కెట్లు గలిగెన్, జెల్లంబో నమ్మి కనినఁ జెప్పం దొడఁగెన్. ||129||

క. ఆచారవంతుఁ డుత్తముఁ, డీచేరువవార లెల్ల నెఱుఁగుదు రతనిన్
నాచేరువగా వెఱవక, లే చనుదె మ్మనినఁ బక్షి విని యిట్లనియెన్. ||130||

గీ. భయము నీకు నాకుఁ బరఁగంగ నేకంబు, నాకు వచ్చుకీడు నీకు రాదె
చెప్పఁ దగినబుద్ధి చెప్పితిఁ గాకంచు, నదియు నదియుఁ గదలి కదియఁ జనక. ||131||

వ. ఎడదవ్వుల నిలిచి దధికర్ణు నుద్దేశించి. ||132||

క. ఇరవునకునై వివాదం, బిరువురకుం గలిగి యిచటి కేతెంచితి మీ
వరుసను సమచిత్తుఁడవై, వెరవున మముఁ దీర్చి పంపు వేగం బనినన్. ||133||

వ. విని యల్లన తల యెత్తి చూచి దధికర్ణుం డిట్లనియె. ||134||

గీ. మున్నువలెఁ గాదు మిక్కిలి ముసలి నైతిఁ, గదిసియుండినయది గాని కాన రాదు
వాటముగ నంతదూరంపుమాట వినను, మిగుల నింద్రియవైకల్య మగుటఁ జేసి. ||
135||

క. నను విశ్వసించి చేరం, జనుదెం డని పలుక నవియుఁ జకితస్థితి నొ
య్యనఁ గదియ వెఱవ నేటికిఁ, బనివడి యిట వచ్చి ప్రకృతిబాంధవు లయ్యున్. ||
136||

క. ధర్మంబు చెఱుపఁ జెఱుచును, ధర్మము రక్షించువానిఁ దా రక్షించున్
ధర్మంబు చెడక యుండను, నిర్మలమతి నడపవలయు నిశ్చలనియతిన్. ||137||

క. ధర్మంబు పరమమిత్త్రుఁడు, ధర్మము వెనువెంట వచ్చుఁ దక్కినధనముల్
కర్మాయత్తశరీరము, నిర్మూలం బైనచోటనే వసియించున్. ||138||

గీ. ఇట్టిమాట లెల్ల విని నిజంబులు గాని, యధమవృత్తిఁ గల్లలాడ నేను
గల్లలాడునట్టికష్టుఁ డెవ్వం డైన, మొనసి నరకకూపమున వసించు. ||139||

క. తలఁప నహింసకు మిగులం, గలిగినధర్మంబు లేదు గావున నే నీ
తెలివిని దగ జీవాత్మం, దలఁపుచు నున్నాఁడ నొండు దలఁపనిబుద్ధిన్. ||140||

క. పరభామఁ గన్నతల్లిఁగఁ, బరధనముం బెంకు గాఁగ భావింపుచు స
త్పురుషుండు సర్వజీవుల, నిరతముఁ దనయాత్మఁ గాఁగ నెమ్మదిఁ జూచున్. ||141||

గీ. సకలభూతసమితి సౌఖ్యదుఃఖంబులు, తనవిగాఁ దలంచుతత్త్వవిదుఁడు
జన్మమృత్యుభయవిచారంబు దిగఁ ద్రోచి, లలితగతిని మోక్షలక్ష్మిఁ జెందు. ||142||

వ. అట్లు గావున. ||143||

గీ. ఎవ్వరికి హింస చేయక హితము చేసి, నాఁడునాఁటికిఁ జాంద్రాయణవ్రతంబు
సలుపుచున్నాఁడ నాతపోబలము కలిమి, నడుగుఁ డేమైనఁ జెప్పుదు నభిమతములు. ‖144‖

క. అని తమ్ము నమ్మఁ బలికిన, విని వెఱవక చేరఁ బోవ వేగమె రెంటిన్
మునుగాళ్ల నడఁచి వానిన్, దినియెన్ గ్రూరాత్ము నమ్మతింతురె యెందున్. ‖145‖

వ. కావున నీయల్పుండు రాజ్యార్హుండు గాఁ డని యావృద్ధకాకంబు పలికినం బక్షులు విని యిది నిజంబు పలికెం దప్ప దని యాయులూకంబును రాజ్యాభిషేకంబునకుందొలఁగించి పక్షు లయ్యైదిక్కులకుం జెదరిపోయినఁ దదనంతరంబ యయ్యులూకంబు వృద్ధకాకంబుకడకుఁ జనుదెంచి రోషసంరక్తలోచనంబులు మెఱయ నుద్ధతం బగుచు నిట్లనియె. ‖146‖

క. నీ కేమికీడు చేసితిఁ, గాకమ రాజ్యార్హుఁ డితఁడు గాఁ డని నన్నున్
గైకొనక పలికి తల్పుఁడ, నై కానంబడినభావ మది యెయ్యదియో. ‖147‖

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. ‖148‖

సీ. తొడరి వాఁడిశరంబు దూఱి పాఱినగంటి, మంత్రౌషధంబుల మాన నేర్చుఁ
బరశుఖండితమహాపాదపోన్నతశాఖ, జిగి మించఁ గ్రమ్మఱఁ జిగురు వెట్టు
దర్పితభయదోగ్రదావాగ్నిశిఖలచే, మాడినతృణ మెల్ల మగుడ మొలచు
నిష్ఠురోక్తులచేత నెఱిఁ జెడ్డకార్యంబు, మగుడ నెన్నండును నిగుడకుండుఁ

గీ. గాన నాకుఁ బక్షిగణము లనుష్ఠించు, ప్రాభవంబు చెఱుపఁబడియెఁ గాన
నోరి మీకు మాకు వైరంబు వాటిల్లె, ననుచు గూబ చనియె నాగ్రహమున. ‖149‖

వ. అదియ కారణంబుగా నులూకంబులకుఁ గాకంబులకు సహజవైరంబు వాటిల్లె నని చిరంజీని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. దేవా మును చెప్పంబడినషాడ్గుణ్యంబులలోన సంధివిగ్రహంబు లిప్పటికిఁ బ్రయోజనంబులు గా వాసనయానద్వైధీభావసమాశ్రయంబులు విచారణీయంబు లనిన విని యతం డాసనక్రమం బెట్టి దనిన. ‖150‖

గీ. వినుతుఁ డధికుఁడై కడుసమీపమున నున్న, హీనబలునకుఁ దనయున్నచోన యునికి
కడుఁబ్రమాదంబు గావున గాడు మనకు, సబలునకు నైన నొప్పు నాసనగుణంబు. ‖151‖

క. యానంబు గదలి పోవుట, గాన బలము లేని మనకుఁ గా దదియుం బెం
పూనినద్వైధీభావము, ధీనిరతులు ధనసమృద్ధిఁ దీర్పఁగవలయున్. ‖152‖

గీ. చిరసమాశ్రయవర్తన స్థిరతఁ జేసి, శత్రువరులను గెలుచుట సంశ్రయంబు
తద్గుణంబులు దెలిసి యుద్దండరిపుల, మూల మడఁచిన వారలు మున్ను గలరు. ‖153‖

క. ఒడలికి నలజడి యైనన్, గడఁగి సమాశ్రయము నేన కావించెద ని
ప్పుడు వైరు లధికు లైనన్, దడఁ బఱచెద నాదుబుద్ధి తాలిమి పేర్మిన్. ‖154‖

క. బలవంతు రైనశత్రులఁ, బలువురనేనియును బుద్ధిబలమున గెలువన్
వలనగు యాగార్థము ధూ, ర్తులచే విప్రుండు వంచితుం డగుభంగిన్. ॥155॥

వ. అనినఁ గాకప్రభుం డత్తెఱం గెఱింగింపు మనినఁ బ్రధానాగ్రగణ్యుం డగుచిరంజీవి యిట్లనియె. ॥156॥

సీ. యజ్ఞార్థ మనుచు ధరామరుఁ డొక్కఁడు, కొని యొకమేషంబుఁ గొంచు రాఁగఁ
దెరువున దుర్జనుల్ దృష్టించి తమలోన, మోసపుత్తము గాక ముని నటంచుఁ
గడునిర్దయాత్ముండు గా కుర్వి విప్రుండు, వెఱవక హింస గావించు టెట్లు
గనుఁగొన్నమా కెల్లఁ గనికరం బయ్యెడు, దీనిఁ జంపఁగ సమ్మతించుట కిది

గీ. యనఁగ నమ్మి చీంబోతుఁ దా నచటఁ గట్టి, యాతఁ డాచమనార్థమై యరుగఁ దడవ
సరభసంబునఁ జీబోతుఁ జంపి తినిరి, బుద్ధిగలవారు గెలువ నోపుదురు పరుల. ॥157॥

ఉ. కావున నేను శాత్రవనికాయము గెల్చెద సాహసంబుతో
నావచనంబు నమ్ముఁడు మనంబున నింతయుఁ జింతదక్కి నే
జీవముఁ బాసినట్టు గతిచేడ్పడి యుండెద రక్తపూరముల్
జేవురుచాయగా మెడలఁ జిప్పిలఁ జల్లుఁడు చల్లి యత్తఱిన్. ॥158॥

గీ. మున్ను చచ్చినకాకులమూఁక నడుమ, నన్నుఁ బడవైచి తొలఁగి మిన్నక చనుండు
నే సమాశ్రయ మొనరించి మోసపుచ్చి, వత్తు ననుటయు నా మేఘవర్ణుఁ డపుడు. ॥159॥

గీ. ఆచిరంజీవిఁ జెప్పినయట్ల చేసి, తానుఁ దనవారు నవ్వల తరువుఁ బాసి
తొలఁగి తనమంత్రి పన్నినయలఘుకార్య, మాత్మఁ దలపోయుచుండె నయ్యవసరమున. ॥160॥

ఉ. పొంగినవేడ్కతోడ మును పూర్వదిశాంగనఁ గూడి యుంటి నా
కుం గలరాగ మెల్ల ననుకూలతఁ జూపెద నంచుఁ బశ్చిమా
శాంగనఁ జేరెనో యనఁగ నస్తగిరిన్ రవి చేరి క్రుంకినన్
నింగియు నేలయుం దమము నెక్కొన దిక్కులఁ గప్పె నొప్పులన్. ॥161॥

వ. అయ్యంధకారంబున జిరంజీవి తాను మున్నున్నవటమహీరుహంబుక్రింద మృతకాక మధ్యంబునం బడి రక్తంబునం దొప్పదోఁగి యెఱకలు విచ్చి నేత్రంబులు మూసికొని మృతిం బొందినచందంబున డెందంబుకొందలం బడపుకొని యున్నసమయంబున నక్కడ నుపమర్దనుండు తనమంత్రులం గనుంగొని యిట్లనియె. ॥162॥

గీ. శత్రునిశ్శేషముగఁ జేసి చంపకున్న, నొకఁడు దప్పిన మన కది యొప్పకుండు
గాన వేగంబ యామట్టికడకుఁ బోయి, వెదకి చంపుట గార్య మీవేళ ననిన. ॥163॥

వ. అప్పలుకు లాకర్ణించి యతనిమంత్రు లేకవాక్యంబుగా నిట్లనిరి. ॥164॥

ఉ. దేవర నీతివాక్యము సుధీవిభవాఢ్యులు మెచ్చ నాడితౌ
పోవుట మేలు వాఁ గదలి పోయి వటం బరకట్టి చుట్టునుం
గావలి వెట్టి చొచ్చి యొకకాకముఁ గానక కాకు లన్నియున్

జీవములం దొఱంగె నని చెప్పఁగఁ గ్రమ్మఱి పోవునత్తఱిన్. ||165||

వ. అవ్విధం బంతయు నెఱింగి చిరంజీవి తనలో నిట్లని వితర్కించె. ||166||

గీ. మొనసి చేయవలయు మొదల నుద్యోగంబు, చేసెనేని కార్యసిద్ధిఁ బొందఁ
జేయవలయుఁ గానఁ జేసెద నని చిరం, జీవి నిశ్చయించి చింత దక్కి. ||167||

వ. ఉన్న సమయంబున. ||168||

క. కాకంబు లెల్ల మడిసెం, గా కిచ్చట నొకటి యైన గలిగెనె యనుచున్
గాకారు లరుగునంతట, నాకాకము కావు కావు మని యెలుఁగింపన్. ||169||

వ. ఇట్లు గూసినచిరంజీవికూత విని యులూకంబులు పోక మగిడి వచ్చి యచ్చోటు వెదకి చిరంజీవిఁ బట్టుకొని పోయి తమయేలిక యగునుపమర్దుముందటం బెట్టిన గనుంగొని యతండు నీ వెవ్వఁడ వనిన నతండు నాపేరు చిరంజీవి యనుటయు నోరీ నీవు మేఘవర్ణునకుఁ బ్రధానాగ్రగణ్యుండ వేతెఱంగున నిట్టివాఁడ వైతి వనిన జిరంజీవి యతని కిట్లనియె. ||170||

సీ. అవధరింపుఁడు నన్ను నమ్మేఘవర్ణుండు, దప్పక కార్యంబు చెప్పు మనిన
నుపమర్దభూపాలుఁ డుగ్రుండు సాహసి, యధికబలప్రతాపాన్వితుండు
సరగున మన మేఁగి శరణంబు చొచ్చిన, నతఁడు నీ కెంతయు హిత మొనర్చు
నని బుద్ధి చెప్పిన నతనిచిత్త మెఱింగి, యనుచరవర్గంబు లాగ్రహించి

గీ. యోరి పగవారిపక్షమై నోరికొలఁది, నోడితివి దీనఁ జే టగుఁ గుడువు మనుచుఁ
జరణఘాతంబులను మేను చఱచి మట్టి, చంచుపుటములఁ గఱచి నొప్పించి చనిన. ||171||

క. దిగ విడువక ప్రాణంబులు, తగ నాకంఠమున నిలిచి తల్లడపఱిచెన్
దెగ నడవుఁడు మీరైనను, సుగతికిఁ జనునట్టిభంగి చొప్పడ నన్నున్. ||172||

వ. అనుటయు నుపమర్దుండు రక్తాక్షుండు మొదలయినతనయమాత్యులం గనుంగొని వీనినేమి సేయుద మనిన నందు రక్తాక్షుం డిట్లనియె. ||173||

ఉ. ఈతఁ డసాధ్యశత్రుఁ డని యించుకయు న్మతి లేక వీని దు
ర్నీతిఁ గృపాకటాక్షమున నిల్పఁగఁ జూచెదు గాని మీఁద న
త్యాతురతం బ్రమాద మని యాత్మ నెఱుంగవు వీనియున్నయా
రీతి నిజంబు గాదు ప్రహరింపుఁడు పంపుఁడు కాలుప్రోలికిన్. ||174||

గీ. వీఁడె కాఁడు హీనవిమతుఁ డైనను నొచ్చి, చిక్కినపుడ వేగఁ జెఱుపవలయు
గరుణఁ గాచెనేని కాలాంతరంబునఁ, బ్రతిఘటించి వాఁడె పగ యడంచు. ||175||

వ. అనుటయు నుపమర్దనుండు క్రూరాత్ముం డనుతనయమాత్యు నడిగిన నతం డిట్లనియె. ||176||

క. శరణము జొచ్చినవానిన్, బరిమార్చినయతని కధికపాపం బనుచున్
బొరిఁ జెప్పు ధర్మశాస్త్రము, పరమకృపం గావు వీనిఁ బక్షికులేంద్రా. ||177||

వ. అనిన నతండు దీప్తాక్షుం డనునమాత్యుం గనుంగొని నీమదిం దోఁచిన కార్యంబు చెప్పుమనిన నతం డిట్లనియె. ||178||

చ. అనఘ యెఱుంగ వెందు శరణాగతుఁ జంపినచోటు చెప్పఁగా
వినవె కపోతమున్ శరణు వేఁడిన నాత్మశరీరమాంసమున్
గోను మని బోయ కిచ్చె శిబి క్రొత్తగ విన్నది చెప్ప నేల యొ
ప్పును మును వైశ్యచోరులకుఁ బుట్టినవాదము చిత్తగింపుమా. ||179||

వ. అనుటయుఁ దత్కథాక్రమం బెట్టి దనిన నుపమర్దున కతం డిట్లనియె. ||180||

ఉ. ము న్నొకపట్టణంబునఁ బ్రమోదమునన్ ధనగుప్తనామసం
పన్నుఁడు వైశ్యుఁ డుండు నొకభామిని వానికిఁ జంద్రరేఖ నా
నెన్నిక కెక్కి యొప్పుఁ గమలేక్షణ రూపవిలాసవిభ్రమో
త్పన్నవయోవిభాసి కులభామలయొప్పుఁ దృణీకరింపుచున్. ||181||

గీ. మెలఁగు నాసతి దనపతి మిగులవృద్ధు గాన వెన్నఁడు నొల్లక కదియనీక యున్నయెడఁ జోరుఁడొకఁడు వారున్నయిల్లు, కన్న మిడి చొచ్చి ధనమున్నకందు వరయ. ||182||

వ. ఆచోరుండు నలుదిక్కులం బరికించునప్పు డనర్ఘ్యమణికనకభూషణాలంకృతయై మృదుతల్పంబునం దనపురుషునొద్దఁ బరాఙ్ముఖియై నిద్రించునంగనాతిలకంబుంబొడగని నాకు నితనిమందిరంబున ధనంబు వెదక నేల యివ్విభూషణంబులలోన నొక్కతొడవు నాకుఁ జేపడిన నంతియ చాలు నని దీప్తజ్వాలాజాలంబులకుం దగిన తదీయాభరణకాంతు లినుమడింప నక్కంబుకంఠికంఠాభరణం బపహరింపం గరంబు చాఁచిన. ||183||

క. తొడగినతొడవులదీప్తులు, తొడిఁబడి చీఁకట్లు దూలఁ దూలఁగఁ దనపైఁ
దొడరినహస్తము సోకినఁ, బడఁతుక మేల్కాంచి చూచి భయకంపితయై. ||184||

వ. తనజీవితేశ్వరుం డున్నదిక్కున కభిముఖియై. ||185||

సీ. కరికుంభములకంటెఁ గడుసైనచనుదోయి, యుగ్మలి బిగియార నొత్తి యొత్తి
బిసకాండములకంటెఁ బసమించుకరముల, నతివ యంతంతెకు నలమి యలమి
పల్లవంబులకంటె బాగైనకెంగేల, లలితాంగి యల్లన తెలిపి తెలిపి
పికనాదమునకంటెఁ బెంపారు నెలుఁగున, బింబోష్ఠి పలుమాఱు పిలిచి పిలిచి

గీ. తెలుపునంతట మేల్కని తెలివి నంది, తనకుఁ బ్రియకాంత చేసినధన్యతకును
మేను పులకాంకురంబుల నీనుచుండ, మెలసి సౌఖ్యాంబునిధిలోన నోలలాడి. ||186||

వ. ఆవైశ్యుండు కొండొకసేపున కాకుటిలకుంతల కిట్లనియె. ||187||

క. ఏకాలంబున వెనుకను, నీకౌఁగిలి నాకు నబ్బ నేరదు భాగ్యం
బోకొంత నేఁడు గలిగెను, మేకొనుటకు దీని కేనిమిత్తము చెపుమా. ||188||

వ. అనిన నయ్యింతి భయముకతనం బలుకక నిజకటాక్షవీక్షణంబులం గరాభినయసంజ్ఞాభావంబులం దెలుపం దెలియక యీలేమ యిటు సేయుటకుఁ గతం

బెయ్యదియని నలుదిక్కులం గనుంగొన నప్పుడు తనవెనుకదిక్కున నొదిగియున్న చోరునిం గనుంగొని యిట్లనియె. ||189||

ఉ. ఈరమణీలలామ నను నెప్పుడు వృద్ధుఁ డటంచు దగ్గఱం
జేరదు నేఁడు నిన్నుఁ గని చెందినభీతిని గౌఁగిలించుటన్
హారివిశేషసౌఖ్యముల నంది కృతార్థుఁడ నైతిఁ గావునన్
నారుచిరార్థసంపద గొనం దగు నిచ్చెదుఁ బుచ్చుకోవనా. ||190||

వ. అనినఁ జోరుం డిట్లనియె. ||191||

చ. కలధన మెల్ల దేవుకొని గ్రక్కునఁ బోయెద నంచు వచ్చి నీ
యలఘుమృదూక్తుల న్మనము హర్షముఁ జేయుట నర్థ మొల్ల ను
గ్మలి విను నేఁటియ ట్లితనిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి రమింపకున్న నన్
దలఁచినవేళ వచ్చి మొగ తప్పక మ్రింగుదు నంగిటం బడన్. ||192||

వ. అనిన వైశ్యుం డతని కిట్లనియె. ||193||

క. ఉపకారంబునకును బ్ర, త్యుపకారము సేయ కుంట యుచితమె నీ వీ
యపరిమితార్థముఁ గొని చను, నెప మేమియుఁ బలుక కనుచు నిలయమునందున్. ||194||

వ. తనకుం గలిగినధనం బంతయు నతనిముందటం బెట్టి నీ వేమియుం బెనంగక కొనిపొమ్మనిన నతం డేమియు నొల్లక న న్నీపక్షంబు తుదముట్టం జూడు మనుచు నేమియు ముట్టక చనియెఁ జోరవ్యవహారంబు జీవనంబుగా నొడలెత్తినయతండును నవ్వైశ్యునికి నుపకారంబు చేసి పోయెం గావున నీవును నీవాయసంబువలనఁ గృపగలుగవలయు ననిన నుపమర్దనుండు వక్రనాసుం డనుమంత్రిం జూచి నీతలంపునుంజెప్పు మనుటయు నతం డిట్లనియె. ||195||

క. తెగి చంపరాదు కాకముఁ, బగతురు దమలో విరోధపడిరేని శుభం
బగు మన కొకరాక్షసగో, యుగచోరులకథ వినంగ నొ ప్పగుఁ దెలియన్. ||196||

వ. అనినఁ దత్కథాక్రమం బెట్టి దని యుపమర్దుం డడిగిన నావక్రనాసుం డిట్లనియె. ||197||

చ. ఘన మగునగ్రహారమునఁ గర్మవిదుం డొకబ్రాహ్మణుండు పా
వనచరితుండు గోవులఁ బ్రవర్ధన మొందఁగ రెంటి మేపఁగాఁ
గనుఁగొని తాఁ బ్రమోదమునఁ గైకొనఁగాఁ దఱి వేచి యుండు మ్రు
చ్చునిశము నొక్కనాఁ డొకమహానిశి నొక్కఁడుఁ బోవుచుండఁగన్. ||198||

గీ. మొగులు సన్నపుఁజినుకుతో ముసురుకొనుట, మీఁదఁ జీఁకటి దట్టమై మెండుకొనుట
మనుజవిరహితమును నిశామధ్య మగుటఁ, బొదలుమనమున నాదొంగ పోయిపోయి. ||199||

సీ. ఎదురుగా నొక్కరుఁ డేగుదెంచిన వానిఁ, దరలక చోరుండు దాఁకి బెదరి
యెవ్వండ వనుటయు నే బ్రహ్మరాక్షసుఁ, డను నన్నుఁ దాఁకిన ఘనుఁడ వైన
నీ వెవ్వఁ డనుటయు నే మ్రుచ్చుఁ బొమ్మన, నింతప్రొ ద్దెచ్చటి కేఁగె దనిన

నీపురిలోన మహీసురోత్తముధేను, వులు రెండు మంచివి గలుగఁ జూచి

గీ. యపహరించుకొఱకు నరిగెద నే నన్న, నేను నతనిఁ బట్టి నిపుడు వత్తు
రమ్మటంచుఁ గదలి బ్రహ్మరాక్షసుఁడును, నతఁడు నంతఁ గూడి యతనిగృహము. ||
200||

వ. కదియం బోయి యమ్మహీదేవుగృహద్వారంబునొద్ద నిలిచి చోరునిం జూచి బ్రహ్మరాక్షసుం డిట్లనియె. ||201||

గీ. ఏను మున్ను పోయి యాయింటివిప్రుని, బట్టి భుక్తి నాకుఁ బెట్టఁ జూచి
పిదప నీవుఁ గదిసి మొదవులఁ దోలుకొ, మ్మనిన నతనిమాట కాగ్రహించి. ||202||

వ. చోరుం డిట్లనియె. ||203||

గీ. తొలుత నీవు విప్రుఁ దెలిపిన మఱి నాకుఁ, బట్ట నెట్టు వచ్చుఁ బశుయుగంబు
వారు నతనిపొరుగువారును మేల్కన్నఁ, బాఱవలసియుండుఁ బసుల విడిచి. ||204||

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. ||205||

క. చొరఁబడి గోయుగముం గొని, సరగున నే నూరు వెడలి చనునంతట భూ
సురు నీవు పట్టు మనుటయు, నరుణాక్షులు మెఱయ నతఁడు నాతని కనియెన్. ||
206||

క. పసుల మును నీవు దోలిన, ముసరిన నెవ్వగల నతఁడు ముచ్చిరుచుండన్
బస లేదు నాకుఁ బట్టఁగ, వెస నేము న్నరుగ నీవు వెనుచను మనినన్. ||207||

వ. ఇవ్విధంబున నయ్యిరువురు నొండొరులమీఁదియాగ్రహంబున మెల పెఱుంగక రొదకొట్టునంతట నాయింటిగృహపతి మేల్కని తలవాకిటికిం జనుదెంచి యర్ధరాత్రసమయంబున వచ్చి మావాకిటం బోరుచున్నవా రెవ్వ రనిన నతనికిఁ జోరరాక్షసులిట్లనిరి. ||208||

ఉత్సాహ. వెస నితండు నిన్నుఁ బట్ట వేచి వచ్చె బ్రహ్మరా
క్షసుఁ డటంచుఁ జోరుఁ డనినఁ గనలి నీపశుద్వయం
బెసఁగువేడ్క వీఁడు వేగ నిపుడు దోల వచ్చె సా
హసికవర్యుఁ డితఁడు దొంగ యంచుఁ జెప్పెఁ జెప్పినన్. ||209||

గీ. విని మహీసురవర్యుండు వితతమంత్ర, బలమునను బ్రహ్మరాక్షసుఁ బాఱఁ దోల
నంత నటమున్న చోరుండు నరిగెఁ గానఁ, బొసఁగ నహితులు దమలోనఁ బోర మేలు.
||210||

క. కావున శరణాగతునిం, గావం దగుఁ గాని చంపఁ గా దనినయెడన్
దా విని ప్రకారవర్ణుని, నీవివరము జెప్పు మనిన నేర్పున నతఁడున్. ||211||

వ. వక్రనాసుండు చెప్పినయట్ల చెప్పిన విని రక్తాక్షుండు సముత్థితుండై మ్రొక్కి యుపమర్దున కిట్లనియె. ||212||

గీ. దీనదశ దోపఁ బగతుండు హీనవృత్తి, నడఁగి బల మబ్బువేళను మడఁగఁజేయు
దృష్టముగఁ గీడు చేసిన దుష్టువలని, వినయవాక్యంబులకు మెచ్చు వెట్టివాఁడు. ||
213||

వ. అని మఱియు నిట్లనియె ము న్నిట్టిప్రియాలాపంబుల కలరి. ||214||

క. ప్రేమను జారిణి యగుతన, రామను శిరసావహించె రథకారుఁ డొకం

డీమహి నవివేకి యనుడు, నామంత్రిమొగంబు చూచి యతఁ డెట్లనినన్. ॥215॥

వ. అతం డిట్లను రథకారుని కొక్కకులకాంత గలదు దానితెఱంగు వినుండు. ॥216॥

క. నగుమొగముఁ గలికికన్నులు, బిగిచన్నులు నసదునడుము బింబాధరమున్
జిగి దొలఁకుపదతలంబులుఁ, దగి యొప్పున్ బద్మముఖికిఁ దరుణులలోనన్. ॥217॥

క. ఆపొలఁతుక పరపురుష, వ్యాపారము సేయుచుండ వరుఁ డెఱిఁగి నిజం
బేపారఁ దెలియుతలఁపునఁ, గోపం బడంచుకొని పలికెఁ గోమలితోడన్. ॥218॥

ఉ. బాలరొ నన్ను రాజు పనిపంపఁగఁ బోవుచునున్నవాఁడఁ బో
జాల నటంచు భృత్యునకు సందుల దాఁగఁగఁ బోల దెందు నే
నేల నృపాలుకొల్వునకు నేగతి వచ్చె నవస్థ యంచుఁ జిం
తాలసుఁ డైననాథునకు నంగన యిట్లనియెన్ ముదంబునన్. ॥219॥

ఉ. ఎన్నికబంట వీవు నిను నేలిక పిల్చి ప్రియంబు చెప్పినన్
సన్నక సన్నఁ బోక పెఱసన్నల సాకులు పన్ను టొప్పునే
తిన్నఁదనంబుతోడఁ బని దీర్చుక వచ్చి సుఖింతు గాని పో
కున్న నృపాలుఁ డుగ్రుఁ డదయుండు చలంబున నేమి సేయునో. ॥220॥

వ. అని ససంభ్రమంబును సకౌతుకంబునుంగా నమ్మగువ యతని మజ్జనభోజనాదులం
బరితృప్తుం జేసి తాంబూలం బిచ్చి సెజ్జకుఁ దార్చి యిట్లనియె. ॥221॥

క. తడ నోర్వవు ప్రాణంబులు, దడసి నినుం బాసి నాకుఁ దప్పదు నీకున్
బడఁతుక లచ్చటఁ గల రని, తడవును రా కున్న విడుతుఁ దనువు నిజేశా. ॥222॥

గీ. అనుచుఁ గందర్పసంక్రీడ నాత్మనాథు, నుల్ల మలరంగ నేర్పుల నోలలార్చి
చలిదియును సంబడంబును జాల మెసఁగి, ప్రొద్దు గ్రుంకెడునంతన పుచ్చె నతని. ॥223॥

క. పుచ్చి యుపనాథుఁ బిలువం, బుచ్చి యుదక మాడఁబోవఁ బోవక మగుడన్
వచ్చి యిలు చొచ్చి సూతుం, డచ్చటిమంచంబుక్రింద నడఁగినవేళన్. ॥224॥

వ. పదంపడి యక్కాంతయు. ॥225॥

చ. ఒడలికి నాడి సన్నమణుఁ గొప్పఁగఁ గట్టి సుగంధ మంతటం
బొడవడకుండ మేన నెగపూఁతగఁ బూసి వినీలకేశముల్
ముడి వడకుండఁ దీర్చి విరులుం గురువేరుఁ గదంబకంబుగాఁ
బొడవుగఁ గొప్పు పెట్టి మణిభూషణముల్ ధరియించె వేడుకన్. ॥226॥

గీ. ఇవ్విధంబునఁ గైసేసి యిందువదన, దీప్తు లడరంగ నద్దంబు తెచ్చి చూచి
తనముఖావయవంబులు తానె మెచ్చి, సుదతి యుపకాంతున కెదురు చూచుచుండె. ॥227॥

వ. అయ్యవసరంబున నుపనాథుండును నతిసంభ్రమంబున నలంకరించుకొని
దూతికానుగమ్యమానుండై పద్మముఖిమందిరంబునఁ బ్రవేశించి పర్యంకంబునందుఁ

గూర్చుండి యుండె. ||228||

క. ఆసమయంబునఁ బుష్పశ, రాసనుసామ్రాజ్యలక్ష్మి యన శృంగారో
ద్భాసితయై నిజపర్యం, కాసనమునఁ గాంత జారు నల్లన చేరెన్. ||229||

వ. ఇట్లు చేరినకాంతాతిలకంబునకుం గదిసి యతం డిట్లనియె. ||230||

ఉ. ఎప్పుడు పిల్చుఁ బద్మముఖి యెప్పుడు దానిప్రియుండు వోవు న
న్నెప్పుడు గారవించుఁ గమలేక్షణ యంచు నహర్నిశంబు
నెప్పుడుఁ గోరుచుండుదు మహిం దలపోయఁగ నేను ధన్యుఁడన్
జెప్పఁగ నేల నన్నిపుడు శీఘ్రము రమ్మని పిల్వఁ బంచుటన్. ||231||

క. అని మఱియుఁ బ్రియము చెప్పుచు, ఘనపరిరంభంబు చేసి కాంతయు నతఁడున్
మనసిజసంక్రీడలమై, ననుపమశయ్యాతలంబునం దున్నయెడన్. ||232||

గీ. మగువ కాలు చాప మగనిఁ దాఁకుటయును, నతివ యాత్మలోన నది యెఱిఁగి
వీఁడు మగఁడు గాని వింతవాఁ డెవ్వఁడుఁ, గాఁ డంచుఁ గాంత కళవళించి. ||233||

వ. విచారించుసమయంబునం గూటమితమకంబున నమ్మగువయభిప్రాయం బెఱుంగమింజేసి పరపురుషుండు దాని కిట్లనియె. ||234||

గీ. నాకు వలతొ మున్ను చేకొన్నమగనికి, వలతొ నిజము చెప్పవలయుఁ జెలియ
నోపి చెప్పకున్నఁ గోసెదఁ జూ ముక్కు, సెవులు ననిన వాని కువిద యనియె. ||235||

ఉ. ఓరి దురాత్మ నీవును బ్రియుండవె నాహృదయేశుకాలిపై
గోరును బోల వీవు ననగూఁటఁ గడున్ జపలస్వభావలై
నారులు రూపయౌవనమున న్నిలుపోపక యివ్వలవ్వలన్
జారహితంబు సేయ విభుచక్కటిమోహము మాన నేర్తురే. ||236||

వ. అదియునుంగాక. ||237||

సీ. మగఁడు దైవం బని మదిఁ దలంచినయట్టి, మగువ పుణ్యాంగన మగువలందు
విభుఁడు శరీరంబు విడిచి పోయెడివేళ, నగ్నిముఖంబున నరుగఁగాక
తరుణి యుండఁగ లేక తగనికార్య మొకటి, నేరక చేసిన నిముడుకొనుచు
సతిలేనిధర్మంబు పతికి నేయెడ లేదు, పతి వెలిగా లేదు సతికి మేలు

గీ. గాన సతియుఁ బతియుఁ గలకాల మెల్లను, దోడునీడ గాఁగఁ దొలఁగ రనిన
శయ్యక్రింద నుండి సంతోషమున రథ, కారుఁ డద్భుతంబు గ్రమ్ముమదిని. ||238||

వ. ఇట్లని తలంచె. ||239||

గీ. మిగులఁ బక్ష మైనమెలఁతుక యొకనాఁడు, ప్రియము పుట్టి యొకనిఁ బిలిచెనేని
నేమి దప్పె ననుచు నెంతయు ముద మంది, యలుక విడిచి యున్నయవసరమున. ||
240||

క. పరపురుషుండును దరుణియు, సురతశ్రమపారవశ్యసుఖసుప్తిమెయిం
గరచరణంబులు పెనఁగొనఁ, బరిరంభణకేళి నున్న భావించి మదిన్. ||241||

ఉ. ఆరథకారుఁ డల్లన నిజాంగనఁ దెల్పినఁ గన్ను విచ్చి యా
సారసనేత్ర యిట్లనియెఁ జయ్యన నీవు తొలంగు మంతకా
కారుఁడు వీఁడు మేల్కనిన గ్రక్కున నిన్నును నన్నుఁ జంపు ము
న్నారసి వీఁడె పట్టిన భయంబునఁ బోవక చిక్కి యుండితిన్. ||242||

గీ. అనిన దానినాథుఁ డటఁ బాసి తొలఁగిన, నొద్ద నిదురపోవుచున్న విటునిఁ
దెలుప వెఱచి తాను దెలియక నిద్రించు, మగువఁ గాంచి యపుడు మగఁడు కినిసి. ||243||

క. ఆమంచము తల నిడుకొని, ప్రేమంబునఁ బెద్దవీథిఁ బెట్టిన జారుం
డామగువఁ బాసి తొలఁగిన, నేమియు నన కతివఁ గొనుచు నింటికిఁ జనియెన్. ||244||

వ. కావునఁ బ్రత్యక్షదోషంబు చేసినవానిం జూచి యైన నవివేకి మంచిమాటలకుం జొక్కి మోసపోవు నని పెక్కుభంగుల రక్తాక్షుండు చెప్పిన నతనిమాట లవధరింపక యాచిరంజీవిం దోడ్కొని నిజనివాసంబునకుం జని యతని నత్యంతగౌరవంబునం గొలిపించుకొని యున్నసమయంబున నచిరకాలంబునకు నొక్కనాఁ డుపమర్దుండు సకల భృత్యామాత్యనివహంబుతోడఁ గొలు వున్నసమయంబునఁ జిరంజీవి చనుదెంచి యతనికి మ్రొక్కి యిట్లనియె. ||245||

ఉ. నీపగవానిముందటను నీగుణముల్ గొనియాడఁ గోపసం
తాపపరీతచిత్తుఁ డయి దండితుఁ జేసెను నన్నుఁ బ్రాణముల్
తీపని యుండ నొల్ల నడి తెచ్చినయీబ్రతు కేల యగ్నిలో
నేపునఁ జొచ్చి దేహము దహించెద నడ్డము రాకుఁ డెవ్వరున్. ||246||

క. తనయేలిక ముదల కొనక, గొనకొని ప్రాణంబు విడువఁ గొఱగా దనినన్
నిని రక్తాక్షుఁడు వానిం, గనుఁగొని యిట్లనియె మనసు గనుఁగొనుబుద్ధిన్. ||247||

గీ. చచ్చి యేమి సేయు దిచ్చట నీ వన్న, నతఁడు దా నులూక మగుచుఁ బుట్టి
కాకకులము నెల్ల గ్రక్కునఁ జంపుదు, గాలి వోవకుండఁ గాంక్ష దీఱ. ||248||

వ. అనిన విని రక్తాక్షుం డవ్విధంబు సేయ నీకు సాధ్యంబుగా దెట్లనినఁ దొల్లి యొక్క మూషికంబు సూర్యానిలదేవేంద్రమేరుపర్వతంబులు దనకుఁ బ్రత్యక్షంబు లైనను నెప్పటిరూపంబునె పొందెఁ గాని యుత్కృష్టజన్మంబు నొంద నేర దయ్యె ననినఁ జిరంజీవి తత్కథాక్రమం బెట్టి దనిన రక్తాక్షుం డిట్లనియె. ||249||

సీ. మునివరుఁ డొకరుండు ముఖ్యతీర్థము లెల్ల, నాడి భాగీరథి కరిగి యందు
నవగాహనము చేసి యాదిత్యుఁ డుదయించు, తఱి నర్ఘ్యజలము హస్తములఁ బట్ట
నయ్యవసరమున నాకాశవీథిగా, నొకడేగ యెలుకఁ బట్టుకొని చనఁగ
నాయెల్క విడివడి యమ్మహీసురు చేతి, యర్ఘ్యజలంబులయందుఁ బడిన

గీ. నతఁడు గనుఁగొని కౌతుకాయత్తచిత్తుఁ, డగుచు నమ్మూషికముమీఁద నిగుడుకరుణఁ
గన్య యగుఁ గాక యనుటయుఁ గాంత యయ్యె, దానిఁ దనభార్యచేతి కమ్మోని యొసఁగ. ||250||

క. ఆరామయుఁ దనకన్నకు, మారికకం టెను గరంబు మక్కువ మెఱయన్

గారామునఁ బెనుపఁగ న, న్నారీరత్నంబు యౌవనప్రాయమునన్. ||251||

వ. అతిమనోహరాకార యైనయక్కొమ్మం గనుంగొని యొక్కనాఁ డమ్మునీశ్వరుండు మనంబున నిట్లు విచారించె. ||252||

క. ఈకన్నియఁ దగువరునకు, నీకున్న రజస్వల యయి యిది వృషలి యగున్
బ్రాకటనిందాపాత్ర, వ్యాకుల యగు ననుచుఁ దనమహత్వముపేర్మిన్. ||253||

క. త్రిభువనదీపకుఁ డగునా, నభోమణిఁ దలంచిన వేగ నమ్మునిమ్రోలన్
శుభమూర్తి వచ్చి నిలిచిన, నభివందన మాచరించి యతఁ డిట్లనియెన్. ||254||

క. ఈరూపవతికి మర్త్యులు, గా కని నిలిపితిని భార్యఁ గైకొనుమీ
కోరిక నా కిది యనుటయు, నారవి విని యపుడు వేడ్క నాతని కనియెన్. ||255||

ఉ. ఏణవిలోలనేత్ర వరియింప మహాబలుఁ డైనయాజగ
త్ప్రాణుఁడు గాని కాఁ డతనిఁ బ్రార్థన సేయుము నన్ను మీఱు న
క్షీణవిభూతి నాతఁ డని చెప్పి దివాకరుఁ డేఁగినన్ దప
స్త్రాణపరాయణత్వమునఁ దాపసుఁ డయ్యనిలుం దలంచినన్. ||256||

చ. తలఁచిన నాసమీరుఁడును దత్పరతం బొడచూపి నిల్చినన్
దళితసరోజనేత్ర యిది నాకుఁ దనూభవ నీకుఁ బత్నిఁగా
నొలసి పరిగ్రహింపు మని యుగ్మలిఁ జూప మునీంద్రుఁ జూచి హా
సలలితవక్త్రుఁ డై మృదువచస్థితితోఁ బవమానుఁ డిట్లనున్. ||257||

ఉ. నా కధికుండు దేవపతి నాతుక నాయన కిచ్చినన్ దగుం
గాక మహేంద్రుఁ డైనతనిఁ గా దని యన్యుల కిచ్చు టర్హమే
నాకనివాససౌఖ్యసుమనస్సరసీరుహలోచనాశిర
శ్శ్రీకరపాదపద్మ యయి చెన్నెసలారుచు నుండు టొప్పదే. ||258||

వ. అని యిట్లు వాయుదేవుం డమ్మునీంద్రు నొడంబడం బలికి యతనిచేత ననుజ్ఞాతుండై నిజేచ్ఛం జనియెఁ దదనంతరంబ యమ్మునీంద్రుఁ డింద్రు నారాధించి తలంచిన నతండును జనుదెంచి పొడచూపి నిలిచి నన్నుఁ దలంచిన కారణం బేమి యని యడిగిన నయ్యింద్రునకు నమ్మునీంద్రుం డిట్లనియె. ||259||

చ. అతులతపస్సమాధినియతాత్ములు నధ్వరకర్తలున్ దృఢ
వ్రతులును దానశూరులును వాసవునిన్ బొడగాననేర ర
ద్భుతము దలంచినంత వృథ పుచ్చక నన్నుఁ గృతార్థుఁ జేయ వ
చ్చితి మునికోటిలోపలఁ బ్రసిద్ధుఁడ నైతిఁ ద్రిలోకనాయకా. ||260||

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబులఁ బ్రస్తుతింపఁ బ్రసన్నముఖుం డైనశతమఖునకతం డిట్లనియె. ||261||

సీ. కలికిచూపులకాంతిఁ గలువతోరణములు, పచరించినట్లున్న బాలఁ జూడు
మెఱుఁగుఁజెక్కిళ్లను మించుటద్దంబులఁ, జూపెడు నీకు నీసుదతిఁ జూడు
గురుకుచంబులు పూర్ణకుంభంబులునుబోలె, నిలిపిన ట్లున్నయీనెలఁతఁ జూడు
చిఱునవ్వు వెన్నెల శీతలామృతమట్లు, చిలుకుచు నున్న యీచెలువఁ జూడు

గీ. నమరవల్లభ నీకైన నమరుఁ గాని, నరసురాసురయక్షకిన్నరవరులకు
నీడు గా దని నిలిపితి నీమృగాక్షిఁ, గోర్కి నిగుడంగ దీనిఁ జేకొందు గాక. ||262||

వ. అని యిట్లు మహేంద్రునకు నన్నారీరత్నంబుపయిం బ్రియంబు పుట్టం బల్కిన తపస్విం గనుంగొని దానిజన్మప్రకారంబును మునీంద్రునకుం గలిగిన వాత్సల్యంబును నెఱింగినవాఁడై నవ్వుచు మునీంద్రునకు నింద్రుం డిట్లనియె. ||263||

చ. సురుచిరరత్నసానువుల శుద్ధసువర్ణమహోన్నతాయత
స్ఫురదురుశృంగసంఘముల సూర్యసుధాకరతారకానిరం
తరపరివర్తనంబుల గదాధరపద్మభవాదిదేవతా
పరిచితమౌళిభాగములఁ బ్రస్తుతి కెక్కి వెలుంగు నెంతయున్. ||264||

ఉ. మేరుమహామహీధరము మీకును మాకును బెద్ద గావునన్
వారిరుహాక్షి నగ్గిరి కవశ్యము నిచ్చుట మేలు కాంతకుం
గోరిక వల్లభుండు ధనికుండును సత్వయుతుండుఁ గాఁగ మే
లారసి కాంచనాద్రికిఁ బ్రియంబున నిమ్మని యింద్రుఁ డేఁగినన్. ||265||

వ. అమ్మునీంద్రుండు తనమనంబున. ||266||

గీ. పిలిచి యీఁబోవ నెవ్వారు దొలఁగనాడి, పడుచు నొల్లమి లోకంబుపాడి గాదె
భాస్కరానిలస్వర్లోకపతులు దగిన, యొరపు చెప్పిరి గాని తా రొల్లరైరి. ||267||

వ. ఒల్లకున్న నేమి యగు నని మహామేరువుం దలంచిన నమ్మహీధరంబును నత్యంతసుకుమారత్వంబును ధరియించి యాతనిముందట నిల్చినం గనుంగొని యర్ఘ్యసత్కారంబులఁ బరితుష్టుం జేసి మునీంద్రుం డిట్లనియె. ||268||

గీ. ఎవ్వరికి నీక నీకు నే నిత్తు ననుచు, నింతగాఁ బెంచినాఁడ నీయిందువదన
నింపు సొంపార నీవు మాయింట నీపుడు, వియ్య మొందంగవలయు నుర్వీధరేంద్ర. ||
269||

వ. అన నమ్మహీధరం బిట్లనియె. ||270||

గీ. చూడ సూక్ష్మంబు గాని నా సొబగుమేను, ఘాతగొని పెక్కు లాఁగలు గాఁగఁ ద్రవ్వు
గాన నాకంటె నధికమై ఘనతఁ జేర్చు, వేషధారిణి యైనయిమ్మూషికంబు. ||271||

ఉ. కావున నీకుమారికకుఁ గాంతుఁడు మూషిక మైన నొప్పుఁ గా
కీవగ గాఁగ నల్పులకు నిచ్చుట నీ కది బుద్ధి గాదు నన్
బోవఁగ నంపు మంచు మునిపుంగవు వీడ్కొని మేరు వేఁగినన్
దేవసమానవిప్రునకు దీని నొసంగెద నంచు వేడ్కతోన్. ||272||

క. ముని పుణ్యాశ్రమభూములు, వనితం గొని తిరిగి తిరిగి వరియింపుఁ డటం
చును విప్రవరుల నడిగినఁ, గనుఁగొని వా రధికబోధకలితాత్మకులై. ||273||

గీ. ఇంత చక్కనితరుణి మహీసురులకు, నమర నేర్చునె రాజుల కైనఁ గాక
చెలువ నే మొల్ల మనఘ విచ్చేయు మనిన, నతఁడు గడులజ్జ నింటికి నరుగుదెంచి. ||
274||

క. ఇది దాఁ గన్యాత్వంబున, ముదిసినఁ గడుధర్మహాని మున్నిటిరూపం
బొదవంగ మూషికంబై, వదలక చరియించుఁ గాక వసుమతి నెందున్. ||275||

క. అని పలుక నపుడు మూషిక, తనువునఁ దనమ్రోల నున్నదానిని ఖేదం
బున యొక్కపురుషమూషిక, మున కంటఁగఁ గట్టి రెంటి మునివరుఁ డంపెన్. ||276||

వ. అట్లు గావున. ||277||

తరల. ఇనసమీరణదేవతాధిపహేమశైలము లాదిగాఁ
దనకు సన్నిధి చేసెనేనియు దానిమూషికజన్మము
న్వినము మాఱఁగ నేర దయ్యెను నీకు నట్టిద మాకులం
బున జనించు టనంగ నాతఁడు పొంక మింక నడంగినన్, ||278||

వ. అంతట నుపమర్దుండును జిరంజీవిఁ జేరంబిలిచి యభయం బిచ్చి వెఱవ కుండు మని వీడ్కొల్పినఁ గొంతకాలం బుండి దుర్గస్థానమర్మంబు లెఱింగి యాచింజీవి యొక్కనాఁడు దనలో నిట్లని తలంచె. ||279||

క. అరులకుఁ గలసత్త్వంబును, దెరువులు నునికియును వారు ద్రిమ్మరుతావుల్
గిరిదుర్గము సాధించెడు, వెరవును నెఱిఁగితిని నాకు వేళగుఁ జెఱుపన్. ||280||

గీ. అని విచారించి గుహచుట్టు నరయఁ దొల్లి, యాలమందలయునికిప ట్టగుటఁజేసి
కుప్పలై యున్నయెరు వెల్లఁ గొక్కిరించి, చరణముల సన్నతెరువుల సరవిఁ బఱచి. ||281||

వ. తిరిగి పెద్దవాకిట వచ్చి యులూకంబులఁ జూచునప్పు డవి రాత్రి దూరదేశంబులు బరిభ్రమించి మేసి వచ్చి యలసి సూర్యోదయసమయంబున మే నెఱుంగక యొండొంటిపయిం బడి నిద్రింపఁ జూచి తల యూఁచి చిరంజీవి తనలో నిట్లనియె. ||282||

ఉ. నమ్మినవారిఁ జంపినను నాకు నధర్మము గాదు లెస్సగా
నమ్మక చంపరాదు రిపు నన్ను నిజంబుగ నాత్మభృత్యుఁగా
నమ్మినదోష మెవ్విధమునం దగఁ బొందె విచార మేటికిన్
నమ్మిన నానిజేశునకు నాదు హితం బెఱిఁగింతు నంతయున్. ||283||

ఉ. ఏపని చేయు మంచుఁ దనయేలిక సేవకుఁ బంచెఁ బొందుగా
నాపని దీర్చి వచ్చుటయ యాతనికిం దగుధర్మ మిట్టిచో
బాపము పుణ్యమున్ విభునిపా లగు భృత్యుని కేమి కారణం
బేపున మేఘవర్ణునకు నీసమయం బెఱిఁగింపఁ బొం దగున్. ||284||

సీ. అని నిశ్చయింపుచు నతివేగమునఁ జని, యేలికఁ గాంచి కే లెత్తి మ్రొక్కి
మనపగ సాధింప ననువైనకాలంబు, తఱిగాంచి వచ్చితిఁ ద్వరితముగను
వెనుక నత్తెఱఁ గెల్ల విన్నవించెదఁ గాని, వీరు వా రన కెల్లవారిచేతఁ
గాష్ఠతృణంబులు గఱచి తే నియమింపు, మని తాను మండుచున్నట్టికొఱవి

గీ. మెఱసి నేర్పున ముక్కునఁ గఱచిపట్టి, కడలఁ దృణకాష్ఠములు గొంచుఁ గాకకులము
మేఘవర్ణునివెనుక నమిత్త్రతతిని, గెలుచువేడుక నుడువీథిఁ జెలఁగి పఱవ. ||285||

క. ఘూకంబు లున్నగుహకును౯ వాకిట౯ గాష్ఠములు౯ దృణము వడి౯ గప్పింపన్
వే కవిసి చిరంజీవియు౯, దాకొన౯ దనముక్కు కొఱవి౯ దగిలించి వడిన్. ||286||

వ. తనదుపక్షానిలంబునంజేసి యయ్యనలంబు నిగుడం జేసిన. ||287||

శా. ధూమజ్వాలలతోడివహ్ని గుహలో౯ దూరంగ నయ్యండజ
స్తోమంబుల్ భయసంభ్రమంబు లడరం దూరంబు గా౯ బాఱ౯ ద
త్స్వమారంధ్రము లెందు లేకునికి నార్తిం బొంది యచ్చో నిజ
స్వామిం జేరి యచేతనంబు లగుచుం జావంగ వీక్షింపుచున్. ||288||

వ. రక్తాక్షుం డుపమర్దున కిట్లనియె. ||289||

క. తెగి చంపరాదు గాకము౯ దగ వని దుర్ణీతు లపుడు దలకొల్ప౯గ నీ
దగుమంత్రులు నీవును నీ, పగిదిం బడవలసె నిట్టిపాపము గంటే. ||290||

క. హితు౯ డైనమంత్రి పలుకులు. మతి ననుమానించి విననిమావవపతి యీ
గతి దుర్దశలం బొందును, సుతసోదరబంధుమిత్రసుదతులతోడన్. ||291||

వ. అనిన విని యుపమర్దుం డిట్లనియె. ||292||

గీ. విను మధర్మమైనపని ధర్మ మని తో౯చు౯, గానితెరువు తెరువుగా౯ దలంచు
శత్రు మిత్త్రు౯గాను మిత్త్రు శత్రునిగాను, గాంచు నరు౯డు చేటుకాలమునను. ||293||

ఉ. కావున నాకు౯ బధ్య మగుకార్యముగా౯ గడు నొత్తి యమ్మెయిన్
నీవు హితంబు చెప్ప విననేరక దుర్ణయశీలినై చిరం
జీవి౯ బరిగ్రహించి జము౯ జేర నుపాయము చేసికొంటి నే
దైవిక మైనచే౯తకును దప్పనుపాయము లొండు గల్గునే. ||294||

మ. ఒకయక్షౌహిణితోడ౯ బాండవబలం బున్న న్నిశామధ్యవే
ళను ద్రోణాత్మజు౯ డొక్క౯డుం గదిసి లీలన్ సంహరింపంగ ను
త్సుకతన్ మాన్ప౯గ౯ జాలెనే హరియు నచ్చో నుండి సర్వంబు దై
విక మంచున్ దెలియంగలేక విధిపై ద్వేషించినం దప్పునే. ||295||

గీ. అని యూరకుండునంతట, ననలశిఖాసమితిచేత నన్నియు సమయం
గను౯గొనుచు వాయసంబులు, పనివడి గుహ౯ జొచ్చి చూచి పరమప్రీతిన్. ||296||

క. అవి యుపమర్దనునంగము, లివి యారక్తాక్షముఖ్యహితమంత్రిసుహృ
న్నివహములతనువు లనుచును, వివరించి యులూకసమితి వెడలి కడంకన్. ||297||

గీ. అపుడు మేఘవర్ణాదివాయసకులంబు, పోరి౯ జిరంజీవి౯ బొగడుచు౯ బోయి నిజని
వాసమున నంచితోన్నతవైభవమున, మేఘవర్ణుండు కొలువున మెఱయుచుండి. ||298||

వ. చిరంజీవి నాలోకించి నీ విన్నిదినంబులు శాత్రవజనంబులు నమ్మునట్లుగా నెవ్విధంబునం గొలిచి తిరిగితి వనిన నతం డిట్లనియె. ||299||

గీ. సకలదిక్కుల రాజుల శౌర్యమహిమ, గెలిచి తనుఁ గొల్చుతమ్ములు గలుగునట్టి
పాండవాగ్రజుఁ డనువు గాకుండునట్టి, వేళ హీనుఁడై కొలువఁడే విరటునగర. ||300||

సీ. కాషాయదండంబు గైకొని యమసూతి, కంకుభ ట్టనునామకంబు దాల్చె
నడబాలతనమున నధముఁడై పావని, వలలుండు నాఁగ నవ్వలన నిలిచె
నటవేషమున నింద్రనందనుఁ డొకయేఁడు, పేడితనంబునఁ బెంపుదొఱఁగె
హయశిక్షకుం డయి యాలగాపరియు నై, మాద్రేయు లుండిరి మహిమ దొలఁగి

గీ. కృష్ణ సౌభాగ్యరేఖ నుత్కృష్ట యయ్యు, నిలిచె సైరంధ్రి యను పేర నీచవృత్తి
బలపరాక్రమవంతు లౌపతుల గలిగి, బ్రతుకరా వారు మగుడంగఁ బక్షినాథ. ||301||

క. ఏనును నవ్విధమునఁ గడు, హీనదశం బగరఁ గొలిచి యీడేర్చితి నీ
దైనమహాకార్యమును, న్మానసమున నెపుడు నిలిపి మహితవిచారా. ||302||

వ. అనిన మేఘవర్ణుండు చిరంజీవి కిట్లనియె. ||303||

క. నీ వసిధారావ్రతమున, నావంతయు శంక లేక యహితులలోనన్
జేవ చెడ కెట్లు మెలఁగితి, నావుడు నాతండు పక్షినాథున కనియెన్. ||304||

సీ. అవధరింపుం డులూకాధీశమంత్రుల, లోన రక్తాక్షుఁ డనూనవిభవ
సంపన్నుఁడును నయశాస్త్రవిదుండును, సజ్జనప్రియుఁడును సాధుహితుఁడు
విక్రమోదగ్రుండు నక్రూరచరితుండు, నగుచు సర్వజనంబు పొగడుచుండ
బుద్ధిబలంబునఁ బూజ్యుండు నాకంటె, నతఁ డుపమర్దుతో నర్థి నెపుడు

గీ. నన్నుఁ జంప బుద్ధు లెన్నియేనియుఁ జెప్ప, వినయమున నులూకవిభుఁడు వినక
మఱియుఁ దనకుఁ గలుగుమంత్రులతో నాదు, మతము నడుగ నొక్కమాట గాఁగ. ||
305||

క. శరణాగతులం జంపెడు, పురుషులు నెచ్చోటఁ గానమును వినమును సు
స్థిరధర్మనిర్మలుఁడవై, పరమకృపం గావు వీనిఁ బక్షికులేంద్రా. ||306||

వ. అనిన వారివచనంబు లవలంబించి రక్తాక్షుపలుకు లనాదరంబు చేసి నన్నుఁ దోడ్కొని పోయి కొలిపించుకొని యతం డింత దెచ్చుకొనియె నని యుపమర్దువృత్తాంతంబంతయుం జెప్పి చిరంజీవి వెండియు నిట్లనియె. ||307||

క. పగవానిపక్షమునవాఁ, డగపడినం గాచెనేని నత్యాసన్నుం
డుగ మెలపఁదగదు మెలపినఁ, దెగు నుపమర్దుండపోలె ధీరహితుండై. ||308||

గీ. అరులవద్దనుండి యరుదెంచి కొల్చిన, భటుఁడుఁ బాము నొక్కభంగి గాన
మోసపుచ్చి చెఱుచు నాసన్నుఁ డౌవాని, నమ్మినట్లయుండి నమ్మఁదగదు. ||309||

వ. అని చెప్పి మఱియును. ||310||

సీ. జలక మాడెడువేళ సరసాన్నపానంబు లింపైనయవి భుజియించుతఱిని
కామినీసంభోగకాలంబులెడ మృగ, యావినోదంబుల కరుగుపట్ల
విమతులపై దండు వెడలుచో నట పోయి, విడియుచు నిద్రించువేళలందు
నాస్థానమునఁ గొలువైయున్నయప్పుడుఁ నారామకేళీవిహారములను

గీ. నృపుఁడు దేహంబుసంరక్ష నియతిఁ జేయఁ, దగును ధర్మార్థకామసాధనము గాఁగ
మనుజనాయకుఁ డించు కేమఱియెనేని, చెడుట సహజంబు నయశాస్త్రసిద్ధమతము.
||311||

సీ. దుర్మంత్రి నేలినతోడనే చెడు రాజు, చెడు నపథ్యంబులు చేసి రోగి
కలిమికి గర్వించి కలవాఁడు చెడు వేగ, లోలుఁడు చెడుఁ బరస్త్రీలవలన

బుద్ధి చాలక యుండుపురుషుచేఁ జెడు గీర్తి, నడవడి గొఱగామిఁ జెడును మైత్రి
చెడు ననాచారిచేఁ జెందినకుల మెల్ల, నర్థలోభమునఁ బుణ్యంబు చెడును

గీ. వింతభంగి దుర్వ్యసనికి విద్య చెడును, జెడు సుఖంబు పరాధీనసేవకునకు
నాజ్ఞ పాలింపఁ గొఱగానియధిపుఁ డేలు, మండలం బెల్లఁ జెడు మాటమాత్రలోన. ||312||

సీ. శుష్కకాష్ఠంబులసోఁకున నగ్నియు, నతిమూర్ఖువలనఁ గ్రోధానలంబుఁ
జపలునివలన దోషంబును మగువలవలనఁ గామోద్రేకవర్ధనంబు
దక్షునివలన నుదాత్తధనంబును, దయగలవారిచే ధర్మములును
మహితాత్మువలనను మహితధైర్యంబును, మనుజేంద్రువలన భూమండలంబు

గీ. నంతకంతకు నభివృద్ధి నందునట్లు, విశ్రుతోద్యోగనిజధైర్యవిక్రమముల
నతిసమర్థుఁడ వగుట నీ వరుల గెలిచి, యసమజయలక్ష్మిఁ గొంటి వాయసకులేంద్ర. ||313||

వ. అని మఱియును. ||314||

ఉ. మూఁపున మోసి యైన రిపుమూర్తిఁ జెడం దఱి వేచి యుండఁగా
నోపుట లెస్స బుద్ధియుతుఁ డోపిక గల్గి చలంబు వట్టి ము
న్నేపునఁ జేరి కృష్ణభుజగేంద్రుఁడు కప్పల మోచి యన్నిటిన్
రూపు చెడన్ వధించె నని రూఢిగ వింటిమి గాదె యేర్పడన్. ||315||

వ. అనిన మేఘవర్ణుం డక్కథ వినవలతుం జెప్పు మనినఁ జిరంజీవి యిట్లనియె. ||316||

గీ. మందవిషుఁ డనుపేరిట బొందుపడిన, యురగ మిట్టట్టు నాఁకటఁ దిరుగుచుండి
కాంచె మండూకగణసమాక్రాంతికలిత, జీవనం బగు నొక్కసరోవరంబు. ||317||

క. కని యక్కొలనిసమీపం, బునకున్ జేరంగ నరిగి భోగివిభుఁడు గ్ర
క్కున జలపాదుం డనియెడు, ఘనభేకముఁ గాంచి దైన్యకంపితుఁ డగుచున్. ||318||

వ. ఎలుంగు కుత్తుకం దగుల హీనస్వరంబున నిట్లనియె. ||319||

క. నాకడుపుకొఱకు దైవం, బీకార్పణ్యంబు దెచ్చె నెవ్వరి నడుగం
బోకుండితి గతకాలము, మీ కిదె భృత్యుండ నగుచు మెలఁగఁగ వలసెన్. ||320||

వ. అనుటయు నమ్మండూకాధీశ్వరుం డగుజలపాదుండు మమ్ము నిప్పు డాశ్రయించుటకుఁ గతం బేమి యని యడిగిన నమ్మందవిషుం డిట్లనియె. ||321||

సీ. అర్ధరాత్రపు వేళ నాఁకొని డస్సి నే, నెరకునై యిట్టట్టుఁ దిరుగుచుండ
నవనీసురాన్వయునర్భకుఁ డొక్కరుం, డాచమనార్థమై యరుగుదెంచి
కానక నామేను కడువడిఁ ద్రొక్కిన, నత్యుగ్రభంగి నే నతనిఁ గఱవ
విష మెక్కి మూర్ఛిల్లి వేగ నన్ బొడగాంచి, పిన్నపాపనితండ్రి భీతి మిగుల

గీ. మంత్రవాదులఁ గొనివచ్చి మందు లొసఁగి, యతిని బ్రతికించుకొని నన్ను నాత్మఁదలఁచి

యద్భుతోత్పన్నకోపారుణాక్షుఁ డగుచు, బాంధవులఁ జూచి యిట్లనె బ్రాహ్మణుండు. ||322||

క. పసిపాపఁ డనక నాసుతుఁ, గసుమాళపుఁజెడుగుఁబురుగు కఱచెను దీనన్
మును(గువడుపాపమున నది, దెసలం జరియించుఁగాత దీనతతోడన్. ||323||

వ. అని యతం డెంతయు నలుక వొడమిన వెండియు. ||324||

ఉ. కప్పల మోచిమోచి కడగానక వాసిన గొల్చి యాఁకటన్
గప్పిన నెవ్వగన్ వనరఁగా నవి చూచి కృపాకటాక్షముల్
చొప్పడుగ్రాస మిచ్చి తమలో నొకఁడై చరియించువానిఁగా
నెప్పుడు నాత్మలం దలఁప నీభుజగం బటు లుండుఁ గావుతన్. ||325||

గీ. సుతుఁడు చచ్చేనేని సుతునితోడనె కూడ, నరుగునట్లు గాఁగ నహి శపింతుఁ
జావఁ డయ్యెఁ గానఁ జావనిమననట్టి, నుగ్గయై చరించు నోరుమాలి. ||326||

వ. అని యిట్లు ఘోరంబుగా శపియించిన నమ్మహీసురవరునిష్ఠురాలాపంబులు నాకుఁ గర్ణశూలంబులుగాఁ దత్సమీపవల్మీకగతుండనై యాకర్ణించి మదాత్మగతంబున. ||327||

గీ. అశనిహతుఁ డైన శూలవిద్ధాంగుఁ డైనఁ, బడక యొకచోటఁ గొఱ దప్పి బ్రతుకుఁ గాని
విప్రశాపాగ్ని తొడరిన వికృతిఁ బొంద, కుండ బ్రతుకుజంతువులు లే వుర్విమీఁద. ||328||

తరల. అనువిచారము నామదిం గడు నగ్గలంబుగఁ బర్వినన్
విను మహీసురశాపభీతిని నీవ దిక్కని చేరితిన్
గనికరంబున నన్నుఁ గైకొని గ్రాస మొక్కొకపూఁటగా
నను భరించిన నీకుఁ గీర్తివినాశ మెప్పుడుఁ గల్గునే. ||329||

వ. అని మఱియును. ||330||

శా. మామీపెద్దలు బుద్ధిచాలమిఁ గడున్ మైత్రిన్ సుఖామోఘవి
శ్రామంబుల్ నడపంగ నొల్లక వృథాక్రౌర్యంబు వాటించి తా
రేమేలుం గనలేకపోయి రిది దా, నేకార్య మూహింపుమా
యేమున్ మీరునుఁ బాయకుండఁ దగుఁగా నెల్లప్పుడున్ జూడఁగన్. ||331||

ఉ. ఉండిన నూరకుండుదునె యొక్కరుఁ డీపని చేయ నోపఁ డీ
తం డనుచుం దలంపకు నిధానమువంటినినుం బ్రధానులన్
మండితమస్తకాగ్రముల నాదగువీఁపున మోచి యాడెదన్
మండెడుదీపనానలము మాన్పఁగ భారము మీది గాదొకో. ||332||

వ. అనినం బ్రమోదాయత్తచిత్తుండై జలపాదుం డలవు మిగులఁ బుట మెగసి ఫణిపతి శిరంబులపయిం బ్రవేశించి తత్ఫణామణిమరీచులఁ దనమొగంబు ప్రతిబింబంబు గానంబడం జూచుచుండె నతనియమాత్యులును నయ్యురగంబు వెన్నెక్కి నిలిచి రివ్విధంబున మండూకంబుల మోచుకొని నా నాగతివిశేషంబులఁ గొంతప్రొద్దు పుచ్చియలసినవాడుంబోలె మందవిషుండును మందగమనంబునం గదల నతనికి

జలపాదుండిట్లనియె. ||333||

క. వడిగా నడచిన మాకుం, గడువేడుక గాక మందగమనము మా కి
ప్పుడు హర్ష మొదవఁ జేయదు, బడుగువుగా వెద్దికతము బలహీనతకున్. ||334||

వ. అనుటయు మందవిషుం డిట్లనియె. ||335||

గీ. మీరు పెట్టక కాని యాహార మిచట, నబ్బకుండుట తెలిసినయదియ కాదె
వెట్టిపనివాని కైనను వేళతోడఁ, గడుపునకుఁ బెట్టి పనిగొంట గలదు గాదె. ||336||

వ. అని మఱియును. ||337||

క. ఈకొలఁది చూడ దేహము, నా కేమియు వశము గాదు నడవఁగ నోపన్
మీ కేను భృత్యభావము, గైకొనుటకుఁ బ్రాణరక్ష గావింపఁదగున్. ||338||

వ. అనుటయు భేకకులాధీశ్వరుం డయ్యహికిం గరుణించి నీకు ముదల వెట్టితి నిక్కొలని మండూకంబులలోన నీవలసినవానితోడ నుదరపోషణంబు చేసికొని శీఘ్రంబ చనుదెంచి నాకు వాహనప్రయోజనంబు దీర్పు మనిన మహా ప్రసాదం బని యతనిఁ బ్రధానుల నచ్చట డించి మందవిషుండు జలమధ్యంబునకుం జని. ||339||

చ. వలసినకప్పలం గడుపువాచఁగఁ బారణ చేసి వచ్చి ని
చ్చలుఁ దనుపూనువాహనపుఁజందము కొండొకసేపు దీర్చి లో
పలికుటిలత్వ మేమియును బాహిరమై చననీక యన్నిటిం
బొలియఁగజేసె నమ్మడుఁగుఁ బొల్పెసఁగెన్ జలపాదశేష మై. ||340||

వ. అంతట నొక్కనాఁడు మందవిషుండు జలపాదశేషం బైనసరోవరంబునఁ గ్రుమ్మరి మండూకంబులం గానక నా కింక నిచ్చట నిలువం బని లేదు జలపాదభక్షణానంతరంబునఁ జనియెదంగాక యని యెలుఁగెత్తి పలికిన నప్పలుకు లాకర్ణించి జలపాదుండు నాకుం గీడు సేయం దలంచితివే యనిన మందవిషుం డిట్లనియె. ||341||

క. భూసురశాపము నన్నుం, జేసినదోషంబు నిన్నుఁ జెందినపనికిం
గాసిలఁగ నేల రమ్మని, డాసినజలపాదు రూపడంగ వధించెన్. ||342||

వ. వధియించి యాకృష్ణసర్పంబు నిజేచ్ఛం జనియెం గావున నేనును నవ్విధంబున శత్రుల
నాశ్రయించితి నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. ||343||

గీ. అగ్నిశేషంబు ఋణశేష మహితశేష, మడఁపలేకున్న నవి వృద్ధి యగుడు నేచి
నిర్దహించును బొదలును నిగిడి చెఱచు, పెఱిఁగి నిశ్శేషముగ నడఁగించు టరవు. ||344||

గీ. అడవి నిర్దహింప ననలంబు తరుమూల, రక్ష సేయ మొలచుఁ గమ్మఱంగ
నట్లుగాక శత్రు నాబాలవృద్ధంబు, మొనసి చంపవలయు మొదలడంగ. ||345||

వ. అని విచారించి పగతుగ నిరవశేషంబుగా సంహరించిన భాగ్యవంతుండ వని పలికి

చిరంజీవి యిట్లనియె. ||346||

సీ. వ్యసనశీలుఁడు గాక వసుమతీనాథుండు, సకలప్రజానురంజనము వడసి
క్రోధలోభమదాదిగుణముల వర్జించి, సత్యధర్మక్షమాశాలి యగుచు
మొనసి యాత్మచ్ఛిద్రములు గాననీ కన్య, మానవచ్ఛిద్రము ల్మది నెఱింగి
దేశకాలంబులు దెలిసి సప్తాంగసం, రక్షకుండై పరాక్రమము మెఱసి

గీ. యాత్మసంరక్ష మఱవ కహర్నిశంబు, ధార్మికుం డని జగ మెల్లఁ దన్నుఁ బొగడ
నిగిడి సత్కీర్తి దిక్కుల నించెనేని, దేవతాంశమువాఁ డని తెలియవలయు. ||347||

వ. అని మఱియును. ||348||

క. కడిఁదిపగరు గైదువు గొని, పొడిచినయెడ నైన బ్రదుకు బుద్ధిని జెఱుపం
బడినయమిత్రుఁడం మఱి యె, న్నఁడుఁ దా బ్రతుకంగలేక నాశము నొందున్. ||349||

చ. అలఘునిశాతహేతి నదరంటఁగఁ దాఁకినవైరి యాహవ
స్థలమున నోర్చుఁ గాని బహుసైన్యములన్ బొలియింపలేఁడు ని
శ్చలనయతత్త్వసాధనము శాత్రవపుత్త్రకళత్రమిత్త్రమం
డలబలశౌర్యవైభవవిడంబములన్ హరియించు గ్రక్కునన్. ||350||

వ. అని మఱియును. ||351||

క. ఏపని యుద్యోగించిన, నాపని దైవానుకూల మైన ఫలించున్
రూపింపఁగ మానుష మని, చేపట్టి పెనంగెనేని సిద్ధింప దిలన్. ||352||

వ. కావున దైవానుకూలత లేని పౌరుషవ్యాపారంబు నిరర్థకం బెట్లంటేని. ||353||

సీ. తాపసవేషంబు ధరియించె రాముఁడు, బంధనప్రాప్తుఁడై బలి యడంగె
వనవాసగతు లైరి వగఁ బాండుతనయులు, యాదవు లన్యోన్యహతులఁ జనిరి
ఘోరదుర్దశ నొంది కుందె నైషధరాజు, శరతల్పగతుఁ డయ్యె శాంతనవుఁడు
వామనరూపంబు వాసుదేవుఁడు దాల్చె, దశకంఠుఁ డర్జునోద్ధతికి నొదిగె

గీ. సర్వమును దైవవశమున జరుగు జగము, గాన నేరక తాఁ గర్తగాఁ దలంచు
మూఢచిత్తుఁడు సుజ్ఞానమూర్తి యైన, పురుషుఁ డిన్నియు నెఱిఁగి సుస్థిరతనుండు. ||354||

వ. అని మఱియును. ||355||

చ. శ్రుతమునఁ జేసి బుద్ధి మతిశూన్యఘనవ్యసనంబుచేత మూ
ర్ఖతయు మదాలసత్వమునఁ గొంతయుఁ జంద్రునిచేత రాత్రియున్
వితతసమాధిచే ధృతి పవిత్రజలంబులచేత నేఱు నూ
ర్జితనయమార్గవర్తనముచే నృపతిత్వ మలంకృతం బగున్. ||356||

వ. అని యిట్లు చిరంజీవి చెప్పినహితోపదేశంబునకుఁ బగ సాధించినసాహసంబునకుఁబ్రియం బంది మేఘవర్ణుం డతని కర్ధరాజ్యం బిచ్చి తానును సామ్రాజ్యంబునం బూజ్యుండై సుఖం బుండె నని చెప్పుటయు. ||357||

ఉ. హారపటీగహీరరజతాద్రితుషారధరాధరేంద్రమం
చారమరాళరాజహరనారదపారదకుందచంద్రికా
క్షీరమృణాలశంఖసురసింధురఫేనఫణీశకాశక
ర్పూరసమానకీర్తివరభూషణ సజ్జనలోకపోషణా. ॥358॥

క. ఉభయదళరుద్ర లక్ష్మీ, శుభమందిర సతతదానశోభిత సమ్య
గ్విభవసురాధిప విలస, త్ప్రభవా హేమాద్రిధీర బసువకుమారా. ॥359॥

మత్తకోకిల. వాసవప్రతిమానవైభవ వైరిరాజభయంకరా
వాసుదేవపదాబ్జపట్పదవాంఛితార్థసురాంఘ్రిపా
భాసురప్రమదామనోభవ భానువంశసముద్భవా
ప్రాసతోమరకుంతముద్గరపట్టిసాయుధసాధనా. ॥360॥

గద్యము. ఇది శ్రీమైత్రావరుణగోత్రపవిత్ర బ్రహ్మానామాత్యపుత్త్ర సుకవిజనవిధేయ నారాయణనామధేయప్రణీతం బైనపంచతంత్రంబనుమహాకావ్యంబునందు సంధివిగ్రహం బనునది తృతీయాశ్వాసము.

లబ్ధనాశము

క. శ్రీసమధికగుణమందిర, వాసవవిభవాభిరామ వర్ధితదానా
భ్యాసకరకమల నిర్మల, భాసురసత్కీర్తిహార బసువకుమారా. ॥1॥

వ. అవధరింపుము సుదర్శనక్షితీశనందనులు విష్ణుశర్మకుం బ్రణామం బాచరించి లబ్ధనాశంబనుచతుర్థతంత్రం బెఱింగింపు మనిన నతం డిట్లనియె. ॥2॥

క. చెందినయర్థం బితరుల, యందపుమాటలకు విడుచునతిమూఢుఁ డిలన్
డెందంబు గలసి కపితోఁ, బొందై యొకమొసలి మోసపోయినభంగిన్. ॥3॥

వ. అనినఁ దత్కథాక్రమం బెట్టి దని నృపకుమారు లడిగిన నతం డిట్లనియె. ॥4॥

సీ. రంగదుత్తుంగతరంగసంఘంబులు, సరసాభినయకరాబ్జములు గాఁగ
బహువిధప్రచలనపాఠీనపఙ్క్తులు, ధవళవిలోలక్షేత్రములు గాఁగ'
సురచిరస్నిగ్ధపాండురఫేనపటలంబు, చారుతరాట్టహాసంబు గాఁగ
లాలితభూరిబాలప్రవాళంబులు, విరిసినఘనజటాభరము గాఁగ

గీ. ఘుమఘుమధ్వని వాద్యఘోషములు గాఁగఁ, జండతాండవాడంబరశంభుమూర్తి
బోలు నని తన్ను జనములు పొగడునట్టి, వర్ణనకు నెక్కి యొప్పు మహార్ణవంబు. ॥5॥

ఉ. ఆలవణాంబురాశిదరి నర్జునతాలతమాలసాలహిం
తాలరసాలభూరుహవితానము సొంపు వహింప నచ్చటన్
వేలతరంబు లైనకపివీరులతో బలివర్ధనాముఁ డి
చ్ఛాలఘువర్తనంబుల నజస్రముఁ గ్రుమ్మరుచుండు నత్తఱిన్. ॥6॥

వ. మఱియును దత్సమీపంబున నొండొకయూథనాథుం డైనకపీశ్వరుండు బలివర్ధనునుద్దేశించి. ॥7॥

ఉ. ఈముదిమర్కటంబునకు నేటికి నీకపిరాజ్య మంచు ను
ద్దామపటుప్రతాపబలదర్పమునన్ వెడలంగఁ దోలినన్
సీమకుఁ బాసి యొక్కరుఁడు సి గ్గెసఁగన్ బలివర్ధుఁ డేఁగె నా
రామవిహారముల్ విడిచి రాజసవృత్తిఁ దొఱంగి యయ్యెడన్. ॥8॥

వ. చనిచని యొక్కనదీతీరంబున మధుగర్భం బనునౌదుంబరంబు ఫలభరితం బైనదాని నాలోకించి బలివర్ధనుండు దనమనంబున. ॥9॥

క. కామితఫలముల నొసఁగం, గా ముందటఁ గల్పకంబు గానంబడిన
ట్లామేడి కడు ఫలించెను, నాముందటిభాగ్యవాసనకు దృష్టము గాన్. ॥10॥

వ. అని తలంచి డాయం బోయి. ॥11॥

క. తరు వెక్కి దీర్ఘశాఖలఁ, బరిపక్వఫలంబు లరసి భక్షించుతఱిన్
గరమునకుఁ దప్పి యొకఫల, మరుదుగఁ బడె నీటిలో మహాధ్వనితోడన్. ॥12॥

క. ఆచప్పుడు తనచెవులకు, నేచినకౌతుకముఁ బెనుప నెడనెడ ఫలముల్
వైచుచును సహజచాపల, మై చనుమర్కటముచప్పు డాలించుతఱిన్. ॥13॥

వ. క్రకచనామధేయం బగుశింశుమారం బమ్మేడిక్రింది జలంబులలోనఁ గ్రుమ్మరుచుండి మత్స్యమీపంబున నెన్నండును నిట్టియపూర్వధ్వని విన్నది లేదని తల యెత్తి చూచి నప్పు డౌదుంబరతరుశాఖాసమారూఢశాఖామృగకరవిముక్తఫలపతనం బమ్మహాగ్రాహంబు దెలిసి తాను నమ్మధురఫలంబు లుపయోగించి యావృద్ధవానరంబుతోడఁ జెలిమి చేసి తన్మిత్రత్వానందంబున నమ్మధురఫలాస్వాదనలాభంబున నచ్చోటు గదలం జాలక కొన్నిదినంబులు మఱచి యున్న మొసలిం దలంచుకొని యమ్మొసలి భార్య దనసఖిం బిలిచి దానితో నిట్లనియె. ॥14॥

ఉ. ఇంతకుమున్ను నాదుహృదయేశ్వరుఁ డెయ్యెడ కైన నేగినన్
సంతస మొప్ప వచ్చు నిమిషంబున నిన్నిదినంబు లయ్యెఁ దాఁ
జెంతలఁ జేరఁ డేమిటికిఁ జిక్కెనొ కాక పరాంగనారతి
భ్రాంతి నిజాలయంబునకు రా కచటం బ్రియ మంది నిల్చెనో. ॥15॥

క. తెలియంగవలయుఁ బొ మ్మని, పలికిన నది పోయి వచ్చి ప్రాణసఖికి నే
ర్పలవడఁగఁ జెప్పఁ దొడఁగెన్, గలవియు లేనివియుఁ గూర్చి కలఁకం బొందన్. ॥16॥

సీ. నెలఁత నీవిభుఁ జూడ నీవు న న్నంపిన, జయ్యన నేను బ్రచ్ఛన్నవృత్తిఁ
గదిసి చూచితి నొక్కకపిభామ రూపలా, వణ్యవిలాసభావములఁ బెద్ద
మధుగర్భమను నుదుంబరముపై నుండఁగఁ, బొడఁగని దానితోఁ బొందు చేసి
యాపొందు మక్కువ సంతకంతకుఁ బెంప, నీయింటితెరువును నిన్ను మఱచె

గీ. చేర్చుమతిఁ బూరుషులు నవప్రియులు గాన, వారి మానంగ నేరికి వశము గాదు
చెలియ నీమీఁదిభక్తిమైఁ జెప్పవలసెఁ, గాక వివరింప నా కేమికారణంబు. ॥17॥

క. అమ్మాట మొసలిలేమకు, నమ్మయి తాఁకుటయు నిశ్చయం బని మదిలోఁ
గ్రమ్మెడువిరహానలమునఁ, సమ్మోహనమూర్ఛ పరవశత్వముఁ జేయన్. ॥18॥

వ. అమ్మకరవధూటి ప్రియసఖీసంభాషణంబులఁ బెద్దయుం బ్రొద్దునకుఁ దెలివి నొంది. ॥19॥

గీ. మగఁడు చేసినట్టి నెగులునఁ గడు నొచ్చి, విరహవహ్ని చేత వేఁగి వేగి
పొరలుచుండునంతఁ బొలఁతిపై మక్కువఁ, గొన్నిమేడిపండ్లు గొనుచు వచ్చి. ॥20॥

వ. ఆక్రకచుం డట్లున్న తనప్రాణవల్లభం జూచి యిట్లనియె. ॥21॥

ఉ. పంకజనేత్ర నీయొడలిభారము చూచి భయంబు పుట్టెడున్
గింకకుఁ గారణంబు పరికించి యొకించుక నాకుఁ జెప్పినన్
గొంకక తీర్తునన్న విని కోమలి నెచ్చెలిమోము చూచినన్
శంక యొకింత లే కది నిజంబుగఁ బుట్టెడునట్టిభఁగి గాన్. ॥22॥

వ. ఆశింశుమారంబున కిట్లనియె. ॥23॥

ఉ. అక్కట నీవు పోయినది యాదిగ నీకలగంఠి రుగ్ణతం
జిక్కినఁ జావకుండఁగ బ్రసిద్ధుఁడు సిద్ధుఁడు వచ్చి యౌషధం
బొక్కటి చెప్పి పోయె నది యుక్తమ నీ కెఱిఁగించువారమై
యిక్కమలాయతాక్షియును నేనును నీపొడఁ గాన మెన్నఁడున్. ||24||

వ. అనిన నమ్మహాగ్రాహంబు. ||25||

క. సంజీవని మొదలుగ నే, నంజక కొనివత్తు నెట్టియౌషధ మైనన్
రంజకపుమాట గా దిది, కంజాతదళాయతాక్షి గ్రక్కునఁ జెపుమా. ||26||

వ. అనిన నది యిట్లనియె. ||27||

క. వానరహృదయముతోఁ దగ, మానినయౌషధము పెట్ట నువిదకు మానున్
మేనఁ గలరోగ మనుచును, దా నెంతయుఁ గరుణ జెప్పి తాపసుఁ డరిగెన్. ||28||

గీ. కానఁ గోఁతిగుండెకాయ నీ విప్పుడు, తెచ్చి యిచ్చితేని తెఱవ బ్రతుకు
తేక యుండితేని నీకులభామిని, తనువు విడుచు గడియతడవులోన. ||29||

వ. అనినఁ దద్వచనంబు లాకర్ణించి యతం డట్టిద కాక యనుచుఁ గొంతద వ్వరిగి యరిగి
తనమనంబున నిట్లని వితర్కించె. ||30||

క. తరుచరహృదయము నాకుం, దరమే దొరకింపఁ గష్టదశ వచ్చెఁ గపీ
శ్వరుఁడు బలివర్ధుఁ డొక్కఁడు, పురుషార్థపరుండు వానిఁ బొరిగొనఁ దగునే. ||31||

చ. అతని వధించు టెంతయు మహాదురితంబు సమస్తధర్మసం
తతికి నిధాన మీసతి వృథా మృతిఁ బొందినఁ బాప మీయెడన్
మతిఁ దలపోయ నిద్దఱును మాన్యులె యైనను భార్యరక్ష దా
నతిశయధర్మ మంచుఁ దగ నార్యులు చెప్పఁగ విందు నెట్లనన్. ||32||

ఉ. ఎక్కువ చెప్పఁ జూపఁ గలయింట జనించుకులాంగనాళిలోఁ
జక్కఁదనంబు గల్గి గుణసంపద మించి యలౌకికస్థితిన్
నిక్కక యేమృగాక్షి పతి నిర్మలచిత్తము పట్టు భక్తిమై
నక్కమలాక్షి యెవ్వనికి నా లగు వాఁడు కృతార్థుఁ డిమ్మహిన్. ||33||

వ. కావునఁ గులకాంతను రక్షించుటయ యుత్తమధర్మంబు మిత్త్రుం డైనబలివర్ధనుఁ బరిత్యజింతు నని కృతనిశ్చయుండై యాశింశుమారప్రవరుం డనుమానించుచు మందగమనంబున నయ్యుదుంబరంబు చేరం జనుదెంచినం జూచి మిత్త్రుం డైనబలివర్ధనుండతని కిట్లనియె. ||34||

గీ. ఎంత వేగిర మింటికి నేఁగి తిప్పు, డింతలోననె మరలి రా నెద్దికతము
మందగమనంబుతోఁ జింత మొందె దేమి, కారణం బన్న నమ్మహాగ్రాహ మనియె. ||35||

క. చిరకాలమైత్త్రి నీయెడ, జరగంగా నింటి కరుగఁజాలక నేఁ డ
ట్లరిగిన నచ్చటినాయి, ల్లెరవై మదిఁ దోఁదె నిలువ నెట్లగుఁ జెపుమా. ||36||

క. ఉపకారవాంఛ సఖ్యము, నిపుణతఁ జేయుదురు గాక నీ వేమియుఁ బ్ర
త్యుపకార మపేక్షింపని, సుపురుషుఁడవు కావె యెపుడు సుస్థిరచరితా. ॥37॥

వ. అనుటయు బలివర్ధనుఁ డిట్లనియె. ॥38॥

గీ. డాసి యుపకార మే నేమి చేసినాఁడ, బూని నీతోడఁ జేసినపొందువలన
రాజ్యవిరహితదుఃఖభారంబుఁ ద్రోచి, తాల్మి నున్నాఁడ నదియు యుక్తంబు గాదె. ॥39॥

గీ. శోకశాత్రవభయములచొప్పు మాన్పు, ప్రీతివిశ్వాసగుణహేతుభూత మైన
మిత్త్ర మనునక్షరద్వయమిశ్ర మైన, రత్న మేవేల్పు సృజియింపఁ బ్రబలెనొక్కొ. ॥40॥

వ. అని పలికిన విని క్రకచుం డిట్లనియె. ॥41॥

ఉ. మింటికి నిక్కునీతరువుమీఁదను నీవును నేను నీటిలో
నొంటిఁ జరింప నోపుటకు నోర్తునె వీఁపున మోచి నిన్ను మా
యింటికిఁ గొంచుఁబోయెదఁ గపీశ్వర రమ్మన నాక్షణంబ ని
ష్కంటకబుద్ధి బెల్లుఱికి గ్రక్కున వీఁపున వచ్చి నిల్చినన్. ॥42॥

క. నిలిచినకపివరుఁ దోడ్కొని, నిలుపోపక మొసలి పలికె నేఁ డీమిత్త్రుం
జలముకొని చంపవలసెను, కలఁడే నావంటిపాపకర్ముఁడు జగతిన్. ॥43॥

క. స్త్రీకార్యము బలవంతము, నా కింతటి సాధుమిత్త్రు వనచరు మృతుఁగాఁ
జేకుఱఁగఁ జేయుకతమున, లోకంబున నింద కేను లోనైతిఁ గదా. ॥44॥

వ. అని విచారించి మఱియును దనమనంబున. ॥45॥

సీ. హేమంబు మేలుగీ డెఱుఁగంగఁ దలఁచిన, మానుగా నొరిసినఁ గానవచ్చుఁ
బురుషులగుణములు పరికించి చూచిన, నెందైన నడవడి నెఱుఁగవచ్చు
లలితగోవృషములఁ దెలియ భావించిన, భారముల్ గాంచి యేర్పఱుపవచ్చు
స్త్రీస్వభావంబులు దెలియుద మన్నచో, నెంతధీయుతులకు నెఱుఁగరాదు

గీ. మాయలకు నిక్క మందులమనికిపట్టు, సకలదోషంబులకు నెల్ల జన్మభూమి
మగువ గావున నిపుడు న న్నగడుచేసి, యేమి పన్నెనో నాసతి యెఱుఁగరాదు. ॥46॥

వ. అని తలపోసి వెండియుఁ దనమనంబున. ॥47॥

గీ. ఆఁడదానికొఱకు నకట నాప్రియమిత్త్రు, వృద్ధుఁ జంప నెట్లు బుద్ధి పుట్టె
ననుచు వినఁగ నాడునమ్మాట లాలించి, వానరుండు పలికె వానితోడ. ॥48॥

క. ఏమంటి విపుడు నీలో, నేమిటి కీచింత నాకు నెఱిఁగింపు మనం
గా మొసలియు నిట్లను నే, నేమియు ననఁ దప్ప వింటి వే నేమంటిన్. ॥49॥

క. అనుమాట కాత్మలోపల, ననుమానము నొంది వానరాధిపుఁ డీతం
డనుమానించుచు వగచుచు, ననుఁ గొనిపోవుటకుఁ గారణం బెయ్యదియో. ॥50॥

గీ. అడిగి చూచెదఁ గా కంచు నగచరుండు, కలఁక నొందినమదితోడ జలచరేంద్ర
నాకుఁ దోఁబుట్టువైన నీనాతి కిపుడు, సేమమే యన్న నామాట చెవులు సోఁక. ॥51॥

ఉ. అల్లన శింశుమారవిభుఁ డాకపినాథునిఁ బల్కె మన్మనో
వల్లభ రోగపడ్డయది వైద్యు లసాధ్య మనంగ దాని కే
నుల్లమునం దలంకెదఁ బ్రయోగము చెప్పినఁ దీర్చువారు లే
రెల్లెడ నీటిలోనిపని యింతీయ నాపని మిత్త్రవత్సలా. ॥52॥

వ. అనుటయు నాబలివర్ధనుం డిట్లనియె. ॥53॥

చ. జలములు గాని వెల్పలికిఁ జాల నటంచు విచార మేటికిన్
బలికినమందు దెత్తు ననుఁ బంపు మరెన్నఁటి కేను బోయి భూ
వలయము నెల్లఁ గ్రుమ్మరి దివాకరుఁ డయ్యపరాంబురాశిలో
పల దిగిపోకమున్న వడిఁ బాఱి రయంబున వత్తుఁ బోయెదన్. ॥54॥

క. పొ మ్మనవు పోయి మందులు, దె మ్మనవు చికిత్స చాలఁ దెలిసినవైద్యున్
ర మ్మనవు భార్య నిజ మగు, సొ మ్మనపు దలంక వేమిచోద్యము చెపుమా. ॥55॥

వ. అనిన నమ్మకరకులాధీశ్వరుం డిట్లనియె. ॥56॥

ఉ. అడిగినవాఁడఁ బండితుని నాయన చెప్పగ మందు నీకడం
దడవఁగఁ జాల కేను బరితాపముఁ బొందుచు నున్నవాఁడ ని
ప్పుడు నెఱిఁగింపకున్న నది పోవదు నామదిలోన దుఃఖమున్
గడవఁగ నీవ కారణ మకారణబాంధవ యెన్నిభంగులన్. ॥57॥

వ. అనినఁ దరుచరనాథుం డిట్లనియె. ॥58॥

గీ. మనసు గలసినచో నొకమాట యైనఁ, గపటమునఁ జెప్పకుండుట కలుష మండ్రు
ప్రాణసఖుఁ డగునాకు డాపంగ నగునె, చెప్పఁదగనిది యైనను జెప్పు మనిన. ॥59॥

వ. అమ్మాటకుఁ బుయిలోట దక్కి మొసలి యిట్లనియె. ॥60॥

క. వానరహృదయముతోఁ దగ, మానినయౌషధముఁ దెచ్చి యువిదకుఁ బెట్టిన్
మేనఁ గలరోగ మంతయు, మాను ననుచు నొక్కవెజ్జు మగువకుఁ జెప్పెన్. ॥61॥

ఉ. చెప్పిన నన్నుఁ దె మ్మనియెఁ జెప్పెడి దేమీ మఱెందు నేరికిం
చెప్పక నీకునుం దెలియఁజెప్పఁగఁజాలక యాత్మ నాకు నేఁ
జెప్పఁగ నీవు న న్నడుగఁ జెప్పితిఁ గాని భయంబు పుట్టఁగాఁ
జెప్పుట గాదు కార్యగతి చెప్పితి వానరయూథనాయకా. ॥62॥

క. తనసతికి రోగ మైనం, గనుఁగొని యది చక్కఁబెట్టఁగా నేరఁ డితం
డని నన్ను బంధుజనములు, మనుపీనుఁగుఁగాఁ దలంప మను టేమిటికిన్. ॥63॥

వ. అని చెప్పినఁ గపీశ్వరుండు. ॥64॥

గీ. సగము చచ్చినమేనితోఁ జకితుఁ డగుచుఁ, గంప మొందుచు వృద్ధమర్కటము మూర్ఛ
మునిఁగి కన్నులు గానక మణిగి గొంత, వడికిఁ దెప్పిఱి యాత్మ దైవంబుఁ దూఱి. ॥
65॥

వ. తనలో నిట్లని వితర్కించె. ॥66॥

గీ. ప్రేమ నటియించి యింటికిఁ బిలువఁ దడవ, మొసలిమాటకు నా కేల మోసగలిగె
నెంతముదిసిన నేను జితేంద్రియుండఁ, గామి నాపదఁ బడితి యుక్తంబు గాదె. ||67||

వ. అని మఱియును. ||68||

సీ. రాగసంయుక్తుఁ డరణ్యావాసంబునఁ బహుకాల మున్నను ఫలము లేదు
నెఱయఁ బంచేంద్రియనిగ్రహంబున నిల్లు, గదలకున్నను వాని కదియ ఫలము
వీతరాగుండును విజయశీలుండును, వివిధధర్మాధర్మవిదుఁడు నగుచు
సత్యదయాదానశౌచంబు లెవ్వఁడు, గలిగి వర్తించు నిష్కపటవృత్తి

గీ. వానినిలయంబు ఘనతపోవనము గాని, దండకాషాయవస్త్రకమండలువులు
ముండితయును భిక్షాటనముం జదువును, నాటకమ్ము లివి ప్రయోజనములు గావు. ||69||

వ. అని తలంచి బలివర్ధనుండు దైవానుకూల్యంబున నాయుశ్శేషంబుకతంబునం దనకు నప్పటి కొక్కయుపాయంబు తోచిన నాశింశుమారంబునకు నిట్లనియె. ||70||

క. ఓయన్న కల్ల చేసితి, వీయర్థము మున్ను నాకు నెఱిఁగించిన నే
నాయంతరమునఁ గలిగిన, యాయౌషధ మపుడ కొంచు నరుదెంతుఁ గదే. ||71||

ఉ. గుండియ పుచ్చి పెట్టుకొని కొమ్మపయిం బదిలంబు చేసి నే
నుండుదు నట్టిభారమున కోర్వక యెప్పుడు నేఁడు నే నభా
గ్యుండను నీకు నక్కఱకుఁ గూర్చినసొ మ్మని ము న్నెఱింగి తే
కుండుటఁ జేసి యే మని ప్రియోక్తులు పల్కుదు నేమి సేయుదున్. ||72||

వ. అయినను ద్వరితగమనంబున నయ్యుదుంబరంబు కడకుం జని యస్మదీయహృదయంబు గొని చనుదెంత మని పలికి వెండియు. ||73||

గీ. మొనసి ధర్మార్థకామముల్ మూఁటివలన, ఫలము లెవ్వాఁడు దా నాసపడియెనేని
వాఁడు రిక్తహస్తములఁ బోవంగఁ దగదు, భూమిసురరాజకాంతలపొంత కెందు. ||74||

క. మానుగ హృదయం బచ్చటి, మ్రానం దగిలించి యుంటి మన మట మగుడం
గా నరిగి వేగ నది గొని, మానిని యున్నెడకు నిపుడ మరలఁగవలయున్. ||75||

వ. అనిన. ||76||

క. అమ్మాటల జలచరమును, సమ్మతితో నమ్మి వృక్షచరమును గొనుచుం
గ్రమ్మఱ ము న్నున్నతరువు, కొమ్మం గదియింపఁ గపియుఁ గుప్పించి వడిన్. ||77||

గీ. అంతకంతకుఁ బొడవుగా నరిగి యరిగి, వృక్షశాఖాగ్రమున నున్న వృక్షచరముఁ
గాంచి చెలికాఁడ రమ్ము వేగంబ మనకుఁ, బోవవలె నన్న జలచరంబునకు ననియె. ||78||

గీ. పొందు చేసిచేసి పొసఁగక మతి పోయి, తిరిగి వచ్చునతఁడు తిరుగఁ జెడును
గార్దభంబు నక్కకఱపుల హరిఁ జేరి, పోయి తిరిగి వచ్చి పొలిసినట్లు. ||79||

వ. అనినఁ దత్కథాక్రమంబుతెఱంగు జలచరపతి యడిగినఁ దరుచరపతి యిట్లనియె. ||

80||

సీ. కలఁ డుగ్రవనములోపల నొక్కమృగరాజు, గోమాయు వతనికిఁ గూర్చుభృత్యుఁ
డై పంపు చేయంగ నమ్మృగేంద్రుఁడు జంబు, కముఁ జూచి పలికె దైన్యము దలిర్ప
ననఘ మహోదరవ్యాధి నాతనువున, నొదవి యంతంతకు ముదురఁ జొచ్చె
ననుగుణం బగుమందు లరసి సేవింపక, యూరకుండిన మీఁద నొప్పకుండు

గీ. గార్దభముకర్ణ మొక్కటి గలిగెనేని, యౌషధంబున నది గూర్చి యారగించి
మచ్ఛరీరంబురోగంబు మాన్పుకొందుఁ గానఁ గొనిరమ్ము ఖరము నాకడకు వేగ. ||81||

చ. అనిన మహాప్రసాద ముని యామృగధూర్తము పోయి రోయుచున్
జని నగరోపకంఠమునఁ జాకలివానికృశాంగగార్దభం
బును బొడగాంచి సద్వినయపూర్వముగా మృదుభాషణంబులన్
గనికర మొప్పఁ బల్కె నధికం బగునేర్పున నాక్షణంబునన్. ||82||

గీ. ఎలయించి తెచ్చి యిచ్చినఁ, బొలియింప మృగేంద్రుఁ డడరఁ బొడమినభీతిన్
నిలువక వడిఁ జని మున్నిటి, నెలవున గార్దభము పోయి నిలిచినపిదపన్. ||83||

వ. ఆమృగపతి గోమాయువుం గనుంగొని మనయత్నంబు విఫలం బయ్యె నింకను బ్రయత్నంబున నను సంధింపవలయు ననిన నాసృగాలం బిట్లనియె. ||84||

గీ. మునుపు గార్యంబు దెలియనిమూఢచిత్తుఁ, బొసఁగ నిది సేయు మన మోసపోవుఁ గాని
దృష్టముగఁ జూచి కపటంబు దెలిసెనేని, పూని క్రమ్మఱ మఱి మోసపుచ్చరాదు. ||85||

వ. అయినను నాబుద్ధిబలంబుననుఁ బలుకులనేర్పునను నాగార్దభంబుమనంబునం గల భయం బుడిపి దేవరదివ్యశ్రీపాదపద్మంబులసన్నిధిం బెట్ట నవధరించెదం గాక యని క్రమ్మఱం జని గార్దభంబుఁ గాంచి యిట్లనియె. ||86||

మ. మృగరాజుం గని కొల్చి యాయనకడన్ మేఁ తెల్ల నీసొమ్ముగాఁ
దగ భృత్యప్రకరంబు లెల్ల నినుఁ దాత్పర్యంబునం జూడఁగా
జగతిం బెద్దఱికంబు గట్టుకొన కీజాడన్ భయభ్రాంతి నొ
ప్పగునే క్రమ్మఱి పాఱ సాహసవిహీనాత్ముండు పెం పొందునే. ||87||

వ. అని మఱియును. ||88||

ఉ. మానుగ నంటరానికొఱమాలిన మైలలమోపు వీపునం
బూని ధరించి తిట్టియును మొత్తియు నీరజకుండు నొంపఁగా
వీనిగృహంబునందుఁ దగవే నడపీనుఁగవై చరింప ని
చ్ఛానుగుణంబుగా నభిమతార్థము లానఁగ లేక యక్కటా. ||89||

వ. అనుటయు నాగార్ధభం బిట్లనియె. ||90||

క. నమ్మించి యేను నీవును నిమ్ముల బ్రదుకుద మటంచు నెలయించి ననున్
రమ్మని కొనిచని మృగపతి, సమ్ముఖమునఁ బెట్టి చంపఁ జనునే నీకున్. ||91||

గీ. శితనఖంబులు మెఱయంగ జేగురించు, ఘనతరానన మతిభయంకరము గాఁగ
నుఱుక నుంకించున ట్లున్నయుగ్రహరికి, బెదరి పాఱక నిలువ నే బిరుదనయ్య. ||92||

వ. అనిన నమ్మాటకు జంబుకం బిట్లనియె. ||93||

మ. మొదలం జూడనివాఁడ వైనకతన న్మొంచెన్ భయం బెంతయున్
గదియం బోయి నమస్కరింప నతఁడున్ గారుణ్యపూర్ణాంగుఁడై
చెదరం బాఱఁగనీక ప్రోచు నధికశ్రీయుక్తుఁగా భృత్యు నీ
వది గాన న్వెర వేది వచ్చితివి పంచాస్యంబుపాం దొప్పదే. ||94||

వ. అని మఱియును. ||95||

చ. వలసిన భక్ష్యభోజ్యము లవారణఁ బారణ చేయవచ్చు ని
చ్చలు హరిమూలభృత్యవనజంతునికాయములోన నెక్కుడై
మెలఁగఁగ వచ్చుఁ జల్లనిసమీరము వీవఁగ నిచ్చవచ్చుశ
య్యల శయనింపవచ్చును మహామహిమాఢ్యుని బంటుగా మదిన్
దలఁపనిపేదకున్ బ్రతుకు దాఁ గలదే తలపోయ నెమ్మెయిన్. ||96||

శా. నాయత్నంబు ఫలింప దయ్యె నకటా నాస్నేహభావంబునన్
బాయంజాలక కూడియుండుటకునై ప్రార్థించినట్టే కదా
ధీయుక్తుండు త్రివర్గముం బడయ నర్థిం గోరఁగా నెయ్యెడన్
శ్రేయప్రాప్తికిఁ బెక్కువిఘ్నము లగున్ జింతింప నింతేటికిన్. ||97||

వ. అని మఱియునుం బ్రియాలాపంబులు పలుకునగ్గోమాయువుమృదుమధురభాషణంబులకు నోటుపడి గార్దభం బిట్లనియె. ||98||

క. కందువచుట్టమువై మది, కం దంతయుఁ బాపి మీఁదఁ గలభాగ్యము నా
కందించి మనుపఁదలఁచితి, కందళితస్నేహభావగౌరవ మెసఁగన్. ||99||

క. కడుపున కందియు నందని, కుడుపుల ననుదినముఁ గుదిలఁ గుడుచుటకంటెన్
గడుదొడ్డరాజుసేవకు, నొడఁబడి యొకనిమిషమైన నుండఁగ రాదే. ||100||

వ. అని నిశ్చయంబుగాఁ బలికి గార్దభం బమ్మృగధూర్తంబువెనుకం జనఁ గొనిపోయి మృగేంద్రుముందటం బెట్టి యిట్లనియె. ||101||

క. నమ్మించి తోడి తెచ్చితి, నమ్మినభృత్యుండు గాఁడు నాక యితని నీ
సొమ్ముగ నోరం గన్నుల, నిమ్ముగఁ జూడంగఁ దగు మృగేంద్రకులేంద్రా. ||102||

వ. అని విన్నవించి యామృగధూర్తంబు దొలంగిన మృగనాథుండు. ||103||

గీ. ఉఱికి గార్దభంబు నుగ్రదంష్ట్రలు గల, ముఖమునం దుదగ్రనఖములందు
నొత్తి పట్టఁ దడవ యుసురు పోయినదానిఁ, జూపి జంబుకంబుఁ జూచి పలికె. ||104||

గీ. దినముఖోచితకర్మంబు దీర్చి వచ్చి, యనుభవించెద నందాఁక నరసియుండు
మనుచు సింగంబు నదికిని నరుగ జూచిఁ జంబుకంబుఁ దలంచె మనంబులోన. ||

105||

సీ. దివ్యౌషధం బని తెప్పించి మృగరాజు, నన్నుఁ గావలి పెట్టి నదికిఁ బోయె
నీమందు మృగపతి కేల పోవఁగనిత్తు, గ్రక్కున నతఁ డింందు రాకమున్న
భక్షించి నామేనఁ బరఁగురోగము లెల్ల, హరియింతు ననుచు మహాభిలాష
మొదవ గార్దభకర్ణహృదయంబు లప్పుడు, తొడిఁబడఁ దిని మూతి దుడుచుకొనుడు

గీ. నంత హరివచ్చి యాగార్దభావయవము లెక్కడికిఁ బోయె నిపు డన్న నెఱుఁగనట్లు
మూర్ఖచిత్తున కెం దైన మొదలఁ గలవె, హృదయకర్ణంబు లవి చూడ కెఱుఁగ కంటి. ||
106||

వ. కావున నీగార్దభంబునకు హృదయకర్ణంబులు లే వనిన నట్లకాఁబోలు నని యామృగేంద్రుం డూరకుండె నేను నవ్విధంబున మోసపోవ నగ్గార్దభంబుఁ గాను విచ్చేయుమనిన నాశింశుమారవల్లభుండు లబ్ధనాశంబునకుఁ జింతాక్రాంతుం డగురుచు సిగ్గుపడి జలమధ్యంబునకుం బోయె నని యిట్లు విష్ణుశర్మ లబ్ధనాశం బనుచతుర్థతంత్రం బెఱింగించినం గుమారు లసంప్రేక్ష్యకారిత్వం బెఱిఁగింపు మనుటయు. ||107||

ఉ. తెల్లదలాటరాయ సుదతీజననూత్నమనోజ మల్లికా
వల్లభ సప్తసప్తికులవర్ధన మేరునగేంద్రధీర సం
ఫుల్లసరోజనేత్ర గుణభూషణ యాహవభీమ తమ్మభూ
వల్లభుకూర్మిపుత్త్ర బసవక్షితిపాలక రాజశేఖరా. ||108||

ఉత్సాహ. మందరాచలేంద్రధీర మనుచరిత్రసంతతా
నందకులపవిత్ర ధర్మనందితావనీజనా
కుందచంద్రహారహీరగురుయశఃప్రకాశ గో
విందచరణకమలయుగళవిస్ఫురన్మనోంబుజా. ||109||

భుజంగప్రయాతము. రమాసూనురేఖావిరాజత్స్వరూపా
యుమానాథఫాలానలోద్యత్ప్రతాపా
సమస్తావనీచక్రసంస్తూయమానా
నమద్రాజసంరక్షణాసంవిధానా. ||110||

గద్యము. ఇది శ్రీమైత్రావరుణగోత్రపవిత్ర బ్రహ్మనామాత్యపుత్త్ర సుకవిజనవిధేయ నారాయణనామధేయప్రణీతం బైనపంచతంత్రం బనుమహాకావ్యంబునందు లబ్ధనాశం బనునది చతుర్థాశ్వాసము.

అసంప్రేక్ష్యకారిత్వము

క. శ్రీకారుణ్యకటాక్ష, స్వీకృతబుధబంధునికర జృంభితవిమతా
నీకగ్రీవాఖండన, భీగరకరవాల బసువపృథ్వీపాలా. ‖1‖

వ. అవధరింపుము సుదర్శనక్షితీశ్వరనందను లసంప్రేక్ష్యకారిత్వం బెఱింగింపు మనిన విష్ణుశర్మ వారల కిట్లనియె. ‖2‖

చ. నిజమును గల్లయుం దెలియనేరక క్రోధమునం బ్రమత్తుఁడై
సుజనుల కెగ్గు చేసి చెఱుచుం దనమున్నటిమైత్త్రి మానవుం
డజగరమున్ హరించినమహానకులంబు వధించి బ్రాహ్మణుం
డజితమనోవ్యథం బొరలు నయ్యవివేకముఁ బోల్పఁ బట్టగున్. ‖3‖

వ. అనుటయు నృపకుమారులు తత్కథాక్రమం బెఱింగింపుఁ డనిన నతం డిట్లనియె. ‖4‖

సీ. గౌడదేశంబునఁ గల దగ్రహారంబు, సకలసౌఖ్యములకు జన్మభూమి
తన్నివాసంబుగ ధరణీసురాన్వయ, జాతుఁ డుండును దేవశర్మ యనఁగ
నాయనకులకాంత యాజ్ఞసేని యనంగ, శుభలక్షణాంగి యాసుదతి తనకు
ఘనపురాకృతపుణ్యకర్మంబునను జేసి, సమధికం బైనగర్భము ధరింప

గీ. నధికసంతోషచిత్తుఁడై యతివఁ జూచి, నాతి నీగర్భమున నున్ననందనుండు
మనకులం బెల్ల నుద్ధరింపంగ నోపు, భాగ్యవంతుఁ డౌ ననఁ దనభర్తఁ జూచి. ‖5‖

వ. యాజ్ఞసేని యిట్లనియె నాథా నీమనోరథసహస్రంబు లేమియుఁ గొఱగా వీయస్థిరంపు సంసారంబునకుఁ గడకట్టినకార్యంబు తుదముట్ట నేర దని పెద్దలచే వినంబడు విను మని యిట్లనియె. ‖6‖

గీ. మహి ననాగతకార్యంబు మదిఁ దలంచి, కోరునాతఁడు దుఃఖసంకులత నొందు
బెక్కువిధములఁ జింతింప బెండువడుట, సహజ మది సోమశర్మునిజనకునట్లు. ‖7‖

వ. అనినం దత్కథాక్రమంబు విప్రుండు తనభార్య నడిగిన నా నితంబినీతిలకం బిట్లనియె. ‖8‖

సీ. పరఁగ విద్యాభ్యాసపరుఁ డొక్క భూసురుం డనువుగా మహాళయంబున భుజించి
చనుదేర నొండొకసదనంబు విప్రుండు పితరులకై పేలపిండి యిడినఁ
గైకొని తా నొక్కఘటము సంపాదించి పొందుగా నాసక్తు వందుఁ బోసి
చేతి కందెడునట్టె చేరువ నాకుంభ మెలమితోఁ బ్రీతుఁడై యచటఁ బెట్టి

తే. సమధురోత్కృష్టభోజనోత్సవముకతన, నతఁడు సుఖసుప్తి నొందెడునవసరమున
నంతకంతకు దట్టమై యలమఁబడిన, గురుమనోరథ మంతయుఁ గోరుచుండి. ‖9‖

వ. ఆనైష్ఠికుండు తనలో నిట్లని తలపోయం దొడంగె. ‖10‖

చ. కఱ వరుదెంచినన్ ఘటము గర్భమునం గలసక్తు వంతయున్

దఱుఁగక యమ్మి మేఁకఁ గొన దానికిఁ బిల్లలు రెండు గల్గు న
మ్మఱకలు రెంటికిం గలుగు మానుగ దూడలు నాల్గు వాని కి
ట్లఱిముఱి నెన్న నెన్మిదిఁ బదాఱును ముప్పదిరెండుఁ బుట్టఁగన్. ॥11॥

వ. ఇవ్విధంబునం గ్రమక్రమవృద్ధిం బొందినచ్ఛాగంబులు కాలాంతరంబున శతసహస్రసంఘంబు లగుటయు వాని నమ్మి గోధనంబులు సంపాదింప నవియును బ్రతిసంవత్సరంబును వత్సంబులనిడ ననేకసంవత్సరంబులకు నసంఖ్యాతగోధనంబు లగుటయు వానియందు. ॥12॥

సీ. కోడె లన్నింటిని గూడంగఁ దోలించి మేదింప దుక్కికి మెతక లైన
మ్రుచ్చుగిత్తలఁ బట్టి ముకుద్రాళ్లు గుట్టించి గంతగోనెకు వాని సంతపఱిచి
బేహార మాడింపఁ బెరిఁగినధనమునఁ గమ్మతంబులు వెట్టఁగా ధరిత్రి
నమరినధాన్యంబు లమ్మించి ధనములు గోటులసంఖ్యలై కొలఁది మీఱ

తే. రాజుచేత మహాగ్రహారములు వడసి, గుళ్లుఁ జెఱువులు వనములు గోపురములు
సౌధములు మల్లెసాలలుఁ జప్పరములు, నంతిపురములు లోనుగా నమరఁ జేసి. ॥13॥

సీ. గజనికేతనములు గట్టించి యన్నింట భద్రదంతావళప్రతతి నుంచి
వాజిశాలలు గట్టి వరరూపజవసత్త్వసంపన్నవర్ణితాశ్వములఁ గట్టి
పరశుపట్టసగదాప్రాసతోమరకుంతకోదండహస్తులఁ గూడ నేలి
భేరీమృదంగగంభీరరావంబులు కలయంగ ముందటఁ జెలఁగుచుండ

తే. రత్నభూషణాలంకృతరమ్యగాత్రు, ననుదినంబును వాహ్యాళి కరుగునన్నుఁ
జూచి బంధుజనంబులు చోద్యపడుచు, నెలమిఁ దమకన్నియల నాకు నీఁదలంప. ॥14॥

క. కులమును రూపును గుణమును, గలకోమలిఁ బెండ్లియాడి కాయజకేళిం
జెలఁగంగఁ బెద్దకాలము, జలజాక్షికిఁ జనుచునుండ సంతతిలేమిన్. ॥15॥

తే. పెక్కునోములు నోమంగ భీతహరిణ, నేత్ర గర్భంబు ధరియించి పుత్రుఁ గాంచ
నాఁడు నత్యంతసుకుమారవైభవమునఁ, బేరు సోమశర్మ యనంగఁ బెరుఁగుచుండ. ॥16॥

తే. కనకసూత్రంబుతో మొలగంట లమర, జోక నలికంబుపై రావిరేక లనుర
జరణయుగమున నందియల్ మొరయుచుండ, నంతటంతటఁ గూర్చుండి యాడునపుడు. ॥17॥

చ. పనితమకంబునన్ గృహిణి బాలకు నెత్తక యుండు దెట్లు నీ
వని భృకుటీవికారవదనాంబుజుఁడై వసుధామరుండు తాఁ
దనకర మొప్పఁ జూచి ఘనదండము గైకొని వ్రేయఁ బిండి పె
ట్టినకలశంబు భగ్న మగుడుం దెలి వొంది యనంతరంబునన్. ॥18॥

క. తలయుం జీరయు నొడలును, దెలతెలఁగాఁబడ్డపిండి దిక్కులు గప్పన్
బలపలనివేడ్కతోడుత, వెలవెలనై బ్రాహ్మణుండు విస్మితుఁ డయ్యెన్. ॥19॥

వ. విస్మితుండై మనోరాజ్యంబు మిథ్య యగుటకుఁ జింతాక్రాంతం బగునంతఃకరణంబుతో నెగ్గువడి యూరకుండెం గావున నీవును నమ్మహీసురునట్ల యనాగతమతిం దలంపం దగ దన్న కొన్నిదివసంబులకుం బరిపూర్ణం బయినగర్భంబున నాతన్వికి శుభలక్షణాలంకృతుం డైననందనుండు పుట్టిన సాంద్రానందంబునం బొదలుచున్నసమయంబున. ||20||

తే. పుణ్యదివసంబు వచ్చినఁ బొలఁతి వేడ్క, నర్భకుని నాత్మనాథున కప్పగించి
విప్రకన్యాసమేతయై వెడలి నదికిఁ, బావనస్నాన మొనరింపఁ బోవునంత. ||21||

ఉ. ఆనగరంబుభూపతిగృహంబునఁ బుణ్యదినంబు వచ్చినన్
దానముఁ గైకొనం దలంచి తక్కినవిప్రులు పాఱుచుండఁగాఁ
దా నది చూచి బ్రాహణుఁడు తద్దయు శోకము నొంది యాత్మలో
మానిని నేల పంపితిఁ గుమారునిరక్షకు లెవ్వ రిత్తఱిన్. ||22||

వ. అని మఱియు నమ్మహీసురవరుండు తనమనంబున. ||23||

ఉ. ఎన్నఁడు వచ్చుఁ బుణ్యతిథి యెన్నఁడు దానముచేయు భూవరుం
డెన్నఁ డకించనత్వమును నేఁ బెడఁబాసి సమస్తవస్తుసం
పన్ననికేతనుండ నగుభాగ్యము గల్గునొ యంచుఁ గోర్కిమై
నున్నయెడన్ ధనాగమము నొందుటకుం దఱి తప్పె నెట్లొకో. ||24||

ఉ. అక్కఱ లెల్లఁ దీఱవు నృపాగ్రణికిం బొడసూపకున్న నా
కిక్కడ వెన్నపాపనికి నెవ్వరు కా పిఁక వేళ దప్పెఁ బో
నక్కడ నేప్రయోజనము లబ్బు మనంబున మానవుండు దా
నొక్కటి చింతసేయ విధి యొక్కఁడు వేఱ తలంచు నక్కటా. ||25||

గీ. అనుచుఁ గదలి పోవు నట పోయి క్రమ్మఱ, మగిడి వచ్చి బాలుమొగము చూచు
సుదతి వచ్చుతెరువు చూచు దిక్కులు చూచు, నిక్కి చూచు గోడ లెక్కి చూచు. ||26||

వ. ఇవ్విధంబున నాందోళించుడెందంబు కొందలం బంద నందందు సందడిం బొందుచుఁ బొందుపడి డిందుపఱచుకొని పుత్త్రసమానంబుగా మునుమున్న పెంచినవకులంబునాలోకించి దాని బంధించినసూత్రంబు విడిచి కొనివచ్చి కుమారునిచుట్టునుంద్రిప్పి సంజ్ఞగా నెఱింగించి తలవాకిటం బదిలంబుగా నిలిపి పుత్త్రసంరక్షణంబు నీకుం గర్తవ్యం బని పలికి బ్రాహ్మణుండు చనినం దదనంతరంబ. ||27||

సీ. నకులంబు చూడంగ నొకకృష్ణసర్పంబు, వడిగొని మూషికద్వారవీథి
జొచ్చి బాలునిఁ గవియునంతట ముంగి, యుదరి నాగము ముట్టి యొడిసి పట్టి
కంఠంబు గ్రక్కున ఖండించి మే నెల్ల, శతఖండములు చేసి చంపి వైచి
నవరక్తధార లాననమున జొత్తిల్లి శోభిల్ల, మున్నున్నచోన నిలువ

గీ. దాన మంది యపుడు ధరణీసురుఁడు తన, పట్టిఁ దలఁచుకొనుచుఁ బాఱుతెంచి
శిరము నోరు రక్తపరిషిక్తముగఁ దన, ముంగిటఁ దనుఁ గన్నముంగిఁ జూచి. ||28||

క. ఈనోరు రక్త మూరక, కానేరదు శిశువుఁ జంపెఁగా దుర్జాతం
బైనపురు వంచు నుగ్రత, దానిం జావంగ నడిచెఁ దత్క్షణమాత్రన్. ||29||

వ. అడిచి యమ్మహీదేవుం డభ్యంతరమందిరంబునకుం జని శతఖండీకృతకృష్ణసర్పంబును జెలంగి యాడుచున్న తనకుమారు గనుంగొని నాకులమరణంబునకుఁ బరితప్తాంతఃకరణుం డగుచు నుదరతాడనంబు చేసికొనియు శిరంబు పగుల మోఁదుకొనియు ధరణింబడి పొరలుచు మొఱలు పెట్టుచు ననేకకాలంబునం బట్టి పట్టివలెఁ బెంచిననకులంబుం బరామర్శింపక వధించినపాపం బేమిటం బాయునని మఱియు ననేకప్రకారంబుల బ్రలాపించుసమయంబున భార్య చనుదెంచి యిది యేమినిమి త్తం బని యడిగిన నతండు తద్వృత్తాంతం బంతయుం జెప్పిన నమ్మగువ యతని కిట్లనియె. ||30||

క. పదిలముగ వినక చూడక, మొదలఁ బరామర్శ చేసి మొనయక పరుసం
బొదవించు నెవ్వఁ డాతం డదయత క్షౌరకుఁడువోలె నాపదఁ బొందున్. ||31||

వ. అనిన నవ్విధం బెఱింగింపు మని యావిప్రుండు భార్య నడిగిన నమ్మానినీతిలకంబిట్లనియె. ||32||

చ. కలఁ డొకపట్టణంబునను గ్రామణి వైశ్యకుమారుఁ డెల్లవా
రలుఁ గొనియాడునట్టివివరంబుగలం డతిధార్మికుండు పె
ద్దలయినతల్లిదండ్రులును దత్పరివారము రోగబాధలన్
బొలిసిన దాదిచేఁ బెరిఁగి పూర్వవయఃపరిపాకశాలియై. ||33||

గీ. ఉండి సెట్టిబిడ్డఁ డొకనాఁడు తనదాదిఁ, జేరఁ బిలిచి నాకుఁ జెప్పు మతివ
యయ్య చేర్చి నట్టియర్థ మెక్కడఁ బోయెఁ, దెలిసి లేమి నెట్లు తిరుగువాఁడ. ||34||

సీ. తల మాసినపుడును దైల మించుక లేక, ముదమునఁ గోకయు మొలకు లేక
కడుపార నన్నంబు కుడువ నెన్నఁడు లేక, మన సైన నొకపోఁక తినఁగ లేక
కమ్మపువ్వులపూఁత కలలోపలను లేక, పేర్మికతంబునఁ బెండ్లి లేక
ప్రియబంధుజనులకుఁ బెట్ట నేమియు లేక, దీవించునర్థులఁ బ్రోవ లేక

గీ. యేల యున్నాఁడ నీదేహ మేల నాకు, విడుతు నీప్రొద్దె కాదేని విపినభూమి
చొచ్చి మునివృత్తిఁ దపము భాసురము గాఁగఁ, జేసి పుణ్యలోకంబులు చేరుఁవాఁడ. ||
35||

వ. అనినం గన్నీ రొలుక నయ్యుపమాత యిట్లనియె. ||36||

క. నాకన్నతండ్రి నీ కీ, శోకం బేమిటికి నేను జూడఁగ భాగ్య
శ్రీకలిమి మెఱయుచుండెదు, లోకంబులు వొగడ బంధులోకములోనన్. ||37||

గీ. వెలయ నీవు జనించినవేళఁ దొల్లి, దివ్యయోగీంద్రు నడిగినఁ దేటపఱిచె
నిన్నిసంవత్సరంబులు నిట్టిమాస, మిట్టిదినమున శ్రీకాంత యితనిఁ జేరు. ||38||

వ. అని యతం డిట్లు చెప్పె నది యాదిగ నేను సంవత్సరమాసదినంబు లెన్నికొనుచుండుదు నదియును నెల్లింటికిం బరిపూర్ణం బగుచు వచ్చెఁ దప్ప దని యవ్వైశ్యకుమారునూఱడం బలికి మజ్జనభోజనాదుల నతనిఁ బరితుష్టుం జేసి మృదుతల్పంబున నునిచిన నారాత్రి నిద్రించె నక్కుమారుండును దీర్ఘనిశ్వాసవ్యాకులమానసుం డగుచుఁ దృతీయయామంబున నిద్రాముద్రితలోచనుం డయ్యెఁ జతుర్థయామావసానంబున. ||39||

ఉ. బద్ధగజాజినాంబరము బాలశశాంకకళావతంసస
న్నద్ధజటాభరంబు కరుణారసపూర్ణవిలోకనంబునున్
శుద్ధపటీరహీరరుచిశోభితవర్ణము నైనమూర్తితో
సిద్ధవరేణ్యుఁ డొక్కరుఁడు చెచ్చెర నాతనిఁ జేరి యిట్లనెన్. ॥40॥

శా. ఓరీ వైశ్యకుమార సాహసమహోద్యోగంబునన్ జావఁగాఁ
గోరం గారణ మేమి యేఁ గలుగ నీకుం జింత యిం తేల న
న్నారాధించితి పూర్వజన్మమున నయ్యత్నంబునన్ సంపదల్
చేరం బ్రాప్తము నేఁట రేపటను నిశ్చింతుండవై యుండుమీ. ॥41॥

క. కల యని చూడకుమీ నా, పలు కంతయు నిక్కువంబు భావించి మదిన్
దలపోసి యేను జెప్పిన, తెలివిం దగ నాచరింపు ధీయుక్తుఁడవై. ॥42॥

వ. అవ్విధం బెట్టి దనిన. ॥43॥

సీ. అరుణోదయంబున హరిహరస్మరణంబు, చేయుము మేల్కాంచి చిత్త మలరఁ
దల దువ్వి ముడిచి వస్త్రము పొందుగాఁ గట్టి, చెనసి యాచమనంబు చేసి వచ్చి
సుస్నాన మొనరించి సురభూసురార్చనా, యత్తచిత్తుం డెట్ల యట్ల యుండు
తఱి వచ్చి భిక్షుకత్రయము నీముందటఁ, బొడమినఁ గని వారిఁ బూజ చేసి

గీ. లగుడమున మస్తకంబులు పగుల నడువఁ, దాఁకు వడునట్టి భిక్షుకత్రయము చూడఁ
దత్క్షణంబున ఘననిధిత్రయము నగుచుఁ, గోటిసంఖ్యలమాడల కుప్ప లగును. ॥44॥

వ. ఇవ్విధంబున సంప్రాప్తం బయినధనంబువలన. ॥45॥

సీ. దేవతాగృహములు దృఢముగాఁ గట్టించి, ఘనతటాకంబులు కలుగఁజేసి
వనములు పెట్టించి వడుగులుఁ బెండ్లిండ్లు, భూదేవసమితికిఁ బొందుపఱిచి
కీర్తికి నెలవైనకృతులకుఁ గర్తవై, నెలకొన నంతంత నిధులు నిలిపి
యధిపతిచేఁ గొని యగ్రహారము లిచ్చి, మఱియుఁ బొందైనధర్మములు చేసి

గీ. యాశ్రితుల బంధుజనముల నరసి మనిచి, పుత్త్రపౌత్త్రాభివృద్ధితోఁ బొగడువడఁగ
లాలితంబుగఁ బెద్దకాలంబు బ్రతుకు, మనుచు సిద్ధుండు కానరా కరుగుటయును. ॥46॥

వ. అప్పు డావైశ్యకుమారుండు తనదాదిం బిలిచి యిట్లనియె నేఁ డరుణోదయానంతరంబ మనగృహం బలంకరించి శుచిస్నానంబు చేయించి గృహదేవతలం బూజింపు ముదయవేళకు నెద్దియేనియు శుభప్రాప్తికిఁ గారణంబు గలదు పొమ్మనిన నమ్ముదుసలి దాదియు నట్ల చేసినయనంతరంబ. ॥47॥

సీ. పాకశాసనపురప్రాసాదశిఖరాగ్రగురుతరసౌవర్ణకుంభ మనఁగఁ
బూర్వదిగంగనాస్ఫురితఫాలస్థలీదీపితసిందూరతిలక మనఁగ
బహుళవీచీస్ఫురత్ప్రాగ్దిగంభోరాశికూలప్రవాళనికుంజ మనఁగ
నమరాధిపతిసతీహస్తాబ్జవిన్యసమోహనమాణిక్యముకుర మనఁగ

గీ. నరుణకిరణుండు పొడచూపె నఖిలజనక, రాబ్జములతోడఁ గుముదవనాలి మొగుడ
జారచోరులచిత్తంబు జల్లనంగఁ, జక్రవాకంబు లానందజలధిఁ దేల. ॥48॥

వ. ఇవ్విధంబున సూర్యోదయం బగుటయుఁ గనుంగొని యవ్వైశ్యకుమారుండు తన దాదిం బిలిచి యిట్లనియె. ||49||

క. క్షారాభ్యంగస్నానము, లారంగ నవశ్య మగుట నతిశీఘ్రగతిన్
జేరంగఁ బిలువు నాపితు, నీరును నటకలియుఁ గాచి నీవు లతాంగీ. ||50||

వ. అనిన నాయమ విదగ్ధక్షౌరకుం బిలిచి తెల్పిన వాఁడును దంతధావనపదనఖధావనాది క్షౌరకర్మంబులు తనకు నత్యంతసమీచీనంబుగాఁ జేసినం బ్రియం బంది యవ్వైశ్యుండతని కిట్లనియె నీ వింతకుమున్ను నావలన నెన్నఁడునుం ప్రయోజనం బెఱుంగవు నేఁ డించుకతడవు మద్గృహంబున నిలువు మని నిలిపి తైలాభ్యంగనస్నానం బాచరించి ధౌతపరిధానశోభితుం డై మహాదేవు నర్చించి గృహదేవతలం బూజించి విశుద్ధాత్ముం డయి యుండ నంత విధిప్రేరితం బైనక్షపణకత్రయం బావైశ్యకుమారుని ముందఱం బొడచూపి నిలిచిన నతండు వారలం బూజించి తదీప్సితాహారంబులఁదృప్తులం జేసి లగుడఘాతంబుల నమ్మువ్వురం బ్రహరించిన వారు సంపూర్ణనిధిత్రయం బగుటయుఁ దద్ధనంబుఁ దనగృహంబున నిండించుకొని సుఖంబుండి నాపితునకు విశ్వాససంరక్షణార్థంబుగా సువర్ణనిష్కశతం బొసంగి నిగూఢంబుగాననిపిన. ||51||

క. కొనిపోయి నిష్కశతమును, తనకాంతకు దాఁప నిచ్చి తద్వృత్తాంతం
బెనయంగఁ దెలిపి మంగలి, మనమునఁ దలపోసి వైశ్యమతముం జేయన్. ||52||

వ. తనభార్య కిట్లనియె. ||53||

క. పరదేసు లైనజోగుల, తిరిపంబున నడఁచి ధనముతిప్పలఁ బడసెన్
వెర వెఱిఁగి సెట్టిబిడ్డఁడు, తరుణీ నే నొద్దనుండి తప్పక కంటిన్. ||54||

వ. అని క్షౌరకుండు క్షారాభ్యంగనస్నానధౌతపరిధానాదికర్మంబు లావైశ్యకుమారునట్ల తానును నాచరించి వేల్పుల వలగొని భిక్షుకాగమనంబును గోరుచుండునంత నప్పురంబునఁ గాపురం బున్న వృద్ధు జంగమయ్య యొక్కరుండు క్షౌరకునిగృహద్వారంబు చొచ్చి లోపలికిం జని ధర్మమే సంచితార్థం బని పేరెలుంగున భిక్షంబడుగుటయుఁ గనుఁగొని నాపితుం డాభిక్షున కిట్లనియె. ||55||

గీ. నీవు గాక యుండ నెరయంగ నిరువురఁ, దొడికి వచ్చితేని నొడిక మైన
భంగి మువ్వురకును భైక్షంబు పెట్టెదఁ, గూర్చి తెమ్ము మ్రొక్కు తీర్చుకొనఁగ. ||56||

వ. అనినం బ్రమోదంబు నొంది యాభిక్షుకుండు మఱియును నిరువురం దోడ్కొని వారుం దానును జనుదెంచి నిలిచినం జూచి క్షౌరకుండు. ||57||

గీ. మెచ్చు లొదవంగ నర్చన లిచ్చి వారి, కిచ్చవచ్చిన భోజనం బిడుచు నుండి
త్వరితముగఁ బాఱి వాకిటితలుపు వైచి, శీఘ్రగతి ముట్టి లగుడంబు చేతఁ బట్టి. ||58||

క. పొడవు గలజంగమయ్యను, బెడతల లగుడంబుచేత బెట్టడువ మహిన్
బడినఁ గని పాఱునిరువుర, బడి తప్పక మొఱలు పెట్టఁ బరువడి నడచెన్. ||59||

క. అప్పుడు మొఱ్ఱో యనుచుం, దప్పక మువ్వురును గూయఁ దలవరులు వడిన్

దప్పు గొని మదురుగోడలు, కుప్పించి యదల్చి వెఱవకుఁడు మీ రనుచున్. ॥60॥

వ. ఆభిక్షుకత్రయంబును మోపించుకొని నాపితుం బెడకేలు గట్టికొనివచ్చి భూవరుసమ్ముఖంబునం బెట్టిన నతండు నాక్షౌరణనిం జంపించి తద్గృహంబు సర్వంబునుం జూఱగొనియెం గావున నీవు న ట్లవిచారమూఢుండ వని పలికి వెండియు. ॥61॥

క. నెఱియంగఁ బలుకనేరని, యెఱుకయు నాచారహీనునిలువడియును నీ
వెఱుఁగుము నిరర్థకం బని, యఱిముఱి భస్మమున నిడినయాహుతిఁ బోలెన్. ॥62॥

వ. అని మఱియుం దనపురుషు నుద్దేశించి. ॥63॥

చ. తనమతి వేగిరించి నెఱి దప్పఁగఁ గర్జము సేయరాదు చే
సినయవివేకి నాపదలు చెందుట సిద్ధము నీతికోవిదుం
డనయము సద్విచారమతి యై యొనరించినయట్టికృత్యముల్
పనుపడి భవ్యసంపదలఁ బాయ కొనర్చు ధరామరేశ్వరా. ॥64॥

వ. అని యిట్లు తనభార్య చెప్పినవివేకవచనంబులకుఁ బ్రమోదంబును నవిచారమూర్ఖత్వంబునం దాను జేసిననకులవ్యాపారంబునకుఁ బరితాపంబును నైనచిత్తంబుతో సర్వమ్మును దైవాధీనంబు గాక యని పలికి యమ్మహీదేవుండు ధననందను నుపలాలనంబు చేయుచుఁ దనభార్యయుం దానును జిరతరజీవనస్థితిం బ్రవర్తిల్లి రని చెప్పి సుదర్శనక్షితీశ్వరనందనులకు విష్ణుశర్మ యిట్లనియె. ॥65॥

చ. కదిసి పఠింప లోకహితకార్యము లెల్లను దోఁచు మూఢులై
చదువనివారికిం దెలివి చాల నొనర్పదు నీతిసంపదా
స్పద మగునీప్రబంధము విశాలగుణోన్నతి నెల్లనాఁడు న
భ్యుదయముఁ జేయు భక్తి వినుచుండినఁ బాఠము చేయుచుండినన్. ॥66॥

క. ధర్మార్థకామసాధన, కర్మములకుఁ దగినయట్టికథ లన్నియు మీ
కర్మిలిమై వినిపించితి, నిర్మలదృఢచిత్తు లగుచు నెగడుఁడు మీరల్. ॥67॥

వ. అనిన విష్ణుశర్మకుం గుమారు లిట్లనిరి. ॥68॥

చ. విమలగుణోన్నతాపరుసవేది యొకించుక సోఁకినట్టి లో
హములును శుద్ధకాంచనమయత్వమునుం గనునట్టిభంగి ను
త్తమభవదీయవాగమృతధారల నాత్మలు నిర్మలంబు లై
యమర వివేకసంపదకు నర్హుల మైతిమి మీకతంబునన్. ॥69॥

వ. అని యతనికిం బ్రణామంబులు చేసి మఱియు నక్కుమారులు నృపనీతిశాస్త్రంబులు చదువుచున్నయనంతరంబ సుదర్శనక్షితీశ్వరుండు విష్ణుశర్మ రావించి యనఘా మీవలనం గుమారు లత్యంతప్రజ్ఞాధురంధరులై బ్రతికి రిటమీఁద నాయుధాభ్యాసంబు చేయింపఁ గాలంబె గావునఁ జదువు చాలింపు మని యమ్మహీదేవు నగణ్యగోహిరణ్యాదిదానంబుల నధికసంతుష్టుం జేసి బహుమానంబుగా ననుపుటయును. ॥70॥

శా. బాలాహృత్సరసీమరాళ పరిఘాభవ్యోన్నతోద్యద్భుజా

లీలారూపజయంత పద్మవదనాళీనూత్నకందర్ప నా
రీలావణ్యధనాధిపాత్మజ కుమారీపూర్ణ రాకాశశీ
భూలోకప్రమదారమాధిప సితాంభోజాతపత్త్రేక్షణా. ॥71॥

లయగ్రా. కింకరజనాంబురుహపంకరుహమిత్త్ర రిపుపంకరుహరాజిహరిణాంకనిభమూర్తీ
శంకరమనోజ్ఞకరకంకణవచోవిభవ వేంకటగిరీశకరుణాంకురితభాగ్యా
సంకులమణీనిచయసంకలితహేమసదలంకరణదేహ మకరాంకురకరాసీ
కుంకుమహిమాంబుశశిసంకుమదసంకరవిశంకటపటీరయుతపంకిలశరీరా. ॥72॥

భుజంగప్రయాతము. దిగంతప్రమేయప్రదీప్తారుకీ ర్తీ
ధగన్మేరుధైర్యా సదాదానమూర్తీ
యగణ్యోరుభర్మాద్యలంకారభారా
దృగంతానుకూలప్రతిక్ష్మాపవీరా. ॥73॥

గద్యము. ఇది శ్రీమైత్రావరుణగోత్రపవిత్ర బ్రహ్మానామాత్యపుత్త్ర సుకవిజన విధేయ నారాయణనామధేయప్రణీతం బైనపంచతంత్రం బను మహాప్రబంధంబునం దసంప్రేక్ష్యకారిత్వం బనునది పంచతంత్రంబునందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము.